

ትምህርት ሃይማኖት ርትዕት

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በሰንበት
ትምህርት ቤቶች ማደራጃ መምሪያ በማኅበረ ቅዱሳን ትምህርት
ክፍል በሰንበት ትምህርት ቤቶች ለሚማሩ የክፍተኛ ትምህርት
ተቋማት ማስተማሪያ የተዘጋጀ

መስከረም 1993 ዓ.ም.

ትምህርት ሃይማኖት ርትዕት

መግቢያ	1
የብርሃኑ አመት ድምር	2
መግቢያ ሃይማኖት	3
የጥያቄ ድምር	11
የሰው ሕይወት ድምር	13
የሰው ሕይወት ድምር	14
የሰው ሕይወት ድምር	15
የሰው ሕይወት ድምር	17
የሰው ሕይወት ድምር	19
የሰው ሕይወት ድምር	20
የሰው ሕይወት ድምር	25
የሰው ሕይወት ድምር	27
የሰው ሕይወት ድምር	29
የሰው ሕይወት ድምር	34
የሰው ሕይወት ድምር	37
የሰው ሕይወት ድምር	38

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በሰንበት
ትምህርት ቤቶች ማደራጃ መምሪያ በማገበረ ቅዱሳን ትምህርት
ክፍል በየሰንበት ትምህርት ቤቶች ለሚማሩ የክፍተኛ ትምህርት
ተቋማት ማስተማሪያ የተዘጋጀ

መስከረም 1993 ዓ.ም.

የማገበረ ቅዱሳን ቤተ መጻሕፍት

MAHIBERE KIDUSAN LIBRARY

መግቢያ 1

1. ትምህርተ ሃይማኖት ርትዕት 3

- መግቢያ 3
- የክርስትና እምነት መሠረተ ትምህርት 3
- ምሥጢረ ኩነት አምሳካዊ 8
- ፍጥረተ ዓለምና ምሥጢረ ተፈጥሮ 11
- ንብረተ ዓለምና የፈጣሪ ሠራዊ መጋቢነት 13
- የሰው ስጅ ተፈጥሮና ኑሮው 14
- ተስፋ ድንነት፣ ድንነት፣ ምሥጢረ ድንነት፣
ምክንያተ ድንነት 15
- ድንነት በዘመነ ብሉይና በዘመነ ሐዲስ 17
- የእምነትና የአምልኮ ቀኖና አፈጻጸም
በብሉይና በሐዲስ ኪዳን 19
- አምስቱ አዕማደ ምሥጢራት 20
- ክርስቶስና ቤተክርስቲያን 25
- ስለ ክርስትና እምነት የተከፈለ መሥዋዕትነት
በዘመነ ሐዋርያት፣ በዘመነ ሰማዕታት፣
በዘመነ ሊቃውንት 29
- ነገረ ማርያምና ነገረ ቅዱሳን 34

2. ሰባቱ ምሥጢራት ቤተክርስቲያን 37

- ምሥጢረ ጥምቀት 38
- ምሥጢረ ሜሮን 46
- ምሥጢረ ቁርባን 48
- ምሥጢረ ክህነት 54
- ምሥጢረ ንስሐ 61
- ምሥጢረ ቀንዲስ 64
- ምሥጢረ ተክሲስ 66

3. የቤተክርስቲያን ታሪክ 72

- የቤተክርስቲያን አመሠራረት 75
- ዘመነ መናፍቃን 76
- የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ታሪክ 79

4. ሥርዓተ ቤተክርስቲያን 88

- የቤተክርስቲያን አተካከልና አሠራር 92
- ሥርዓተ ጥምቀት 95
- ሥርዓተ ሚሮን 100
- ሥርዓተ ቀርባን 102
- ሥርዓተ ንስሐ 111
- ሥርዓተ ክህነት 112
- ሥርዓተ ተክሊል 128

5. የስብከት ዘዴ 146

- ስላባኪው የሚያስፈልገው 146
- የስብከት ዓይነቶች 151
- ስብከት የሚሰጥባቸው ቦታዎች 154
- ስተሰያዩ ምእመናን የሚሰጡ ስብከቶች 158
- ስብከትና ፖለቲካ 162
- ስብከትና ኦርቶዶክሳዊ ጠባዩ 165
- በዕድሜ ደረጃ ከፋፍሎ ማስተማር 169

በስመአብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ አሜን

መግቢያ

ለመንፈሳዊውም ሆነ ለሥጋዊው ጥበብ መጻሕፍት ከፍተኛ ያለ ድርሻ ያበረክታሉ። ሰዎች ከበጎው የሚተባበሩበትን፣ ከክፉው የሚርቁበትን የዕለት ተግባራቸውን የሚያከናውኑበትን ምሥጢር ይገልጣሉ፤ ያስረዳሉ። በመሆኑም አንዳንድ የነገረ ሃይማኖት ሊቃውንት መጻሕፍትን «መንገድ አመልካቾች» በማለት ይጠሯቸዋል።

የጥንት አባቶቻችንም ይህን በመረዳት መንፈሳዊና ሥጋዊ ጥበብ የሚያስጨብጡ መጻሕፍትን በብዙ ድካም ብራና ፍቀው፣ ቀለም በጥብጠው ጽፈው አቆይተውልናል። ይህም አባቶቻችን ከእግዚአብሔር ያገኙትን ሃይማኖት፣ ጥበብ እንድንይዝ አድርጎናል። ቅድስት ቤተክርስቲያናችንንም የመጻሕፍት ማገደር ለመሆን አስችሏል።

መጽሐፍ ማዘጋጀት ብዙ ድካምና ውጣ ውረድ ያለበት ቢሆንም «በቃል ያለ ይረሳል በመጽሐፍ ያለ ይወረሳል» እንዲሉ ሊቃውንት በጉባኤያቸው ያስተማሩት ትምህርት ሳይጠፋ ሳይቆነጸጸል ለልጆቻቸው እንዲደርስ በማሰብ ጸሐፊ አዘጋጅተው አስጽፈው ለዛሬው ትውልድ አቆይተዋል። አሁን ያሉ አባቶቻችንም ይህን ተግባር በማከናወን ላይ ይገኛሉ።

ማኅበረ ቅዱሳንም በአሁኑ ጊዜ ቤተክርስቲያናችን ያሏት ሊቃውንት በተለያዩ ጊዜያት የሚያስተምሩት ትምህርት ለምእመናን እንዲዳረስ፣ ለመጪው ትውልድ እንዲተላለፍ በማለት መምህራን በቃል ያስተማሩትን፣ በአንዳንድ ሽቶች ያሰፈሩትን በማሰባሰብ በመጻሕፍት መልክ እንዲቀርቡ በማድረግ ላይ ይገኛል። ይህ ትምህርተ ሃይማኖት ርትዕት የተባለው መጽሐፍ ከላይ እንደተጠቀሰው ሊቃውንተ ቤተክርስቲያን በካህናት ማሰልጠኛዎች፣ በሰንበት ት/ቤቶች፣ በከፍተኛ ትምህርት ተቋማት መንፈሳዊ ጉባኤያት ያስተማሩት ትምህርት ውጤት ነው።

በዚህ መጽሐፍ የተካተቱት ትምህርቶች አብዛኛዎቹ በተለያዩ መምህራን በሽት መልክ የቀረቡ ነበሩ። በመሆኑም ለአያያዝ የማይመቹ፣ ለጉዳት የተጋለጡና ረጅም ጊዜ ለማቆየትና ከትውልድ ወደ ትውልድ ለማስተላለፍ የማይመቹ ናቸው። ሽቶቹንም በጊዜው እያባዙ አገልግሎት ላይ እንዲውሉ ማድረግ ለከፍተኛ የገንዘብ፣ የጊዜና የጉልበት መባከን የሚጸርጉ ናቸው። እነዚህን ችግሮች ለመቅረፍ፣ የሊቃውንቱ ትምህርት ለቀጣዩ ትውልድ እንዲተላለፍና መጪው ትውልድ ቀደምት አባቶቹን በትምህርታቸው እንዲያውቅ ለማድረግ ትምህርቶቹን በመጽሐፍ መልክ ማቅረቡ ታላቅ አስተዋጽኦ አለው።

ትምህርተ ሃይማኖት ርትዕት

ከመስከረም ታቦር ተሾመ ዘረሁን
የጠ/ቤተ ክህነት ም/ ዋና ሥራ አሥኪያጅ

መግቢያ

«ወዘአንበሳ ተአምናሳ ሲይትካሃል ያሥመርዎ ፤ ያሰ አምነት አግዚአብሔርን ማስደሰት አይቻልም»
ዕብ. 11÷6

በአርአያ እግዚአብሔር የተፈጠረው የሰው ልጅ ከፈጣሪው ጋር ያለው ግንኙነት የአባትና ልጅ ያህል ወይም ከዚያ በላይ ቅርበት ያለው ነው። ስለዚህም ስለሆነ በዚህ ዓይነት ወይም በዚህ ያህል ቅርበት ከእግዚአብሔር ጋር ለመኖርና እግዚአብሔርን ማስደሰት የሚቻለውም በእምነት እንደሆነ ቅዱስ መጽሐፍ ይናገራል። ከዚያም በምን ዓይነት እምነት እግዚአብሔርን ማስደሰት እንደሚቻል ከራሱ ከቅዱስ መጽሐፍ ቃልና እንዲሁም ከዘመነ ብሉይና ከዘመነ ሐዲስ ቅዱሳን ምእመናን ሕይወት ሁሉንም ዓይነት ትምህርት ማግኘት ይቻላል።

የክርስትና እምነት የእግዚአብሔር ወዳጅነቱ ከተመሰከረለት ከአብርሃም እምነት የቀጠለ ትክክለኛ ሃይማኖት ስለሆነ በእምነትና ምግባር አብርሃምን መስሎና አህሎ በመኖር እግዚአብሔርን ማስደሰት የሚቻለው በዚህ እምነት ነው። ለዚህ እምነት መሠረቱ ብሉይ ኪዳን ስለሆነ ትምህርተ «ክርስትናን» ከሥር መሠረቱ ጀምሮ መማር የሚቻለው ከብሉይ ኪዳን መነሣት ሲቻል ነው።

የክርስትና እምነት መሠረተ ትምህርት

የሰው ልጅ ስለ እግዚአብሔር ኮባሬ ያለው ዕውቀት ፍጹምነት

በመሠረቱ ዓለም በራሱ የተገኘና በራሱ የሚኖር ወይም ያለ አስገኝ በራሱ የተገኘና ያለሠራዲና መጋቢ በራሱ የሚኖር ሥነ ፍጥረት አይደለም፤ ለተፈጥሮው አስገኝ ለኑሮው ሠራዲ መጋቢ፤ ለጉዞው መነሻ መድረሻ አለው። ከባሕር ወለል ላይ በተን መልክ ወደ አየር የወጣ ውኃ በዝናም መልክ ተመልሶ ወደ ምድር እንደሚወርድና ከዚያም ወንዝ ፈጥሮ ወደ ባሕር ወለል እንደሚጓዝ የሰው ልጅም እንዲሁ መነሻው መድረሻው ወይም መድረሻው መነሻው የሆነ ተጓዥ እንደሆነ በቃል እግዚአብሔር ምስክርነትና በእምነት ማወቅ ይቻላል። የማያውቅም ይህን ሊያውቅ ይገባል። ለዚህ ዕውቀትና እምነት ታዲያ ሥር መሠረቱ በቅድሚያ ለሚታየውም ሆነ ለማይታየው ዓለም ፈጣሪና ሠራዲ መጋቢ እንደአለው ማወቅና ማመን ነው።

የዕውቀት ምንጭ
ሥነ ፍጥረት

ስለ ሥነፍጥረት የሃይማኖት ትምህርት ቤትነት ማስረጃ ጥቅስ	«ወዘሰ ኢየሱስተርኢ እግዚአብሔር እምፍጥረተ ዓለም፣ ይትወድቅ በፍጥረቱ ለፍጥረቱ = ከፍጥረተ ዓለም ጀምሮ ታይቶ የማይታወቅ እግዚአብሔር በፍጥረቱ ለፍጥረቱ ይታወቃል፡፡» ሮሜ1÷21
«አንስሶችን ጠይቅ ያስተምረሃል፤ የሰማይንም ወፎች ጠይቅ፤ ይነግረሃል፤ ወይም ሰምድር ተናገር፤ እስከምታስተምርሃላች፤ የባሕርም ዓሦች ይነግረሃል፤ የእግዚአብሔር እጅ ይህን እንደአደረገ፡፡ከእነዚህ ሁሉ የማይወቅ ማነው? የሕያዋን ነፍስ ሁሉ፣ የሰውም ሁሉ ነፍስ በእጁ ናት» ኢዮ.12÷7-10፡፡	
	«ከዚህም ሁሉ ጋር መልካም ሥራ እየሠራ፣ ከሰማይም ዝናምን፣ ፍሬ የሚሆንበትንም ወራት ሲሰጠን፣ ልባችንንም በደስታ ሲሞላው ራሱን ያለ ምስክር አልተወም፡፡» ዮሐዋ.14÷17፡፡
የማይታየውና የማይዳሰሰው አምላክ በሚታይና በሚዳሰስ ሥራው የሚታይና የሚዳሰስ ያህል ራሱን ለሰው ልጅ እንዲህ ግልጽ በማድረጉ ሥነ ፍጥረት ለፈጣሪ ህልውና እውንነት አስተማማኝ የዕውቀት ምንጭ ሆኖ እንደኖረ ወደፊትም ይኖራል፡፡	

ፈጣሪ በእርሰውና በአምሳሉ ከፈጠረው የሰው ልጅ ጋር ቃል ሰቃ በመነጋገር ያደረገው ቀጥታ ግንኙነት	
ስለ ሰውና እግዚአብሔር የቃል ለቃል ንግግር ማስረጃ ጥቅስ፤	«እግዚአብሔር አምላክም ሰውን እንዲህ ሲል አዘዘው፥ ከገነት ፍሬ ሁሉ ትበላለህ፤ ነገር ግን መልካምና ክፉን ከምታሳውቀው ዛፍ አትበላ፤ ከእርስዋ በበላህ ቀን ሞትን ትሞታለህና» ዘፍ.2÷16
«እግዚአብሔርም ኖኅንና ልጆቹን ባረካቸው፤ እንዲህም አላቸው፥ ብዙ፤ ተባዙ፤ ምድርንም መሷት፡፡» ዘፍ.9÷1	
	«እግዚአብሔርም አብርሃምን አለው፤ ታላቅ ሕዝብ አደርግሃለሁ፤ እባርክሃለሁ፤ ለበረከትም ሁን፡፡» ዘፍ.12÷1
«እግዚአብሔርም መሴን አለው፤ እኔ እግዚአብሔር ነኝ፤ ለአብርሃም፤ ለደስሐቅና ለያዕቆብ ሁሉን እንደሚችል አምላክ ተገሰጥሁ፤ ነገር ግን ስሜ እግዚአብሔር አስታወቀላቸውም ነበር፡፡» ዘፀ.6÷2	
	«እግዚአብሔርም ሰው ከባልንጀራው ጋር እንደሚነጋገር ፊት ለፊት ከሙሴ ጋር ይነጋገር ነበር፡፡» ዘጸ.33÷11፡፡
«እርሱም አስ፥ ቃሌን ስሙ፤ በመካከላቸው ነቢይ ቢኖር እኔ እግዚአብሔር በራዕይ እገሰጥሳቸው፤ ወይም በሕልም አነጋግረዋለሁ፤ ባረያዩ መሴ ግን እንዲህ አይደለም፤ እሱ በቤቷ ሁሉ የታመነ ነው፡፡» ዘኁ.12÷6-8	

እግዚአብሔር ከሰው ልጅ ጋር በራዕይ፣ በሕልም፣ በገሃድ ያደረገው የቃል ለቃል ንግግር የህልውናውን እውነት ይበልጥ ግልጽ ያደረገው ስለሆነ እግዚአብሔርን ማወቅ ከሰው አእምሮ በላይ የሆነበት ጊዜ የለም፡፡	
በእግዚአብሔር መስተናግርነት የተነገሩና የተጻፉ ቅዱሳት መጻሕፍት የምስክርነት ቃል	
«ሰማያትን የፈጠረና የሠራ፣ ምድርንና በውስጧ ያሰውን ያጸና፣ በእርስዋ ሰሚኖር ሕዝብ እስትንፋሶን፣ ሰሚንቀሳቀሰውም መንፈስ የሚሰጥ አምላክ እግዚአብሔር እንዲህ ይላል፡፡» ኢሳ.42፡5፡፡	
	«ዓለም በእግዚአብሔር ቃል እንደተፈጠረ፣ ይህ የሚታየውም ከሚታይ እንዳልሆነ በእምነት እናውቃለን፡፡» ዕብ.11፡2፡፡
«ዓለሙንና በእሱ ያሰውን ሁሉ የፈጠረ አምላክ እሱ የሰማይና የምድር ጌታ ነውና የሰው እጅ በሠራው መቅደስ አይኖርም፤ እሱ ሕይወትንና እስትንፋሶን፣ ሁሉንም ሰሁሱ ይሰጣልና እንዳች እንደሚገድለው በሰው እጅ አይገለገልም፡፡ እየመረመሩ ያገኙት እንደሆነ እግዚአብሔርን ይፈልጉት ዘንድ የሰውን ወገኖች ሁሉ ከአንድ ፈጠረ፣ የተወሰኑ ዘመናትንና ሰሚኖሩበት ሥፍራም ዳርቻን አበጀ፤ ከሁላችን የራቀም አይደለም፤ በእርሱ ሕይወት ነንና እንንቀሳቀሳለን፤ እንኖራለንም፡፡» የሐዋ.17፡24-29	
	«ከዚህ ከንቱ ነገር ሰማይና ምድርን ባሕሩንና በእርሱ ያለውን ሁሉ ወደፈጠረ ወደሕያው እግዚአብሔር ዘወር ትሉ ዘንድ ወንጌልን እንሰብካለን፡፡» የሐዋ.14፡15-17

«አንተ ግን በተማርክበት ነገር ጽንተህ ኑር፤ ከማን አንደተማርከው ታውቃለህና፤ ከሕፃንነትህ ጀምሮ ክርስቶስ ኢየሱስን በማመን መዳን የሚገኝበትን ጥበብ ሲሰጡህ የሚችሉትን ቅዱሳት መጻሕፍትን አውቀሃልና — የእግዚአብሔር መንፈስ ያለበት መጽሐፍ ሁሉ ስትመህርትና ስትገባጽ፤ ልብንም ለማቅናት፤ በጽድቅም ሳለው ምክር ደግሞ ይጠቅማል፡፡» 2ኛ ጢሞ.3÷14-17	
«ወደ እግዚአብሔር የሚደርስ /በሕግ በአምልኮ ወደ እግዚአብሔር የሚቀርብ ሰው/ እግዚአብሔር እንዳለና ለሚፈልጉትም ዋጋን እንደሚሰጥ ያምን ዘንድ ያስፈልጋል፡፡» ዕብ.11÷6	
«አርሱን ሳታዩት ትወዱታላችሁ፤ አሁንም ምንም ባታዩት በአርሱ አምናችሁ የእምነታችሁን ፍጻሜ፤ እሱም የነፍሳችሁን መዳን አየተቀበላችሁ የማይነገር ክብር በሞላበት ሐሴት ደስ ይላችኋል፡፡» 1 ጴጥ.1÷8-10	
የቅዱስ መጽሐፍ ቋል ለእግዚአብሔር ህልውና ብቻ ሳይሆን ለፈጣሪነቱና ሠራዊ መጋቢነቱም ሕያው ምስክር ስለሆነ በታማኝ ምስክርነቱ ለዘላለም ጸንቶ ይኖራል፡፡	
በደጋፊዎ ዘመን ሰው የሆነው የወጠደ እግዚአብሔር አምላካዊ ቋስ	
	«ከአብ በቀር ወልድን የሚያውቅ የለም፤ ከወልድም በቀርና ወልድ ሊገልጥለት ከሚፈቅድ በቀር አብን የሚያውቅ የለም፡፡» ማቴ.11÷27

እግዚአብሔር በልጁ ራሱን ስለመገለጡ ማስረጃ ጥቅስ «ከጥንት ጀምሮ እግዚአብሔር በብዙ ኅብረት ትንቢትና በብዙ ኅብረት አምላክ ለአባቶቻችን በነቢያት ተናግሮ በዚህ ዘመን ደግሞ ሁሉን ወራሽ በአደረገውና ዓለማትን በፈጠረበት በልጁ ለእኛ ተናገረን።» ዕብ.1÷1-3	
«መቼም ቢሆን እግዚአብሔርን ያየው አንድስ እንኳ የለም፤ በአባቱ ዕቅድ ያለ አንድ ልጁ እሱ ገለጠው እንጂ።» ዮሐ.1÷18	«የሰጠኸኝ ሁሉ ከአንተ እንደሆነ ያውቃለሁ፤ የሰጠኸኝን ቃል ሰጥቻችሁለሁና፤ እነሱም ተቀበሉት፤ ከአንተም ዘንድ እንደመጣሁ በእውነት አወቁ፤ አንተም እንደላከኸኝ አመኑ።» ዮሐ.17÷8-9
«መቼም ቢሆን እግዚአብሔርን ያየው አንድስ እንኳ የለም፤ በአባቱ ዕቅድ ያለ አንድ ልጁ እሱ ገለጠው እንጂ።» ዮሐ.1÷18	
በዚህ ሁሉ ምስክርነት እግዚአብሔር ራሱን ግልጽ ያደረገ አምላክ ስለሆነ ከሆነ ጀምሮ የሰው ልጅ ለራሱም ሆነ ለሌላው ሥነ ፍጥረት አንድ ፈጣሪና ሠራዊ መጋቢ እንደአላው ያውቃል። በማወቁም ለዚህ እውነተኛ አምላክ አምልኮቱን ሲገልጽ ኑሯል፤ ይኖራልም።	

ምሥጢረ ኩነት አምሳካዊ አካላዊ ምሥጢረ ኩነት

እግዚአብሔር መንፈስ ነው /ዮሐ.4÷24/። በመሆኑም የሚታይና የሚዳሰስ አምላክ አይደለም። ከአካሉ ርቀት የተነሣ ከቶ በእይታና በዳበሳ ህልውናውን ለማረጋገጥ አይቻልም። እንዲህ ስለሆነ ደግሞ ከላይ እንደተገለጸው በሚዳሰስ ሥራውና በሚሰማ ቃሉ ራሱን ግልጽ ያደረገ ስለሆነ ህልውናው ከሰው የተሰወረ አይደለም። በመሆኑም ቅዱስ መጽሐፍ «ጨለማን መሰወሪያው አደረገ» /መዝ.16÷11/ በሚል ቃል ኅቡዕነቱን፤ «እንወቅ፤ እናውቅም ዘንድ እግዚአብሔርን እንከተል፤ እንደወገግታም ተዘጋጅቶ እናገኘዋለን» /ሆሊ.6÷3/ በሚል ኃይለ ቃል ደግሞ ክሡትነቱን

ይገልጣል። በዚህ መሠረት እግዚአብሔር ኅቡዕ ሲሆን ክሡት፤ ክሡት ሲሆን ኅቡዕ አምላክ እንደሆነ ይታመናል።

ከዚህም ጋር በተለይ ንጹሕ ልብ ላላቸው ሃይማኖተኞች ራሱን በይበልጥ ግልጽ እንደሚያደርግ ቅዱስ መጽሐፍ ይናገራል ማቴ.5÷6። ሆኖም የፈጣሪን ምስጢረ ኩነት ከዚህ ስፋትና ጥልቀት አልፎ ለመመራመር አቅሙ ከሰው አእምሮ በላይ ስለሆነ የሰው ልጅ በአሳቡ የፈለገውን ያህል ቢንጠራራ የዚህን ዕውቀት ጣራ መንካት አይችልም። ይህ ከሆነ ደግሞ የሰው ልጅ እንደፍጡርነቱ የታየውንና የተገለጠለትን ያህል ተረድቶ ከአቅሙ በላይ የሆነውን በአንክሮ የሚያልፍ አማኒ ቢሆን አቅሙን አዋቂ በመሆኑ ይመሰገንበታል፤ አቅምን ማወቅ ሊቅነት እንጂ አላዋቂነት አይሆንምና።

ባሕርያዊ ምስጢረ ኩነት

እግዚአብሔር በባሕርዩ፡-

- ቅዱስ — ዘሌ.19÷2፣ 1ጴጥ.1÷16፣ ሲሳ.6÷3
- ዳድቅ — 1ሳሙ.2÷2፣ 2ጢሞ.4÷8፣ ራዕ.16÷7
- ሁሉን ቻይ — ዘፍ.17÷1፣ 18÷14፣
ሲሳ.40÷26፣ ሱቁ.1÷37
- ሁሉን አዋቂ — ሙዝ.24÷10፣ 38÷2፣ ሲፈ.4÷6
- በሁሉ ቦታ ምሉዕ — ሙዝ.139÷6-11፣ ዮሐ.1÷9-11
- ዘሰዓሰማዊ — ሙዝ.89÷1-3፣ ሲሳ.44÷6፣ ያዕ.1÷11
- ጥበበኛ — ሙዝ.103÷24፣ ሮሜ.11÷33
- ቸር፣ መሐሪ፣ ይቅር ባይ — ሱቁ.ሲ.2÷22
ሙዝ.102÷8 ፣ ሮሜ.2÷4፣ ዮና.4÷2-11
- ፈታሂ በጽድቅ — ሲሳ.9÷1-5፣ 60÷10፣ ሲፍ.18÷8-12፣

31÷36-38፣

ወዘተ. የሆነ አምላክ ነው። ይህ ባሕርይ የእግዚአብሔር ልዩ ገንዘብ ቢሆንም በአርአያውና አምሳሉ የፈጠረው ሰውም በጸጋ የሚታደለው ቅድስና፣ ጽድቅ፣ ከሃሊነት፣ ዕውቀትና ጥበብ፣ ቸርነትና መሐሪነት ወዘተ. አለ።

«እኔ ቅዱስ እንደሆንኩ እናንተም ቅዱሳን ሁኑ» ዘሌ.19÷2፣ 1ጴጥ.1÷15።

አምላካዊ ስያሜ

እግዚአብሔር ለባሕርዩና ግብሩ ተስማሚ የሆነ ስም ያለው አምላክ ነው። ፈጣሪ ራሱን ለሰው ልጅ በቅድሚያ ግልጽ ያደረገው የከሃሊነቱን ምስጢር ስለሆነ /ዘጸ.6÷3/ በመጀመሪያ «አልሻዳይ/ኤልሻዳይ» /ከሃሊ/ በሚል ስም ራሱን ገለጠ ዘፍ.16÷1፣ ሕዝ.10÷5።

ቀጥሎም በባለሟሉ በሙሴ ቋ ስለ ስሙ ተጠይቆ በሰጠው መልስ

- ዘሃሱ ወይሄሱ /አህያ፣ ሸራህያ/ የነበረና የሚኖር
- «አምሳክ አብርሃም፣ አምሳክ ይስሐቅ፣ አምሳክ ያዕቆብ» የሚሰው የተጸው ስም የዘሰዋለም መጠሪያው እንዲሆን መፍቀዱን አረጋገጠ ዘጸ.3÷14። ከዚያም በመቀጠል «ይሆዋ» ወይም «ያህዌ» የሚሰውን ስሙ - ተጸው ስሰው ልጅ ገሰጽ ስለአደረገ በዚህ ታላቅ ስም ሲጠራና ሲመሰክ ይኖራል። ዘጸ.3÷2-6፣ 17÷15።

«ይሆዋ» ወይም «ያህዌ» የሚለው ቋ ወደ ግእዝ ሲመለስ «እግዚአብሔር» በሚል ቋ ተተክቶ ይታያል። ይህ ቋ የዓለም ፈጣሪና ሠራዲ መጋቢ ከነባሕርዩና ግብሩ ማለት እሱነቱ በጠቅላላ ከነማንነቱና ምንነቱ የሚገለጽበት ታላቅ ስያሜ ስለሆነ በአይሁድ ቤተ ክህነት በዓመት ውስጥ በተወሰነ የምህላ ጊዜ፣ ያውም በሊቀ ካህናቱ ካልሆነ በቀር በማንኛውም ጊዜና ሰዓት በሚካሄድ የግልም ሆነ የማኅበር ጸሎት ላይ አይነሣም። በዚህ ፈንታ በዘወትር ጸሎት እግዚአብሔር የሚጠራው

- አምሳክ /አምሳኪ (ኢሱሃ/ኢሱሂም)
- ጌታ /ጌታዊ (አዶን/አዶኒ/አዶናይ)
- ልዑል (ኢሲዩን/ኤል ኢሲዩን)

በሚል የተጸው ስም ነው። ከዚህም ጋር እነዚህን የተጸው ስሞች «እግዚአብሔር» /ያህዌ/ ከሚለው ዐቢይ ስም ጋር በማጣመር

- ጌታ እግዚአብሔር መዝ.7÷1፣ ሕዝ.2÷4
- ሕያው እግዚአብሔር ዳን.5÷18
- ልዑል እግዚአብሔር ዳን.6÷20፣ ዘፍ.14÷18-23
- እግዚአብሔር አምሳክ ዘጸ.2÷4

እያሉ መጥራት የታወቀ ልማድ መጽሐፍ ሆኖ ይታያል።

ከዚህ ላይ በጥልቀት ማስተዋል የሚያስፈልገው እግዚአብሔር በብሉይና በሐዲስ ኪዳን ሕዝብ የሚታወቀውና የሚጠራው ራሱ ለራሱ ባወጣው ስም መሆኑን ነው። በሰው የወጣለት ስያሜ ቢኖር እንኳ እግዚአብሔርነቱን ከአምላካዊ ባሕርዩና ግብሩ የሚገልጥ እንጂ ከዚያ ውጭ ወይም ከዚያ ያነሰ ትርጉም ያለው አይደለም፤ ሊሆንም አይገባውም።

ከዚህም ጋር ቅዱስ መጽሐፍ «አምላክ፣ ፈጣሪ፣ ጌታ ከሃሊ፣ ሠራዲ መጋቢ፣ አዳኝ ፈታኒ፣ ወዘተ. » በሚል ቋ አምላካዊ ግብሩን፣ «ሕያው፣ ዘላለማዊ፣ የነበረና የሚኖር፣ ቸር፣ መሐሪ፣ ይቅር ባይ» ወዘተ... በሚል ሌላ ቋ ደግሞ አምላካዊ ባሕርዩን ሲገልጽ «እግዚአብሔር» የሚለው ስያሜ ግን እሱነቱን ከነባሕርዩና ግብሩ የሚገለጽበት ቋ በመሆኑ ይህ ስም ለፈጣሪ የመጨረሻው ስሙ ተጸው ስሰው እንደሆነ ሁሉም ዓለም በየእምነቱ ያረጋግጣል። ስለሆነም በዚህ ስም አምልኮቱን ሲገልጽ ኑሯል፣ ይኖራልም።

ይህ እንዲህ ሲሆን ፈጣሪ በሰው ዘንድ የሚጠራበት ስያሜ ሁሉ እሱነቱን በትክክል ለመግለጽ ወይም ለመጥራት የማያስችል አናሳ ቋ እንደሆነ አድርገው የሚያስቡ ወገኖች መኖራቸው አልቀረም። ይህ አባባል

እውነት ከሆነ እግዚአብሔር የሚመለከው እሱን እንደ እሱነቱ በትክክል ለመጥራት በማያስችል ስም ነው እንደማለት ሊሆን ነው። ለመሆኑ እሱ ራሱ ለራሱ ያወጣው ስም ራሱን እንደእሱነቱ ሊገልጥ እንደማይችል ማሰብም ሆነ መናገር እንዴት ይቻላል? ይህ ከሆነማ አባባሉ ከእሱ በላይ ስለእሱ አውቋሁ ማለት ሊሆን ነው።

በሌላ አንጻር በእርግጥ ለሰው የሚነገር ቃል ሁሉ ለፈጣሪ ሲነገር የፈጣሪን ባሕርይና ግብር ለመግለጽ በቂ ቋንቋ ሳይሆን ይችላል። ለምሳሌ እግዚአብሔር በዓለም ላይ ምሉዕ ሲሆን ቅዱስ መጽሐፍ ግን እንደውሱን ፍጡር «መጣ፣ ሄደ፣ ወጣ፣ ወረደ» ወዘተ... ሲል ይገኛል። ይህ ዓይነቱ ቋንቋ ታዲያ ሰውኛ እንጂ እግዚአብሔርኛ አይደለም።

ለምሳሌ ወንጌላዊው ዮሐንስ ስለ ቃል ሥጋ መሆን ሲመሰክር «በርሃን ወደ ዓለም መጣ» ካለ በኋላ «በዓለም ነበረ» ይላል ዮሐ.1፥9። ወንጌላዊው በዓለም ላይ ያለውን አምላክ «መጣ» ሲል የተናገረውና «መጣ» ያለውን ደግሞ እንደገና መልሶ «በዓለም ነበረ» ያለው በመሳሳት አይደለም። ወንጌል የተሰበከው በሰውኛ ቋንቋ ስለሆነ በመጀመሪያ በዓለም ላይ ያለውን አምላክ እንደውሱን ፍጡር «መጣ» አለ። በዓለም ላይ ምሉዕ የሆነውን አምላክ በሰውኛ ቋንቋ «መጣ» ሲል በመናገር የገደለውን ንባብ እንደገና «በዓለም ነበረ» በሚል እግዚአብሔርኛ ቃል መልሶ አዳነው። «ንባብ ይገድላል፣ ትርጓሜ ግን ያድናል» /2ቆ.3፥6/ ተብሎ እንደተጻፈ ገድሎ ማዳንም ልማድ መጽሐፍ ስለሆነ አያስተችም።

አሁንም ይህን የሞተ ንባብ ሕያው ለማድረግ ሲያስፈልግ «መጣ» የሚለውን ቃል «ታየ፣ ተገለጠ» ብሎ በመተርጎም ማዳን ያስፈልጋል። እግዚአብሔር በየትኛውም ዓለም ምሉዕ ስለሆነ «መጤ» ሊባል ከቶ አይገባውምና።

ከዚህ በተረፈ እግዚአብሔር የሚጠራበት ስያሜ እሱን እንደ እሱነቱ ለመጥራት በቂ አይደለም ማለት ለስሙ የሚሰጠውን ክብር ከሚቀንስ በቀር የሚፈይደው መንፈሳዊ ቁም ነገር አይኖርም። ራሱን ለሰው ልጅ በስም ያስተዋወቀው ራሱ እግዚአብሔር ስለሆነ ስለስሙ ብቃትና ፍጹምነት አዋቂው ራሱ ባለቤቱ እንጅ ሌላ ሊሆን አይችልም። ከእሱ በላይ ስለእሱ አውቋሁ ማለትም ትክክለኛ ዕውቀት አይሆንም።

ፍጥረት ዓለምና ምሥጢረ ተፈጥሮ

ፍጥረት ዓለም

«ፍጥረት ዓለም» የሚለው ቃል ራሱ የፈጣሪን መኖር የሚያመለክት ዓለም አቀፍ ቋንቋ ነው። በእርግጥ ዓለም የአንድ ብቸኛ ፈጣሪ ግንም ድንቅ ሥራ መሆኑ ለሰው ልጅ ግልጽ የሆነው ከተፈጥሮ ጋር ስለሆነ የዚህ ትምህርት ዋና ዓላማም የዚህን አምላካዊ ተግባር አፈጻጸም ለማዘከር እንጂ የአዲስ ዕውቀት ግኝት ለማስተዋወቅ አይደለም። ዓለም የተፈጠረው በተለያዩ መልክና ጠባይ፣ መጠንና ቅርጽ እንደመሆኑ ሥነ ፍጥረት የፈጣሪን መኖር ብቻ ሳይሆን ከሃሊነቱን ጭምር የሚገልጽ

ተአምራዊ ተግባር ነው። ይህንም በዓይን አይቶ መረዳት ስለሚቻል ብዙ ትውውቅ የሚያስፈልገው አይሆንም። በዚህ ዓይነት ኅብረ ተፈጥሮ የተገኘውን ዓለም በዝርዝር ለመግለጽ ከመሞከር ይልቅ «ሕያውና ግዑዝ፣ ረቂቅና ግዙፍ፣ ሰማያዊና ምድራዊ፣ ጊዜያዊና ዘላለማዊ» በሚል የጥቅል ስም ማስተዋወቅ የዓይነቱን ወይም የኅብሩን ብዛትና ምንነት በቀላሉ ለመረዳት የሚያስችል ይሆናል።

ምሥጢረ ተፈጥሮ

ሥነ ፍጥረት አሁን ያለውን ህልውና ያገኘው በሁለት መንገድ ሲሆን ይህም በትርጓሜ ቤት ዘይቤ

- አምነበ አስበ ነበ በ
- ገብር አምግብር

በመባል ይታወቃል። «እምነበ አልቦ ነበ ቦ» ማለት ካለመኖር ወደ መኖር ወይም «ከእምነት ወደምንት» ወይም አስቀድሞ ካልተገኘ ነገር የተገኘ ማለት ነው። ይህ ዓለም እንዴት እንደተገኘ በዝርዝር ለመረዳትም የአራት ዘፍጥረትን የመጀመሪያ ምዕራፍ መመልከት ይጠቅማል። በተጨማሪም፡-

- «ዓለሞች በእግዚአብሔር ቃስ እንደተዘጋጁ፣ ይህ የሚታየውም ከሚታይ አንዳልሆነ በአምነት እንናገራለን።» ዕብ.11÷3
- «እሱ ተናገሯልና ተፈጠረ፣ እሱ አዘዘ፣ ጸኑም።» መዝ.32÷9 የሚለውንና የመሳሰለውን ቃስ መጽሐፍ በመመልከት በዚህ በኩል ያለውን የዕውቀት አድማስ ማስፋት ይቻላል።
- ገብር እም ገብር ማለት ደግሞ አስቀድሞ ከተፈጠረ ነገር የተገኘ ማለት ነው።

የተፈጥሮ ስለምን

ዓለም እንዴት እንደተፈጠረ ለማዘከር ያህል ይህን ሐተታ ማድረግ እንዳስፈለገ ሁሉ ስለ ምንነቱም አዘክሮ ማለፍ እንዲሁ አስፈላጊ ይሆናል።

እግዚአብሔር ዓለምን የፈጠረው ለክብሩ መግለጫ እንደሆነ ቅዱስ መጽሐፍ ይናገራል /ኢ.43÷7/። «ሰማያት የእግዚአብሔርን ክብር ይገልጣሉ» /መዝ.18÷1/ የሚለው ቃል የሚያረጋግጠውም የዚህን ምሥጢር እውነት ነው።

ቅዱስ ኤጲጳጳስ «አክሲማርስ» በተባለው መጽሐፉ «ብቸኛ የሆነው ቅድምናዬ በኃያልነቴና በካሃሊነቴ ይታወቅ ዘንድ ዓለምን ለመፍጠር እፈቅዳለሁ አልኩ» ሲል እግዚአብሔር እንደተናገረ ይመስክራል። እግዚአብሔር ዓለምን የፈጠረው በእርግጥ ለክብሩ መግለጫ እንጂ ለመገልገያ እንዳልሆነ ማረጋገጥ የሚቻለውም እንደ አምላክነቱና ፈጣሪነቱ መጠን እሱ የሁሉ ነገር ምንጭ ስለሆነ ከፍጥረቱ የሚፈልገው ምንም ዓይነት ጥቅም ስለሌለ ነው።

ንብረተ ዓለምና የፈጣሪ ሠራዊ መጋቢነት

ንብረተ ዓለም

«ንብረተ ዓለም» ማለት «የዓለም ኑሮ ወይም መኖር» ማለት ነው። ተፈጥሮ የኑሮ መጀመሪያ ስለሆነ ያልነበረው ዓለም ሲፈጠር ያልነበረው ኑሮም ተጀመረ። የተጀመረው ኑሮ በጊዜ ተቀመረ፤ በዘመን ተሰፈረ።

የፈጣሪ ሠራዊ መጋቢነት

ፈጣሪነትን ከእናትና አባትነት ኃላፊነት ጋር ማነጻጸር ይቻላል፤ እናትነትና አባትነት ያሳዳጊነት ግዴታንም የሚያጠቁል እንደሆነ ሁሉ የተፈጠረውም ዓለም እንዲሁ ያለ ሠራዊ መጋቢ ለራሱ የተተወ አይደለም። ሁሉም እንደየተፈጥሮ ደረጃው የየራሱን ኑሮ እንዲኖር የሚያደርግ ባለቤት አለው፤ እሱም ራሱ ፈጣሪ ነው። የኑሮ ተአምር ከተፈጥሮ ተአምር ያነሰ አይደለም - ፈጣሪ በሠራዊ መጋቢነቱ ለተፈጠረው ዓለም ኑሮና ለአዲስ ተፈጥሮ ክስተት ምክንያት የሆኑ ነገሮች ሁሉ ምክንያትነት ሳይጓደል፤ «በኃይል ዘርና ምሥጢረ አዝዋን» የልደትና ሥርዐት፤ የተፈጥሮና ኑሮ ሂደት ሳይቋረጥ፤ የነፋሳት መንፈስ፤ የውኃዎች መፍሰስ፤ የብርሃናት መመላለስ፤ የመዓልትና ሌሊት፤ የክረምትና በጋ መፈራረቅ ሳይታነል፤ ሁሉም እንደተፈጥሮውና የኑሮ ደረጃው የሕገ ተፈጥሮ ተገዥ የሆነው ሥርዓት ሳይፋለስ የየራሱን ዘለዓለም ለመኖር መቻሉ በእርግጥ የሥነ ፍጥረትን ክሥተት ያህል የሚያስደንቅ ተአምራዊ ኑሮ ነው። ከሚከተለው ጥቅስ ስለፈጣሪ ሠራዊ መጋቢነት በቂ ዕውቀትንና ግንዛቤን ማግኘት ይቻላል።

ጥቅስ: «መንፈስህን ትጸክሰህ ይፈጠራሉም።» መዝ.

103+36 «በእርሱ ሕያዋን ነንና እንንቀ

ሳቀሳለን፤ እንኖራለንም።» ዮሐዋ.17+28

«ከዚህም ሁሉ ጋር መልካም ሥራን እየሠራ ከሰማይ ዝናምን፤ ፍሬ የሚሆንበትንም ወራት ሲሰጠን፤ ልባችንም በመብልና በደስታ ሲሞላው ራሱን ያለ ምስክር አልተወም።» ዮሐዋ.14+17	
	«እርሱ ልቡን ወደራሱ ቢመልስ ሥጋ ሰባሽ

	ሁሉ በአንድነት ይጠፋል።» ኢ.ዮ.34÷14፣ 33÷4-18፣ 24÷22-24
«በፊትህ ሕይወትንና መልካምነትን፣ ሞትንና ክፋትን፣ በረከትንና መርገምን አስቀምጣለሁ፤ አንተና ዘርህ በሕይወት ትኖሩ ዘንድ መልካምን ምረጥ።» ዘፋ.30÷15-20	
	«ዓይኖቼ ነፋሳት በዚህ ዓለም ላይ ተመጥነው እንዲነፍሱ የሚደረግበትን /ቦታ/ ምሥጢር አዩ።» ሄኖክ 11፣ 16÷17

የሰው ልጅ ተፈጥሮና ኑሮ

የሰው ልጅ በፈጣሪው አርአያና አምላክ የተፈጠረ፣ ሕያዊት፣ ለባዊት፣ ነባቢት ነፍስ ያለችው፣ ንጽሐ ሥጋ፣ ንጽሐ ነፍስ፣ ንጽሐ ልብና የተሰጠው /መቅድመ ወንጌል/፣ መንፈስ አእምሮ፣ መንፈስ ለብዎ፣ መንፈስ ጥበብ፣ መንፈስ ምክር፣ መንፈስ ኃይል፣ መንፈስ ረድኤት፣ መንፈስ ፈሪሃ እግዚአብሔር ጸጋን በስፋት የታደለ /ኢሳ.11÷1/ ታላቅ ፍጡር ነው። በዚህ ዓይነት ተፈጥሮ «አድርግ አታድርግ» ከሚል አምላካዊ ሕግና ትእዛዝ ጋር ኑሮውን የጀመረ ፍጡር የሰው ልጅ ብቻ ነው፤ ሆኖም በዚህ ዓይነት ኑሮውን የጀመረው የሰው ልጅ ከጊዜ በኋላ እንዳኖሩት አልተገኘም።

ድቀተ ኃጢአት/ድቀተ ስዳም

ቀደም ብሎ የተገለጸው ዓይነት ተፈጥሮና ኑሮ የነበረው የሰው ልጅ «አታድርግ» የተባለውን በማድረጉና በክፉ ምኞቱ የዲያብሎስን ዓይነት ስሕተት ስለተሳሳተ የዲያብሎስን ዓይነት አወዳደቅ ወደቀ፣ በዚህ ስሕተቱና ድቀቱም ሁሉንም ዓይነት ሞት ሞት ። ሞተ ኅሊና፣ ሞተ ሥጋ፣ ሞተ ነፍስ ዘፍ.3+8-24 ሮሜ12-15

ምክንያተ ስሕተት፣ ምክንያተ ድቀትና ምክንያተ ሞት

ሐሕተት- «አድርግ፣ አታድርግ» የሚለውን አምላካዊ ሕግና ትእዛዝ መተላለፍ፤

ድቀት- ከልዕልና ወደ ትንተና፣ ከክብር ወደ ኃሣር፣ ከሕይወት ወደ ሞት አዘቅት መውረድ፤

ሞተ ጎሰና- የንጽሐ ልቡና እጦት፣ የክፉ አሳብ ተገዥ መሆን፤

ሞተ ሥጋ- የነፍስ ከሥጋ መለየትና ወደ አፈርነት መመለስ፤

ሞተ ነፍስ- የነፍስ ወደ ሲኦልና ገሃነም መውረድ፣ ከዘለዓለማዊ ኩነት/ፍርድ ላይ መውደቅ፤

ሞክንደተ ስሕተት- ምክረ ሰይጣን፣ ሰይጣናዊ ምኞት፣ እኩብር ባይ ልቡና፤

የሞክንደተ ሞክንደተ- የአንድን ድርጊት ውጤት አስቀድሞ ለማወቅ ያለመቻል ድክመት /ሰብአዊ ድክመት/፤

ተስፋ ድንነት፣ ድንነት፣ ምሥጢረ ድንነት፣ ምክንደተ ድንነት

ተስፋ ድንነት

የሰው ልጅ ስለፈጸመው ጥንተ አብሶ ከዲያብሎስ ያላነሰ በደል በመፈጸም የዲያብሎስን ዓይነት አወዳደቅ ቢወድቅም እንደ ዲያብሎስ ዕረፍት ውዱቅ ሆኖ አልቀረም። ማለትም በተፈጥሮ የታደለውን ጸጋ ክብር እንደተገፈፈና የዲያብሎስን አወዳደቅ እንደወደቀ አልቀረም፤ አውቆ በድፍረት፣ ሳያውቅ በስሕተት በሠራው ኃጢአት ክፉኛ ስለተጸጸተ በ ቃል ኪዳን የተደገፈ ተስፋ ድንነት ተሰጠው። ይህም የድንነት ተስፋ «ኪዳን ልዳም፣ ኪዳን አብርሃም፣ ኪዳን ኖሳ» በመባል ይታወቃል። ኪዳን ሕይወት፣ ኪዳን ምሕረት፣ ኪዳን በረከት፣ ማለት ነው።

ኪዳን አዳም የሐዋ.3÷19-25፣ ገላ.4÷4

ኪዳን አብርሃም የሐዋ.3÷25

ኪዳን ኖሳ ዘፍ.9÷8

ዘመነ ተስፋ

ከድቀተ አዳም እስከ ክርስቶስ ድረስ ያለው ዘመን የተስፋ ዘመን ይባላል። ዘመነ ክርስትና ራሱ የትንሣኤ ሙታንና የመንግሥተ ሰማያት ተስፈኞች ዘመን እንደመሆኑ መጠን በእርግጥ የተስፋ ዘመን ሊባል ይችላል። ሆኖም የአዲስ ኪዳን ሕዝብ የመንግሥተ ሰማያት ተስፈኛ ለመሆን የበቃው በክርስቶስ በተፈጸመው የድንነተ ዓለም ተግባር ስለሆነ ዘመነ ተስፋ የሚለው ቃል ትክክለኛ መጠሪያ ሊሆን የሚችለው ከአዳም እስከ ክርስቶስ ለነበረው ዘመን ነው። ኢትዮጵያዊው ደራሲ «ተፈጸመ ተስፋ አበው በማርያም ድንግል፣ ወበቀራንዮ ተተክለ መድኃኒት መስቀል» ሲል የተናገረው ቃል የሚያረጋግጠውም ይህንኑ ሐቅ ነው። ለዚህም የምስክርነት ቃል ምንጩ ቅዱስ መጽሐፍ መሆኑ ግልጽ ነው።
የሐዋ.3÷19 ገላ.4÷4 ወዘተ

ዘመነ ተስፋና ዩዘመነ ተስፋ ኑር

የተስፋ ዘመን «ዘመነ አበውና ዘመነ አራት» በሚል ሁለት ክፍለ ዘመን ይከፈላል። ሃይማኖት አበውና ተስፋ አበው በጽኑ ስምነት ላይ የተመሠረተ ሃይማኖትና ተስፋ ስለሆነ አምልኮተ እግዚአብሔር በሕገ ልቡና ይፈጸም በነበረበት በዚያ ዘመን እንኳ በዘመኑ ነዋሪዎች ላይ ይታይ የነበረው የእምነትና አምልኮ ጽናትና የምግባር ሥምረት ከዚያ ጊዜ ጀምሮ እስከ ዕለተ ምጽአት ለሚነሡ ምእመናን ሁሉ አብነትነት ያለው ሆኖ የሚኖር ነው።

ለምሳሌ: የአቤል ምሥዋዕት ሥሙርነት— ዘፍ.4÷2፣ ዕብ.11÷4

— የሂኖክ እምነት አስደሳችነት— ዘፍ.5÷22፣ ዕብ.11÷4-7

— የኖሳ እምነት ተስፋ ፍጹምነት— ዘፍ.6÷8፣ 9÷13፣

ዕብ.11÷7 ፣ ያዕ.23 ዘፍ.21÷5

— የኢዮብ ትዕግሥት ዕፁብ ድንቅነት — ያዕ.5÷11

— የአብርሃም እምነትና ምግባር ፍጹምነት — ዕብ.11÷8፣

17-20 ዘፍ.22÷1-10፣ 21÷12፣

— የመልክ ጼዴቅ ክህነት አብነትነት — ዘፍ.1÷10፣

ዕብ.7÷1-4 ፣ መዝ.109÷4

— የሣራ ደግነት — ዘፍ.18÷12፣ 1፤ጥ.3÷6

— የርብ ቃ ትዳር ፈላጊነት — ዘፍ.24÷58

በዘመነ አራት ይፈጸም የነበረው የእምነትና አምልኮ ተግባር ከዘመነ አበው ጋር ሲነጻጸር በሕገ ልቡና ይፈጸም የነበረው ሥርዓተ አምልኮ በሕግ መጽሐፋዊና በሥዩማን ካህናት ሠራዒ መጋቢነት እንዲፈጸም ከመደረጉ በቀር የተቀነሰ ወይም የተጨመረ ነገር ሃይማኖት የለም።

ድንነትና ምሥጢረ ድንነት

«ድንነት» የሚለው ቃል በአጭሩ የሰው ልጅ በኃጢአት ምክንያት ያጣውን የተፈጥሮ ጸጋ ክብር በአዲስ ተፈጥሮ እንደገና ለመታደል መብቃቱን ለመግለጽ የሚነገር ልዑል ቃል ነው። በሌላም አገላለጽ ድንነት የሚለው ቃል አዳም በክርስቶስ የታደለው የሕይወተ ሥጋና ሕይወተ ነፍስ፣ በረከተ ሥጋና በረከተ ነፍስ ጸጋ/ሉቃ2÷10 ሮሜ.5÷10-21/ ወይም በሌላ አነጋገር የሞተ ሥጋና የሞተ ነፍስ ድቀት የደረሰበት አዳም በክርስቶስ ኢየሱስ ያገኘው /ዮሐ.20÷3-1/ ትንሣኤና ሕይወት የሚገለጽበት ሕያው ቃል ነው ዮሐ.11÷25-28።/ በቀረበው ትንተና ላይ እንደሚታየው ይህ ምሥጢር በብዙ ዓይነት ገጸ ንባብ የተገለጠው የተለያየ ትርጉም ስላለው አይደለም። ሁሉም ዓይነት ገጸ ንባብ ሲተረጎምና ሲመሠጠር የሚያስተላልፈው መልእክት አንድ ነው። በአዲስ

ተፈጥሮ ወደ ጥንተ ተፈጥሮ ደረጃ መመለስ፤ ከብልየት መታደስ፤ በአዲስ ሕይወት የተፈጥሮ ጸጋን መልበስ ወዘተ...።

የድንበት ዓለም ተግባር ስፈጻጸም

እግዚአብሔር በኪዳነ አዳምና በኪዳነ አብርሃም ለሰው ልጅ የገባው ተስፋ ድንበት የተፈጸመው በአንድ ልጅ ምሥጢረ ሥጋዊ ሲሆን ወልደ አብ ኢየሱስ ክርስቶስ ይህን የድንበት ዓለም ተግባር የፈጸመውም ሕማሙንና ሞቱን የኃጢአት መደምሰሻ /ማቴ.26÷26-29/ የዲያብሎስና የሞት ድል መንሻ /ኢሳ.26÷10፣ 1ቆሮ.15÷15/፣ የመንግሥተ ሰማያትና የዘለዓለማዊ ሕይወት መውረሻ /ዮሐ.12÷32፣ ዕብ.12÷18-25/ በማድረግ ነው። የእግዚአብሔር ልጅ በዳግም ልደት የሰው ልጅ ለመሆን የፈቀደው ሞተ ሥጋና ሞተ ነፍስ ለተፈረደበት አዳም ቤዛ ለመሆን ስለሆነ በእሱ ትንሣኤና ሕይወትነት ሞተ ሥጋ በትንሣኤ ሥጋ፣ ሞተ ነፍስ በሕይወተ ነፍስ ተደምስሷል። የዚህ ድንበት ባለቤት ለመሆን የሚቻለውም በትምህርተ ወንጌል፣ በሃይማኖተ ወንጌልና በምግባረ ወንጌል ነው። ቤተክርስቲያን ይህ ድንበት ለሰው ልጅ ሊታደል የሚችልበትን ምሥጢር በመፈጸም የመድኃኒት ቤትነቷን በተግባር በመተርጎም ላይ ትገኛለች።

እግዚአብሔር «የድንበት አምላክ» ተብሎ የሚጠራው በልጁ ማለትም በክርስቶስ ኢየሱስ በፈጸመው የድንበት ዓለም ተግባር ብቻ አይደለም። በኪዳነ ኖን /ዘፍ.9÷13/ እንደተገለጠው ከዚያም በፊት ለሰው ልጅ ኑሮ ደንበት ይፈጸመው በነበረ የትድግና ተግባር የድንበት አምላክ መሆኑን ለሰው ልጅ በተግባር ገልጿል። ይህንንም ከሚከተለው ትንተና መረዳት ይቻላል።

ድንበት፣ ምሥጢረ ድንበትና ምክንያተ ድንበት በዘመነ ብሉይና በዘመነ ሐዲስ

የዘመነ ብሉይ ድንበትና ምክንያተ ድንበት

ድንበት	ምክንያተ ድንበት
በዚህ ዓለም ላይ ለመኖር የሚቻልበትን ምክንያት ሁሉ ከሚያሳጣ አባር ቸነፈር /ኢዮ.1÷1-34/ ስደትና ምርኮ /ኢር. 1÷1-34	- በአምነትና አምስኮ አካሄድን ከእግዚአብሔር ጋር ማድረግ /ዕብ.11÷4-40/ - የአምነትና አምስኮ መሥዋዕት አቅርቦት /ዘፍ.8÷21፣ ኢዮ.1÷5/ - ጸሎትና ጾም /2ነገሥ.20÷26፣ ዮና2÷5 ኢ.22÷27/፤ - ምጽዋት /ዳን.4÷2/፣ አንገዳ ተቀባይነት /ዘፍ.18÷1-8/፤
የነፃነት እመትና የባዕድ ተገዥነት	

/ኢ.ር.39÷17፣ ዘፀ.2÷7/ ወዘተ... አደጋ በእግዚአብሔር ረድኤት በመጠበቅ የሕይወት ኑሮ መኖር	- እግዚአብሔር እንደፈጣሪነቱና አምላክነቱ የሚያደርገው ቸርነት/ መዝ.102÷8-18/
---	---

የዘመነ ሐዲስ ድንነትና ምክንያተ ድንነት	
ድንነት	ምክንያተ ድንነት
• በአዲስ ተፈጥሮ ወደ ጥንተ ተፈጥሮ ደረጃ መመለስ 2ቆሮ.5÷17፣ ኢፌ.4÷24፣ • በጥምቀት እንደገና መወለድ ዮሐ.3÷5፣ • ከኃጢአት ባርነት ነፃ መውጣት ዮሐ8÷31 • ከማዕሰረ ኃጢአት መፈታት ዮሐ.20÷23፣ • ሞተ ሥጋንና ሞተ ነፍስን በትንሣኤና ሕይወት ድል መጓዣት ዮሐ.12÷25-34 1ቆሮ.15÷42፣ • ከኃጢአት እድፈት መንጻት ዕብ.9÷13፣ ራዕ.7÷15፣ • በምድራዊና ሰማያዊ በረከት መባረክ ዮሐ.3÷26፣	• የክርስትና እምነትና ጥምቀት ማር.16÷16 • ምግባር ያዕ.2÷21-26 ማቴ.25÷34-46 • ምሥጢረ ቀርባንን ፀፈጸም ዮሐ.6÷54 • ፍቅር 1ጴጥ.4÷6፣ • ጸም፣ ጸሎትና ንስሐ ዮሐዋ.3÷14 ዮሐዋ.3÷20፣ 8÷22፣ 3÷20፣ • ይቅርታ ማድረግ ማቴ.6÷4፣ 18÷35 • ምጽዋት ማቴ.6÷1-3፣ 19÷21፣ • የቅዱሳን አማሳጅነትና በስማቸው የሚፈጸም ምግባረ ሠናይ ማቴ.10÷42 • የእግዚአብሔር ቸርነት ሮሜ.2÷4፣ 9÷16።

የክርስቶስ ማንነት

ኢየሱስ ክርስቶስ ሰው የሆነ የእግዚአብሔር ልጅ ነው፤ ለክርስትና እምነትም መሠረቱ ይህ ዕውቀት ስለሆነ ኢየሱስ ክርስቶስ ወልደ እግዚአብሔር እንደሆነ ማወቅ ሕይወት ያለው ዕውቀት ነው /ዮሐ.17÷3/። ቤተክርስቲያን የተመሠረተችውም በዚህ እምነት ላይ ነው። /ማቴ.16÷16/ ያለዚህ እምነት በጽኑዕ ዐለት ላይ የተመሠረተች ቤተክርስቲያን ባለቤት መሆን አይቻልም።

የእግዚአብሔር ልጅ ሰው የሆነው በዚህ ሥጋዊ ኃጢአተኛውን ዓለም ለማዳን አስቀድሞ በገባው ቃል መሠረት ነው /ኢፌ.1÷3-9/።

ዕዝራ ሱቱኤል ከእግዚአብሔር ጋር ቃል በቃል ለመነጋገር በበቃነት የራእይ ወቅት እግዚአብሔር ዓለምን በማን ሊጎበኝ እንዳለበ ለመጠየቅ መቻሉንና ከዚያም በመልሱ ጎብኙ ራሱ መሆኑንና ይህን ጉብኝት ለማድረግ ፈቃዱ የሆነውም ከፍጥረተ ዓለም በፊት ጀምሮ እንደነበር ለመረዳት እንደቻለ በስሙ የተጻፈው መጽሐፍ ቃል ያረጋግጣል

/ዕዝራ ሱቱኤል 3÷55፣ 4÷4።። ይህም የሚያመለክተው የክርስቶስ ምጽአት ከጊዜ በኋላ ታስቦ የተፈጸመ ድርጊት አለመሆኑን ነው።

ወልደ እግዚአብሔር ክርስቶስ ምሥጢረ ምጽአቱን አስቀድሞ በቃል ኪዳን ሲያረጋግጥና በትንቢትም ሲያስር ከኖረ በኋላ ጊዜው ሲደርስ ከእመቤታችን ከቅድስት ድንግል ማርያም ያለአባት ተፀነሰ፣ ተወለደ፣ ቀስ በቀስ አደገ፣ በሠላሳ ዘመኑ በማየ ዮርዳኖስ፣ በእደ ዮሐንስ በመጠመቅ የእኛን ጥምቀት ባረከ። ከዚያም በምድር ላይ በመመላለስ ወንጌል መንግሥተ ሰማያትን ሰበከ፣ አስተማረ፣ ስለእኛ ስለሰዎችና ስለመዳናችን በመስቀል ላይ ተሰቀለ፣ ሞተ በሦስተኛው ቀን ተነሣ፣ በአርባኛው ቀን አረገ፣ በሃምሳኛው ቀን መንፈስ ቅዱስን ላከ፣ ዳግመኛ ለፍርድ እንደሚመጣም በሐዲስ ኪዳን ፍጹም ተስፋ ሰጠ።

የእምነትና አምልኮ ቀኖና አፈጻጸም በብሉይና ሐዲስ ኪዳን

በዘመነ ብሉይ

በዘመነ አበው	በዘመነ አራት
- ቀደም ብሎ በተጠቀሰው መንገድ ከፈጣሪ ጋር ግንኙነት በማድረግና የሚፈለገውንም መሪ ቃል በመቀበል የአምልኮ ግዴታን በሕገ ልቡና መፈጸም - በኪዳነ አብርሃም እግዚአብሔር ለሰው ልጅ የገባው ቃል ኪዳን የሚጠይቀውን ግዴታ በመፈጸም የአብርሃማዊ በረከት ተጠቃሚ መሆን ዘጸ.7÷12-17	- የአብርሃምን እምነትና ምግባር ግዴታ በሕግ መጽሐፈዊ መፈጸም ዘሌ.20÷1-10፣ ዘዕ.6÷17፣ 7÷9-20፣ 8÷1-20 - ሥርዓተ ግዝረትን መፈጸም ዘሌ.12÷2 - የአምልኮ መሥዋዕት በማቅረብ በረከትን፣ የኃጢአት ሥርዓትን፣ የአረቦን ድኅነትን ወዘተ ለማግኘት መብቃት ዕብ.9÷10 - በጸሎት አቅርቦት አምልኮትን በመግለጽ የራስንም ሆነ የሌላውን ደኅንነት ማስጠበቅ 2÷1ነገሥ.20÷1-5፣ ዘዕ.32÷11፣ ዘኁ. 16÷46
<u>የቃል ኪዳን ግዴታ</u> - ጽድቅንና ፍርድን በማድረግ የእግዚአብሔርን መንገድ መጠበቅ ዘፍ.18÷18-26 - የአማናዊ ጥምቀት ምሳሌ የሆነውን ሥርዓተ ግዝረት መፈጸም ዘፍ.17÷16 - የአምልኮ መሥዋዕት በማቅረብና በእምነት የእግዚአብሔርን ስም በመጥራት የአብ	ሐዋርያው ቅዱስ ዳውሱስ ከዘመነ አበው ቅዱሳን ምእመናን የእነ ሄኖክን፣ አብርሃምን፣ ይስሐቅንና ያዕቆብን፣ ከዘመነ ኦሪት የእነሙሴን፣ ጊዳዎንን፣ ባርቅን፣ ሶምሶንን፣ ዮፍታሔን ስም በመጠቀስ ስለ አምነታቸው ደግነት በምሳሌነት ያወሳሰ ዕብ.11÷4-40።

ርሃም በረከት ተሳታፊ መሆን ዘፍ.12÷1-10፣ 25÷21	
በጸሎት አቅርቦት አምልኮትን መግለጽ ኢዮብ 22÷27፣ 30፣17፣ 15÷2፣ 20÷7-18፣ ኢዮ.42÷8	

እምስቱ እዕማደ ምሥጢራት

1. ምሥጢረ ሥላሴ

ምሥጢረ ሥላሴ፡- እግዚአብሔር አንድ ነው፤ ነገር ግን ሦስት ገጽ፣ ሦስት አካላት አሉት። እነዚህም አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ ናቸው። አብ አባት ነው። ወልድ ልጅ ነው። መንፈስ ቅዱስ ከአብ የሠረጸ ነው። ሦስት አካላት አንድ መለኮት ናቸው።

ምሥጢረ ሥላሴ በብሉይ ኪዳን ብዙ ጉልቶ ባይነገርም አልፎ አልፎ በሥነ ፍጥረትና በነቢያትም ታውቋል /ዘፍጥ. 18 ኢሳ. 6/። በሐዲስ ኪዳን ግን በምሥጢረ ሥጋዊ ምሥጢረ ሥላሴ በሚገባ ታውቋል፤ በዮርዳኖስ በደብረ ታቦር /ማቴ.17÷3-17/። በሊቃውንትም ዘንድ በምሥጢረ ሥላሴ የአብ ወላዲነት፣ የወልድ ተወላዲነትና የመንፈስ ቅዱስም ከአብ መሥረጽ በሰፊው ተተርጉሟል። አብ ወላዲ ነው፤ ወልድ ተወላዲ ነው፤ መንፈስ ቅዱስ ሠራጺ ነው። አብ ተወላዲ አይባልም፤ ወልድ ወላዲ አይባልም፤ ወላዲ ተወላዲ ሠራጺ የሚባሉት ቃት ሦስቱ አካላት ለየብቻ የሚታወቁባቸው የግብር ስሞች ናቸው። አንዳንድ ሰዎች አካልና ግብርን ማፋለሳቸው ሳይታወቃቸው «ወላዲ መለኮት፣ ተወላዲ መለኮት ሠራጺ መለኮት» እያሉ መለኮትን ለግብር ስም ይቀጥላሉ። ይህ በትምህርተ መለኮት ስሕተት ነው፤ ግብርን ያፋልሳል።

የአብ መውለድ፣ የወልድ መውለድ፣ የመንፈስ ቅዱስ መሥረጽ በዘመን በዕድሜ መቀዳደም የለበትም። በሰው ሕገ ልደት አይመስልም። በምሥጢረ ሥላሴ የሦስቱን አካላት ዕሪና /እኩልነት/ ለማግኘት «ወላዲ መለኮት ተወላዲ መለኮት ሠራጺ መለኮት» እያሉ መለኮትን በአካል ሦስት ማለት የአካልንም የመለኮትንም ፍች አለማወቅ፣ በቤተክርስቲያን ላይ ብዙ ሃሳቦችን መፍጠር ነው። እንደ አረማውያን ምሥጢረ ናህድናን ለማጉልመስ ሲባል ደግሞ የሦስቱን አካላት ዕሪና /እኩልነት/ መገንጠል ደግሞ እንደ አርዮስ /እንደ ጅሆኸውያን/ እንደ መቅደንዮስ መሆን ነው። ስለዚህ ምሥጢረ ሥላሴን ለመማር ጥንቃቄ ያስፈልጋል። መለኮት /ማልኹት/ በዕብራይስጥ ቋንቋ «መንግሥት» ማለት ነው። በግእዝ ግን «ባሕርይ፣ አገዛዝ ሥልጣን፣ አካል» ማለት ነው። መለኮት በአካላት አይከፈልም።

እንደነት የባሕርይ፣ የህልውና፣ የፈቃድ፣ የአገዛዝ

ሦስትነት የሰም፣ የግብር፣ የአካል

የሰም እንደነት እግዚአብሔር፣ አምላክ፣ ጌታ

የሰም ሦስትነት አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ

የግብር ሦስትነት አብ ወላዲ፣ ወልድ ተወላዲ፣ መንፈስ ቅዱስ ሠራጺ
 የአካል ሦስትነት ለአብ ፍጹም አካል፣ ፍጹም ገጽ፣ ለወልድ ፍጹም አካል፣
 ፍጹም ገጽ፣ ለመንፈስ ቅዱስ ፍጹም አካል፣ ፍጹም ገጽ አለው

ጥቅስ ስለ አንድነትና ሦስትነት
ከመጻሕፍተ ሲቃውንት

- «ሥላሴ በተዋሕዶ፣ ወተዋሕዶ በሥላሴ ሦስትነት በአንድነት፣
 አንድነት በሦስትነት» ሱንትንዮስ ሃ.አ.ም.103::
- «እንዘ አሐዱ ሠለስቱ፣ ወእንዘ ሠለስቱ አሐዱ - አንድ ሲሆኑ ሦስት
 ሦስት ሲሆኑ አንድ::» ባስወደስ ዘቄሣርያ ሃ.አ.ም 113 ክፍል 1
- «ወሶበሂ ንብል አሐዱ እግዚአብሔር ወአሐዱ መለኮት ንብል በእንተ
 አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ - አንድ እግዚአብሔር አንድ መለኮት
 ስንል ስለአብ፣ ስለወልድ፣ ስለ መንፈስ ቅዱስ መናገራችን ነው::»
 ዮሐንስ ዘአንጾኪያ ሃ.አ.ም. 107 ክፍል 1
- «ወአንሰ ሶባ እቤ እግዚአብሔር እብል በእንተ አብ ወወልድ
 ወመንፈስ ቅዱስ - እኔ እግዚአብሔር ባልኩ ጊዜ ስለአብ፣ ስለ
 ወልድ፣ ስለ መንፈስ ቅዱስ እላለሁ::» ባስወደስ ዘአንጾኪያ ሃ.አ.ም 96
 ክፍል 1

የምሥጢረ ሥላሴ ክሦተት

በዘመነ ብሉይ

- «ንግብር ሶበክ በአርአያነ» ዘፍ. 1÷26
- «አዳም ኮነ ከመ አሐዱ አምኔነ» ዘፍ.3÷22
- «ንቡ ንረድ ወንከዓው ነገርመ...» ዘፍ.11÷7
- በቢተ አብርሃም... ዘፍ. 18÷1-33
- «ሣህሱ ሰእግዚአብሔር መሰዕ ምድረ፣ ወበቃስ እግዚአብሔር ጸንኦ ሰማዖት
 ወአምአስትንፋስ አፋሁ ኩሱ ኃይሱም» መዝ.32÷5
- «ዐቢይ እግዚአብሔር ወዐቢይ ኃይሱ፣ ወአዕባ ኅሰቀ ሰጥበቢሁ» መዝ.146÷5

በዘመነ ሐዲስ

- «ወአንዘ ታጠምቅዎሙ በሱ በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ»
 ማቴ.28÷19

2. ምሥጢረ ሥጋዊ

ምሥጢረ ሥጋዊ፡- ሰው ከፈጣሪው ተጣልቶ ጸጋውን መገፈፋንና ባሕርዩንም
 ማሳደፋን፣ መቀሰሉን፣ መጉስቆሉን ከተረዳን ዘንድ መድኃኒቱ ምን እንደሆነ
 እንመልከት። የሰው ዘር ሁኔታ በየጊዜው ከክፋት ወደ ክፋት ከጥፋት ወደ
 ጥፋት እየጨመረበት ስለሄደ ይህንን ሁኔታ ለመለወጥ ሰውንም ወደ ቀድሞው

ይዞታው ለመመለስ እግዚአብሔር ራሱ ሰው ሆኖ ሥጋ ለብሶ ተወለደ፤ ተሰቅሎ ሙቶ ሰውን ወደ ቀድሞው ቦታው መለሰው። ይህ የአምላክ እቅድ ማለትም ሰውን ለማዳን ያደረገው ሁሉ አምላካዊ መግቦት ይባላል። አምላክ ሰው በመሆኑ ሰውም አምላክ ሆነ። ተዋሕዶውም ሚጠት፤ ውላጤ፤ ቱስሕት፤ ቡዓይ የለበትም። ተዋሕዶው የነፍስና የሥጋ ተዋሕዶ ምሳሌ ነው። አንድ ሰው ሁለት ባሕርይ እንደማይባል ሁሉ በመለኮትና በሥጋም ከተዋሐዱ በኋላ ሁለትነት የለም። ከኬልቄዶን የአመጽ ውሳኔ በኋላ በብዙ አብያተ ክርስቲያናት ክርስቶስን «አንድ አካል ሁለት ባሕርይ» ይሉታል። ነገር ግን የባሕርይንና የአካልን ፍች ባለማወቅ ባለመጠንቀቅ «እኔ ብቻ ያልሁት መሆን አለበት የሚል የእልክ ውሳኔ ነው እንጂ ከተዋሕዶ በኋላ ሁለትነትን መስበክ ከንቱነት ነው። በግሪክኛው «ኤኖሲስ» ከግእዙ «ተዋሐዶ» ጋር አንድ ፍች አለው «ኤና» አንድ ማለት ሲሆን «ኤኖሲስ» አንድነት ነው። «አሐዶ» አንድ ማለት ሲሆን «ተዋሕዶ» ማለት አንድ ነው። በቅድሚያ የቋንቋው አተካከልና የፊደሎች አቀማመጥ በደንብ ሳይጠና ሃይማኖትን ያህል ነገር በችኮላ በመወሰኑ የኬልቄዶን ጉባዔ በኦርቶዶክሳውያን ዘንድ ጉባዔ ከለባት/የውሾች ጉባኤ/ እየተባለ ይጠራል። ከዚህም ጋር ኬልቄዶናውያን ክርስቶስ «ሁለት ፈቃድ ነበረው» ይሉታል። ይህም የእግዚአብሔርን ለእግዚአብሔር አለመስጠት ነው።

በመሠረቱ ቃልና ሥጋ ሲዋሐዱ እንደሰው ነፍስና ሥጋ ተዋሕዶ ከሆነ ተዋሕዶ ምንታዊን አጥፍቷልና /«እስመ ተዋሕዶ አእተታ ለምንታዊ» 4. አበው/ «ሁለት ባሕርያት፤ ሁለት ፈቃድ በክርስቶስ ነበሩ» ማለት አይገባም። ከኬልቄዶን ጉባዔ በፊት ንስጥሮስ /የቁስጥንጥንያ ኤጲስ ቆጶስ/ የኢየሱስ ክርስቶስን አምላክነት የድንግል ማርያምን ወላጇት አምላክነት አስተባብሎ «ውኃ በመስኖ በቦይ እንደሚያልፍ በድንግል ማርያም በኩል አለፈ እንጂ አምላክ ከድንግል ማርያም አልተወለደም» ብሎ ነበር። በኤፌሶን ከተማ በ431 ዓ.ም. ለተደረገው ጉባኤ ምክንያትና መነሻ የሆነው ይኸው ክሕደት ነበር። ክሕደቱ በግልጽ የሚያሳየው ክርስቶስ ሁለት አካላትና ሁለት ባሕርያት እንደነበሩት ነው። ይህም በጉባኤው ላይ ተወግዟል። ክርስቶስ ማለት ከሁለት አካል አንድ አካል ከሁለት ባሕርይ አንድ ባሕርይ የሆነ ማለት ነው። /ቃል ሥጋ ኮነ፡- «ቃል ሥጋ ሆነ» ዮሐ.1፡14/ ማለት ባሕርይን አካልን ጠባይን ወይም ፈቃድን ለይቶ ሳይሆን የቃልን ገንዘብ ለሥጋ ሰጥቶ አዋሕዶ ነው። /እንቲአሁ ለቃል ኮነ ለሥጋ ወእንቲአሁ ለሥጋ ኮነ ለቃል በተዋሕዶ/ ስለ ሥርዓተ ቁርባን በሰባቱ ምሥጢራት ቤተክርስቲያን በሰፊው ተገልጿል።

ጥቅስ ትንቢታዊ

«በዘርህ የምድር አሕዛብ ሁሉ ይባረካሉ።»

በዘፍ.22፡8፤ ሐዋ.3፡19-26

«ከጥንት ጀምሮ እግዚአብሔር በብዙ ትንቢትና በብዙ ምሳሌ ለአባቶቻችን በነቢያት ተናግሮ በዚህ ዘመን ደግሞ ዓለማትን በፈጠረበት በልጁ ተናገረን።» ዕብ. 1፡1-3

ጥቅስ ብሥራታዊ

«እነሆ ለሕዝቡ ሁሉ የሚሆን የምሥራች እነግራች ጸሐፊ ዛሬ በዳዊት ከተማ መድኅን እሱም ክርስቶስ ጌታ የሆነ ተወልዶላችኋል።»
ሉ. 2+10

የክርስቶስን ልደት ወይም ትስብእት «ምሥጢር» ያሰኘው ቋንቋ እግዚአብሔር ወልድ በዳግም ልደት ከእናት ያለ አባት በድንግልና የመወለዱ፣ ከሁለት አካል አንድ አካል፣ ከሁለት ባሕርይ አንድ ባሕርይ የመሆኑ ግብር ነው። ለእግዚአብሔር ልጅ እናትነት የተመረጠችው ድንግልም እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ናት።

የምሥጢረ ሥጋዊ ትምህርት የክርስትና እምነት ትምህርት መሠረት ስለሆነ ያለዚህ ትምህርትና እምነት ክርስቲያን መሆንም ሆነ መባል አይቻልም፤ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ያመነና የተጠመቀ ይድናል (ግር.16+16/ ሲል የተናገረውም ይህን እምነት ነው።

3 ምሥጢረ ጥምቀት

የጥምቀት ጠቅላላ ስገልግሎት

- ምሥጢረ ጥምቀት በዳግም ልደት ማለት በውኃና በመንፈስ ቅዱስ ጥምቀት ዳግመኛ በመወለድ የእግዚአብሔር ልጅ ለመሆንና የእግዚአብሔርን መንግሥት ለመውረስ ዮሐ.3+5
- ለሥርየተ ኃጢአትና ድኅነት ግር. 16+16፣ ዮሐ.2+28፣
- ለመንጻትና ለመቀደስ 1ኛ.3+21፣ ቲቶ.3+5 የሚፈጸም ምሥጢር ነው።

የጥምቀት ጊዜ

በኢትዮጵያ እርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያንና በሌሎችም መስላ አብያተ ክርስቲያናት የሕፃን ጥምቀት የተለመደ ሥርዓት ነው። ሥርዓቱ ሊፈጸም የሚችለውም ከእርባ ቀን ጀምሮ ነው። በዚህ መሠረት ወንድ ልጅ በተወለደ በእርባ ቀን፣ ሴት ልጅ ደግሞ በተወለደች በሰማንያ ቀን እንዲጠመቁ ይደረጋል። ይህ ቀን ለዚህ አገልግሎት የተመረጠ ቀን ሊሆን የቻለውም ከብሉይ ኪዳን በተወረሰ ባሕል መሠረት ነው።
ዘሌ.12+1-5፣ ሉ.2+21-24።

በብሉይ ኪዳን ቀኖና አንድ ሕፃን በተወለደ በስምንተኛው ቀን እየተገረዘ የብሉይ ኪዳን ሕዝብ አባል በመሆን የአብርሃም በረከት ተሳታፊ ይሆን እንደነበር ተጽፏል ዘፍ.17+7። በዚያ ዘመን ግዝረት የጥምቀት ምሳሌ ሆኖ ሲፈጸም የኖረ ምሥጢር ስለሆነ በዚያው አንጻር አሁንም የሕፃናት ጥምቀት በ40 ቀንና በ80 ቀን በቤተክርስቲያናችን ተግባራዊ በመሆን ላይ ይገኛል።

የሥርዓተ ጥምቀት አፈጻጸም

ጥምቀት ሥልጣን ከህጉ ባለው ካህን /ፍ.ነገሥ. አንቀጽ3/፤ በአብ፣ በወልድ፣ በመንፈስ ቅዱስ ስም /ማቴ.28÷19-20/ በውኃ /ዮሐ.3÷5፣ /ፍ.ነገሥ.3/ የሚፈጸም ምሥጢር ሲሆን አፈጻጸሙ በመዝፈቅ ወይም በማፍሰስ /ዲድ.34÷ፍ.ነገሥ.አ.3/ ሊሆን ይችላል። ሕፃናት ሃይማኖታቸውን ለመመስከር ስለማይችሉ በየጾታቸው የክርስትና አባትና እናት እንዲሰየሙላቸው ይደረጋል።

ጥምቀት አይደለምም /ሮሜ.6÷3፣ ኢፌ.4÷4-7/። ጥምቀት የክርስቶስ ሞትና ትንሣኤ ምሳሌነት አለው /ሮሜ.6÷3-6፣ ዲድ.34/። ከጥምቀት በኋላ ማተብ ማሠር በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የተለመደ ሥርዓት ሆኖ ነሯል። ስለ ሥርዓተ ጥምቀት አፈጻጸም በሰባቱ ምሥጢራት ቤተክርስቲያን በስፋት ተዘርዝሯል።

4 ምሥጢረ ቁርባን

ምሥጢረ ቁርባን የክርስቶስን ሥጋና ደም በመብላትና በመጠጣት የዘለዓለም ሕይወትን ለመውረስ የሚቻልበት ምሥጢር ነው። ዮሐ.6÷54። በጸሎተ ቅዱስ ኅብስቱና ወይኑ ተለውጦ በዕለተ ዓርብ ለብዙዎች የኃጢአት ማስተሥረድ በመስቀል ላይ የተሠዋውን የእግዚአብሔር በግ /ዮሐ.1÷29/ አማካካ ሥጋና ደም ስለሚሆን ይህን ምሥጢር ሳያውቅ ወይም ሳያምን ቅዱስ ቁርባንን የሚቀበል ዕዳ በደል ይሆንበታል። 1ቆሮ.11÷27-30።

5 ምሥጢረ ትንሣኤ ሙታን

1. የሙታን ትንሣኤ፡- ሰው ከሞተ በኋላ እንደገና ይነሣል። በነገረ ሃይማኖት ትምህርታችን ይህ ምሥጢረ ትንሣኤ ሙታን ይባላል። ሰው ከፈረሰና ከበሰበሰ በኋላ ይነሣል ስንል እንዲያው በማናውቀው አይደለም የተጨበጠ መረጃ አለን። ይኸውም የክርስቶስ መነሣት ነው። በኩረ ትንሣኤ ክርስቶስ ባሳየን የትንሣኤ በር ሁላችንም ከመቃብር እንወጣለን፤ የክርስቶስን ትንሣኤ የማያውቁ ሥጋውያን ሰዎች በዚህ ዓለም ብቻ ፈርሰው በስብሰው እንደሚቀሩ አድርገው ስለሚያምኑ የትንሣኤ ተስፋ የላቸውም። ድካማቸውና ጥረታቸው ሁሉ በዘመን ለሚገታው ለዚህ ዓለም ብቻ ነው። ፍልስፍናቸው ነገ ስለምንሞት ዛሬ እንብላ እንጠጣ ዛሬ እንደሰት ነገ እንሞታለን የሚል ነው። ሁለት ዓይነት ትንሣኤ እንዳለ ቅዱስ መጽሐፍ ይናገራል። ይኸውም የክብርና የውርደት ትንሣኤ ነው። የክብር ትንሣኤ የሚባለው የእግዚአብሔርን ፈቃድ አክብረው ያረፉ ሰዎች የሚነሱት ነው። የኅሣር /የውርደት/ ትንሣኤ ግን የእግዚአብሔርን ፈቃድ ያልፈጸሙ ሰዎች የሚነሱት ትንሣኤ ነው። ስለሙታን ትንሣኤ ሌሎች እምነቶች ቢያስተምሩም እንደ ክርስትና ሃይማኖት በቂ መረጃ የላቸውም። እኛ ግን ፈጣሪያችን ክርስቶስ በሞቱ ሞትን ድል አድርጎ ስለተነሣ ስለ ትንሣኤ የምንሰጠው ትምህርት እውነተኛ ነው። የሃይማኖታችንም ቀኖና ፍጻሜው «የሙታንን ትንሣኤ

እንጠባበቅታለን» የሚል ነው። ክርስቲያኖች የሥጋን ሞት እንዳይፈሩ ታዘዋል። ነገር ግን ነፍስና ሥጋ በትንሣኤ ከተዋሐዱ በኋላ የሚመጣውን ሁለተኛውን ሞት ፍሩ ተብለዋል። ይህ ሞት ትንሣኤ የማይከተለው ነው። ይህ ሞት የመጨረሻ ነው።

«የሙታን ትንሣኤ ደግሞ እንዲህ ነው፤ በመበስበስ ይዘራል፤ ባለመበስበስ ይነሣል፤ በውርደት ይዘራል፤ በክብር ይነሣል፤ በድካም ይዘራል፤ በኃይል ይነሣል፤» 1ቆሮ 15፡42-57።

የሙታን ትንሣኤ በትርጓሜ ቤት ዘይቤ ትንሣኤ ዘጉባኤ ተብሎ ሲጠራ የጻድቃና ኃጥአን ትንሣኤ ደግሞ ትንሣኤ ዘለክብር እና ትንሣኤ ዘለጎሳር በመባል ይታወቃል።

«ያንጊዜ ይህ የሚበሰብሰው የማይበሰብሰውን፤ ይህ የሚሞተው የማይሞተውን ሲለብስ ሞት ድል በመነሣት ይዋጣል፤ መቃብር ም እንዲሁ» ኢሳ.26፡19፤ 25፡8፤ ጳጌ.12፡2፤ ሆሴ.13፡14፤ 1ቆሮ.15፡54-57።

ከዚህም ጋር ያን ጊዜ የሙታን መቀስቀሻ መለክት ሲነፋ በሞት ያንቀላፋው ሁሉ እንደሚነሣ፤ ሌላው ደግሞ ከመቅጽበት ግብር እምግብር እንደሚለወጥ በፍጹም እምነትና ተስፋ ይጠበቃል /1ቆሮ.15፡51፤ 1ተሰ.4፡15/።

ክርስቶስና ቤተክርስቲያን ክርስቶስ ዘቤተ ክርስቲያን

ወንጌላዊው ቅዱስ ዮሐንስ በቅዱስ ወንጌሉ «በመጀመሪያ ቋ ነበረ፤ ቋም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ፤ ቋም እግዚአብሔር ነበረ... ሁሉ በእርሱ ሆነ፤ ከሆነው ሁሉ አንዳችን እንኳ ያለ እርሱ የሆነ የለም፤ በእሱ ሕይወት ነበረች፤ ሕይወትም የሰው ብርሃን ነበረች፤ ብርሃንም በጨለማ ያበራል፤ ጨለማም አላቸነፈውም... ለሰው ሁሉ የሚያበራ እውነተኛ ብርሃን ወደ ዓለም መጣ፤ በዓለም ነበረ፤ ዓለሙም አላወቀውም... ቋ ሥጋ ሆነ፤ ጸጋንና እውነትንም ተመልቶ በእኛ አደረ። እኛ ሁላችን ከሙላቱ ተቀበልን፤ በጸጋ ሳይ ጸጋ ተሰጥቶናልና» /ዮሐ.1፡1-17/ ሲል የተናገረው ስለ ክርስቶስ መሆኑ ግልጽ ነው።

ቅዱስ ዮሐንስ በመጀመሪያ «ቋ ነበረ» ሲል ቀዳማዊነቱን፤ «ቋም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ» ሲል ከባሕርይ አባቱ ከአብና ከባሕርይ ሕይወቱ ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ስላለው፤ አንድነት፤ «ቋም እግዚአብሔር ነው» ሲል አምላክነቱን፤ «ሁሉ በእርሱ ሆነ፤ ያለ እሱ የሆነ አንዳች የለም» ሲል ፈጣሪነቱን፤ «በእሱ ሕይወት ነበረች፤ ሕይወትም የሰው ብርሃን ነበረች» ሲል የዓለም መድኃኒትነቱን፤ «ብርሃን በጨለማ ያበራል፤ ጨለማም አላቸነፈውም» ሲል የብርሃንነቱን ኃይልነትና ዘለዓለማዊነት፤ «እውነተኛ ብርሃን ወደ ዓለም መጣ፤ በዓለም ነበረ፤ ዓለሙም አላወቀውም» ሲል ምሉዕነቱን፤ «ቋ ሥጋ ሆነ» ሲል ሰው መሆኑን፤ «ጸጋንና እውነትን ተመልቶ በእኛ አደረ» ሲል ለእኛ ሲል ሰው

መሆኑን፤ «እኛ ሁላችን ከሙላቱ ተቀበልን፤ በጸጋ ላይ ጸጋ ተሰጥቶናልና» ሲል በእሱ ስላገኘነው የድኅነት ሥጋና ድኅነት ነፍስ ጸጋ ምልዓት መመስከሩ ስለሆነ ቤተክርስቲያን አሁንም ስለ ክርስቶስ የምትመስክረው ይህን ቃል ነው።

«ክርስቶስ» ማለት «መሢሕ»፤ «መሢሕ» ማለትም «የተቀባ» ማለት ነው። ይህ ቃል በሌላ አንጻር ሥዩማን እግዚአብሔር ለሆኑ ነቢያትና ካህናት፤ እንዲሁም ነገሥታት ሊነገር የሚችል ቋንቋ ስለሆነ «ክርስቶስ ዘቤተ ክርስቲያን» የሚለው ቃል ሰማያዊውን ከምድራውያኑ ለመለየት የተነገረ ቋንቋ ነው። ወልደ እግዚአብሔር ሰው በመሆኑ «መሢሕ፤ ክርስቶስ» ቢባልም ቤተክርስቲያንን በደሙ የዋጀ፤ የመሠረተና ያጸና የባሕርይ አምላክ ስለሆነ እሱ የቤተክርስቲያን፤ ቤተክርስቲያንም የእርሱ ናት። እርሱ «ወልድ» ተብሎ እኛን «ወላድ»፤ እሱ «ክርስቶስ» ተብሎ እኛን «ክርስቲያን» ያሰኘ እርሱ ነው። በአሁኑ ጊዜ ቅዱሳን ምእመናን «በወልድ ወላድ» «በክርስቶስ ክርስቲያን» ተብለው የሚጠሩት በወልደ እግዚአብሔር ክርስቶስ በእርሱ ነው። ከዚህም ጋር ቤተ ክርስቲያን በምሥጢራዊ አነጋገር አካሉ ስለሆነች ወይም በእርሱ ራስነት የተገጣጠመች አካል ስለሆነች /ኤፌ.4፡13-14/ በእርግጥ እርሱ የቤተክርስቲያን፤ ቤተክርስቲያንም የእርሱ ናት። ቤተክርስቲያን «መድኃኒቱ» ብላ የምትጠራውና የምታመልከው ክርስቶስ ወይም መሢሕ እርሱ ነው። ወንጌላዊው ዮሐንስ በመልእክቱ «ስለሕይወት ቃል በመጀመሪያ የነበረውንና የሰማነውን፤ በዓይናችንም ያየነውን፤ የተመለከትነውንም፤ እጆቻችን የዳሰሱትንም... ከአብ ዘንድ የነበረውን፤ ለእኛም የተገለጠውን የዘለዓለም ሕይወት እንነግራችኋለን» /ዮሐ.1-6/ ሲል የተናገረለት መሢሕ /ክርስቶስ/ እርሱ ነው።

በሌላም በኩል የውሸት ክርስቶስ ወይም የውሸት መሢሕ ወደኋላም ሆነ ወደፊት የተነሣበትና የሚነሣበት ጊዜ እንደነበርና እንደሚኖርም የታወቀ ስለሆነ /ማቴ.24፡24፤ ዮሐዋ.5፡29-40/ እውነተኛውን ከሐሰተኛው ለመለየት «ክርስቶስ ዘቤተ ክርስቲያን» የሚለው አነጋገር ከፍተኛ አስተዋጽኦ አለው። ይኸውም እውነተኛው ክርስቶስ ወይም መሢሕ ሐዋርያዊት ቤተክርስቲያን ስለ እርሱ የመሰከረችለትና የምትመስክርለት ክርስቶስ ወይም መሢሕ ብቻ በመሆኑ ነው። እነሆ ቤተክርስቲያንን የመሠረተው ይህ ክርስቶስ ነው፤ አሁንም ቤተክርስቲያን የምትሰብከው ይህን ክርስቶስ ነው። በእውነተኛው መሢሕ የተመሠረተችው ቤተክርስቲያንም እውነተኛ ስለሆነች በእውነት የክርስቶስ ቤተክርስቲያን ናት።

ሰው የሆነው የእግዚአብሔር ልጅ በጥንተ ስሙ «ወልድ፤ ቃል» ወዘተ ተብሎ ሲጠራ በደኃራዊ ስሙ ደግሞ፡-

- በመድኃኒዓለምነቱ - ኢየሱስ ክርስቶስ ማቴ.1፡21
- በንጉሥነቱ - ክርስቶስ/ መሢሕ ዮሐ.4፡21

- ሰው በመሆኑ - አማኑኤል /አግዚአብሔር ከእኛ ጋር ነው/ ማቴ.1÷23 ይባላል።
ከዚህም ጋር በግብር ስያሜ፡-
- ብርሃን ዮሐ.1÷9
- ኖሳዊ ዮሐ.10÷1 - 18
- የሕይወት እንጀራ ዮሐ.6÷35
- የሕይወት ውኃ ዮሐ.14÷7-38
- የሕይወት መንገድ ዮሐ.14÷6
- አስፋና አማጋ ራዕ.1÷17 /የባሕርይ/
- አንበሳ ራዕ.5÷5
- ረቢ /መምህር/ ዮሐ.3÷2
- የአግዚአብሔር በግ ዮሐ.1÷29
- ሲቀ ካህናት ዕብ.9÷11-15 ወዘተ እየተባለ ይጠራል።

ቤተ ክርስቲያን ዘክርስቶስ

ቤተ ክርስቲያን በነቢያትና በሐዋርያት መሠረት ላይ የታነጸች የክርስትና እምነት ተቋም ናት /ኤፌ.2÷20/። መሥራቻም ራሱ ክርስቶስ ነው /ማቴ.17÷16-19/። ነቢያትና ሐዋርያት በቤተክርስቲያን መሠረትነት ሊጠቀሱ የበቁት ለክርስትና እምነት መሠረቱ ስለ ክርስቶስ የተነገረው የነቢያት ትንቢትና የሐዋርያት ስብከት በመሆኑ ነው።

ቤተ ክርስቲያን የምትሰብከው ቀደም ብሎ ነቢያት «ይወርዳል ይወለዳል» ሲሉ የተነበዩለትንና በኋለም ሐዋርያት «ወረደ፣ ተወለደ» ሲሉ ምጽአቱን ከነስለምንነቱ የመሰከሩለትን ክርስቶስን ስለሆነ ይህ ትንቢትና ስብከት ለቤተክርስቲያን የሲኦል ኃይላት ሊያናውጡት የማይችሉ ጽኑዕ መሠረት ሆኖ ይኖራል።

በአንደኛ ደረጃ «ቤተክርስቲያን» ተብሎ የሚጠራው የምእመናን አንድነት ነው። ይህ አንድነት «የማዕዘኑ ራስ ክርስቶስ ሆኖ በነቢያትና ሐዋርያት መሠረት ላይ የተገነባ አንድነት» ስለሆነ «ቤተክርስቲያን» መባሉ ትክክለኛ ነው /ኤፌ.2÷27/። የዚህ አንድነት ተቋም የሆነችው ቤተክርስቲያን በምሥጢራዊ ዘይቤ «የክርስቶስ ሙሽራ ትባላለች» /ማቴ.9÷15፣ ራዕ 19÷7፣ ኤፌ.5÷32፣ 2ቆሮ.11÷2/።

ቤተ ክርስቲያን የድኅነት ቤት ትባላለች፣ ምክንያቱም በእርስዋ አማካይነት ወይም በእርስዋ ከሚፈጸሙ ምሥጢራት ውጭ ሌላ የክርስትና ሕይወት መገኛ መንገድ ስለሌለ ነው። ይህን በሚመለከት የኖህን መርከብ፣ የራኬብን ቤት የቤተክርስቲያን ምሳሌ አድርገው የተናገሩ አበው አሉ።

ቤተ ክርስቲያን የእምነት፣ የተስፋና ፍቅር ግንባታ ተቋም ናት። እምነት፣ ተስፋ፣ ፍቅር እነዚህ ሦስቱ ጸንተው እንዲኖሩ የቃልና የተግባር ትምህርት የሚሰጠው በቤተክርስቲያን ትምህርት ቤት ነው። /በፍቅር ኮከብነት ቆሮ.13÷13/። የክርስትና እምነት ተከታዮች የአባልነት መታወቂያቸው ፍቅር፣ የድኅነት ማረጋገጫው ፍቅር ነው /ዮሐ.13÷35፣

1ዮሐ.3÷14/:: «ጳውሎስን ተወፊያ ሠለስተ ለቤተክርስቲያን ሃይማኖት ወተሰፋ ወፍቅር... » ቅዱስ ያሬድ::

ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተችው በክርስቶስ መቶ ሃያ ቤተሰብ እወይም ደቀመዛሙርት ማለት 12 ሐዋርያት፣ 72 አርድዕት፣ 36 ቅዱሳት አንስት አንድነትና ኅብረት ነው። መንፈስ ቅዱስ ይህን መሠረት አጸና፤ ከዚያም መንፈስ ቅዱስ በሐዋርያት ላይ በወረደበት ዕለት በዓለ ሃምሳን ለማክበር ለተሰበሰበው ሕዝብ በተላለፈው የቅዱስ ጳጥሮስ ቃል ስብከት ብዙዎች የክርስቶስ ደቀ መዛሙርት ሆኑ /ዮሐዋ.2÷41/:: ይህ አንድነት እስከ እስጢፋኖስ ሞት ድረስ እያደገ ከሄደ በኋላ በእስጢፋኖስ ሞት ተበተነ። አባላቱ ወደተለያዩ አገገር ስለተሰደዱ አያሩላም ላይ እንደ ኩሬ ውኃ በአንድ ቦታ ተገድቦ የነበረው የክርስቲና እምነት ትምህርት እንደ መስኖ ውኃ በየአህጉሩ ተሰራጭ።

በተለይ ወደ አንጾኪያ ተሰድደው የነበሩት ክርስቲያኖች አንድነት እየጠነከረ ስለሄደ «ደቀ መዛሙርት፣ ናዝሬውያን» /ዮሐዋ.24÷5/ እየተባሉ ይጠሩ የነበሩት ምእመናን «ክርስቲያን» ተብለው ተሰየሙ። ዮሐዋ.11÷26

የክርስትና እምነት በዓለም ላይ ያደረገውን መስፋፋትና መጠናከር በምሳሌ መግለጽ ቢያስፈልግ ትክክለኛ ተነጻጻሪ ሆኖ የሚገኘው በቅዱስ ወንጌል እንደተገለጠው የሰናፍጭ ዘር ነው። የሰናፍጭ ቅንጣት እጅግ በጣም አነስተኛ የሆነች የዘር ዓይነት ናት። ሆኖም ከእርሻ ላይ ስትዘራ የወፎች ማረፊያ ለመሆን እስከምትችል ድረስ ታላቅ ዛፍ ትሆናለች /ማቴ.31÷33/:: የቤተክርስቲያንም ዕድገት ልክ እንደዚህ ነው። የተነሣችበትንና የደረሰችበትን የዕድገት ደረጃ ዝቅታና ከፍታ ያለማብራሪያ ከምሳሌው መረዳት ይቻላል።

ሆኖም ቤተክርስቲያን ይህን ያህል ስፋት ያላት ታላቅ የሕይወት ዛፍ የሆነችው በዝናም ውኃ አይደለም፤ የወንጌል ጠለ ትምህርት የማይለያት የክርስቶስ ተክል ስለሆነች ነው። ቃል ወንጌል በተዘራበት ቦታ ሁሉ ቤተ ክርስቲያን ትበቅላለች፤ ዘረው ጳጥሮስም ይሁን ጳውሎስ ወይም ሌላ የተዘራው ዘር የሚበቅለውና የሚያድገው በእግዚአብሔር አምላካዊ ግብር ነው /1ቆሮ.3÷6-9፣ ማር.16÷28/::

ምድር እንኳ ጠቃሚ ፍሬን የምትሰጠው ከላይ በእርስዋ ላይ በሚወርደው የዝናም ነጠብጣብ ብቻ አይደለም። በሁሉም ወራት የምሕረት ዝናምን ከሚለግሳት እግዚአብሔር የተዘራው ለመብቀል፣ የበቀለው ለማደግና ፍሬ ለመስጠት የሚበቃለትን በረከት ስታገኝ ነው። /ዕብ.6÷7/::

የተዘራው የሚበቅለው፣ የተተከለው የሚጸድቀው በግብር አምላካዊ እንደሆነ ቢታመንም ለምድራዊው የግብርና ተግባር ትጉህ ገበሬ እንደሚያስፈልገው ሁሉ ለሰማያዊው ግብርናም እንዲሁ ከዚያ የላቀ ትጉህ፣ ታጋሽና ጠንካራ የወንጌል ገበሬ ያስፈልጋል። የግብርና ትልቁ

ተግባር ደግሞ የተዘራውን ሰብል ከአረምና ከተባይ ተጠቂነት መጠበቅ ነው።

ከቤተክርስቲያን ታሪክ መረዳት የሚቻለውም የወንጌል ገበሬዎችንና የቤተክርስቲያን መጋቢዎችን ከፍተኛ ተልዕኮ የጠየቀው ቃል እግዚአብሔርን ወይም ቃል ወንጌልን የመዝራቱ ተግባር ብቻ ሳይሆን የተዘራውን ቃል እግዚአብሔር ከሰው ሠራሽ አረምና ተባይ /ነፋፄ/ ጥቃት የመጠበቁ ተግባር ነበር። በመሆኑም ከውጭና ከውስጥ የሚያጋጥመውን ፈተና ለመቋቋም ብዙ ደም ፈስሏል፤ ብዙ ገድል ተፈጽሟል፤ ብዙ መሥዋዕትነት ተከፍሏል።

ስለ ክርስትና እምነትና ሕይወት የተከፈለ መሥዋዕትነት በዘመነ ሐዋርያት፣ ዘመነ ሰማዕታትና ዘመነ ሲቃውነት

ዘመነ ሐዋርያት

«የጌታን ስም የሚጠራ ይድናል፤ እንግዲህ ያላመነበትን እንዴት ይጠሩታል፤ ባልሰሙትስ እንዴት ያምናሉ፤ ያለ ሰባኪስ እንዴት ይሰማሉ መልካሙን የምሥራች የሚያወሩ እግሮቻቸው እንዴት ያማሩ ናቸው ተብሎ እንደተጻፈ ካልተላኩስ እንዴት ይሰብካሉ» /ሮሜ.10÷13-15/።

ዘመነ ሐዋርያት የክርስትና እምነት የዓለም ሃይማኖት ለመሆን የበቃነት፣ ሐዋርያዊ ጉዞ በመንፈስ ቅዱስ ተባርኮ የተጀመረበት፣ በጉዞው ውጤታማነት የሐዋርያት የዓለም ጨውነት የዓለም ብርሃንነት የተረጋገጠ በት፣ ዓለም በጥበቡ ሊደርስበት ያልቻለው የድኅነት ዓለም ምሥጢር በስብከተ ወንጌል ሥርጭት ገሃድ የሆነበት /1ቆሮ.1÷21/ የቃል ወንጌል ዘርና መክር ወቅት ነው።

ሐዋርያት የመንፈስ ቅዱስን ኃይል ከታጠቁ በኋላ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ «ሂዱና አስተምሩ /ማቴ.10-26/፤ በጨለማ የነገርኳችሁን በብርሃን ተናገሩት፤ በጆሮአችሁ በሹክሹክታ የነገርኳችሁን በሰገነት ላይ ስበኩት /ማቴ.10÷26/» ሲል የሰጣቸውን ትእዛዝ ተግባራዊ ለማድረግ ወደ ዓለም ወጡ፤ መልካሙን የምሥራች ዜና አወሩ፤ የሕይወትንም ቃል ለዓለም አሰሙ፤ የዓለምን ጨለማ ለማራቅና አልጫውን ዓለም ለማጣፈጥ የሚቻልበትን የብርሃንነትና የጨውነት ተግባር ፈጸሙ፤ የተኛውን ቀስቀሱ፤ የሞተውን አስነሡ /ኢፌ.5÷14/፤ የነቃውም ዓለም የተነገረውን የምሥራች ቃል ሰማ፤ ይድንበት ዘንድ የተሰጠውንም ስም ተቀብሎ በክርስትና እምነት ተጠራ /የሐዋ.3÷12/። ቃል ወንጌል በዚህ ሁኔታ ለመጀመሪያ ጊዜ በዓለም ላይ የተዘራውና ይህ የሕይወት ፍሬ የተመረተው እንግዲህ በእነዚህ ሐዋርያት የወንጌል ግብርና ስለሆነ ዘመነ ሐዋርያት ለክርስትና እምነት በእርግጥ ዘመነ ዘርና ዘመነ ፍሬ እንደሆነ በግልጽ ይታያል።

ይህ እንዲህ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ በዚያ የበረከት ዘመን እንደ ሲሞን መሠርይ ያሉ /የሐዋ.8+13-24/ ቢጽሐፋውያን ወይም መናፍቃ ከውስጥም ከውጭም በመነሣት የክርስትና እምነትን ለመበረዝ፣ ለማደስና ለመለወጥ ያደርጉት የነበረው እንቅስቃሴ ቀላል ስላልነበረ ዘመኑ የፈተና ዘመንም እንደነበረ ማወቅ ይቻላል። ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ በገላትያ መልእክቱ «እኛ ከሰበክንላችሁ ወንጌል የሚለይ ትምህርትን ከሰማይ መልእክ እንኳ ቢሰብክላችሁ የተረገመ ይሁን» /ገላ.8+18/ ሲል በመረረ ቃል ያስጠነቀቀውም ስለዚህ ነበር።

ዘመነ ሰማዕታት

ዘመነ ሰማዕታት የክርስትና እምነት ተከታዮች እንደ ወርቅ በእሳት ተፈትነው የእምነታቸውን ደግነት በተግባር ያረጋገጡበት የገድልና ትሩፋት ዘመን ነው። ቤተክርስቲያን የዚህ ገድል ፈጻሚ መሆን የጀመረችውም ከዘመነ ሐዋርያት ጀምሮ መሆኑ አይካድም።

ለምሳሌ በሐዋርያነት ከተሾሙት ሰባት ዲያቆናት አንዱ የነበረው እስጢፋኖስ በክርስትና እምነት ተቃሚዎች በድንጋይ ተደብድቦ የሰማዕትነትን ገድል የፈጸመው በዘመነ ሐዋርያት ነው /የሐዋ.54+60/። ሊቀ ዲያቆን እስጢፋኖስ በቤተክርስቲያን ታሪክ ቀዳሚ ሰማዕት ተብሎ ለመጠራት የበቃውም በዚህ ምክንያት ነው። ቀጥሎም ሐዋርያው ያዕቆብ በአረማዊው ሄሮድስ ትእዛዝ በሰይፍ ተሰይፎ የሰማዕትነትን ጽዋ የተቀበለው በዚያ ዘመን መሆኑ ግልጽ ነው /የሐዋ.12+2/። ነገሩ እንዲህ ሲሆን ታዲያ ዘመነ ሰማዕታት ከዘመነ ሐዋርያት የተለየ ክፍለ ዘመን እንደሆነ ተደርጎ ሊወሰድ የቻለው በክርስትና እምነት ተከታዮች ላይ የአጠቃላይ ጥፋት አዋጅ ለታወጀበትና አዋጁ ተግባራዊ ለሆነበት ልዩ የሥቃይ ወቅት ይህ ስያሜ እንዲሰጠው ስለተደረገ ነው። ለዚህ ኢሰብአዊ አዋጅ የታሪክ ተጠያቂ የሆነውም ሮማዊው ቄሣር ዲዮቅልጥያኖስ ነው።

ሆኖም ድርጊቱ በሰላም ዘመን ሊፈጠሩ ለማይችሉ አያሌ ሰማዕታት መገኘት ምክንያት ከመሆኑ በቀር በክርስትና እምነት ሂደት ላይ የፈጠረው መስናክል አልነበረም። አስቀድሞ እንደተገለጠው ይህ ዕልቂት በይበልጥ ተግባራዊ የሆነው ከ276 /እ.ኤ.ት.አ/ ወይም ከ284 /እ.ኤ.ት.አ/ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ስለሆነ ይህ ወቅት ዓመተ ሰማዕታት በመባል ለሚታወቀው የዘመን አቆጣጠር የታወቀ መነሻ ሆኖ ይገኛል። ይህ ሁሉ የሚያመለክተው የክርስትና እምነት ምን ያህል መሥዋዕትነት የተከፈለበት ሃይማኖት መሆኑን ነው።

ዘመነ ሲቃውንት

ዘመነ ሲቃውንት በክርስቶስ የተነገረውና በሐዋርያት የተሰበከው ቃለ ወንጌልም ሆነ የድንኳተ ዓለም ተግባር አፈጻጸም በስፋትና በጥልቀት የተመሠጠረበት፣ የነገረ ሃይማኖት ቀኖና በዓለም አቀፍ ጉባኤ

የተደነገገበትና ሥርዓተ ቤተክርስቲያን አንድ ዓይነት መልክና ቅርጽ እንዲኖረው የተደረገበት ሌላው የቤተክርስቲያን ወርቃማ ዘመን ነው።

ይህ እንዲህ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ይህ ዘመን የመናፍቃ መፈልፈያ ዘመን በመሆኑ ሌላው ዘመን ሰማዕታት መሆኑ አልቀረም። ለምሳሌ ቀደም ብለው ከተነሡት ቢጽሐፋውያን ማለት ስለ ምሥጢረ ሥላሴ፣ ምሥጢረ ተፈጥሮና ምሥጢረ ሥጋዊ የተሳሳተ እምነትን ይከተል ከነበረው የመናፍቃ አለቃ ሲሞን መሠርይና /በዘመነ ሐዋርያት የነበረ/ ከአምሳያ ተከታዩ ሚኒ /በ216 ዓ.ም. የተወለደ/ እንዲሁም ሌሎች አሥራው መናፍቃ በኋላ ስለፈጣሪ አንድነትና ሠራዲ መጋቢነት ምሥጢር፣ ስለ ክርስቶስ ሥጋዊና ምሥጢረ ድንነት አፈጻጸም ተግባር የተሳሳተ እምነትና ትምህርት የነበረው ቀንደኛ መናፍቅ መርቅያን /በ160 ዓ.ም. የተነሣ/፤ «አንድ አካልና አንድ ገጽ» በሚል ኑፋቄ የምሥጢረ ሥላሴን እምነትና ትምህርት ለማፋለስ የሞከረው አደገኛ መናፍቅ ሰባልዮስ /በ3ኛው መቶ ክ.ዘ/፤ የቃሉን ቅድምናና እንዲሁም በአማናዊ ተዋሕዶ ሰው የመሆኑን ምሥጢር የካደው ጳውሎስ ሳምሳጢ /በ3ኛው መቶ ክ.ዘ/፤ «ለፌ እማርያም ከዋኔሁ ለወልድ» ብሎ የተነሣው መናፍቅ ፎጠኖስ /በ4ኛው መቶ ክ.ዘ/፤ በታወቀ መሰሐቲነቱ «ከአርዮስ በፊት የነበረ አርዮስ» የሚል ስያሜ የተሰጠው መናፍቅ ሉቅያኖስ /በ311 ዓ.ም. የሞተ/፤ «ወልድ ፍጡር» ብሎ የተነሣው ኢርዮስና /ከ257-336 ዓ.ም./ «መንፈስ ቅዱስ ሕጹጽ» በሚል ክሕደት የቤተክርስቲያንን አንድነት ለማናጋት የሞከረው መቅዶንዮስ /በ364 ዓ.ም. የሞተ/ «ጎየንተ ነፍስ ወልቡና ኮኖ መለኮቱ» በሚል ኑፋቄና ለሥጋ ህላዌም ቅድምና በመስጠት የምሥጢረ ሥጋዊን ትምህርት ይዘትና ቅርጽ ለማስለወጥ ይጥር የነበረው አቡሊናርዮስ /ከ310-390/፤ «ሕስወኬ ትሰመይ ወላዲተ አምላክ፣ አላ ወላዲተ ሰብእ» በሚል ኑፋቄ የእመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያምን ወላዲተ አምላክነት ክዶ ለማስካድ የተነሣው ንስጥሮስ /ዘመነ.ሢ.መቶ.428-431/፤ የውሳጤ ኑፋቄ መምህር የነበረው አውጣኬ /በ447 ዓ.ም. የተነሣ/፤ ሌሎችም መናፍቃ በየተራ የተነሡት «ዘመነ ሊቃውንት» ተብሎ በሚጠራው ክፍለ ዘመን ስለሆነ በዚህ ዘመን በቤተክርስቲያን ላይ የደረሰው ጉዳት በዘመነ ሰማዕታት ከደረሰው የሚያንስ አልነበረም፤ ይኸውም በዘመነ ሰማዕታት የነበረው አንድነትና ኅብረት፣ ሰላምና ፍቅር በዘመነ ሊቃውንትም ሊቀጥል ባለመቻሉ ነው። የሃይማኖት መለያየት ለቤተክርስቲያን ከሁሉም ነገር የሚከፋ ከሆነ ዘመነ ሰማዕታት ቢባል ማጋነን አይሆንም።

በሌላ በኩል ደግሞ ይህ ክፍለ ዘመን ይህ ዓይነቱ ኑፋቄ የተከሠተበት አስቸጋሪ ወቅት የሆነውን ያህል እንደእነ ቅዱስ አትናቴዎስ /295-375/፣ እለእስክንድሮስ /312-328/፣ ቅዱስ ቄርሎስ /ከ375-444/፣ ቅዱስ ባስልዮስ ዘቂሣርያ /370-379/፣ ቅዱስ ኅርኅርዮስ ዘእንዚናዙ /329-389/፣ ኅርኅርዮስ ዘኑሲስ /370-395/፣ ቅዱስ ዲዮስቆሮስ ዘእስክንድርያ /ዘመነ ሢ.መቶ ከ444-454/፣ ቅዱስ ዮሐንስ አፈወርቅ

/347-407/ ወዘተ... ያሉ የመናፍቃ መምቻና የቤተ ክርስቲያን ራስ መመከቻ የሆኑ ሊቃውንት የተነሡበት መልካም ዘመን ነው። እነዚህ ቅዱሳን አበውና መሰሎቻቸው በሃይማኖት ትምህርት አዕማድነታቸው ዘመናቸውን «ዘመነ ሊቃውንት» ያሰኙ የቤተክርስቲያን ከዋክብት በመሆናቸው የክርስትናው ዓለም ይኮራባቸዋል።

በዘመነ ሊቃውንት የመናፍቃንን ትምህርት ስመቃወምና ሃይማኖትን ለማጽናት የተካሄዱ ዓለም አቀፍ ጉባኤዎች

1ኛ. ጉባኤ ኒቅያ

- ለጉባኤው መካሄድ ምክንያት የሆነው ኑፋቄ- «ወልድ ፍጡር» የሚል፤
- መናፍቀ- አርዮስ፤
- የጉባኤው ሲቀመጥበር- እለእስክንድሮስ፤
- የተሰበሰቡዎት ብዛት -318፤
- ጊዜው- 325ዓ.ም፤
- የዘመኑ ንጉሥ -ቆስጦንጢኖስ፤
 - የጉባኤው ውሳኔ- የክርስቶስን አምላክነት በቅዱሳት መጻሕፍት ቃል በማረጋገጥ /ዮሐ.1፡1-4/ «ወልድ ፍጡር» ሲል የሳተውን ቀንደኛ መናፍቅ አርዮስን አውግዞ መለየት፤
 - የጉባኤው የጸሎተ ሃይማኖት ቀኖና- «ነአምን በአሐዱ አምላክ» ከሚለው ጀምሮ «ወነአምን በመንፈስ ቅዱስ» እስከሚለው ድረስ ያለው ክፍል።

2ኛ. ጉባኤ ቀስጥንጥንያ

- ለጉባኤው መካሄድ ምክንያት የሆነው ኑፋቄ- «መንፈስ ቅዱስ ሕጽጽ» የሚል፤
- መናፍቀ- መቅዶንዮስ፤
- የተሰበሰቡዎት ብዛት- 150 ሊቃውንት፤
- የጉባኤው ሰበሰቢ - ጢሞቴዎስ ዘእስክንድርያ፤ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናዙ፤ ኔክታርዮ ዘቁስጥንጥንያ፤ በየተራ፤
- ጊዜው -381 ዓ.ም፤
- የዘመኑ ንጉሥ - ቴዎዶክስዮስ
- የጉባኤው ውሳኔ - የሥላሴን መዓርገ መንግሥት የማበላለጥ ኑፋቄ አመንጭ የሆነውን መቅዶንዮስን አውግዞ መለየት፤
- የጉባኤው የጸሎተ ሃይማኖት ቀኖና- «ወነአምን በመንፈስ ቅዱስ» ከሚለው በላይ ያለው ቃል።

3ኛ. ጉባኤ ኤፌሶን

- ስጉባኤው መካሄድ ምክንያት የሆነው ኑረፍ - «ሕስወኬ ትስመይ ወላዲተ አምላክ አላ ወላዲተ ሰብእ» የሚል፤
- መናፍቁ - ንስጥሮስ፤
- የጉባኤው ተሰብሳቢዎች ብዛት - 200 ሊቃውንት፤
- የዘመኑ ንጉሥ - ዳግማዊ ቴዎዶሮስ፤
- የጉባኤው ውሳኔ - የእመቤታችንን ወላዲተ አምላክነት ክዶ ለማስካድ የተነሳውን ንስጥሮስን አውግዞ መለየት፤
- የጉባኤው የሃይማኖት ቀኖና - «በእማን ወላዲተ አምላክ» የሚል፡፡

በሌሎች የእምነት ድርጅቶች አራተኛ ጉባኤ እየተባለ የሚጠራው የኬልቄዶን ጉባኤ ሲሆን የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አብያተ ክርስቲያናት ይህን ጉባኤ በዓለም አቀፍ ጉባኤነት አይቀበሉትም፡፡ ይህ ጉባኤ በአንድነት ጸንታ ትኖር የነበረችው ቅድስት ቤተክርስቲያን «ሁለት ባሕርይ» በሚል የምስጢረ ሥጋዊ ትምህርት ልዩነት ከሁለት የተከፈለችበት አሳዛኝ ጉባኤ ነው፡፡ በመሆኑም ታዋቂው የተዋሕዶ ሃይማኖት መምህር ቅዱስ ዲዮስቆሮስ የዚህን ጉባኤ ውሳኔ በመቃወም በአደረገው መከላከል ብዙ ፈተና ደርሶበታል፡፡

ዘመኑ ዳድቃን

«ዳድቅ፣ ዳድቃ» የሚለው ቃል ለሁሉም ዓይነት የክርስትና እምነት ቅዱሳን ሁሉ የሚሰጥ የወል መጠሪያ ቢሆንም ይህን ቃል በእምነት ጭምር የሚጠሩበት ግን ከዚህ ዓለም ተድላ ደስታ ርቀው፣ ዳዋ ጥሰው፣ ድምፁ አራዊትን፣ ግርማ ሌሊትን ታግሠው፣ ጤዛ ልሰው፣ ድንጋይ ተንተርሰው፣ የላመ የጣመ ሳይቀምሱ፣ የሞቀ የደመቀ ሳይለብሱ፣ «እኖር-ባይና እክብር ባይ ልቡና» በሚያሠራው ኃጢአት ሰውነታቸውን ሳያሳድፉ የሚኖሩ ግልጽና ሥውር መናንያን ናቸው፡፡ የዚህ ዓይነቱ የምናኔ ኑሮ በአብነትነት የሚጠቀሱት አበውም አባ ጳውሊ /ክአባ እንጦንስ በፊት/፣ አባ እንጦንስ /251-356/፣ አባ ጳኩሚስ /290-346/፣ የአባ ጳኩሚስ እኅት ማርያምና ሌሎችም ናቸው፡፡ በአባ ጳውሊ የተጀመረው ምናኔ በአባ እንጦንስ አሁን ያለው የምንኩስናና የገዳማዊ ኑሮ ይዘትና ቅርጽ እንዲኖረው ሲደረግ በአባ ጳኩሚስ ደግሞ ገዳማዊው የምናኔ ኑሮ እስከ አሁን ድረስ ጸንቶ ለመኖር በበቃው ሥርዓተ ገዳም እንዲመራ ተደረገ፡፡

ይህም ሲባል በመልካም የኑሮ ደረጃ ላይ ወይም በብልጽግና ኑሮና በዘውድ ሥልጣን ላይም ሁነው በዚህ ዓለም ጥቅምና ድሎት «ልብሳቸው ሳያድፍ ስማቸው ሳይጎድፍ» /ራዕ.7+13-15/ ክፉውን ሁሉ አቸንፈው በዓለም ላይ የምናኔ ዓይነት ኑሮ የሚኖሩ እልፍ አዕላፍ ምእመናን የሉም ማለት አይደለም፡፡

ከክርስቲና እምነት ታሪክ መረዳት እንደሚቻለው ምናኔ በእርግጥ በሐዋርያት፣ በሰማዕታት፣ በገዳማውያን ባሕታውያን፣ በዓለማውያን ምእመናን ሕይወት የታየና የሚታይ ክርስቲያናዊ ጠባይ ስለሆነ የገድ ገዳማዊነትን የሚጠይቅ ውሱን ገድል አይደለም።

ስለሆነም በየትኛውም ጊዜና ቦታ የክርስቲና እምነት የሚጠይቀውን ዓይነት ኑሮ በመኖርና በዚያም ለፍጹምነት ኑሮ የሚያበቃ ገድል ትሩፋት በመፈጸም መናኒ ጸድቅ ወይም ፍጹም ክርስቲያን መሆን ይቻላል። ባለ ቅኔው እንዲህ ሲል እንደተናገረ «እመሰ አባ ተአምር ባቲ፣ ገረገራ ዋልድባ ይእቲ»። ይህ ከሆነ ዘንድ ማንኛውም ዘመን የዚህ ዓይነት ኑሮ ኗሪዎች የሚበዙበት መልካም ዘመን ከሆነ «ዘመነ ጸድቃ» ሊባል ይችላል።

ገዳማውያን መናንያን በብዛት የተነሡት በዘመነ ሊቃውንት ስለሆነ ይህ ዘመን ዘመነ ጸድቃ ይባላል። ሆኖም የክርስቲና እምነት በየጊዜው የሐዋርያትን፣ የሰማዕታትን፣ የሊቃውንትን፣ የመናንያንን መኖር የሚጠይቅ የገድልና ትሩፋት እምነት ስለሆነ ዘመነ ሐዋርያት፣ ዘመነ ሰማዕታት፣ ዘመነ ሊቃውንት፣ ዘመነ ጸድቃ /መናንያን/ መጀመሪያ እንጂ መጨረሻ ያለው ዘመን አይደለም። በዚህ ትረካ ለመጠቆም የተፈለገውም መጀመሪያውን እንጂ መጨረሻውን አይደለም። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ «እንደ ርግብ የዋህ፣ እንደ እባብ ብልህ ሁኑ» /ማቴ.10÷16/ ሲል እንደተናገረው ሁሉንም ዓይነት ገድል መፈጸም የሚቻለው ደግሞ የትኛውም ጊዜ የሚጠይቀውን ጥበብ ከየዋህነት ጋር በመላበስ እንጂ ከእነዚህ ነገሮች ባዶ በሆነ ሰውነት አይደለም።

ነገረ ማርያምና ነገረ ቅዱሳን

ሀ. ነገረ ማርያም

እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም በንጽሕና፣ በቅድስና፣ በሞገስና በጸጋ በክብር የሚመስላትም ሆነ የሚያህላት የሌለ፣ እናትነትን ከድንግልና፣ ድንግልናን ከእናትነት አስተባብራ የያዘች፣ ከሆነ ጀምሮ በአዳም ልጅነቷ ምክንያት ንጽሐ ጠባይ ያሳደፈባት፣ በዚህ ዓለም ኑሮዋም ከህልዩ ከነቢብና ከገቢር ኃጢአት ንጽሕት የሆነች፣ ከቅዱሳን ሁሉ በላይ ጸጋን የተሞላች፣ ከሴቶች ሁሉ ተለይታ የተባረከች፣ በአማላጅነቷ የምእመናን ሁሉ መማጸኛ የሆነች የአምላክ እናት ናት። /ሉቃ.1÷27-30፣ ሕዝ.44÷3-5፣ መሐ.4÷7፣ መዝ.132÷13፣ ኢሳ.7÷14/

ስለ ንጽሕናዋ፡ ቴዎዶሮስ /ሃይ.አበ.ም.53÷22/
 ስለ ክብሯ ታላቅነት፡ ዮሐንስ አፈወርቅ /ሃይ.አበ.ም.28÷36-39/ እና ሌሎችም አበው የተናገሩትን ይመለከታል።

በዚህ ምክንያት፡-

- ማጎደረ መንፈስ ቅዱስ
- ምዕዕተ ጸጋ፣ ምዕዕተ ክብር
- እመ አምላክ፣ ወሳዲተ አምላክ እመ እግዚአብሔር
- ሰአሊተ ምሕረት
- ድንግል በክልኤ
- ቅድስተ ቅዱሳን
- መትሐተ ፈጣሪ መስጸዕተ ፍጡራን ወዘተ... እየተባሰች ትጠራለች፤ ስዚህም ምንጩ የወንጌል ውዳሴ ማርያም ነው። ሉቃ 1፡26-55፣ ዮሐ.19፡25-28። ቅዱሴ ያዕቆብ ዘስሩ።

የታወቀው የቅዱሴ ማርያም ደራሲ አባ ሕርያቆስ «ወስሉጥ ስመኪ በኅብ እግዚአብሔር» ሲል እንደተናገረው የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ለእመቤታችን የተሰጠው ቋላ ኪዳንና ክብር ከሁሉም ቅዱሳን በላይ መሆኑን ታምናለች፣ ታስተምራለች፣ በመሆኑም በማንኛውም ጸሎተ ቅዱሴ ጊዜ ስሟ በተማኅጽኖ ይጠራል። ከዚህም ጋር በኢትዮጵያም ሆነ በሌላው የክርስትና ዓለም በጸሎትም ሆነ በትምህርት ስሟ ሳይጠራ የሚውልበት ዕለት የለም።

ስ. ነገረ ቅዱሳን

መላእክት፣ አበው፣ ነቢያት፣ ሐዋርያት፣ ሰማዕታት፣ ጳድ ቋ በቤተክርስቲያን ቀኖና ቅዱሳን ተብለው ይጠራሉ። ዘሌ.9፡2፣ 1ጴጥ.1፡15፣ ዮሐ.17፡16።

ስ.1. የቅዱሳን መሳክት አገልግሎት

- ስለሰው ልጅ ሕይወት መላላክ /ዕብ.1፡14/
- እግዚአብሔርን ያለማቋረጥ ማመስገን /ራዕ.4፡8-11/
- የሰውን ጸሎት ወደ እግዚአብሔር ማድረስ፣ ለሰው ልጅ ምሕረት መለመን። /ዳን.9፡20፣ ሉቃ.1፡13፣ ዮሐ.10፡3-5/
- የሰውን ነፍስ ወደ እግዚአብሔር ማቅረብ /መዝ.ሉቱ.6፡6-20/
- ፍጥረተ ዓለምን፣ የሰውን ልጅ መጠበቅ /ማቴ.18፡10፣ ዳን.4፡13/
- ለምሕረትም ለመዓትም መላክ /ሮሜ.9፡22/
- በመከራና በችግር ጊዜ ለተራዳኢነት መላክ /ዮሐ.12፡7-11/
- በፍጻሜ ዘመን ኃጥኣንን ከጳድ ቋ መለየት /ማቴ.24፡31፣ ራዕ.7፡14/

ስ.2. የቅዱሳን መሳክት አማሳጅነት

ከእግዚአብሔር በተሰጣቸው ጸጋ ጸሎታቸውም፣ ምኞታቸውም፣ ደስታቸውም፣ የሰው ልጅ ድኅነት ነው። ዘፍ.48፡16፣ ዳን.10፡10፣ ሉቃ.1፡13፣ ይሁዳ.9፣ ዘካ.1፡12፣ ዘጸ.23፡20 መዝ.33፡7።

ለ.3. ክብረ ቅዱሳን መሳሰክት

ቅዱሳን መሳሰክት በእግዚአብሔር ዘንድ የተከበሩና ባለሟልነትንም ያገኙ ቅዱሳን በመሆናቸው በሰውም ዘንድ የተከበሩ ናቸው። ስለሆነም የአክብሮት ስግደት ይሰገድላቸዋል። በስማቸው ቤተክርስቲያን እንዲታነጽም ይደረጋል። ዳን.8÷15-18፣ ዘፍ.22÷31፣ ዘኁ.22÷31፣ ኢ.ያ.5÷13።

ለ.4. ስለ ቅዱሳን ነቢያት፣ ሐዋርያት፣ ሰማዕታት ጻድቃን፣ ክብር

እነዚህ ቅዱሳን የየራሳቸውን ተልዕኮ በገድል በትሩት የፈጸሙ ቅዱሳንና ቅዱሳት በመሆናቸው በእግዚአብሔር ዘንድ ልዩ ክብር አላቸው፤ የቃል ኪዳን ቅዱሳን በመሆናቸውም ምእመናን በስማቸው ወደ እግዚአብሔር ይማጽናሉ፤ እነሱም በዐጸደ ሥጋና በዐጸደ ነፍስ ይማልዳሉ /ማቴ.10÷42፣ ዘጸ.32÷2-15፣ ሄኖክ12÷33-40/፤ በነፍስ ሕያዋን ስለሆኑ ሉቃ.20÷37-40/። በዚህ ምክንያት የአክብሮት ስግደት ይሰገድላቸዋል፤ እግዚአብሔር የሚወዳቸውና የሚያከብራቸው ስለሆኑ /ራዕ.3÷9/

ማጠቃለያ

የሃይማኖት ትምህርት ፍሬ/ወጤት የእምነት፣ የተስፋ፣ የፍቅር ፍጹምነት ስለሆነ ይህ ወጤት የማይታይ ከሆነ ትምህርቱ በመልካም ምድር ላይ የወደቀ ዘር አልሆነም። በኢትዮጵያ ሕዝብ ልቡና ላይ የወደቀው ቃል እግዚአብሔር በመልካም ምድር ላይ የወደቀ ዘር ስለሆነ ፍሬው እነሆ የተትረፈረፈ ሆኖ ይታያል። ሆኖም ባማረው የስንዴ ማሳ ላይ እንክርዳድ እንዳይዘራበት ንቁና ትጉህ የወንጌል ገበሬ ሆኖ መኖር ከቤተክርስቲያኒቱ የሃይማኖት መምህራን የሚጠበቅ ግዴታ ይሆናል። ይህም ምን ጊዜም ችል ሊባል የማይገባው ኃላፊነት ነው።

ወስብሐት ለእግዚአብሔር። አሜን

ሰባቱ ምሥጢራት ቤተክርስቲያን

ከበፀሰ አቡነ ገርገርዮስ ቀዳማዊ

ምሥጢር ማለት ድብቅ፣ ሽሽግ፣ ለልብ ወዳጅ ለቅርብ ዘመድ ካልሆነ በቀር የማይገለጥ ማለት ነው። በንባብ የተሰወረ ብሄል ምሥጢር ይባላል፤ ምሥጢር አዋቂ እንዲሉ። አስማምቶና አራቆ የሚተረጉመው ሊቅ የሰው አእምሮ አስቦና መርምሮ የማይደርስበት የአምላክ ህላዌ የአምላክ ግብርም ምሥጢር ይባላል። «ምሥጢር ሥላሴ፣ ምሥጢር ሥጋዊ» ማለት ስለዚህ ነው።

በሃይማኖት ሥርዓት የጥንት አረማውያን የሚያሟርቱበትን የምትሐትና የጥንቆላ ዘዴ /ሜስቴርዮን/ ምሥጢር ይሉት ነበር። ከሕዝብ የተደበቀ ማለት ነው እንጂ እነሱስ ያውቁታል። በብሉይ ኪዳን፣ ምሥጢር የሚል ስም ባይሰጠውም የሚሠዋው መሥዋዕት ምሥጢርነት ነበረው፤ ኃጢአትን ለማስተሥረድ ከእግዚአብሔር ለመታረቅ የሚደረግ ነው።

ምሥጢር ሊያሰኘው የሚችለው መሥዋዕቱን እግዚአብሔር እንዴት እንደሚቀበለው አይታይም፤ ተቀብሎም ሥርየትን መስጠቱ በእምነት እንጂ በዓይን አይታይምና፤ ከኾነ በላይ እንጂ ያን ጊዜ አይታይምና ነው።

ቤተክርስቲያን የመንፈስ ቅዱስ የጸጋው ግምጃ ቤት ስለሆነች በመስቀል ላይ የተሰጠውን አምላካዊ ጸጋ በእምነት ለሚቀርቧት ሁሉ ታድላለች፤ ትምህርቷን አምነው የተቀበሉ ሁሉ የዚህ ጸጋ ተካፋዮች ናቸው ይህን ጸጋ ለምእመናን የምታድልባቸውን መሣሪያዎች ምሥጢራት ትላቸዋለች። ምሥጢራት መባላቸውም ስለ ሦስት ነገር ነው፤

- ሀ. ሳመኑ እንጂ ሳሳመኑ አይሰጡምና፤
- ለ. በዓይን የሚታየው በእጅ የሚዳሰሰው ግዙፍ ነገር በመንፈስ ቅዱስ ሲሰወጥ አይታይምና፤
- ሐ. ምእመናን በዚህ በሚታየው የማይታየውን የመንፈስ ቅዱስን ጸጋ ሲቀበሉ አይታይምና። ይህም የሚፈጸመው በግብር አምላካዊ ስለሆነ ምሥጢር ይባላል።

የቤተክርስቲያን ምሥጢራት ሰባት ናቸው እነሱም፡-

1. ምሥጢረ ጥምቀት
2. » ሜሮን
3. » ቁርባን
4. » ንስሐ
5. » ቀንዲል
6. » ክህነት
7. » ተክሊል ናቸው።

ሰባት መሆናቸው ወይም መባላቸው የመንፈስ ቅዱስ ስጦታ በእነዚህ ብቻ ይወሰናል ማለት አይደለም። መንፈስ ቅዱስ አይወሰንም፤ ለስጦታውም ገደብ የለውምና /ዮሐ.3÷8/። ነገር ግን ሊቋቋሙት በፊት ጌታ፣ በሕይወት ሐዋርያት ሥራ የሠሩባቸውን ከቅዱሳት መጻሕፍት ለቅመው ሰባቱን ምሥጢራት በቤተክርስቲያን መድበዋል፤ እነዚህ ሰባቱ እንደ አርእስት ናቸው።

አንዳንድ ሰዎች የሰባቱን ምሥጢራት ቁጥር ከፍና ዝቅ በማድረግ ይናገራሉ። በቤተክርስቲያን ታሪክ ግን ምንም እንኳን ከሊቋቋሙት ብዙዎቹ ሰባቱን በሙሉ ቆጥረው ባያቀርቡም ሁለቱን አንዱ ሦስቱን ሌላው እያደረጉ ጽፈዋቸዋል። በቤተክርስቲያንም ምሥጢራትን ሰባት ናቸው ብላ የምታስተምረው በምሳሌ ሰሎሞን ጥበብ ቤቷን ያቆመችባቸውን ሰባት አፅማድ ምሳሌ አድርጋ ነው። /ምሳሌ.9÷1/

ከእነዚህ ከሰባቱ ሦስቱ ማለትም

ሀ. ምሥጢረ ጥምቀት

ለ. » ተክሊል

ሐ. » ክህነት አይደገመውም። ሌሎቹ አራቱ ግን እንደየሁኔታው ይደገማሉ። እያንዳንዱን ምሥጢር መጽሐፍ ቅዱሳዊ አመሠራረትና በኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋህዶ በቤተክርስቲያን እንዴት እንደሚሠራባቸው በየተራ እንገለጣለን።

1. ጥምቀት፡-

«አጥመቀ» ከሚለው የግእዝ ግሥ የወጣ ነው። ፍቺውም በገቢር መንከር፣ መድፈቅ፣ መዝፈቅ፣ በተገብሮ መነከር፣ መደፈቅ፣ መዘፈቅ፣ መላ አካልን በውኃ ውስጥ ማስገባት ማለት ነው። ዮናናውያን /ቫፕቲዝማ/ ይሉታል፤ ፍቺው አይለወጥም። የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት በንባቡ መሠረት የሚያጠምቁት በመድፈቅ በማጥለቅ ነው። ምዕራባውያን ግን /በንዝሐት/ በመርጨት ነው። ይህም «ወእንዝ ታጠምቅዎሙ» /ማቴ.28÷19/ ያለውን ንባብ ከነምሥጢሩ ያፈልሰዋል ይንደዋል። ጥምቀት በሰዋሰው አወጣጥ መድፈቅ መዝፈቅ ማለት ነው ብለናል።

በምሥጢር ደግሞ ብዙ ምሳሌዎች አሉት። ምሳሌ፡- ከአንድ አገር ወደ ሌላ መሄድ «የአብርሃም ከሀገሩ መውጣትና ወደ ከነዓን መግባት፣ የጥምቀት ምሳሌ ነው። ምእመናን ከዓለመ ኃጢአት ወጥተው የመንግሥተ

ሰማያት ዜጎች የሚሆኑት በጥምቀት ነውና። ኖላ ከማየ ሥራዌ ከማየ አይህ የዳነበትን መርከብ ቅዱስ ጳውሎስ የጥምቀት ምሳሌ ናት ብሏታል። /ቀዳ.ጳጥ.3÷21/ ምእመናን ከኃጢአት ከጥፋት የሚድኑ በጥምቀት ነውና። ቅዱስ ጳውሎስም እሥራኤል ከግብጽ የባርነት ቀንበር ተላቀው የኤርትራን ባሕር ተሻግረው ወደ ምድረ ርስት ያደረጉትን ጉዞ የጥምቀት ምሳሌ አድርጎ ተናግሯል። /ቀዳ.ቆሮ.10÷1-2/፤ ምእመናን ባሕረ ኃጢአትን ተሻግረው ምድረ ርስት መንግሥተ ሰማያትን የሚወርሱት በጥምቀት ነውና። ዳግመኛም ይኸው ቅዱስ ጳውሎስ ጥምቀትን በሞትና በመቃብር ይመስለዋል። /ሮሜ.6÷3-4፤ ገላ.3÷27፤ ቆላ.2÷12/ በሞት ጊዜ ነፍስና ሥጋ እንደሚለያዩ በጥምቀትም አሮጌው ሰውነት ይሞታል ይቀበራል። አዲሱን ሰውነት አዲሱ ሕልውናውን ይጀምራልና። ከሁሉ በላይ ደግሞ ራሱ መድኃኒታችን ጥምቀትን «እንደገና መወለድ» ብሎታል /ዮሐ.3÷3/። ከአብራክ መንፈስ ቅዱስ ከማኅፀነ ዮርዳኖስ ካልተወለዱ መንግሥተ ሰማያት መግባት የማይቻል መሆኑንም ራሱ አስረድቶናል /ዮሐ.3÷5/።

ቤተክርስቲያን አሕዛብን ሁሉ እንድታስተምርና እንድታሳምን፤ በአብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ስም እንድታጠምቅ ታዛለች /ማቴ.28÷19/። ጥምቀት አንድ ነው አይደገምም፤ ይሁን እንጂ በምሥጢረ ሥላሴና በምሥጢረ ሥጋዊ ከቤተክርስቲያን የተለየ እምነት ያላቸው ሰዎች የሚያጠምቁት ጥምቀት እንዲከለስ ሠለስቱ ምእት አዘዋል «ለዘተወልደ እምጳውሎስ ሳምሳጢ ካእበ ያጥምቅዎ»/ የሠለስቱ ምእት ቀኖና 19፤/ ዛሬም በምሥጢረ ሥላሴ የማያምኑ ጅሆኸውያንም ሆኑ ሌሎች የሚያጠምቁት ጥምቀት በቤተክርስቲያን ተቀባይነት የለውም።

በሐዋርያት ጊዜ ጥምቀት የሚፈጸመው ከማስተማርና ከንስሐ በኋላ ነው /ዮሐዋ.ሥ.2÷38/። ተጠማቂዎቹ ከቤተ አይሁድ ወይም ከአረማውያን ወገን ስለ ነበሩ ክርስቲያን ለመሆን ሲመጡ አዲሱን ሃይማኖት ገልጦ ማስተማርና አብራርቶ ማስረዳት፤ ካለፈው ክፉ ሥራቸው በንስሐ እንዲመለሱ መምከር አስፈላጊ ነበርና። በጥምቀት ከኃጢአታቸው ከተለዩ በኋላ የመንፈስ ቅዱስን ጸጋ የሚቀበሉት ሐዋርያት እጃቸውን ሲጭኑባቸው ነበር። /ዮሐ.ሥራ.8÷14-17/

ከሐዋርያት በኋላ፤ ሕጻናትን ማጥመቅ እስከተጀመረበት እስከ አምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ የነበረው የጥምቀት ሥርዓት ደግሞ እንደሚከተለው ነው። ወደ ክርስትና የሚመጡ ሁሉ ሦስት ዓመት የክርስትናን ትምህርት ይማራሉ። ሲኖሶስ 8÷32። ቀኖና ኒቅያ አንቀጽ 14 እስኪጠመቁ ድረስ ወደ ቁርባን አይቀርቡም። በቅዳሴ ጊዜ ፃኡ ንዑስ ክርስቲያን እስኪባል ቆይተው ፍሬ ቅዳሴው ሲጀምር ከቤተክርስቲያን ወጥተው ይሄዳሉ። /ዲድ.9/ እንዲጸሙም ታዟል፤ /ዲድ.7/ ሦስቱን የትምህርትና የቀኖና ዘመናቸውን ሲፈጽሙ ለመጠመቅ ይፈቀድላቸዋል። የጥምቀትም ጊዜና ሥርዓት እንደዚህ ነበር። ምን ጊዜም ጥምቀት የትንሣኤ ሌሊት ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት ጥምቀት የሞትና የትንሣኤ ምሳሌ ስለሆነ ነው። /ሰሚያሙ ወንጌል ኩሉ መዋዕለ ያንብሩ

ዕደ ላዕሌሆሙ፣ ወይርቅይዎሙ፣ ወጥምቀቶሙሰ በመዋዕለ ፋሲካ፣ /ዲድ.26/ ከመጠመቻው ጥቂት ቀደም ብሎ የሠለስቱ ምእትን አንቀጸ ሃይማኖት በታችው አሰምተው ያነባሉ፣ ከዚያም ሦስት ጊዜ «እክህደክ ሰይጣን አእምነክ ክርስቶስ» እያሉ ከሰይጣን መለየታቸውን፣ ከክርስቶስ ጋር መዋሐዳቸውን በይፋ ይመሰክራሉ /ለዘይፈቅድ ይጠመቅ ይምህርዎ ያውግዝ ሰይጣን ወይእመን በክርስቶስ ዲድ.39/ ከዚህ በኋላ ቅብዑ ቅዱስ ይቀቧቸዋል። ሥርዓቱ ከተከናወነ በኋላ «አጠምቀክ በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ» እያሉ ሦስት ጊዜ ብቅ ጥልቅ እያደረጉ ስም ይሰይሟቸዋል። ሦስት ጊዜ ከውኃው ብቅ ጥልቅ አድርጎ ማውጣት ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሦስት መዓልት፣ ሦስት ሌሊት በክርስ መቃበር አድሮ የመነሣቱ ምሳሌ ነው። /ሮሜ.6÷3-5/ አንድም ምእመኑ በመጠመቁ የትንሣኤ ዘለሕይወት ተካፋይ መሆኑን ለመግለጽ ነው። ተጠምቀው ሲወጡ ኤጳስ ቆጶሱ እጁን ይጭንባቸዋል። የመንፈስ ቅዱስን ጸጋ ይቀበላሉ። ኋላ ግን ምእመናን እየበዙ ሲሄዱ ኤጳስ ቀጻላት በየቦታው ስለማይገኙ መግባት እንዳይቋረጥ ኤጳስ ቆጶሳቱ ሜሮን አፍልተው ለየአብያተ ክርስቲያናቱ በማደል፣ ተጠማቂዎቹ በቄሱ እጅ ሜሮን መቀባት ይጀምሩ /ሲኖዶስ 7÷22/ ከዚህ በኋላ አዲስ ነጭ ልብስ ያለብሷቸዋል። አሮጌው ልብስ የሰይጣን የባርነት፣ አዲስ ልብስ የክርስቶስ የነፃነት ምሳሌ ነው /ሮሜ.6÷13-14፣ ገላ.3÷27፣ ቆላ.3÷9-10፣ ኤፌ.4÷24/ ይህም የቆየ የቤተክርስቲያን ሥርዓት ነው። ለምሳሌ በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነበረው ታላቁ ቁስጠንጢኖስ በሞት ጻዕር እንዳለ ተጠምቆ በተጠ መቀበት አዲስ ልብስ መቀበሩ ይነገራል። በመጠመቂያው ዙሪያ የተሰበሰቡ ምእመናንም በየተራ ይስሟቸዋል። ከእንግዲህ በኋላ «ወንድማችን ነህ፣ እኅታችን ነሽ» እያሉ። አሮጌና ያደፈ ልብስ በብሉይ ኪዳንም የኃጢአት ምሳሌ ነበር። አዲስ ልብስ ግን የክብር የተሐድሶ ምሳሌ ነው። /ዘካ.3÷/

በቤተክርስቲያን ጥንትም ሆነ አሁን የጥምቀት ዕድሜ አልተወሰነም። የጥንት ክርስቲያኖች ግን ጥምቀት ማለት «ከኃጢአት መለየት እንደገና መወለድ ማለት ነው» ያለውን ይዘው ከተጠመቁ በኋላ ተመልሰው ኃጢአት እንዳይሠሩ በመፍራት እምነቱን አስቀድመው ቢቀበሉም የሚጠመቁት ሊሞቱ ሲሉ ነበር። /የቆስጠንጢኖስ ታሪክ እንደሚያስረዳው የክርስትናን እምነት ቀደም ሲል ቢቀበልም የተጠመቀው በደዌ ዳኛ በአልጋ ቁራኛ ሲያዝ ነው። እስከዚህም የቆየበት ምክንያት ተመልሶ ኃጢአት እንዳይሠራ ስለፈራ ነው።/ ከአምስተኛውና ከስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ ግን ክርስቲያኖች እየበዙ ሄዱ። ቤተሰቦቻቸውንም ራሳቸው ማስተማር ጀመሩ። ከአይሁድና ከአረማውያን አዲስ ከሚጠመቁት በቀር ከላይ ያየነው ችግር ቀርቶ ሕፃናትን ማጥመቅ ተጀመረ። ከጥምቀት በፊት አማኞች ሊፈጽሟቸው የሚገባቸውን «ትምህርት፣ እምነት፣ ንስሐ» የተባሉትን ንባቦች ይዘው፣ በፕሮቴስታንት ማኅበር ያሉ አንዳንዶች «ሕፃናት ሳይማሩና የሚያመልኩትን ሳይመርጡ ማጥመቅ ትክክል አይደለም» ይላሉ።

ነገር ግን ቤተክርስቲያን ሃይማኖት የእግዚአብሔር ስጦታ መሆኑን ስለምታውቅ ይህን በማድረግ አልተሳሳተችም። እዚህ ላይ የምናስታውሰው እነዚያን ጌታ በመዋዕለ ትምህርቱ የባረካቸውን ሕፃናት ነው። ወላጆች ልጆቻቸውን ለማስባረክ ይዘው ሲቀርቡ ትምህርቱን በጥሞና ያዳምጡ የነበሩ ሐዋርያት አይተው «በቁም ነገር መካከል እነዚህን አእምሮ ያላወቁ ሕፃናት ለምን አመጣችሁ» ብለው ተቆጧቸው። ጌታ ግን ሐዋርያት ያልጠበቁት መልስ መለሰ። «ተዋቸው ወደ እኔ ይምጡ» ብሎ ባረካቸው መንግሥተ ሰማያትም እንደነሱ ላሉ የምትሰጥ መሆኗን ተናገረ። /ማቴ.19÷13-15/ ማር.10÷15፣ ሉቃ.18÷15-17። ለእመ እግዚአብሔር አጽደቀ መኑ ዘይኪንን /ሮሜ.8÷34/ እግዚአብሔር ያጸደቀውን አልተማርህም አላወቅህም ብሎ የሚያማው ማነው? እግዚአብሔር ድምጽን ካላሰማ ሰው በዕውቀቱ እግዚአብሔርን ለማወቅ አይችልም። እግዚአብሔር ሰውን ይመርጣል እንጂ ሰው እግዚአብሔርን አይመርጥም። /ዮሐ.15÷16/ ሰው አምላኩን ለመምረጥ ቢቃጣ የሚመርጠው አምላክ ጣዖት ነው እንጂ እውነተኛ አምላክ አይደለም፤ የሰው ስሜት ከእግዚአብሔር ፈቃድ ጋር የተለየ ስለሆነ። መዳን ከእግዚአብሔር ቸርነት የሚፈልቅ እንጂ በሰው ትምህርትና ዕውቀት የሚገዛ የገበያ ዕቃ አይደለምና። በምሳሌነትም ብንወስደው ጥምቀት በግዝረት ምትክ የተሰጠ ሕግ ነው። አብርሃም በእግዚአብሔር ባመነ ጊዜ በጣም ሽማግሌ ነበር። ነገር ግን ለማመኑ ምልክት እንዲሆን ተገዢ ስለተባለ በዚያ በሽምግልናው ወራት ተገዢ። ከሱም በኋላ ዘሮቹ በተወለዱ በስምንተኛ ቀናቸው ሲገረዙ ኑረዋል። በዚህ መሠረት ግዝረት በብሉይ ኪዳንም የማመን ምልክት ነው። «መነኩሴ በቆቡ፣ ወንበር በክታቡ እንደሚታወቅ» የአብርሃም ዘሮች የሆኑ ሁሉ በስምንተኛ ቀናቸው የሚገረዙት የአብርሃም ልጆች በመሆናቸው ከአብርሃም እምነት እንደማይወጡ ስለታወቀ ነው። በቤተክርስቲያንም የኃጢአትን ሽንኩፍ ቆርጦ የሚጥለው ጥምቀት ለሕፃናት መሰጠቱ ከክርስቲያን ቤተሰቦች ስለተወለዱ ሃይማኖታቸው ከእናት ከአባቶቻቸው ያለዚያም በጥምቀት ጊዜ አደራውን ከሚወስዱት ከክርስትና እናትና አባቶቻቸው የሚማሩት ስለሆነ ነው። /የምዕራብ ቤተክርስቲያን አባት አውግስጢኖስ /395 - 430/ የሕፃናት ጥምቀት በሐዋርያት ጊዜም እንደነበረ ተናግሯል።/

አውግስጢኖስ ይህን ያለበት በቂ ምክንያት አለው። ጥንቱን ጌታ ሐዋርያትን ሲያዛቸው «አሕዛብን ሁሉ አጥምቁ አስተምሩ» አላቸው እንጂ ሕፃን ሽማግሌ አላለም። ዕድሜ አልወሰነም። /ማቴ.28÷19/ ሐዋርያትም ሲያስተምሩ «በክርስቶስ እመን፣ አንተም ቤተሰብህም ትድናላችሁ» እያሉ ነው። /ዮሐ.4÷31/ ዋናው ካመነም ቤተሰቡንም ሁሉ ይዞ ነውና /ዮሐ.4÷53/

የጥምቀት ባሕርይዋ ዓላማዋ አንድ ሲሆን ሦስት ዓይነት አካላት እነሱም፤

ሀ. የመጀመሪያው፣ እዚህ ላይ እንዳየው በመንፈስና በውኃ መጠመቅ ነው።

ለ. ሁለተኛው በመንፈስ ቅዱስና በእሳት መጠመቅ ነው። «አንተ-መሰ ትጠመቁ በመንፈስ ቅዱስ /የሐዋ.ሥ.1÷5/ እናንተስ በመንፈስ ቅዱስ ትጠመቃችሁ» ባላቸው መሠረት ሐዋርያት መንፈስ ቅዱስን በእሳት አምሳል ተቀብለው ተጠምቀዋል። /የሐዋ.ሥ.2÷3/ አንዳንዶቹ ግን ዮሐንስ መጥምቅ «በመንፈስ ቅዱስ ወበእሳት» ያለውን፣ ያለ አግባቡ «ወ» ን ወሚመ «አማራጭ፣ ያለዚያም» ብለው ፈተው «እሺ ብትሉ በመንፈስ ቅዱስ ያለበለዚያም በውኃ» ብለው ይተረጉማሉ። እሳት በሆነው በመንፈስ ቅዱስ ተብሎ ቢፈታ እንጂ «እሳት» የመንፈስ ቅዱስ ተቋራኒ አይደለም። እንዲያማኑ ከሆነ ሐዋርያትን እሳት በላቸው ማለት ነዋ፣ ሊቋራኑትም መንፈስ ቅዱስን በእሳት መስለው ይናገራሉ። ለምሳሌ የኢሳይያስን ለምጽ ያነጻውን የከሰል ፍም ሊቋራኑት የመንፈስ ቅዱስ ምሳሌ አድርገው ተርጉመውታል። /ኢሳ.6÷6-7/

ሐ. ሦስተኛው የጥምቀት ዓይነት በደም መጠመቅ ነው። የክርስትናን ትምህርት በመማር ላይ እንዳሉ ወይም ተምረው አምነው ከመጠ መቋቸው በፊት ያለዚያም ሁሉንም ሳያውቁት በተለያዩ ምክንያት ክርስቲያኖች በሰማዕትነት ሲያልቁ በማየታቸው ተመስጠው፣ «የእነዚህ ሰዎች አምላክ እውነተኛ ነው» ብለው በሰማዕትነት የሚሞቱ ሰዎች ደማቸው ማየ ጥምቀት ይሆንላቸዋል። በቤተክርስቲያን ሥርዓትም መጽሐፈ ኪዳን /2÷3/ የአቡሊዲስ ቀኖና 19 የግብጽ ቤተክርስቲያን ሥርዓት 44 ጥምቀት የመፈጸም መብት ያላቸው ቀሳውስትና ኤጲስ ቆጶሳት ብቻ ናቸው። /ዲያቆን፣ ኢያጥምቅ ኢያቁርብ በእዴሁ ዘእንበለ አምጽዋዕ በእርፈ መስቀል 31÷2/ «ዲያቆን ለማጥመቅም ሆነ በእጅ ለማቁረብ አይፈቀድለትም። በዕርፈ መስቀል ከጽዋው እየጨለፈ ደሙን ያቀብል እንጂ» በሐዋርያት ጊዜ ግን ዲያቆንም መደበኛ ሆኖ ያጠምቅ ነበር። /የሐዋ.ሥ. 8÷12-38፣ በመለካውያን ሥርዓት በድንገተኛ ምክንያት ሕፃኑ የመጠመቂያ ቀኑ ሳይደርስ ቢታመምና ለሞት ቢያሰጋ ለጊዜው ኤጲስ ቆጶስ ወይም ቄሱ ባይገኙ ዲያቆኑ ያጠ ምቋ፣ ዲያቆኑም ቢታጣ የሕፃኑ እናት፣ ወይም አባቱ «በሥላሴ ስም ተጠመቀ» እያሉ በአየር ላይ ሦስት ጊዜ ከፍና ዝቅ ያደርጉታል፤ ሕፃኑ ከሞት የተረፈ እንደሆነ ግን ጥምቀቱ እንደገና በሥነ ሥርዓት ይፈጸማል። የማጥመቂያ ቦታ ሁልጊዜ ቤተክርስቲያን ናት፣ ተጠማቂ ከበዛ ግን በወንዝም በባሕርም ቢሆን ይፈጸማል።

የምሥጢራት መግቢያ በር ስለሆነው ስለምሥጢረ ጥምቀት አመሠራረትና አፈጻጸም አጠቃላይ አቅዋም በመጠኑም ቢሆን ከዚህ በላይ አውስተናል። አሁን ደግሞ ጥምቀት በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን እንዴት እንደሚሠራበት እንመለከታለን። በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓት ወንድ ልጅ በተወለደ በአርባ ቀኑ፣ ሴት ልጅ

በተወለደች በሰማንያ ቀኗ ይጠመቃል፡፡ የሕፃኑ ጤንነት የሚያሰጋ ከሆነ ከዚያም በታች ይሆናል፡፡ በአንዳንድ አጋጣሚ ችግር ቢዘገይም ቤተክርስቲያን ወደሷ የመጡትን አትመልስም፡፡ ባርባ ቀን በሰማንያ ቀን የሆነበት ምክንያት በመጽሐፈ ኩፋሌ /በምዕራፍ 4÷8/ «አዳም በተፈጠረ በአርባ ቀኑ የፈጣሪውን ጸጋ ተጐናጽፎ በገነት እንዲኖር ተፈቅዶለት ነበር፤ ሌዋንም በተፈጠረች በሰማንያ ቀኗ ብርሃን ተጐናጽፋ በገነት እንድትኖር ተፈቅዶላት ነበር፡፡ በተሳሳቱ ጊዜ ግን ይህን ክብር ተገፈፉ» የሚል ትምህርት በመኖሩ ነው፡፡ በክርስቶስ ሞት በተደረገው እርቅ ደግሞ አዳምና ሌዋን ወደ ጥንት ቦታቸው እንዲመለሱ ተፈቅዶላቸው የአዳምና የሌዋን ልጆችም እንደየጾታቸው በአርባ በሰማንያ ቀናቸው ሲጠመቁ በዘር ከወረደው መርገም ይገላገላሉ፡፡ የቀደሙ ወላጆቻቸው ያስወሰዱት የጸጋ ልጅነት በጥምቀት ይመለስላቸዋል፡፡ ከቀኑ አቆጣጠር በቀር ይህ በሁሉ የታወቀ የቤተክርስቲያን ትምህርት ነው፡፡ ከዚህም ሌላ ወንድ የወለዱ ባርባ ቀን ሴት የወለዱ በሰማንያ ቀን ሕፃኑን ወደ ቤተመቅደስ ማቅረብ እንዳለባቸው በአሪት ታዟል /ዘሌዋ.12÷1-8/፡፡ /ወንድ የወለዱ ሴቶች ከደመ ሕርስ የሚነጹት ባርባ ቀን ነው፤ ሴት የወለዱ ግን በሰማንያ ቀን ነውና፡፡ ይህን ሥርዓት መድኃኒታችንም ፈጽሟል፡፡ በአሪት እንደተጻፈ /ዘጸ.13÷2/ ምንም እንኳ እመቤታችን ጌታን ከመውለዷ በፊት ፣ በወለደችው ጊዜ፣ ከወለደችውም በኋላ ልማድ አንስት /ሕርስ/ እንዳልነበረባት ቢታወቅም /ቅድመ ጸኒስ ጊዜ ጸኒስ ድኅረ ጸኒስ፣ ቅድመ ወሊድ ጊዜ ወሊድ ድኅረ ወሊድ ንጽሕት ናትና፡፡/ በአሪት የተጻፈውን ለማክበር በወለደች ባርባ ቀኗ ሀብታሞች ሙከት እየሳቡ ሲሄዱ እሷም እንደ ድህነቷ ሁለት የወፍ ጫጩት /እንላ ርግብ ዘውገ ማዕነቅ/ ይዛለት ወደ ቤተመቅደስ ወስዳዋለች /ሉቃ2÷22/ ይህ በብሉይ ኪዳን የነበረው ሥርዓት ባርባ ቀን በሰማንያ ቀን ለሚደረገው የክርስቲያን ልጆች ጥምቀት ምሳሌ ነው፡፡ ሕፃናቱ ወደ እግዚአብሔር ፊት መቅረብ የሚጀምሩት በዚህ ቀን ነውና፡፡

የሥርዓቱ አፈጻጸም እንደሚከተለው ነው፡፡ ወላጆቹ የሚጠ መቀውን ሕፃን ይዘው ወደ ቤተክርስቲያን ይመጣሉ፡፡ ቄሱ ውኃውን በብርት አድርጎ ሥርዓተ ጸሎቱን ይጀምራል፡፡ ክርስትና አባት እና እናት ለመሆን የመጡት የሕፃኑን አውራ ጣት ይዘው ተጠማቂው ሊለው የሚገባውን ሦስት ጊዜ «እክህደከ ሰይጣን» እያሉ ሰይጣንን ያወግዛሉ ፡፡ ሥርዓተ ጸሎቱ ተገባዶ ዲያቆኑ «ጸልዩ በእንተ ዛቲ ቤተክርስቲያን» ሲል ተጠማቂው ካደገ ከተማረ በኋላ የመጣ እንደሆነ ራሱ፣ ሕፃን ከሆነ ግን የክርስትና አባት/ እናት ጸሎተ ሃይማኖትን ይደግማሉ፡፡ ይህ ሲፈጸም የተጠማቂው ልብስ ይወልቃል፡፡ ዲያቆኑ በሁለት እጁ ተቀብሎ ተጠ ማቂው ሕፃን እንደሆነ በሁለት እጁ ይይዘዋል አዋቂ እንደሆነ ግን ራሱን የቻለ ስለሆነ ዲያቆኑ ይመራዋል እንጂ አይታቀፈውም፤ ማጥመቂያውን በአራቱ ማዕዘን እያዞረ በምሥራቅ በምዕራብ በሰሜን በደቡብ «እሰግድ ለአብ፣ እሰግድ ለወልድ፣ እሰግድ፣ ለመንፈስ ቅዱስ፣ ይላል» ለአብ ለወልድ ለመንፈስ ቅዱስ እሰግዳለሁ ማለት ነው፡፡ በዚህ ጊዜ ቄሱ በተጠ ማቂው ግንባር መስቀሉን እያደረገ «ይኩን ስመክ እገሌ» ይላል፡፡ በክርስትና ስም ይሰይመዋል፡፡ ይህ ሲፈጸም ማየን «ቡናክ» ብሎ ባርኮ

«አሐዱ አብ ቅዱስ አሐዱ ወልድ ቅዱስ አሐዱ ውእቱ መንፈስ ቅዱስ፤» ካለ በኋላ «አጠምቀክ በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ» እያለ ሦስት ጊዜ ብቅ ጥልቅ አድርጎ ያጠምቀዋል። ምሳሌው እንዳለፈው ነው።

የክርስትና ስም አወጣጥ፤

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ልዩ መልክ አለው። ተጠማቂው የክርስትና ስም የሚወጣለት ቄሱ በሚያውቀው የዕለቱን በዓል ምክንያት አድርጎ ነው። ለምሳሌ በዓሉ የጌታ የእመቤታችን የሆነ እንደሆነ ገብረ መድኅን፤ ኃ/ማርያም፤ የቅዱስ፤ የመልአክ እንደሆነ ኃይለ ጊዮርጊስ ወልደ ሚካኤል በሚል ስም ይሰይመዋል።

ስለ ስም ካነሣን በኢትዮጵያ ሁለት ዓይነት ስም አለ ወይም ለአንድ ሰው ሁለት ስም አለው። ይኸውም አንዱ በጥምቀት በቤተክርስቲያን የሚወጣለት ነው። ሌላው ግን ከቤተሰብ የሚወጣለት ነው። ያኛውን የክርስትና ስም ይኸኛውን የዓለም ስም ይሉታል። በብዙ የኢትዮጵያ ክፍሎች ለምሳሌ በሰሜን ሸዋ በትግሬና በኤርትራ ያሉት ክርስቲያኖች ብዙዎቹ የሚጠሩት በክርስትና ስማቸው ነው። በዓለም ስማቸው የሚጠሩት ክርስቲያኖች በቤተክርስቲያን አገልግሎት በሚፈጸምላቸው ጊዜ ብቻ /በተክሊል ሲጋቡ፤ ሲታመሙ ለጸሎት፤ ሲሞቱ ለጸሎተ ፍትሐት/ ካልሆነ በቀር በክርስትና ስማቸው አይጠፋቸውም። ብዙዎቹ የክርስትና ስማቸው እንዳይጠፋቸው በውቅራት ከሰውነታቸው ላይ ያስከትቡታል። በማይታወቁበት ቦታ በድንገት ሲሞቱ ያለ ጸሎተ ፍትሐት እንዳይቀበሩ ለጥንቋኔ ነው። ዛሬ ግን የጥምቀት መዝገብ ስላለና የምስክር ወረቀትም ስለሚሰጥ ችግር የለም። ይህ በዓለም ስም መጠራት የተጀመረው መቼ እንደሆነ በትክክል ባይታወቅም፤ የኢትዮጵያ ክርስቲያኖች ተደጋግሞ መከራ የደረሰባቸው ስለሆነ ክርስቲያኖችን የሚያሳድድ ጠላት በመጣ ቁጥር የክርስትና ስማቸውን እየደበቁ ለመዳን የፈጠሩት ዘዴ ሳይሆን አይቀርም፤ እንደ ኢትዮጵያ ክርስቲያኖች በዓረብ አገር የሚኖሩ ክርስቲያኖችም ብዙዎቹ እንደዚሁ በዓለም ስማቸው ይጠራሉ። ምክንያቱ ተመሳሳይ ነው። እንደ አጋጣሚ ሆኖ ተለምዶ ቢቆይም፤ በቅድስት ቤተክርስቲያን አደባባይ የተሰጠው የክርስትና ስም ተደብቆ በሌላ ስም መጠራት ክርስቲያናዊ ትውፊት አለመሆኑን ካህናትም ምእመናንም ተረድተው ወደ ክርስትና ስማቸው ቢመለሱ መልካም ነው። ስያሜውና ጥምቀቱ ሲያበቃ ለክርስትና አባት፤ እናት ያስረክባል። ከልጅህ/ሽ/ የማትለየው በክርስቲያናዊ ምግባርና ሃይማኖት የምታሳድገው የቃል ኪዳን ልጅህ ነው እያለ፤ እሱም እሺ አዎ እያለ ይቀበላል። በዚህ ጊዜ ሜሮን ይቀባል። ሦስት ኅብረ ቀለማት ያሉት ፈትል ተገምዶ በአንገቱ ይታሠርለታል፤ ይህም በግእዝ «ማኅተም» በአማርኛ ግን «ማተብ» ይባላል። ቀለሙ ሦስት ዓይነት ነው። ነጭ፤ ቀይና ቢጫ። ነጩ የአብ ምሳሌ ነው ቀዩ የወልድን ሥጋ መልበስ፤ ቢጫው የመንፈስ ቅዱስ፤ የቤተክርስቲያን ተስፋ መንፈስ ቅዱስ ነውና። ሦስት መሆኑ የምሥጢረ

ሥላሴ፣ አንድ ሆኖ መገመዱ የአንድ አምላክ ምሳሌ ነው። ዛሬ ግን አንዳንዶች በፈትሉ ፈንታ ባለወርቅ መስቀል ሀብል ያሥሩባቸዋል። መስቀሉ ባይከፋም ሀብሉ ለምሳሌነት አይመችም። ሕፃኑ ልብሱን ከመልበሱ በፊት ቄሱ ሕፃኑን እንደገና ተቀብሎ በሁለት እጁ ከፍ አድርጎ ይዞ «ይባዕ መንፈስ ቅዱስ» እያለ እፍ ይልበታል። ከዚህ በኋላ ተጠማቂው ወደ ቤተክርስቲያን ገብቶ ይቆርባል። የጥምቀት ሥርዓት የሚፈጸመው ተጠማቂው ሲቆርብ ነው። እዚህ ድረስ የቤተክርስቲያናችን ሥርዓተ ጥምቀት አፈጻጸም ነው።

ይህ የእኛ ሥርዓት ከሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ጋር የማይመሳሰልበትም የውጭ መልክ አለው። እዚህ ላይ በመጠኑም ቢሆን አንዳንድ ምልክቶችን እናቀርባለን። በመጀመሪያ «የሕፃናት ጥምቀት» እስታሊን በሚባለው የስዊዘርላንድ ክፍለ ሀገር አባካሊ በምትባል ከተማ በሚገኘው የፕሮቴስታንት ቤተክርስቲያን ሕፃን ልጅ ሲጠመቅ አይቼ አለሁ። ሌሎችም የፕሮቴስታንት ተከታዮች በጀርመንም እንደሚያጠምቁ ነግረውኛል። ከላይ እንዳየነው ከፕሮቴስታንት ማኅበር በቀር ሐዋርያዊ ውርስ ባላቸው አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ይሠራበታል። ቀን ግን አይወስንም፣ እንደመጣ ነው፣ በምሥራቅም ያን አብያተ ክርስቲያናት በተለይ እንደኛ የተለመደ የማጥመቂያ ጊዜ አድርገው ባይወስዱትም፣ ወንድ የወለዱ ባርባ ቀን ሴት የወለዱ በሰማኒያ ቀን ወደ ቤተክርስቲያን እየሄዱ ልዩ ጸሎት ይደረግላቸዋል። በየጊዜው እየለዋወጡትና እየረሱት ነው እንጂ ይህ ጸሎት የክርስትና ሥርዓት ይፈጸምበት የነበረ ሳይሆን አይቀርም። ስም አወጣጡም በጣም የተለየ ነው። አብዛኛውን ጊዜ ምሥራቅም ያንም ሆኑ ምዕራባውያን ስም የሚሰይሙት፣ የጌታን፣ የእመቤታችንን የቅዱሳንንም ሆነ የመላእክትን ስም እንዳለ ወስደው ነው። ለምሳሌ፣ «አማኑኤል፣ ማርያም፣ ጳጥሮስ፣ ጊዮርጊስ፣ ሚካኤል» እያሉ ነው። ካቶሊኮች ሁለቱንም ስም ነው የሚሰይሙት፣ ስም የሚወጣው ከአያት ከቅድመ አያት ስም እየተወሰደ ነው። ፕሮቴስታንቶችም ጀምረዋል። የክርስትና እናት አባት አላቸው። ሀብልም ያሥራሉ። በግሪኮችና በሌሎችም መለካውያን ሥርዓት ቄሱ ተጠማቂውን ወደ ማጥመቂያው ሲዘፍቀው «ይጠመቅ ገብረ እግዚአብሔር በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ» እያለ ነው። ለዚህም የሚሰጡት ምክንያቶች መሣሪያዎች ነን እንጂ አጥማቂዎች አይደለንም አጥማቂው እግዚአብሔር ነው ይላሉ። አሳባቸው የትሕትና ይመስላል፣ ነገር ግን «አጠምቀክ የሚለው ገቢር ቃል «ወእንዝ ታጠምቅዎ» ከሚለው ትእዛዝ ጋር የተስማማ ነው፣ በትእዛዙ ውስጥ ሐዋርያትም ባድራጊነት አሉበት። ምዕራባውያንም «አጠምቀክ» ይላሉ። በኢትዮጵያና በግብጽ ሥርዓትም እንደዚሁ በገቢር ነው። «አጥመቀ» ካለው ነጠላ ቁጥር ሌላ በአንዳንድ መጻሕፍት ቁጥሩን አብዝቶ «ናጠምቀክሙ ብሎ ይገኛል» የአቡሊዲስ ቀኖና እና «ዲድግ» በማጥመቂያው ሦስት ጊዜ ብቅ ጥልቅ አድርጎ ማውጣት በሁሉም አብያተ ክርስቲያናት ይሠራበታል። በችግር ካልሆነ በቀር በምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት /በመለካውያንም ቢሆን/ ጥምቀት በንዝሳት አይሆንም። በምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት ግን ሁልጊዜ

በንዝህት ነው። ከጥምቀትና ከሜሮን በማከታተል የሚፈጸመውም ምሥጢረ ቁርባን በሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ጨርሶ ተረስቶ በኢትዮጵያ ብቻ ይሠራበታል፤ ምዕራባውያን አጥምቀው ያለ ሜሮንና ያለ ቁርባን ያሰናብታሉ። መለካውያንም አጥምቀው ሜሮን ቀብተው ሳያቆርቡ ይለያያሉ፤ የሚያቆርቡት ሰንብተው ነው፤ የሚሰጡትም ምክንያት በአንድ ቤተክርስቲያን ያላቸው ካህን አንድ ስለሆነ አጥምቆ ወዲያውኑ ሥርዓተ ቁርባንን ለመፈጸም የማይችል በመሆኑ ብቻ ነው። ችግር ባለበት /በሕንድም/ እንደዚሁ ይሠራሉ። ይህንን ጄኔቫ በሚገኘው የራሽያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያንም አይቼአለሁ። ሁሉም የጥምቀትን ሥርዓት የሚፈጽሙት ከቅዱሴ በኋላ በሰርክ ነው። በመጠኑም እስከዚህ ያየነው የጥምቀት ምሥጢርና አፈጻጸሙ ነው።

2. ምሥጢረ ሜሮን፤

«ሜሮን» ቃሉ የጽርዕ ነው፤ የሚሸት የሚጣፍጥ፤ ልብ የሚመስጥ መዓዛ አለው። መልኩ ጽርዮቱ ዘይት የሚመስል ነው። «ሜሮዲያ» ይላል፤ በግሪክ መዓዛ ማለት ነው። በግእዝም ቅብዕ፤ ቅብዐ ሜሮን ይባላል፤ ከብዙ ዕጽዋት ተቀምጦ የሚሠራ ነው።

ጥቅሙና አገልግሎቱ በብሉይ ኪዳን ለእግዚአብሔር የሆነው ሁሉ የሚታተምበት ያደፈው የረከሰው የሚቀደስበት ቅብዕ ነው። እግዚአብሔርን ለማገልገል የሚሾሙ ሊቃውንትና ካህናት አራት ሽቱ አምስተኛ ዘይት/ የሚቀቡት ቅብዕ ይህ ነበር። የእግዚአብሔርን ሕዝብ እሥራኤልን የሚጠብቁ የእግዚአብሔር እንደራሴዎች ነገሥታትም «መሲን» የሚባሉት በዚህ ተቀብተው ስለሚነግሡ ነው። «መሲሕ» ማለት ቅብዕ የተቀባ ማለት ነውና። /ዘፍ.20÷23-33።/ ቀዱሳሙ.10÷1። 16÷12-13። ይህም ብቻ አይደለም፤ እግዚአብሔር የሚገልግልባቸው የቤተመቅደስ ንዋያትም አስቀድመው በዚህ መቀባት መታተም ነበረባቸው። ከተቀቡም በኋላ ለቤተመቅደስ እንጂ ለተራ አገልግሎት አይውሉም ነበር። ከብሉይ ኪዳን በፊት የነበረው አካሄዱን ከእግዚአብሔር ጋር ያደረገው ከአሥሩ አበው አንዱ ሄኖክ ከመሰወሩ በፊት ሜሮን ተቀብቶ እንደ ተሰወረና ልማድ ሰብእ እንደጠፋለት ይነገራል። /ራዕይ. 11÷4/ ነገርን ነገር ያነሣዋልና ከዚህ ላይ አነሳነው እንጂ በምሳሌነት ሲሠራበት የኖረው ይህ የነርሱ ቅብዕ በቤተክርስቲያን ላለው ቅብዐ ሜሮን ጓዱ ዘመዱ አይደለም። የቤተክርስቲያኑን እንደሚከተለው እንመልከት።

በሐዋርያት ጊዜ ማንኛውም አማኝ ከተጠመቀ በኋላ የመንፈስ ቅዱስን ጸጋ የሚቀበለው በሐዋርያት አንብሮተ እድ ማለት ሐዋርያት እጃቸውን ሲጭኑበት እንደነበርና ከሐዋርያት በኋላ የተነሡ ኤጳስ ቆጶሳትም ይህንኑ ሲሠሩበት መቆየታቸውን ስለ ምሥጢረ ጥምቀት በተናገርንበት አንቀጽ አንሥተነው ነበር። የምእመናን ቁጥር ሲበረክት ኤጳስ ቆጶሳትም በየቦታው በቅርብ ስለማይገኙ የቤተክርስቲያንን የመግባት ተልእኮ ለማፋጠን ሲባል፤ ኤጳስ ቆጶሳት ሜሮን እያፈሉ በሜሮኑ ላይ

እየቀደሱ ወደአብያተ ክርስቲያናት እንዲልኩና የሚጠመቁ ምእመናንም በእነሱ አንብሮተ እድ ፈንታ ሜሮን እንዲቀቡ በሉድቅያ ጉባኤ ተወሰነ። /ጉባኤ ሉድቅያ ቀኖና 48/ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ አማኞች ተጠምቀው ከማጥመቂያው ሲወጡ ያጠመቃቸው ቄስ ሜሮን ይቀባቸዋል። በአንብሮተ እድ ፈንታ ሜሮን እንዲተካ ሥርዓት የተሠራው ቅዱሳት መጻሕፍትን መሠረት በማድረግ ነው።

ቅብዐ ሜሮን በብሉይ ኪዳን በምሳሌነት ይሠራበት ከነበረው ሌላ አዲስ ኪዳንን የጻፉት ቅዱሳን ሰዎችም የመንፈስ ቅዱስን ስጦታ ቅብዐት ይሉት ነበር። /ቆሮ ካልእ.1÷21፣ ቀዳ.ዮሐ.2÷20/ ቅብዐን የመንፈስ ቅዱስ ማኅተም ይሉታል። /ኤፌ.1÷13፣ 4÷30/ ማኅተም ያለበት ሁሉ ማንነቱ እንደሚታወቅ ምእመናንም የመንፈስ ቅዱስ ገንዘቦች መሆናቸው የሚታወቀው /የሚረጋገጠው/ በጥምቀት በቅብዐተ ሜሮን ሲታተሙ ነው።

የምእመናን ሁለተኛ ልደት ከውኃና ከመንፈስ ስለሆነ ምእመናን በውኃ ሲጠመቁ፣ ሜሮን ሲቀቡ፣ ከመንፈስ ቅዱስ ይወለዳሉ። /ዮሐ.3÷5/ ስለሚሮን አወጣጥ /አፈላል/ በጥንታዊት ቤተክርስቲያን ትውፊት እንደሚታወቀው ጌታ ከተገረፈባቸውና ከተሰቀለባቸው ዕጽዋት ተሰብስቦ የተነጠረ ነው። ከተነጠረ በኋላ ኤጳስ ቆጶሳት ተሰብስበው ምሕላና ጸሎት ያደርሱበታል ይቀድሱበታል። ኋላም በአንብሮተ እድ ባርከው ወደየሀገረ ስብከታቸው ያከፋፍሉታል። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ለብዙ ዓመታት ሜሮን የሚመጣላት ከእስክንድርያ ቤተክርስቲያን ነበር። አሁን ነፃነቷን ካገኘች በኋላ ግን ፍልሀተ ሜሮን አስፈላጊ ሲሆን ስለ መንበረ ማርቆስ ክብር የኢትዮጵያ ጳጳሳት ወደ ካይሮ እየተላኩ ከግብጽ ጳጳሳት ጋር ሆነው የፍልሀተ ሜሮንን ሥርዓት ይፈጽማሉ። የኢትዮጵያንም ድርሻ ተካፍለው ያመጣሉ። በግብጽ የሚደረገው ፍልሀተ ሜሮን ሁልጊዜ በሰኔ ወር ነው። መጀመሪያው ፍልሀተ ሜሮን ተደረገ የሚባለው በሰኔ ስምንት ቀን ነው። /ሰንክላር ሰኔ 8/ በመለካውያን ዘመን ሜሮን የሚፈላው የጸሎተ ሐሙስ ዕለት በቅዳሴ ላይ ነው። ግሪኮች የቆስጥንጥንያን መንበር ለማክበር ሲሉ ጳጳሶቻቸውን ወደ ቁስጥንጥንያ ልከው በዚያ ፍልሀተ ሜሮን ያደርጋሉ። ሌሎች መለካውያን ግን በየቦታቸው ነው። የሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያንም የሜሮንን ምሥጢርነት ትቀበላለች። አፈጻጸሙ ግን እስከአሁን ካየነው የተለየ ነው።

የሜሮን አቀባብ

በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አብያተ ክርስቲያናት ከላይ እንደገለጥነው የሜሮን አቀባብ ወዲያው ከጥምቀት አያይዞ ይፈጸማል፤ አቀባቡ እንደዚህ ነው። የተጠመቀው ሕፃን እንደሆነ ከመጠመቂያው ወጥቶ እንደቆመ፣ ቄሱ ሜሮኑን በአውራ ጣቱ እየጨለፈ «እቀባክክ በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ» እያለ በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም በትእምርተ

መስቀል ያትመዋል። በመጀመሪያ ግንባሩን ያትመዋል፤ አእምሮው የተባረከ እንዲሆን። ግራና ቀኝ ዓይኖቹን ያትመዋል፤ ዓይኖቹ የእግዚአብሔርን እውነት እንዲያዩ። ግራ ቀኝ ጆሮዎቹን ያትመዋል፤ ጆሮዎቹ የእግዚአብሔርን ቃል እንዲሰሙ። አፉን ከናፍሩን ያትመዋል፤ እውነት እንዲናገር። የእግዚአብሔርን ጥበብ እንዲማር። ደረቱን ያትመዋል፤ በልቡ ቅን እንዲሆን እንዲያስብ። ግራ ቀኝ እጆቹን ይቀባዋል፤ በኅ እንዲሠራባቸው። ግራና ቀኝ እግሮቹን ይቀባቸዋል፤ ወደ መልካም ሥራ እንዲፋጠኑ። ባጠቃይም መላ ሰውነቱን ይቀባዋል፤ መላ ሰውነቱ የእግዚአብሔር ማደሪያ እንዲሆን።

በሜሮን የሚታተሙ በሜሮን የሚቀደሱ አዲስ ክርስቲያኖች ብቻ አይደሉም። ሳይንስ ቤተክርስቲያን ተሠርቶ ካለቀ በኋላ አገልግሎት የሚጀመርበት በሜሮን ከተቀባና ከከበረ በኋላ ነው። የቤተክርስቲያን የውስጥ ንዋያት፣ ታቦት፣ ጳጳስ፣ ጽዋ፣ ዕርፈ መስቀል፣ መሶበ ወርቅ፣ ማዕጠንት፣ ማኅፈድ፣ መንበር እነዚህን የመሳሰሉትም ለአገልግሎት ከመቅረባቸው በፊት በሜሮን ይታተማሉ። ልዩ ጸሎትና ቡራኬም ይፈጸማቸዋል። ከዚያ በኋላ ተራ ሥራ አይሠራባቸውም። በግሪኩና በሌሎች መለካውያን አቀባቡ ከእኛው ጋር ተመሳሳይነት አለው። ከጥምቀት ጋር አያይዘው ይቀባሉ። ሲቀቡ ግን «ማኅተም ጸጋ ዘመንፈስ ቅዱስ ዝ ውእቱ» እያሉ ነው። የሚቀባው ቄሱ ነው። በሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን በፊት እንደተናገርነው ምሥጢረ ሜሮን የሚፈጸመው ሕፃኑ ተጠምቆ አሥር ዓመታት ያህል ከቆየ በኋላ ነው። /Confirmation ይሉታል/ የሚቀባው ኤጳስ ቆጶሱ ብቻ ነው። ቄስ የመቀባት መብት የለውም። ፕሮቴስታንቶች ግን የሜሮንን ምሥጢርነት አይቀበሉም።

3. ምሥጢረ ቁርባን

ቁርባን የሱርስት ቃል ነው። መባዕ ስጦታ አምኗ ማለት ነው። ሥጋውና ደሙ የተሰጠን በነጻ ያለ ዋጋ ሳይገባን በችሮታ ነውና፤ ቁርባን ይባላል። ጽርዓውያንም «አምላካዊት ሱታፌ» «አምላካዊት ደስታ» ይሉታል። ምእመናን ከአባታቸው ከእግዚአብሔር ተገናኝተው ደስ የሚላቸው የክርስቶስን ሥጋና ደም ሲቀበሉ ነውና። ሥጋውና ደሙ የሚሠራው ከስንዴና ከወይን ነው። ምሥጢረ ቁርባንን የመሠረተው ራሱ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው። «ከሰማይ የወረደ ኅብስት እኔ ነኝ። ሥጋዬን የበላ ደሜን የጠጣ የዘለዓለም ሕይወት አለው» እያለ ያስተማረውን /ዮሐ.6÷32-63/ ተማሪዎቹ በምር እንዲረዱት የጸሎተ ሐሙስ ዕለት ማታ ለበረከት ከመጣለት ኅብስት ያላረረውን ያልጠቆረውን ነቅዕ ነጭ የሌለውን አንሥቶ ባርኮ ፈትቶ አቀጣጥኖ «ነገ ለእናንተ በመልዕልተ መስቀል የሚቆረሰው ሥጋዬ ይህ ነው እንኩ» ብሎ ሰጣቸው። ወይኑንም እንደዚሁ ባርኮ «ነገ ስለእናንተ በመልዕልተ መስቀል የሚፈሰው ደሜ ይህ ነው እንኩ ጠጡ» ብሎ ሰጣቸው። ይህን ከሰጣቸው በኋላ እነሱም ሞቱን እያስታወሱ ሁልጊዜ ይህን እንዲያደርጉ አዟቸዋል። /ማቴ.26÷26-28። ማር.14÷22-24። ሉቃ.22÷19-20/

የክርስቶስ መስዋዕትነት በብሉይ ኪዳን ለአያሌ ዓመታት በትንቢት በምሳሌ ሲነገር የኖረ ነው። «ደሙ ምልክት ይሁንላችሁ» ዘጸ.12÷13፤ ተብሎ እንደተነገረ እሥራኤል ሥጋውን በልተው ደሙን ረጭተው በግብጽ ከወረደው መቅሰፍት /ዘጠኝ መቅሰፍት አሥረኛ ሞተ በኩር/ የዳኑበት በግ የመሲሕ መስዋዕትነት ምሳሌ ነው። ነቢያት እነ ኢሳይያስ እና ኤርምያስም ለትንቢታቸው ርዕስ ያደረጉት የመሲሕን መስዋዕትነት ነው። /ኢሳ.53÷7/ ኤር.11÷19/ ከዚህ ሁሉ የሚቀድም ደግሞ በኦሪት ዘፍጥረት እንደተገለጠው መልክ ጸዴቅ ለአብርሃም መስተንግዶ ያቀረበው ኅብስትና ወይን የክርስቶስ ሥጋና ደም ምሳሌ ሁኗል። ዘፍጥ.14÷18-19/ የሐዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች ቅዱሳን ሐዋርያትም ስለ ክርስቶስ መስዋዕትነት በተናገሩበት አንቀጽ ሁሉ በግብጽ የታረደው በግ ምሳሌ አድርገው እየጠቀሱ ነው። /ቀዱ.ጳጥ.1÷19/ ይሁ.1÷29-36። ራእይ.5÷6-12/ ከዚህም ሌላ እሥራኤል በምድረ በዳ ሳሉ በተአምራት ከሰማይ እየወረደላቸው አርባ ዓመት ሙሉ የተመገቡት መና ምንም እንኳ ከሞት ባያድን በተአምራት በመገኘቱ ለሥጋውና ለደሙ ምሳሌ ሆኗል። /ዮሐ.6÷49/

ቅዱሳት ሐዋርያት በማስተማር ዘመናቸው ሁሉ ምሥጢረ ቁርባንን ይፈጽሙ ነበር። ነገር ግን እንደዚህ እንደ አሁኑ ቤተክርስቲያን ነጻነቷን አግኝታ እንደምታደርገው በይፋ ሳይሆን በምእመናን ቤት ነበር። ቅዱስ ሉቃስ በሐዋርያት ሥራ እንደገለጠው ሁልጊዜ ከማስተማርና ከጸሎት ጋር ምሥጢረ ቁርባንም ነበር። /ዮሐዋ. 20÷27። 2÷42/ ተማሪው ቅዱስ ሉቃስ በሐዋርያት ሥራ «ፈትቶ ንብስት» እያለ በተራ ቋ የተገለጠውን መምህሩ ቅዱስ ጳውሎስ «የጌታ ማዕድ የጌታ ጽዋ» /ቀዱ.ቆሮ.10÷2/ እንዲያውም «የጌታ ሥጋና ደም» እያለ ገልጦ ያስተምር ነበር። /ቀዱ.ቆሮ.11÷27/

በዘመኑ ሰማዕታት የነበሩ ክርስቲያኖችም ማለት እስከ አራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ የነበሩት ክርስቲያኖች በየተሰደዱበት ቦታ በዋሻ በፍርክታ ውስጥ /ካታኮምብ/ ምሥጢረ ቁርባንን ይፈጽሙ ነበር። ከዚህም የተነሣ ባላመኑ አረማውያን ዘንድ «ክርስቲያኖች ሰው ይበላሉ» እየተባሉ ይወነጀሉ እንደነበር በቤተክርስቲያን ታሪክ ተመዝግቧል።

ምንም ቢሆን «ንዜኑ ሞተክ ወትንሣኤክ፤ ሞትህንና ትንሣኤህን አንረሳም ሕይወታችን ነውና ዳግም ምጽአትህንም በናፍቆት እንጠባበቃለን» እያሉ ክርስቲያኖች የክርስቶስን መከራ በቅዳሌ ጊዜ ይዘምናታል። ከሕይወታቸውም ፍጻሜ በኋላ ስለሚወርሱት ሕይወት ያላቸውን ተስፋ በናፍቆት የሚጠባበቁ መሆናቸውን ይገልጻሉ።

ምሥጢረ ቁርባን በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የጌታ የሐዋርያትን ከዚያም የቤተክርስቲያን አባቶች ያቆዩትን ሥርዓት መሠረት በማድረግ ይፈጽማል።

መስዋዕቱ የሚዘጋጀው በቤተክርስቲያኑ ቅጽር ውስጥ በስተምሥራቅ በኩል በሚገኘው ቤት ነው። ይህ ቤት «ቤተልሔም»

ይባላል። ክርስቶስ በተወለደባት ከተማ በቤተልሔም የተሰየመ ነው። የክርስቶስ የማዳን ሥራው ከቤተልሔም እስከ ቀራንዮ ነው። ቤተክርስቲያን ቀራንዮ ናት። መሥዋዕትን የሚያዘጋጅት ዲያቆናት ናቸው። በቤተልሔም መሥዋዕቱ ሲዘጋጅ ቄሱ በቤተመቅደስ የመግቢያ ጸሎት እያደረገ ይቆያል። በቤተመቅደስ ባሉ በንዋያት ቅድሳት ላይም ለእያንዳንዳቸው የታዘዘውን ቡራኬና ጸሎት ያደርሳል። ልብስ ተክህኖውን ከመልበሱ በፊት በክንዱ ይዞ ይጸልያል። ጸሎቱን ሲጨርስ ኢጳስ ቆጶሱ ያለዚያም በዕድሜ የሚበልጠው በሹመት የሚቀድመው ቄስ ባርኮለት ሁሉም ካልተገኙ ራሱ ባርኮ ይለብሳል። ከዚህ በማያያዝ በንዋያቱ ላይ በየተራ የቡራኬ ጸሎት ይጸልያል በቤተመቅደስ የሚገኙ ነዋያት ከታቦቱ ሌላ የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. መሶበ ወርቅ- መሥዋዕቱ ከቤተልሔም የሚመጣበት ነው።

ለ. ጽዋ- የደሙ መያዣ፤

ሐ. ፃሕል- የሥጋው መያዣ

መ. አውድ- ምእመናንን ለማቁረብ ሥጋውን የሚይዙበት

ሠ. ዕርፈ መስቀል- ደሙን የሚያቀብሉበት፤

ረ. ጽንሐሐ - ማዕጠንት የሚታጠንበት

ሰ. ሙዳይ-የዕጣን ማስቀመጫ

ሸ. ማኅፈድ- በጸሐሉ ላይ የሚነጠፍና ሥጋው የሚሸፈንበት።

እነዚህ ንዋያት በየተራ ይባረካሉ። በመጀመሪያ ለቤተመቅደስ አገልግሎት የሚውሉት ሚሮን ተቀብተው ተባርከው ነው። በቅዳሴም ጊዜ ለያንዳንዳቸው የቡራኬ ጸሎት አላቸው።

የቤተልሔም ዝግጅት ሲያበቃ ቅዳሴውን የሚሳተፉት ዲያቆናትና ቀሳውስት እያስባረኩ ልብስ ተክህኗቸውን ይለብሳሉ። ተንበርክከው ጸሎት ያቀርባሉ። ከዚህ በኋላ ፍሬ ሰዋነኛው ዲያቆን መሶበ ወርቁን ግምጃ አልብሶ በራሱ ተሸክሞ /አክብሮ/፣ ንፍቁ፣ /ተራዳኢው/ ቄስ ሻኩራውን ይዞ ከኋላ እያጠነ መሥዋዕቱን ለማምጣት ወደ ቤተልሔም ይወርዳሉ። ሠራዲው ዲያቆን ክቡር ደሙ የሚሆነውን መሥዋዕት ይዞ ቅዱስ ሥጋው የሚሆነውን መሥዋዕት በመሶበ ወርቁ ይዞ ቃጭሉን እያቋጪለ ንፍቁ ቄስ ማዕጠንቱን እያሳረገ ወደ ቤተክርስቲያን ይገባሉ። በዚህን ጊዜ ቅዳሴ መጀመሩን የሚያውጅ ደወል ይደወላል። በዚህ ጊዜ ሠራዲው ቄስ ተገቢውን ምንባብ እያነበበ እጆቹን ያነጻል። ይታጠባል- እጆቹን በመሶበ ወርቁ ላይ አመላክቶ መንበሩን ይዞራል። ኢጳስ ቆጶስ ካለ መሥዋዕቱን ባርኮ ይሰጠዋል፤ ያለዚያም ራሱ ቅዳሴውን ይጀምራል። ስለ ጸሎተ ቅዳሴው ተራ በመጽሐፈ ቅዳሴ ተጽፏል። በቅዳሴ ጊዜ የሚነበቡ መጻሕፍት የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ከጳውሎስ መልእክታት- ሠራዲ ዲያቆን፤

ለ. ከሰባቱ መልእክታት -ንፍቅ ዲያቆን

ሐ. ከግብረ ሐዋርያት- ንፍቅ ቄስ

መ. ምስባክ ከዳዊት መዝሙር - ሠራዊ ዲያቆን

ሠ. ከወንጌላት - ሠራዊ ቄስ

«ጸኡ ንዑስ ክርስቲያን» የሚባለውና ደወል የሚመታው ወንጌል ከተነበበ በኋላ ነው። የክርስትናን ትምህርት በመማር ላይ ያሉ ንዑስ ክርስቲያን ወንጌል እስኪነበብ ድረስ በቤተክርስቲያን አገልግሎትን ይከታተላሉ። ከወንጌል በኋላ ግን ይወጡ ነበር። አሁን ግን ንዑስ ክርስቲያን ቢኖሩም ባይኖሩም ዲያቆኑ «ጸኡ ንዑስ ክርስቲያን» ብሎ ቋጭ ለ-ንም ደወሉ-ንም ያስተጋባዋል። እስከዚህ ያለው የቅዳሴ ክፍል የሥርዓትና የትምህርት ክፍል ነው። ከዚህ በኋላ ፍሬ ቅዳሴ ይጀመራል። ቄሱ «ሀበነ» ሲል መሥዋዕቱ ይለወጣል። «ይወርድ መንፈስ ቅዱስ በላዕለ ጎብስቱ ወወይኑ፣ ሶብ ይብል ካህን ጸጋ መንፈስ ቅዱስ ፈኑ» /መልክዐ ቁርባን ተመልከት/ ድርገት ከመውረዳቸው በፊት አርባ አንድ ጊዜ «እግዚአ መሐረን ክርስቶስ» ተብሎ፣ በውጭ ሃይማኖት አበው ይነበባል። በውስጥም ቄሱ ስለ ሥጋውና ደሙ ሦስት ጊዜ የምስክርነት ቋጭ ይሰጣል። የምስክርነት ቋጭ፡

1. ይህን ሥጋና ደም የእግዚአብሔር ልጅ ቅድስት ንጽሕት ከምትሆን ከእመቤታችን ድንግል ማርያም የነሣው መሆኑን አምናለሁ። ያለ መቀላቀል፣ ያለ መለያየት፣ ያለመለወጥ፣ አንድ አካል አንድ ባሕርይ የሆነ በጳጌናዊው በጳላጦስ ፊት እውነትን የመሰከረ፣
2. መለኮት ከትስብእት አለመለየቱን አምናለሁ። አንድ ሰዓትም ቢሆን ለዓይን ጥቅሻ ያህልም እንኳ አምነን ለምንቀበለው ሁሉ ለሕይወትና፣ ለመድኃኒት፣ ለኃጢአትም ስርየት ተሰጠን እንጂ፣
3. ከሰማያዊ የባሕርይ አባቱና ከሕይወቱ ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ክብርና ምስጋና የሚገባው የጌታችን የመድኃኒታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ሥጋውና ደሙ ይህ መሆኑን አምናለሁ። ብሎ ይመሰክራል።

ይህ የምስክርነት ቋጭ «ተቀላቀለ ተጣፋ» የሚሉ እነ አውጣኪን፣ «ከተዋሐደ በኋላ አንድ አካል አንድ ባሕርይ አልሆነም» የሚሉ መለካውያንን፣ ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ያሳነሱትን እነ አርዮስን ያወግዛል። ከዚህ በኋላ የንስሐ ጸሎት ጸልዮ ይቆርባል። አብረውት የቀደሱትንም ያቆርባቸዋል። ድርገት ወርደው ምእመናንን በሚያቆርቡበት ጊዜ ቄሱ ሥጋውን ዲያቆኑ ደሙን ያቀብላል፣ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓተ ቅዳሴ ለመቀደስ አምስት ልዑካን ያስፈልጋሉ። ሦስት ዲያቆናትና ሁለት ቄሶች፣ እነሱም አንድ ሠራዊ ቄስ፣ አንድ ንፍቅ ቄስ፣ አንድ ሠራዊ ዲያቆን፣ አንድ ንፍቅ ዲያቆን፣ አንድ አብሪ ናቸው። በገዳማትና በታላላቅ አድባራት ግን ሰባት ልዑካን ካልተሟሉ አይቀደስም።

የቅዳሴው ሰዓት በጸም ወራት ከቀኑ በዘጠኝ ሰዓት ነው። በበዓል ሃምሳና ቅዳሜ በሠለስት፣ እሑድ በነግህ፣ በትንሣኤ፣ በልደትና በጥምቀት ግን በመንፈቀ ሌሊት ይቀደሳል። ለሕዝብ አገልግሎት ተብሎ ነው እንጂ

በታላላቅ ቦታዎች ከትንሣኤ፣ ከበዓል ሃምሳ፣ ከእሑድ ቅዳሜ ከልደትና ከጥምቀት በቀር ምን ጊዜም ቅዳሴ በዘጠኝ ሰዓት ነው። እንዳንድ የላቲን ቤተክርስቲያን ጸሐፊዎች የእኛን ቤተክርስቲያን ሥርዓት ሲያናገሩ «የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን በዘጠኝ ሰዓት የምትቀድሰው ቁርባን ጸም ያሽራል ብላ ስለምታምን ነው» ይላሉ። /Archdole A.King, The rites of Eastern Christendom 1947 p.572/ ነገር ግን ይህ ባለማወቅ ባለመጠየቅ በግምት በይሆናል የተሰጠ አስተያየት ነው። በመሠረቱ ቁርባን መቀበል ማለት የክርስቶስን አማካኪ ሥጋ አማካኪ ደም መቀበል ማለት ነው። የምንቀበለው የክርስቶስ ሥጋና ደም ነፍስ የተለየው መለኮት የተዋሐደው ነው። የጌታም ቅድስት ነፍሱ ከቅድስት ሥጋው የተለየችው ወንጌላውያን እንደ መሰከሩት በዘጠኝ ሰዓት ነው። /ማቴ.15÷34-37 ሉቃ.23÷44-46/ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በሰዓት የምትቀድሰው ጌታ ለእኛ ብሎ የሞተበትን ሰዓት ለማስታወስ ነው። «ይህን በምታደርጉበት ጊዜ የሞቴን መታሰቢያ ታደርጋላችሁ» ብሏልና በተወሰኑ ዕለታት በሠልስት፣ በነግህና በመንፈቀ ሌሊት የምትቀድሰውም ድርጊቶች የተፈጸመባቸውን ሰዓቶች ለማስታወስ ነው። እውነቱ ይህ ሆኖ ሳለ አንዱ ክርስቲያን ነኝ ባይ በሌላው ክርስቲያን ላይ ያልሆነ ወሬ ጽፎ መበተን፣ የክርስቲያኖችን እውነተኛነት ያስጠረጥረዋል። በሞት አፋፍ ላይ ያለ ሕመምተኛ ቀድላችሁ አቁርቡኝ ቢል በማናቸውም ሰዓት ቀድሰው ያቆርቡታል። ቀዳሾች ግን ዘጠኝ ሰዓት እስኪሆን ድረስ በመቅደስ ውስጥ ቆይተው በዘጠኝ ሰዓት ሠርሐተ ሕዝብ ያደርጋሉ። ከቁርባን በኋላ የቀደሱት ካህናትና የቆረቡት ምእመናን እስከ በነጋው ድረስ እጅ እግርን መታጠብ መስገድ፣ መንበርከክ፣ መራቆት፣ ምራቅ መትፋት፣ ደም በጥቶ ማውጣት፣ ጥፍር መቁረጥ፣ ራስ መላጨት፣ የሚያደክም ጉዞ መጓዝ፣ ከሰው ጋር መጨቋጨቅ፣ ወሽባ መግባት፣ ከመጠን በላይ መብላት መጠጣት፣ ሥጋዊ ፈቃድን መፈጸም ይህንና ይህን የመሳሰሉትን ማድረግ ከልክል ነው። /መጽ.ቅ.ተመ/

አሁን ደግሞ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ምሥጢረ ቁርባን ሥርዓት ከሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ጋር ያለውን ልዩነት በየፈርጅ እንመለከታለን። በመጀመሪያም የምሥራቅ መለካውያን ግሪክ፣ ናሲያ፣ ቡልጋሪያ፣ ናማንያ፣ ቆጵሮስና ቤተሰቦቻቸውም ተለይተው የሚታወቁበት የቅዳሴ ሥርዓት አላቸው። እነዚህ አብያተ ክርስቲያናት ልዩ የመሥዋዕት መሥሪያ የላቸውም። ለበረከት ከሚያመጡት ኅብስት ከተራ ዳቦ ቤት ገዝተው ነው። ልዩ ምልክት ትንሽ ማኅተም በመካከሉ ላይ አለው። ያውም በሙሉ ኅብስት ላይሆን አስቀድመው ቆራርሰው ሸራርፈው ነው፤ የቅዳሴው ጸሎት የትምህርቱ ክፍል ካለቀ በኋላ መሥዋዕቱን በመንበር ላይ ያስቀምጡታል። ፍሬ ቅዳሴውን የሚጀምሩት ከዚያ በኋላ ነው። በቅዳሴም ጊዜ የሚነበቡ መጻሕፍት፣ ከጳውሎስ መልእክትና ወንጌል ነው። ጳውሎስን የሚያነበው ዘማሪው /መሪጌታው/ ነው። ከሌላም አስቀዳሾቹ ተራ ምእመናን ያነቡታል። ወንጌሉን ቄሱ ያነባል፣ ዲያቆን ካለም ዲያቆን ያነበዋል። ሥጋውና ደሙ ይለወጣል የሚሉት በ«ይረስዮ» ጊዜ ነው፤ ተለወጠ ካሉ በኋላ ለብ ያለ ውኃ፤

አምጥተው በጽዋው ይበርዙበታል። የሚያቆርቡትም ሥጋውንም ደሙንም አንድ ላይ ከጽዋው ነው። ጄኔቫ ሳለሁ አንድ የሕንድ ተዋሕዶ ቄስ ቀድሶ ሥጋውንም ደሙንም ከጽዋው ሲያቆርብ አይቼአለሁ። በእነዚህ ሀገሮች የሚያቆርበው ዲያቆን ካለ ዲያቆን፣ ከሌለም ቄስ ነው። በመጨረሻም ከቡራኬው ጋር ምእመናን እየገዙ ያመጡትን ኅብስት ቆራርሰው ለአስቀዳሾች ምእመናን ያድሏቸዋል። ይህም ኅዩንተ ቁርባን ማለት ነው ይሉታል። ይህ በግብጽም አለ።

ከዚህ በኋላ ሠርሐተ ሕዝብ ይሆናል። የልዑካን ልክ የላቸውም፣ ሃያ ሠላሳ ሁነውም ይቀድሳሉ። አንድ ቄስ ብቻውንም ይቀድሳል። የቅዳሴ ሰዓት ሁልጊዜ ማለዳ ነው። በዐቢይ ጾም ከእሁድ ቅዳሜ በቀር ቅዳሴ ክልክል ነው። እሁድ የቀደሱበትን በጽዋው አሰንብተው ዓርብና ረቡዕ በሌሎችም አመች በሆኑ ዕለታት ጸሎተ ሠርክ አድርሰው ያቆርቡታል። «ፕሮኢጊያዝሚኑ» አስቀድሞ የተቀደሰ ማለት ነው ይላሉ። ይኸም ብቻ ሳይሆን በጸሎተ ሐሙስ የቀደሱበትን እስከ ዓመት በመንበር ያስቀምጡታል፤ አቁርቡኝ የሚል በድንገት ቢመጣ «ለመጣበቂያ ነው» ይላሉ። ከእኛ ጋር የሚመሳሰሉባቸው ሁለት ሀገሮች ብቻ አሉ።

ሀ. በአንድ መንበር ሁለት ጊዜ አይቀድሱም፤

ለ. ሁልጊዜ የሚቀድሱት በአኩቴት ነው።

ካቶሊካውያን ሥጋውና ደሙ ይለወጣል የሚሉት «ንሥዑ ብልዑ» በሚባልበት ጊዜ ነው። ከሥጋውም ከደሙም የሚቀበል ቀዳሽ ብቻ ነው። ለምእመናኑ ግን ሥጋውን ብቻ ያቆርቧቸዋል። ይህም «ሥጋዬን የበላ ደሜን የጠጣ የዘለዓለም ሕይወት አለው» ከሚለው አምላካዊ ቃል ጋር የማይስማማ ነው። ካቶሊኮች በምሥጢረ ቁርባን ከእኛ የሚለዩት በዚህ ብቻ አይደለም። ሌላም ብዙ አለ፡-

ሀ. ከቁርስ በኋላ አንድ ሰዓት ቆይተው ይቆርባሉ ያቆርባሉ፤

ለ. በአንድ መንበር በአንድ ቀን መላልሰው ይቀድሳሉ፤

ሐ. መስገጃ ብለው በመንበሩ ላይ መሥዋዕቱን ያስቀምጣሉ፤

መ. የቅዳሴ ሰዓት ሁልጊዜም ማለዳ ነው።

ሠ. አንድ ቄስ ብቻውን ይቀድሳል። ከእኛ የሚለዩበት በእነዚህ በእነዚህ ምክንያቶች ሲሆን ከዚህም ሌላ ቀኖናቸው በየጊዜው ስለሚለዋወጥ ብዙ ለውጥ በቤተክርስቲያናቸው ይታያል። ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ደግሞ የመንበሩን ገጽ ወደ ምዕራብ አዙረው ይቀድሳሉ ይባላል።

ከፕሮቴስታንቶች በቀር የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናትም ሆኑ የሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን ሥርዓት ቢለያዩም ምሥጢረ ቁርባንን እንዴት እንደሚፈጽሙ አይተናል። በፕሮቴስታንቶች ዘንድ ምሥጢረ ቁርባን ለየት ያለ መልክ አለው። በእርግጥ ከህነትም ሥርዓትም ስለሌላቸው የሚሉትን ለማወቅ ያህል በመጠኑ እንመልከት። መሥዋዕት ብለው የሚያቆርቡት የተለየ ዝግጅት የላቸውም። ተራ ኅብስት ያቀርባሉ። በኅብስቱ አምሳል፣ ከኅብስቱ ጋር የክርስቶስ ሥጋ ይሰጣል ይላሉ። ይህም ማለት ኅብስቱ ምሳሌ መሣሪያ /Symbol/ ነው ማለት ነው። (In penotio in

pamo= «በኅብስቱ ውስጥ ከኅብስት ጋር»)። sulī pame= «በኅብስቱ አምላል»። በአንቀጽ ተዋሕዶ መለካውያን የሚሉትን መሠረት በማድረግ የክርስቶስ አካል በኅብስቱ ያድርበታል ይላሉ። ይህ ትምህርታቸው «ዝ፣ ውእቱ ሥጋዬ፣ ዝ ውእቱ ደምዬ »ያለውን ያፈርሰዋል። እንደነሱ አባባል ኅብስቱ ምሣሌ ከሆነማ «ይህን ኅብስት ሳይገባቸው የሚበሉት ዕጻ ይሆንባቸዋል» ያለውን /ቀዳ.ቆሮ.11÷27/ የቅዱስ ጳውሎስ ትምህርት ምን ብለው ይተረጉሙታል። ይህ የእነሱ አባባል ከቅዱሳን መጻሕፍትና ከቤተክርስቲያን ሊቃውንት ትምህርት የተለየ ነው። የቤተክርስቲያን አባቶች ምሥጢረ ቁርባንን የማይመረመር ምሥጢር መሆኑን ያውቃሉ። አርአያውና መልኩ ሳይለወጥ ልምላሜውና ጣዕሙ ሳይለየው ሥጋ መለኮት ደመ መለኮት ይሆናልና። በእርግጥ ሥጋውና ደሙ ሲለወጥ አይታይም ቅዱሳን ግን ያዩታል። በምዕራብ ቤተክርስቲያን ያሉ ሊቃውንት የኅብስቱም የወይኑም ባሕርይ ይለወጣል ብለው ይናገራሉ /Transubstantial/። የምሥራቅ ቤተክርስቲያ ሊቃውንት ግን በማይመረመር ግብር መለወጡን እንጂ የስንዴውም ሆነ የወይኑ ጥንተ ባሕርይ ለሁሉም ተለውጦ ይታያል ብለው አያምኑም።

4. ምሥጢረ ክህነት

ክህነት በግእዝ ቋንቋ «ተክህነ» «አገለገለ» ከሚለው ግሥ የወጣ ነው። አገልግሎቱም ለሃይማኖት ብቻ ነው። «ክህነት» የሥልጣኑ ስም ነው፤ አገልጋዮቹ «ካህናት» ይባላሉ። ዕብራውያን ካህን ይሉታል። አወጣጡ እንደ ግእዝ ነው። ዮናናውያንም ኢየራቲቪን «ተክህኖ ተክህኖት» ከሚለው አርእስት «ኢየራብአ» ብለው ያወጣሉ። ካህን ማለት ነው። ምሥጢረ ክህነትን የመሠረተው ራሱ ጌታ ነው፤ በደሙ የመሠረታትን ቤተክርስቲያንን የሚያገለግሉ ካህናት የአገልግሎት ሥልጣን የሚቀበሉት ከመንፈስ ቅዱስ ነው። ይህ የካህናት ሹመት «ምሥጢረ ክህነት» ይባላል። ምሥጢረ ክህነትን የመሠረተው ራሱ ጌታ ነው፤ በደሙ ቤተክርስቲያንን ከመሠረተ በኋላ ከትንሣኤው አያይዞ ለሐዋርያት ሥልጣን ክህነትን ሰጥቷቸዋል። /ዮሐ.20÷22-23/ ሐዋርያትም የትንሣኤውን አዋጅ ለመንገር ወደ ዓለም በገቡ ጊዜ በክህነታቸው ተአምራት ያደርጉ ነበር። /ማር.16÷16/ ሐዋርያት በሥልጣናቸው ያሥሩ ይፈቱ ነበር። /ማቴ.18÷18፣ ቀዳ.ቆሮ.4÷1፣ ካልዕ.ቆሮ.5÷20፣ ማቴ.16÷18/ ለምሳሌ የሐናንያንና የሚስቲን የሰጳራን የሲሞን መሠርይን ታሪክ ይመለከቷል። /ዮሐ.5÷1-11፣ 8÷28-24/ ቤተክርስቲያንን ይመግቡና ያስተዳድሩም ዘንድ ሥልጣን ነበራቸው። /ዮሐ.20÷15/ ይህም የማሰር የመፍታት ማለት «አውግዞ» ከቤተክርስቲያን አንድነት የመለየት፣ በይቅርታ ወደ ቤተክርስቲያን የመመለስ፣ ሥልጣን ምሥጢራትን የመፈጸም፣ ቤተክርስቲያንን የመመገብ ተልዕኮ እስከ ኅልፈተ ዓለም የሚቆይ መሆኑን ጌታ ተናግሯል። /ማቴ.28÷20፣ ቀዳ.ቆሮ.11÷26/ ስለዚህ ሐዋርያትም ከጌታ ያገኙትን ሥልጣን ለተከታዮቻቸው አስተላለፉ። እነሱ እስከ ዓለም ፍጻሜ አይኖሩምና። ወዲያው ከኢየሩሳሌም ሳይወጡ በማስተንተን ተልዕኮ የሚረዷቸውን ሰባት

ዲያቆናት በምእመናን አስመርጠው በአንብሮት እድ ሹመዋል። /የሐዋ.ሥ 6÷6/ በርናባስና ጳውሎስም ቀሳውስትን ሾሙ /የሐዋ.ሥ 14÷23/ ቅዱስ ጳውሎስ ጢሞቴዎስን ኢ ጳስ ቆጶስነት ሾመው። /ቀዳ.ጢሞ.4÷14፣ ካልዕ ጢ.ሞ.1÷16።

በአዲስ ኪዳን በብዙ ቦታ ምእመናንን በጠቅላላ ካህናት ስለሚላቸው በፕሮቴስታንቱ /ዐረ ማርያም/ ዓለም ያሉ አንዳንድ ቅርንጫፎች፤ «ክህነት የተለየ ሥልጣን ሳይሆን በክርስቶስ ላመኑ ሁሉ የተሰጠ የክብርና የማዕረግ፣ የባለሟልነት መጠሪያ /ደረጃ/ ነው» ይላሉ።

ለሐሳባቸውም ድጋፍ የሚጠቅሱት /ቀዳ.ጳጥ.2÷5-9፣ ራእይ 1÷7/ ነው። በእርግጥ እሥራኤል ከግብጽ ከወጡ በኋላ እግዚአብሔር /የሆዋ/ በሙሴ አማካይነት የሰጣቸውን ቃል ኪዳን ይመስላል። /ዘጸ.19÷5-6። ይህ ቃል አሻሚና አደናጋሪ አይደለም። ጳጥሮስም የሐንስም የተናገሩት የብሉይ ኪዳንን የቃል ኪዳን አነጋገር በመንፈሳዊ ምሥጢር ተርጉመው ነው። «ካህን» የሚለው ቃል መሠረቱ ብሉይ ኪዳን እንደመሆኑ መጠን የሚያሳየው ባለሟልነትን ቀራቢነትን ተወዳጅነትን ነው። ቃሉን ብትጠብቁ ካህናት ትሆናላችሁ ብሎ እግዚአብሔር ለእሥራኤል የተናገረውን ቃል የሚገልጥ ነው።

የአርንን ክህነት መደምሰሱ አልነበረም። ሕዝቡን በእምነት ለባለሟልነት መምረጡ ነበር እንጂ። በሐዲስ ኪዳንም የጳጥሮስና የየሐንስ ንባብ ቀራቢነትን ባለሟልነትን ተወዳጅነትን በክርስቶስ የተገኘውን የጸጋ መጠን መናገራቸው ነው እንጂ ጌታ ለሐዋርያት የሰጠውን የአገልግሎት ሥልጣን መሻራቸው አይደለም። በክርስቶስ ያመኑ ምእመናን ካህናት ብቻ ሳይሆኑ ነገሥታትም ይባላሉ፤ /ራእይ ዮሐ.5÷10/ ይህም የሚያሳየው በጥምቀት በልጅነት የተገኘውን የጸጋ ልዕልና ነው። የማዕረጋት ቁንጮዎች እነዚህ ሁለቱ ናቸውና ክህነትና መንግሥት። መጽሐፍ ቅዱስ ምእመናንን «ካህናት ነገሥታት» የሚላቸው ጸጋ መንፈስ ቅዱስን መቀባታቸውን ለመግለጥ ነው። ሐዋርያት በአንብሮት እድ የተሾሙትን አሁንም በሐዋርያዊት ቤተክርስቲያን የሚያገለግሉ ካህናት በየጊዜው በኢ ጳስ ቆጶሳት አንብሮት እድ የሚሾሙትን ሹሙት የሚሸር አይደለም። ይህን አንጋጾ ተርጉሞ «ካህን ነኝ ካህን አያስፈልግም ንጉሥ ነኝ መሪ አያስፈልገኝም» የሚል ክርስቲያን ነኝ ባይ በገዛ አጁ ዕዳ ይገባል። የቤተክርስቲያንም ቋንቋ እንዳልገባው ያሳያል።

ክህነት በቤተክርስቲያን ሦስት ደረጃ አለው። ዲያቆን፣ ቄስ፣ ኢ ጳስ ቆጶስ፣ እነዚህ ሦስቱም በሥራና በማዕረግ የተለያዩ ይሁኑ እንጂ ሁሉም የየራሳቸው ተልዕኮ አላቸው። በሐዲስ ኪዳን በአንዳንድ ቦታ በቄሱ ስም ኢ ጳስ ቆጶሱ፣ በኢ ጳስ ቆጶሱ ስም ቄሱ ይጠራበታል። ይህም የስም እንጂ የሥልጣን ሞክሼ አይደለም። ሐዋርያት ጳጳሳት ኢ ጳስ ቆጶሳት ናቸው። ቀሳውስትን ዲያቆናትን ይሾማሉና። በአንዳንድ ቦታ ደግሞ ቀሳውስት እያለ ይጠራቸዋል፤ «እመኒ ቀሲስ» /ዮሐ.ካል.1÷1።/ ዲያቆናትም ይላቸዋል። /ቀዳ.ቆሮ.3÷5።/ ካልዕ ቆሮ.3÷6። ሐዋርያት ኢ ጳስ ቆጶሳት ቀሳውስት፣ ዲያቆናት ቢባሉም በሦስቱም ሥልጣናት ሠርተውባቸዋል፤

ሦስቱም ሥልጣናት ተሰጥተዋቸዋልና። ጳጳሱ ቅስና፣ ዲቁና የለህም አይባልም። አቡን ቄስ ናቸው ቢሉ ተርፏቸው ለሌላ ይናገራል እንደተባለው። ነገር ግን ይህን አጠራር ምክንያት አድርገው አንዳንድ የፕሮቴስታንት ቅርንጫፎች ሦስቱን የክህነት ደረጃዎች አይቀበሉም፤ በእነሱ ትምህርተ ክህነት የሚባለው ቅስና ብቻ ነው። እሱም እንደ ሐዋርያት ቤተክርስቲያን ሥርዓት በአንብሮት እድ በቅባት ሳይሆን እገሌን መርጠናል ብለው አማኞቻቸው በሚሰጡት ድምጽ ነው። በእነሱ አባባል የኤ ጳስ ቆጶሳት ማዕረግ የክህነት ደረጃ አይደለም።

በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የምንገለገልባቸው ሦስቱ የክህነት ደረጃዎች በሐዲስ ኪዳን ግልጽ መረጃ አላቸው። ሐዋርያት ራሳቸው ኤ ጳስ ቆጶሳት ነበሩ። ይኸውም ቀሳውስትን ዲያቆናትን በመሾማቸው ይታወቃል። ጢሞቴዎስና ቲቶ ቀሳውስትን የመምራትና የማስተዳደር ሥልጣን ነበራቸው። የኤ ጳስ ቆጶስት ሥልጣን ነበራቸው። /ቀዱጢሞ 5÷19 ቲቶ.1÷5/ ቀሳውስት ሹመት /የሐዋ.ሥራ 14÷23/ ዲያቆናትም ከቀሳውስት በታች ደረጃ አላቸው። አገልግሎታቸውም የተለየ ነው። /የሐ.ሥ6÷2/ በቤተክርስቲያን አባቶችም ዘንድ ሦስቱ የክህነት ደረጃዎች የታወቁ የተጠበቁ ናቸው። ለምሳሌ የአንጾኪያው ሊቀ ጳጳስ አግናጥዮስ /107/ ስለ ሦስት ማዕረጋት መኖር ግልጽና ጭብጥ ያለውን መረጃ ይሰጠናል። ለኤፌሶን ምእመናን በላከው የምክርና የተግላጽ መልእክት እንዲህ ይል ነበር «ለእግዚአብሔር የሚገባችሁን ሁሉ ለማድረግ ፍጡኑ የሚመራችሁ ኤ ጳስ ቆጶስ የእግዚአብሔር እንደራሴ ነው። ቄሱም እንደ ሐዋርያት፣ ዲያቆናትም ለክርስቶስ ቤተክርስቲያን ባለአደራዎች ናቸውና»። እነዚህ ሦስቱ የክህነት ደረጃዎች ከፕሮቴስታንት ዓለም በቀር በሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ይሠራባቸዋል።

የክህነት ስርዓት

በቤተክርስቲያን ትውፊት መሠረት ክህነት የሚሰጠው ከጸሎትና ከምሕላ ጋር በምርጫ በዕጣ ነው። ይህንንም በይሁዳ መንበር በተተካው በማትያስ ምርጫና ዕጣ ማየት ይቻላል። /የሐ.ሥ1÷24/ የሰባቱም ዲያቆናት ሹመት በምርጫ ነው። የሐ.ሥ.6÷6። ከሁሉም በፊት ደግሞ ሐዋርያት በራሱ በጌታ ተመርጠው ተሾመዋል። ማቴ.10÷1። 28÷19/ የሐ.15÷16።/ የጳውሎስም ጥሪ ምርጫ ነው/ የሐዋ.ሥ.9÷1-18/ ገላት.1÷1።/ ጳውሎስና በርናባስ እንደገና ተመርጠዋል። የሐዋ.ሥ13÷2-3። 20÷28 በቤተክርስቲያን ታሪክ፣ ይልቁንም በመሥጢረ ቤተክርስቲያን እንደሚታወቀው ለክህነት የታጩት ሰዎች ተመርጠው ሲቀርቡ የመሾም ሥልጣን ያላቸው ደግሞ ጸሎትና ምሕላ አድርሰው በአንብሮት እድ ይሾማሉ። በአንብሮት እድ መሾም፣ በአንብሮት እድ መባረክ በአንብሮት እድ ሥልጣን ማስተላለፍ፣ መብት መስጠት ከብሉይ ኪዳን ቀደም ሲልም የተለመደ ነበር። ለምሳሌ ያዕቆብ የልጅ ልጆቹን ምናሴንና ኤፍሬምን በአንብሮት እድ ባርኮኮ ስለገኘ እኩል እንዲወርሱ ሥልጣንና መብት ሰጥቷቸዋል። ዘፍጥ.48÷14-17። በብሉይ ኪዳንም ሌዋውያን የሚሾሙት በአንብሮት እድ

ነበር። /ዘጥ.27÷23/ ሙሴ በአንብሮተ እድ እሥራኤልን የሚመራበትን ሥልጣን ለኢያሱ አስተላልፎለታል። /ዘዳ.34÷9/ ለእግዚአብሔር የሚቀርበውን መሥዋዕት በአንብሮተ እድ ይባርኩት ነበር። /ዘሌ.1÷14/

በአዲስ ኪዳን የአንብሮተ እድ ሹመት ጌታ በአንብሮተ እድና በንፍሐት /በቅብዕት/ ሐዋርያትን ሹሟቸዋል። /ዮሐ.20÷23-24፣ ማር.10÷16፣ ሉቃ.24÷50-51/ ሐዋርያትም ከላይ እንደገለጥነው በአንብሮተ እድ ይሾሙ ነበር። ኤ ጳስ ቆጶሳትም ይህንን ሥርዓት በአንብሮተ እድ ይሾማሉ።

ከሦስቱ የክህነት ደረጃዎች ሌላ፡- ማለት ከድቁና፣ ከቅስና፣ ከኤ ጳስ ቆጶሳነት ሌላ በቤተክርስቲያን የታወቁ የውስጥ ክፍልፋይ ማዕረጋት አሉ። እነሱም አንባቢ፣ ንፍቅ ዲያቆን፣ መዘምር፣ በረኛ ናቸው። በፍትሕ መንፈሳዊ እንደተገለጠው «ዲያቆናውያት» የሚባሉ ሴቶች የቤተክርስቲያን አገልጋዮች ነበሩ። እነዚህ ሴቶች ቤተክርስቲያንን ለብዙ ዘመናት ሲያገለግሉ የኖሩ ናቸው። ይልቁንም በዘመነ ሰማዕታት ለሰማዕታት በመላላክ ሰማዕታት ሲታወሩ ስንቅ በማቀበል፣ አዲስ አማንያን ሲመጡም ሴቶቻቸውን በማስተማር መመሪያም በመስጠት ብዙ አገልግሎት ሲያበረክቱ ኑረዋል። የእነዚህ ዲያቆናውያት «አጃጃም» እንዴት እንደሆነ በቅዱስ መጽሐፍም ሆነ በቤተክርስቲያን አባቶች ድርሳን ፍንጭ የለም። ለጢሞቴዎስ በላከው ምክርና መመሪያ ቅዱስ ጳውሎስ «ከሠላሳ ዓመት ያላነሣት» የቤት እናት ምረጥ ብሎታል /ቀዱሜ.፳.5÷9/ ከዚህ ሌላ ስለ ዲያቆናውያት ሹመት በቅዱስ መጽሐፍ የሚታወቅ የለም። ኤ ጳስ ቆጶሱ በማይገኝበት ቦታ እንደ ኤ ጳስ ቆጶስ ሆኖ የሚያገለግል /ዛሬ ኤ ጳስ ቆጶስ ቆሞስ በቤተክርስቲያናችን ይሾማል። የቁምስና ሹመት የሚሰጠው በኤ ጳስ ቆጶስ ነው። ቆሞስ የሚሆኑት በድንግልና የመነኮሱ የቅስና ማዕረግ ያላቸው ናቸው። ቆሞላት አዲስ ቤተክርስቲያን ይባርካሉ፣ አዲስ ጽላት ግን አይባርኩም። ክህነት አይሰጡም። ሜሮን አያፈሉም። የቁምስና ማዕረግ የሚገባቸው የገዳም አበምኔቶች ናቸው።

ወደ ክህነት መምጣት የሚገባቸው እነማን መሆን አስባቸው? ክህነት ከመቀበሉ በፊት እጩው ካህን ሃይማኖቱን ጠንቅቆ እንዲያውቅ ያስፈልጋል /ጉባኤ ኒቅያ 325 ቀኖና.19/ ከአዲስ አማንያን መሆን የለበትም/ ቀዱሜ.፳3÷6። ቀኖና ሐዋ.80 ጉባኤ ኒቅያ 325 ቀኖና 2-9። የሊዶቅያ ቀኖና 12/ ቅዱሳት መጽሐፍትንና ቀኖና ቤተክርስቲያንን የሚያውቁ ከዚህም ጋር ሙሉ አካልና የመንፈስ ጤንነት ያላቸው ካህናት እንዲሾሙ ታሟቅ። /የሐዋ.ቀኖና 78/ ኤ ጳስ ቆጶስ ወይም ቄስ በሚካንበት ጊዜ ዕድሜው ከ30 ማነስ የለበትም። ዲያቆንም ሲሾም የ25 ዓመት እንዲሆን ታሟቅ። ዲያቆናት ሚስት ካገቡ በኋላ ወይም መንኲሰው የቅስና ማዕረግ ይቀበላሉ። ቀዱሜ.፳3÷2 4÷12። የሐዋርያት ቀኖና 4/የስድስተኛው ሲኖዶስ ቀኖና 13/ የጋንግራ ሲኖዶስ ቀኖና 4። /ኤ ጳስ ቆጶሳት ለመሆን መብት ያላቸው ግን በድንግልና የመነኮሱ የቅስናና የቁምስና ማዕረግ ያላቸው ናቸው። /የስድስተኛው ጉባኤ ቀኖና 12/ ማዕረገ ዲቁና ከተቀበሉ በኋላ ሚስት ለማግኘት ይቻላል። /የዕንቁራ ጉባኤ ቀኖና 10።/ የቅስና ማዕረግ ከተቀበሉ

በኋላ ግን ለማግባት አይቻልም። /የሐዋቂና 26። የቅድሎስ የትሩክስ ሲኖዶስ ቀኖና 6 የኒቅያ ቁጣርያ ቀኖና 1። ቀኖና ኒቅያ 325፥3-6። የባስልያስ ቀኖና 6።/ እነዚህን ቀኖናዎች በማያፋልስ ሥርዓት ኤጲስ ቆጶስ በፓትርያርኩ መሪነት በሲኖዶስ አባላት ይሾማል። ቤተክርስቲያን በችግር ላይ በምትገኝበት ጊዜ ግን በሁለት ኤጲስ ቆጶሳት ይሾማል። /የሐዋቂና 8፥4/ የሚሾመውም በአንብሮተ እድና፣ በቅብዕት፣ ነው። ኤጲስ ቆጶሱ፣ ቄሱም ሆነ ዲያቆኑ ሲሾሙ ጸሎተ ሃይማኖትን አስምተው አንብበው ቤተ ክርስቲያን የምትቀበላቸውን ጉባኤዎችና ውሳኔዎቻቸውን ቆጥረው እናከብራለን እናስከብራለን፣ ብለው ቤተክርስቲያን የማትቀበላቸውን ግን አውግዘው ይሾማሉ።

የቤተክርስቲያን ክህነት ከምኩራቡ ዘርዐ ክህነት የተለየ ነው ። የምኩራቡ ክህነት ሌዊንና አሮንን መሠረት አድርጎ ነው። በእነሱ የዘር ሐረግ ብቻ የሚተላለፍ ነው። የቤተክርስቲያን ክህነት ግን ክርስቶስን መሠረት አድርጎ ነው፣ የዘርና የጌሳ ልዩነት አይደረግበትም። የብሉይ ኪዳን ክህን የሚሾመው መሥዋዕተ አሪትን ለመሠዋት ነው። ማለት ስብ ለማጤስ ደም ለማፍሰስ ነው። የሐዲስ ኪዳን ክህነት መሠረት ክርስቶስ ግን የራሱን ደም አፍሶ የፈጠረውን ያዳነ እንደመሆኑ መጠን በእሱ የተሾሙ ሐዋርያትና ወራሾቻቸው ኤጲስ ቆጶሳትና ካህናትም የሚሾሙት ዓለምን በእርሱ ለማሳመን ነው፣ መሥዋዕቱም ቁርባንም የክርስቶስ ሥጋና ደም ነው። በቤተክርስቲያን ሕግና ሥርዓት መሠረት ሦስቱም የክህነት ደረጃዎች ለእያንዳንዳቸው የተወሰነ ተልእኮ አላቸው።

ሀ. የኤጲስ ቆጶስ ተሰዕኮ፡-

ቀላውስትን፣ ዲያቆናትን፣ ይሾማል፣ ያስተምራል ያጠምቋ ያቆርባል። ከዚህም ሁሉ ጋር በሀገረ ስብከቱ ያሉት ምእመናን በመንፈሳዊና በማኅበራዊ ኑሮ ችግር ሲደርስባቸው ችግራቸውን ያቋልላቸዋል። እንደ አባት፣ እንደ አለቃ ሆኖ ይመክራቸዋል። እንደ ዳኛም ሁኖ ይፈርድላቸዋል። እነሱም እንደ ልጅ ይታዘዙለታል፣ ከፈቋ አይወጡም። አግናጥዮስ እንዳለው፣ «በክርስቶስ አምሳል በክርስቶስ የማስተማሪያ ቦታ /ዙፋን/ የተቀመጠው ኤጲስ ቆጶስ ምእመናንን የሚማርክ ቋ ያለው ትምህርት ለመስጠት የሚችለው ምእመናንና ካህናት የእርሱን አባትነት ሲያውቁለት እሱም እንደአባት ሲያስብላቸው ነው። መሰንቆ እንኳ ይላል አግናጥዮስ አድማጮችን የሚማርከው ጭራዎቹ ከእንጨቱ ጋር ተስማምተው ሲወጠሩና ሲቃኙ ነውና። ዮሐንስ አፈወርቅም፡- የኤጲስ ቆጶሱ ሥራ ምእመናንን ለጸሎት ማትጋት መሆኑን ሲገልጥ «ኤጲስ ቆጶስ ሆይ ሕዝቡን ጧትና ማታ ለነግህና ለሠርክ ጸሎት በቤተክርስቲያን ይገኙ ዘንድ እዘዛቸው» ብሏል።

ለ. ቀሳውስት

እንደ ኤጳስ ቆጶሱ ማስተማርና ማጥመቅ እንዲሁም ማቅረብ ነው። በተረፈም ኤጳስ ቆጶሱ ባልተገኘበት ቦታ በኤጳስ ቆጶሱ የተወከለውን የእርሱን ሥራ ይሠራሉ። ቀሳውስትን ዲያቆናትን መሾም ሚሮን ማፍላት፣ አዲስ ቤተክርስቲያን መባረክ አይችሉም። ቀሳውስት በሕግ በተክለል ያገቡ ናቸው፤ በድንግልና የመነኩሱም ቅስና ማዕረግ ከተቀበሉ ቀሳውስት ይባላሉ። ቀሳውስት ናቸው። ለነዚህም በሌሎች አገሮች ልዩ መጠሪያ አላቸው /ኢየሮመናሆስ/ ይባላሉ። በእኛ ግን መነኩሴ ይባላል እንጂ ልዩ መጠሪያ የለውም። መነኩሴ መባል ደግሞ ሥልጣን ክህነት ላለውም ለሌለውም መጠሪያ ስለሆነ ያሻማል።

ሐ. ዲያቆናት

ዲያቆናት የኤጳስ ቆጶሱና የቄሱ ተላላኪዎች ናቸው። ምሥጢራትን የመፈጸም መብት የላቸውም። «እስመ እሙንቱ ከመ ሕዝብ» ቁጥራቸው ከምእመናን ነው። ንፍቅ ዲያቆን የሚባለው ዋናውን ዲያቆን ይረዳል። አንባቢ /አናጉንስጢስ/ የሚባለው በቤተክርስቲያን በተለይም በቅዳሴ ጊዜ የሚነበቡትን ምንባባት ያነባል። መዘምር /ደብተራ/ ደግሞ ስሙ እንደሚያስረዳው በቤተክርስቲያን መዝሙር የሚዘምር የሚያቀነቅን ማለት ነው። ሌሎች እሱን እየተከተሉ ይዘምራሉ። ኃፃዌ ኃህት /በረኛ/ ደግሞ ቤተክርስቲያንን ይጠርጋል፣ ያጠዳል፣ ያነጥፋል፣ ይደውላል፣ ቤተክርስቲያንን በጸሎት ጊዜ የሚከፍት ጸሎቱ ሲፈጸም የሚዘጋ ነው።

ኤጳስ ቆጶሳት ሥልጣናቸው አንድ ሲሆን ሊቀ ኖሎት ሆነው በሚሾሙበት ቦታ ባለው ስፋትና ታሪክ መሠረት የተለያዩ የማዕረግ ስም አላቸው። በአውራጃና በወረዳ የሚሾሙት ኤጳስ ቆጶሳት ይባላሉ። አውራጃው ወረዳው፣ ስፋ ያለ ሲሆን ለማስተማርና ለማጥመቅ እንዲያመች ኤጳስ ቆጶሱን ለመርዳት የሚሾሙ ኮሬ ኤጳስ ቆጶስ /ሆር ኤፒስኮፒ/ የሚባሉ አሉ። የገጠር ኤጳስ ቆጶሳት ማለት ነው፤ ሥልጣናቸው እንደ ኤጳስ ቆጶሱ ሆኖ በአስተዳደር ግን በእርሱ ሥር ናቸው። በአጠቃላይ ግዛቱ ከተማ ማለት እንደ መቀሌ፣ እንደ ደብረ ማርቆስ እንደ አርባ ምንጭ፣ ባሉት ከተሞች የሚሾሙት ደግሞ መጥሮጶሊስ /ሜትሮፖሊቲስ/ ይባላሉ። «የእናት ከተማይቱ ኤጳስ ቆጶስ ማለት ነው» እንደ አውራ እንደ አለቃ ሆኖ በሀገረ ስብከቱ ውስጥ በአውራጃውና በየወረዳው ያሉትን ኤጳስ ቆጶሳት ኮሬ ኤጳስ ቆጶሳት ይመራል ያስተዳድራል። ይህ ማዕረግ በመጀመሪያ የተወሰነው በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በጉባኤ ኒቅያ ነው። /ጉባኤ ኒቅያ 325 ቀኖና 4።/ ሁለተኛው ማዕረግ ሊቀ ኤጳስ ቆጶስ ወይም ርእሰ ኤጳስ ቆጶስ የሚባለው ነው። በዚህ ማዕረግ ስም እንደ ላሊበላ እንደ ደብረ ሊባኖስ ባሉ ቦታዎች የሚሾመው ኤጳስ ቆጶስ የሚጠራበት ነው። አትናቴዎስ ሁልጊዜ የእስክንድርያውን ኤጳስ ቆጶስ እለእስክንድርያውን ሊቀ ኤጳስ ቆጶስ እያለ ይጠራው ነበር። እስክንድርያ በጥንታዊ ታሪክ የታወቀች ነበረችና።

ፓትርያርክ የሚባል የማዕረግ ስም የተጀመረው በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ነው። በዚህ የማዕረግ ስም የሚጠፋ በመጀመሪያ የሮም፣ የእስክንድርያና የአንጾኪያ መጥሮፖሊቶች ነበሩ። ጳጳሱ ግን ራሳቸውን ችለው የሚተዳደሩ አገሮች ሁሉ የየራሳቸውን ፓትርያርክ ሹመዋል። ፓትርያርክ ማለት በዕርዑ ሊቀ አበው ማለት ነው። በመጨረሻም «ፖን ፖን፣ ፓፓ» የሚባለው ማዕረግ ከአምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ ጀምሮ ለሮምና ለእስክንድርያው ሊቃኑ ኤጲስ ቆጶስት የተሰጠ ስም ነው። /ኅርኅርዬስ ዘቂሳርያ ቀኖና/።

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓት ሦስቱ ዐበይት የክህነት ማዕረጎች ዲቁና፣ ቅስና፣ ኤጲስ ቆጶስ ናቸው። አራቱ ንዑሳን ማዕረጎች ደግሞ ንፍቀ ዲቁና፣ አንባቢነት፣ መዘምርነትና ኃጻዊ ኃላፊነት ናቸው። በአጠቃላይ ሰባቱም ማዕረጎች ይሠራባቸዋል። ከነዚህ ሌላ «ሥልጣን ቡራኬ» የሚባል ላልተማሩ ሰዎች የሚሰጥ ፈቃድ አለ። በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ምእመናኑ ምግባቸውን ሲመገቡም ጸሎቱን የሚመራው የቤቱ ባለቤት ነው። በቤት ውስጥ ከብትም ቢታረድ አስቀድሞ በእግዚአብሔር ስም መባረክ ስላለበት ይህንኑ ለማድረግ ከጳጳሱ ዘንድ እየሄዱ ልዩ ፈቃድ /ቡራኬ/ ይቀበላሉ። ጳጳሱም የቡራኬ ጸሎት አድርጶ ባርኮ ያሰናብታቸዋል። ከዚያ በኋላ ከብትም ለማረድ ማዕዳቸውንም ባርከው ለመቁረስ ደስ ይላቸዋል። ከዚህ ቀጥለን ዐበይት የክህነት ማዕረጎች የዲቁና፣ የቅስና፣ የኤጲስ ቆጶስነት ማዕረጎች በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን እንዴት እንደሚሠራባቸውና ከሌሎቹም ያለውን ልዩነት ባጭሩ እንገልጻለን።

II. ዲያቆንና ቄስ፦ በቤተክርስቲያን የዲቁና ማዕረግ የሚሰጠው ከጋብቻ በፊት ነው። በጳጳስ በተክሊል አግብቶ የቅስና ማዕረግ ይቀበላል። ከቅስና ማዕረግ በላይ ያለውን ማዕረግ አያገኝም። ዲቁናውን እንደተቀበለ ለመመንኮስ ቢፈልግ ግን ገዳም ገብቶ ረድቶ/ በረድእነት አገልግሎ/ ይመነኩላል። ከመነኮስ በኋላ የቅስና ማዕረግ ይቀበላል። ለቁምስናና ለኤጲስ ቆጶስነትም መንገዱ ይህ ነው።

በምሥራቅ የመለካውያን ሥርዓት የድቁና ማዕረግ የሚቀበለው ካገባ ወይም ከመነኮስ በኋላ ነው። የዲቁና ማዕረግ ከተቀበለ በኋላ ማግባት ክልክል ነው። ሳይመነኩስ በድንግልናው ብቻ ዲቁና ተቀብሎ ከዚያው ላይ ቅስና ይሰጡታል፤ ይህም ላለማግባት መወሰኑን ካረጋገጡ በኋላ ነው። ይህ ግን ቢቸግር ነው እንጂ እነሱም ጥሩ ነው ብለው አያምኑበትም። ክህነቱን የሚያጉድፍ ወንጀል ካልሠራ አይሻርም።

በላቲኖች /በካቶሊኮች/ ሥርዓተ ክህነት ወደ ክህነት ለሚቀርብ ሁሉ ማግባት ክልክል ነው። በፕሮቴስታንቶች /ፀረ ማርያሞች/ ግን ክህነትን ምሥጢር ብለው ስለማይቀበሉት እንኳን አንድ ጊዜ ሁለተኛ ያገባም ቄስ ይሆናል። ቄስ ከተባለ በኋላም ያገባል። አጃጃሙም ምሥጢራዊነት የለውም። እንደ ጭቃ ሹም እንደምስለኔ ለተወሰነ ጊዜ /ወራት/ ነው። የአገልግሎቱ ወራት ሲፈጸም ይሻራል።

ሰ. **ኤጳስ ቆጶስ፡-** በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓት ኤጳስ ቆጶስነት የሚሾመው ከቆሞሳት መካከል በትምህርቱ በትሩፋቱ ልቆ የተገኘ አባት ነው። የሚመረጠውም በሲኖዶስ ነው።

በምሥራቅ መለካውያንም ኤጳስ ቆጶስነት የሚሾሙት ደናግል መነኮሳት ናቸው የሚመረጡትም በሲኖዶስ ነው።

በሮማ ካቶሊክ ሥርዓት ካህናቱ በሙሉ ያላገቡ ይሁኑ እንጂ ዓለማውያንና ገዳማውያን ተብለው ከሁለት የተከፈሉ ናቸው። አብዛኛውን ጊዜ ጳጳሳት፣ ካርዲናሎችና ፓፓዎችም የሚመረጡት ዓለማውያን ካህናት ከሚባሉት ነው። አልፎ አልፎ ግን ከገዳማውያንም ይሾማሉ። ፕሮቴስታንቶች የተወሰነ ቀኖና የላቸውም። ሁሉም ያገባ ነው።

3. ምሥጢረ ንስሐ

ክርስቲያን በጥምቀት ከዓለም ክፉ ሥራዎች ሁሉ የተለየ ነው። የሞተ ነው። ሰው ሠራሽ ሕግ ማለት፡- ይህን አድርግ ይህን አታድርግ የሚሉትን ሕጎች ተላልፎ አይበድልም /ሮሜ.6÷3፣ ቆላ.3÷5-12፣ ገላ.2÷29፣ 5÷24። ሕይወቱ ለክርስቶስ የተሰጠ ነው /ሮሜ 12÷1-2። የመጨረሻ ግብና ዓላማውም ክርስቶስ ነው። /ፊል.2÷5፣ ቀዱ.ጳጥ2÷21-24።/ የመንፈሳዊ ኃይሎች ምንጭና መገኛ ክርስቶስ ነው። /ዮሐ.6÷48፣ ካል.ቆሮ.12÷9፣ ኤፌ.4÷16። አካሉ የመንፈስ ቅዱስ መቅደስ ነው /ቀዱ.ቆሮ.6÷19። በአጠቃላይም የክርስቶስ ሕዋስ ነው። ስለዚህ በክርስቶስ አምኖ የተጠመቀ ክርስቲያን ሁሉ ንጽሕናና ቅድስና ገንዘቦቹ ናቸው። የክርስቶስን አካል ለማቆሸሽ አይፈቀድለትም። /ቀዱ.ቆሮ.6÷15/ ከዚህ በላይ እንደገለጥነው ቅዱሳት መጻሕፍት የክርስቲያንን ማንነትና ያለበትንም ደረጃ አጣርተው የገለጡት ክርስቲያን በዓለም ፈተና የለበትም ፈተና አይቀርበውም ለማለት አይደለም። እንዲያውም ክርስቲያን በዚህ ጊዜያዊ ሕይወቱ የክርስቶስን መስቀል ተሸክሞ የሚጓዝ ነው። ብዙ ጸዋት መከራ አለበት፣ ነገር ግን የዓለምን ክፉት ድል ያደረገ ክርስቶስን አምኖ በክርስቶስ መስቀል ፈተናዎቹን ሁሉ ድል ያደርጋል። ክርስቲያኖችን በዓለም ብዙ መከራ እንደሚገጥማቸው ክርስቶስም አልሰወረውም። «በዓለም ብዙ መከራ ያገኛችኋል ነገር ግን እኔ ዓለምን አሸንፌአለሁና እናንተም አሸንፉ» ብሎ ለክርስቲያኖች አስተምሯል። /ዮሐ.16÷33/

በቤተክርስቲያን ብዙ ጊዜ ሲያወዛግብ የኖረው ሰው በጥምቀት ከውኃና ከመንፈስ እንደገና አዲስ ሰው ሆኖ ከተወለደ በኋላ እንዴት ሊመለስ ይችላል? የሚለው ጥያቄ ነበር። ይህንንም ይዘው አንዳንድ የቤተክርስቲያን አባቶች «በርሌ ከነ ቃ አይሆንም ዕቃ ከጥምቀት በኋላ የበደለ ሰው ለመመለስ አይችልም እያሉ አስተምረዋል፤ ሌሎች ደግሞ ባይበዛም አንድ ጊዜ በሳሳት በንስሐ /በነዛዜ/ ሊመለስ ይችላል እያሉ ያስተምሩ ነበር። ይሁን እንጂ እስከ አምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ በይፋ ሲሠራበት የኖረው ትምህርት ከጥምቀት በኋላ መሳሳት አይኖርም

የሚለው ነበር፤ ይህንንም በመፍራት በዚያ ዘመን የነበሩ ሰዎች ሁሉ የክርስትናን ትምህርት አምነው ቢቀበሉም የሚጠመቁት ካረጁና ካፈጁ በኋላ እንዲያውም በሞት አፋፍ ላይ ሲሆኑ ነበር። ከአምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በኋላ ግን የምእመናን ቁጥር እየጨመረ ስለሄደ ለምእመናን መግባት ሲሉ የቤተክርስቲያን አባቶች ሰብዓ ጊዜ ሰባት ቢበድልህ ይቅር በለው ብሎ ጌታ ለጳጥሮስ ያስተማረውን የንስሐ ትምህርት /ማቴ.18÷22/ መሠረት አድርገው በድንገተኛ ሁኔታ ከምእመናን ውስጥ የበደሉ ቢኖሩ በንስሐ ሊመለሱ ይችላሉ እያሉ ማስተማር ጀመሩ። ንስሐ ከሰባቱ ምስጢራት ቤተክርስቲያን አንዱ የሆነው ከዚያ ጀምሮ ነው። በቤተክርስቲያን ትምህርት፡- ሰው ከተሳሳተ ሁለት ነገሮች ያስፈልጉታል።

ሀ/ ንስሐ ለ/ ኑዛዜ

ሀ. ንስሐ፡- ማለት «ነስሐ» ተጽጸተ፤ ተቆረቆረ፤ ከሚለው የግእዝ ግሥ የወጣ ነው። ሊሠሩት በማይገባ ሥራ ወይም ኃጢአት ማዘን፤ ምነው ባልሠራሁት ምነው ባላደረግሁት፤ ምን ቀን ጣለኝ፤ ብሎ መቆጨት ነው። የሚጸጸት ፍጡር ሰው ብቻ ነው። ሌሎች ፍጥረታት የመጸጸት፤ ስሜት የላቸውም።

ለ. ኑዛዜ፡- ማለት ደግሞ ሰው አንድ ሥራ ከሠራ በኋላ ያንኑ ሳይደብቅ ሳይቀንስ ጨርሶ መናገር ማለት ነው። ንስሐ ለማንኛውም የጸጸት መግለጫ ይሆናል። ኑዛዜም እንደዚሁ ነው። ኃጢአትን መናገር ብቻ ሳይሆን ማንኛውም ሰው ሊሞት ሲል ሀብቴን ንብረቴን ለእገሌ ሰጥቻለሁ ብሎ በቄስ ፊት የሚናገረው የመጨረሻ ንግግር ኑዛዜ ይባላል። በዚህ ላይ የምንገልጠው የንስሐና የኑዛዜ ፍች እንደሚከተለው ነው።

በሐዲስ ኪዳን «ንስሐ» ከማመን ጋር የተያያዘ ነው። /ማቴ.4÷17/ ሐዋርያትም ያስተማሯቸውን አይሁድና አሕዛብ የሚያጠምቋቸው ከንስሐና ከኑዛዜ ጋር አያይዘው ነበር። /የሐ.ሥ.2÷28/ ከክፉ ሥራ ወደ ደግ ምግባር መመለስ ካለማመን ወደ ማመን መምጣት ነውና። ይህን ትምህርት መሠረት አድርጋ ቤተክርስቲያን እስከ ዓለም ፍፃሜ ስትሠራበት ትኖራለች። ንስሐና ኑዛዜ ሁለት የተለያዩ ቃላት ቢሆኑም ተደጋጋፊነት አላቸው፤ ከሁለቱ አንዱ ከጠፋ ጸጋ መንፈስ ቅዱስ አይገኝምና፤ ለምሳሌ ተነሳሚው በፈጸመው ስሕተት ከልብ ተጽጽቻለሁ ብሎ ከኑዛዜው ከፍሎ ቢያስቀር የሃይማኖት ጉድለት ነው ወይም ልቡናው በሐዘን ሳይሰበር የዘወትር ልማድ አድርጎ ለይስሙላ አገኝ አጣውን ቢቀባጥር እግዚአብሔር አያውቅብኝም በማለት በመንፈስ ቅዱስ መዘበት ነው። በቄሱ አድሮ ኑዛዜውን የሚሰማውና የሥርየት ኃጢአትንም ምስጢር እሱው ባወቀ የሚፈጽም መንፈስ ቅዱስ ነውና። በሐዋርያት ጊዜ ከዚያም በኋላ ለረጅም ጊዜ ኑዛዜ በአደባባይ በሕዝብ ፊት ነበር። /የሐ.ሥ. 19÷18።/ ካልፅ ቆሮ.7÷11፤ ያዕቆብ 5÷16/ በኋላ ግን ያንዱን ኃጢአት ሌላው ሰምቶ እንዳይሰናከል በማሰብ በምስጢር ሆነ። የኃጢአትን ሥርየት በምስጢር የሚፈጽመው መንፈስ ቅዱስ ቢሆንም አገለግሎቱን የሚፈጽሙ

ካህናት ናቸው። ይህም ለሐዋርያት በተሰጠው ሥልጣን ነው። ጌታ በማስተማር ዘመኑ «በምድር ያሠራችሁት በሰማይ የታሠረ ይሆናል፤ በምድር የፈታችሁት በሰማይ የተፈታ ይሆናል» ብሎ ለሐዋርያት ሥልጣንን ሰጥቷቸዋል /ማቴ.16÷19/። ጳጳሱም በሞቱ ሞትን ደምስሶ በድል አድራጊነት ከተነሣ በጳጳስ ይህንኑ ቋል እንደገና ደግሞ በሥነ ሥርዓት ሹሟቸዋል /ዮሐ.20÷21/። ሐዋርያት በዚህ ሥልጣናቸው ብዙ ሥራ ሠርተዋል። ለምሳሌ በሐናንያና በሰጳራ፤ በሲሞን መሠርይ፤ በኤልማስ ላይ ያሳዩት ኃይል እግዚአብሔር የማይቀለድበት አምላክ መሆኑን አስመስክሯል /ዮሐ.5÷1-11፤ 8÷20-22፤ 13÷8-12/። ከሐዋርያት በጳጳስ የተነሡ የሐዋርያት ወራሽ ኤጲስ ቆጶሳትና ቀሳውስትም ይህን ሥልጣን ወርሰው የክርስቶስን ቤተክርስቲያን ያገለግላሉ።

የምሥጢረ ንስሐ ስፈጻጸም፡- በፈጸመው የማይገባ ሥራ ተጸጽቶ ለወደፊቱ ወደዚህ ክፉ ሥራ አልመለስም ብሎ ወስኖ በፍጹም እምነትና በክርስቲያናዊ ተስፋ ተሞልቶ፤ የተስፋ ስንቁን ቋጥሮ ወደ ቄሱ ይገሰግሳል። የሠራውንም ጥፋት አንድ ሳይቀር በቄሱ ፊት ይናዘዛል፤ ቀኖናውን ከፈጸመ በጳጳስ ስርየተ ኃጢአትን ያገኛል። ወደ ቀድሞው ክርስቲያናዊ ክብር ይመለሳል።

መምህረ ንስሐ
በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን፡- ትውፊት ማንኛውም ምእመን ከአጥቢያው ቄሶች ውስጥ መምህረ ንስሐ መርጦ ይይዛል። ይህም የነፍስ አባት ይባላል። ቄሱ ለምእመናኑ የነፍስ አባት፤ የንስሐ አባት፤ መምህረ ንስሐ ይባላል። ምእመኑም ለቄሱ የነፍስ ልጅ፤ የንስሐ ልጅ ይባላል። ቄሱ በመከራም ሆነ በደስታ ጊዜ ከነፍስ ልጆቹ አይለይም። እነሱም የጦም ቆሎ፤ የበዓል ዶሮ፤ የሻሽ ይሉታል። በቤተክርስቲያናችን ትውፊት መሠረት ምእመናን /የነፍስ ልጆች/ ጥፋታቸውን የሚናዘዙት በምሥጢር በግል ነው። የቄሱና የምእመናኑ ግንኙነት ይህ ሆኖ ሳለ አሁን ግን ከጊዜ ብዛትና ከትምህርት ማነስ የተነሣ አንዳንድ ምእመናን ሲወልዱ ለማጥመቅ ሲሞቱ ለመፍታት ካልሆነ በቀር ኃጢአትን በየጊዜው ለመናዘዝና ስርየተ ኃጢአትን ለማግኘት ወደ ቄሱ ሲሄዱ አይታይም መስቀል ተሳልሞ ይፍቱኝ የሚል ሞልቷል። ታዲያ ምእመኑ ከኃጢአት ማሠሪያ የሚፈታው ኃጢአቱን ተናግሮ ቄሱ በቤተክርስቲያን ስም የሚሰጠውን ቀኖና ሲፈጽም ነው። ከዚህ ጋር የኑዛዜ ጉዳይ በቤተክርስቲያናችን እየተረሳ ስለሄደ ብዙ ሰዎች በዓመት አንድ ቀን የስቅለት ዕለት የሚጠበጠቡትንና የሚናዘዙትን ይመስላቸዋል ምሥጢረ ንስሐ የምንለው። የስቅለት ዓርብ እንደ ተለመደው ሕፃን አዋቂ ሳይባል በየሰበካቸው እየሄዱ ሲሰግዱ ይውላሉ። ወደየቤታቸው የሚሄዱበት ሰዓት ሲደርስ ቀሳውስቱ የወይራ ቀንበጥ እየያዙ ወደ ሕዝቡ ይወጣሉ። ሕዝቡ በየተራ ሲቀርቡ እራሳቸውን ወይም ትከሻቸውን በያዙት የወይራ ቀንበጥ ቸብ፤ ቸብ ያደርጉታል /ይጠበጥቡታል። በዚህ ጊዜ የሕማማት ሳምንት ከገባ ጀምሮ የሠራውን እየተናዘዘ፤ ቀኖናውን ስግደቱን ይቀበላል። ይህ መቼም ምንጊዜም ጠብቀነው ብንኖር የማያሳፍረን ሃይማኖታዊ ትውፊታችን

ነው። ጥብጣቤው የግርፋት ምሳሌ ነው፤ የምእመኑም ራሱን ጐንበስ አድርጎ ለጠብጣቢ መስጠት፤ ትሕትናንና ታዛዥነትን ያመለክታል። ኑዛዜው ግን ከላይ እንደገለጥነው በሕማማት ሳምንት የተሠራውን መተላለፍ ብቻ የሚመለከት ስለሆነ ይህ በዓመት አንድ ቀን የሚደረገው ኑዛዜና ጥብጣቤ ምስጢረ ንስሐን በሙሉ አያጠቁልልም።

ምስጢረ ንስሐ በሴሶች ስብደተ ክርስቲያናት በምስራቅ መለካውያን ሥርዓት የምእመናንን ኑዛዜ ለመስማት የሚችሉት ከኤጰስ ቆጶሳት ልዩ ፈቃድ ያላቸው ቄሶች ብቻ ናቸው። ምእመናኑም የወደዱትን ቄስ መርጠው የነፍስ አባት ለማድረግ አይችሉም፤ የኑዛዜ ሥርዓታቸውም የተወሰነ ነው። ምእመናኑ ቢያንስ በዓመት ሦስት ጊዜ ሥጋውን ደሙን ስለሚቀበሉ /የልደት፣ የትንሣኤ፣ የፍልሰታ ኪዳነ ምሕረት/ ሥጋውን ደሙን ለመቀበል ስምንት ቀን ሲቀራቸው ወደ ናዛዚው ካህን ይገሰግሳሉ፤ የፈጸሙትንም በደል ይናዘዙለታል፤ እሱም የስሕተታቸውን ሁኔታ እያየ የሁለት የሦስት ቀን ቀኖና ይሰጣቸዋል፤ ሲፈጽሙ ሥጋውን ደሙን ይቀበላሉ። ከበድ ያለ ስሕተት የፈጸመ ግን ቅጣቱ ከሥጋውና ከደሙ መከልከል ነው። ለተወሰነ ጊዜ በቀኖና ሰንብቶ ቄሱ ሲፈቅድለት ይቆርባል።

ምስጢረ ንስሐ በሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያንም አለ። ኑዛዜ በየጊዜው ነው። ነገር ግን ቀኖና አሰጣጡ ከኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን የተለየ ነው። ተናዛዢ /ተነሳሒው/ ሀብታም ከሆነ ቀኖናውን በገንዘብ ይዋጀዋል/ይለውጠዋል/ ። ናዛዢ ኤጰስ ቆጶስ ወይም ቄስ ገንዘቡን ተቀብሎ የሱን ፈንታ ይጽምለታል ይላሉ። ነገር ግን ይህ በሐዋርያት ቤተክርስቲያን ያልነበረና የሌለ ሰው ሠራሽ ንስሐ ነው፤ ንስሐ በመሠረቱ ወደ ስሕተት ላለመመለስ መወሰን ማለት ነው፤ ተነሳሒው ወደ ፊት ላለመመለስ ከራሱ ጋር ካልታገለ በየጊዜው እያጠፋ ለጥፋቱ ገንዘብ የሚከፍል ከሆነ የቤተክርስቲያን ምስጢረ ንስሐ የካህናት መነገጃ ሆነ ማለት ነው።

በፕሮቴስታንቱ ዓለም ደግሞ የቀላውስትን የማሰርና የመፍታት ሥልጣን ስለማይቀበሉ የንስሐንና የኑዛዜን ምስጢርነትም አያውቁም፤ ተሳስተናል ወይም እንሳሳታለን ማለት በእነሱ ዘንድ ጥፋት ነው።

እግዚአብሔር ይመስገን ይህ ሁሉ ባዕድ ልማድ በእኛ ዘንድ የለም። ትምህርቱ መስመሩን ሳይለቅ ምእመናን እንዲገለገሉበት ካህናትም ምእመናንም የጋራ ጥረት ማድረግ ይገባል። በእኛ ቤተክርስቲያን የንስሐ ጥቅሙና ምስጢርነቱም ከመጀመሪያው ጀምሮ ሲያያዝ የመጣ ነው፤ ስለኑዛዜና ስለ ቀኖና አሰጣጥም የተጻፉ አያሌ መመሪያ መጻሕፍት አሉ። ለምሳሌ በዋናው የቀኖናው መጽሐፋችን በፍትሕ መንፈሳዊ ፈውስ መንፈሳዊ የተባሉ የስሕተቱን ጠባይና ቀኖናውንም አቀናብረው የሚናገሩ መጻሕፍት አሉ። እነዚህንና ሌሎችንም መጻሕፍት መመሪያ አድርገን ምእመናንን ወደ እግዚአብሔር ማቅረብ ለካህናት የተሰየምንበት ተግባር ነው።

5. ምሥጢረ ቀንዲል /ዘይት/

ምሥጢረ ዘይት ወይም ጸሎተ ዘይት ቢል በቀና ነበር። ነገር ግን በግብሩ ቀንዲል ብለውታል። ቀንዲል /ካንድል፣ ካንዲል/ የላቲን ቋንቋ ነው። ግሪኮችም ይጠቀሙበታል። በግእዙም እዚህ ላይ እንደምናየው በጥሬው አስገብተውታል። ፍጹም መብራት ማለት ነው። የወይራውን ዘይት በሀገራችን ግን ቅብዕ ኑጉን በጎድጓዳ ዕቃ ሞልተው በውስጡ ቀጭን ፈትል አስገብተው በቤተክርስቲያን በጸሎት ጊዜ ያበሩታል። ይህ መብራት ቀንዲል ይባላል። ብርሃኑን የሚሰጠው ዘይቱ ስለሆነ፣ ዘይቱን ቀንዲል /ብርሃን/ ብለውታል። በዚህም በያዝነው ርእስ ምሥጢረ ዘይት በማለት ፈንታ ምሥጢረ ቀንዲል ያሉት በዚያ ልማድ ነው። በብሉይ ኪዳን ዘይት የፈውስ ምልክት ነበር፣ በደዌ ዳኛ ባልጋ ቁራኛ ተይዘው የሚሰቁሩ ሕሙማን ወይም በድንገተኛ አጋጣሚ የመቁሰል አደጋ የደረሰባቸው ቁስለኞች ዘይት እየተቀቡ ይፈውሱ ነበር። /ኢ.ሳ.1፥6፣ ሉቃ.10፥34፣ ራእ.3፥18፣ ማር.6፥13/ ይህ ዘይት የብሉይ ኪዳን ነገሥታትና ካህናት ይቀቡት እንደነበረው ቅብዕ መንግሥትና ቅብዕ ክህነት፣ ወይም በሐዲስ ኪዳን ለጥሙቃ ከሚደረገው ቅብዕ ሜሮን ጋር ሞክሼነት የለውም። ራሱን የቻለ ሕሙማን ሥጋ ብቻ ሳይሆኑ ሕሙማን ነፍስ ኃጥአንም የሚቀቡት ፈውስ የሚያገኙበት ነው።

በሐዲስ ኪዳን ለምሥጢረ ቀንዲል መሠረቱ ሐዋርያው በያዕቆብ ያስተማረው ቋንቋ ነው /5፥14-16።/ ። ሐዋርያት በማስተማር ዘመናቸው ምሥጢረ ቀንዲል ይፈጽሙ ነበርና /ማር.6፥13/ ። ያዕቆብ እንዳስተማረው ይህን ቅዱስ ቀንዲል የሚቀቡ ሰዎች አስቀድመው በንስሐ የተዘጋጁ መሆን ይገባቸዋል። ለጸሎተ ቀንዲል ቦታ ጊዜ አይለይም። በቤተክርስቲያን ወይም በሽተኛው በተኛበት አልጋ ዙሪያ ይፈጸማል። ዕድሜና ሁኔታም አይለይም። ማንኛውም ምእመን በማንኛውም ሁኔታ ቢሆን ያስፈልገኛል ካለ ንስሐ ገብቶ ኃጢአቱን ተናዞ ቀኖና ተቀብሎ የቀንዲል ምሥጢር ይፈጸምለታል።

የቀንዲልን ምሥጢር የሚፈጽሙት ሰባት ኤጲስ ቆጶሳት ወይም ሰባት ቀሳውስት ናቸው። እነዚህም ዮሐንስ በራእዩ ያያቸው ሰባት ብርሃናት ምሳሌ ናቸው /ራእ.1፥13/። ከላይ ያዕቆብ እንዳለው በቤተክርስቲያን ሥርዓት ቀንዲል የሚደረግለት ምእመን በቅድሚያ መናዘዝ አለበት። ከዚያ በኋላ ምሥጢሩን የሚፈጽሙት ኤጲስ ቆጶሳት ወይም ቀሳውስት ንጹሕ ዘይት አቅርበው ለዚህ የተወሰነውን ጸሎት ያደርሳሉ። ሰባቱም በየተራ በምእመናኑ ራስ ላይ ወንጌል ያነባሉ። ይህም የጌታ አንብሮተ እድ ምሳሌ ነው። ወንጌል ከተነበበ በኋላ ሰባቱም እጃቸውን በራሱ ላይ ጭነው ይጸልዩለታል። በመጨረሻም በጫፋቸው ጥጥ የተጠመጠመባቸው ሰባት እንጨቶች ይይዛሉ። ይህንን በየተራ ወደ ተጸለየበት ዘይት እየነከሩ በትእምርተ መስቀል ይቀቡታል። በሥርዓተ ሜሮን እንዳየነው አምስቱን ሕዋሳቱን፣ ዓይኑን፣ ጆሮውን፣ አፉን፣ አፍንጫውን እጁን ይቀቡታል። በዓይኑ አይቶ በጆሮው ሰምቶ፣ በአፉ

ተናግሮ በአፍንጫው አሸቶ በእጁ ዳሶ ለሠራው ኃጢአት ሥርየት እንዲሆነው ሲሉ አምስቱን ሕዋሳት ይቀቡታል።

በምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት የምሥጢረ ቀንዲል አፈፃፀም ሥርዓት ከሞላ ጉደል ይህ ነው። በሩሲያ ቤተክርስቲያን ብቻ በሉቃስ ወንጌል 10÷34። የተጻፈውን ይዘው በዘይቱ ላይ ወይን ይጨምሩበታል። ከዚያ በቀር ሌላው አይለወጥም።

በሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን የቀንዲል አፈጻጸም ዓላማው ከምሥራቅ ያውያን የተለየ ነው።

ሀ. ቀንዲል የሚደረገው ለመዳን ሳይሆን ለሞት መዘጋጃ ስንቀ ነፍስ ነው፤ ስለዚህም የሚፈጸመው ለሕመማን ብቻ ነው። ያውም አእምሮአቸውን ሲስቱና ለመዳን እጅባት ሲባል ነው። (extreme or last unctiony) ይሉታል።

ለ. ከ14 ዓመት በታች ላለ ሕፃን አይደረግለትም።

ሐ. አእምሯቸውን ነካ ለሚያደርጋቸው እብዶች ይሙት በቃ ለተፈረደባቸው እሥረኞችና ለወታደሮችም አይፈጸምላቸውም።

በፕሮቴስታንቱ ዓለም ደግሞ በብሉይ ኪዳን እንደተጻፈው ከደዌ ሥጋ ለመዳንም ሆነ ከደዌ ነፍስ ከኃጢአት ነፃ ለመሆን የቀንዲልን ምሥጢርነት አይቀበሉትም።

በቤተክርስቲያናችን የቀንዲል ምሥጢር አፈጻጸም ከላይ እንደገለጽነው እንደ ሌሎቹ የምሥራቅ አብያተክርስቲያናት ነው። ዓላማውም እንደሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን ለመሞት ብቻ ሳይሆን ለመዳን ከኃጢአትም ለመንጸት ነው። በደዌ ነፍስ በኃጢአት ቁራኛ ተጠፍሮ ተይዞ፤ በሥጋው ግን ሀብትና ጤንነት አግኝቶ የሚሞላቀቀው ምእመን ከኃጢአት ለመንጸት ኑዛዜና ቀኖና ከዚያም በኋላ ቀንዲል መቀባት ያስፈልገዋል። ደዌ ነፍስ ኃጢአት ሳይኖርበት በደዌ ሥጋ የሚሞላቀቀው ምእመንም ቢሆን በተሳተ በተገደፈ ተናዞ ለመሞትም ቢሆን ለመዳን ቀንዲል መቀባት የቤተክርስቲያን ነባር ትውፊት ነው። አስቀድመን እንደገለጥነው የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የምሥጢረ ቀንዲልን ጥቅም ታስተምራለች። አፈጻጸሙ ግን የተረሳ ይመስላል። በዚህ የቤተክርስቲያን ስጦታ ምእመናን እንዲጠቀሙበት ማስተማርና ማስለመድ የካህናት ፋንታ ነው።

6. ምሥጢረ ተክሲስ

ተክሊል ማለት «ተከለለ» ተቀዳጅ ከሚለው የግእዝ ግሥ የወጣ ነው። በጋብቻቸው ጊዜ ሙሽራው እንደ ንጉሥ ሙሽራይቱ እንደ ንግሥት ሁነው አክሊል ተቀዳጅተው ነውና። ስለ ምሥጢረ ተክሊል ለማወቅ አሁንም ወደ መጀመሪያው ሰው ወደ አዳም ታሪክ መመለስ ሊኖርብን ነው። በብሉይ ኪዳን በዘፍጥረት እንደተገለጠው ጋብቻ ለአዳምና ለሔዋን የተፈቀደው በአምላካዊ ርኅራሄ በአምላካዊ መግባት

ነው። /ዘፍ.2÷18/ በጋብቻ የሰው ዘር እንዲባዛ እግዚአብሔር መፍቀዱም በዚህ መጣፍ ተገልጧል /ዘፍጥ.2÷18/። ጋብቻ፣ የባልና የሚስት ተዋሕዶ ነው። በጋብቻ አንድ አካል አንድ አምሳል ይሆናሉና /ዘፍጥ.2÷18-24/ በአዲስ ኪዳንም የጋብቻ ትምህርት ይህንን ለአዳምና ለሔዋን የተፈቀደውን የጋብቻ ሕግ አይቋምም ነበር። ለምሳሌ መድኃኒታችን በማስተማር ጊዜው ስለ ባልና ሚስት ጉዳይ የፈተና ጥያቄ ላቀረቡት ፈሪሳውያን የመለሰው በዘፍጥረት የተጻፈውን ነው /ዘፍጥ.1÷27፣ 2÷24/። የሐዋርያት ትምህርትም በጌታ ትምህርት ላይ የተዋቀረ ስለሆነ የጋብቻ ተዋሕዶ፣ ከባድ ምሥጢር መሆኑን ይገለጥ ነበር። ለምሳሌ ቅዱስ ጳውሎስ ያላገቡት ደናግሉን እንደሱ በድንግልና ቢኖሩ የሚሻሻቸው መሆኑን ሲመክር፣ ላገቡት ደግሞ ከዚህ በላይ ከገለጥነው ጋር የሚስማማ ትምህርት ያስተምር ነበር /ቀዳ.ቆፎ7÷3-4/። ሁለቱም አንድ ሥጋ ይሆናሉ ተብሎ በብሉይ ኪዳን በአዲስ ኪዳን በተነገረው መሠረት /ዘፍጥ.2÷24 ማቴ.19÷5/። ጋብቻ እንደ አዳምና ሔዋን አንድ ወንድ ላንድ ሴት ነው። አሕዛብ ግን ጋብቻቸው መመሪያ ስለሌለው የብሉይ ኪዳንንም ትምህርት አካተው ስለማያውቁ አንድ ወንድ ብዙ ሴቶች ያገባ ነበር /polygamy/ ይህንንም ብዙ የማግባት ልማድ በአሕዛብ ብቻ ሳይሆን በሴማውያንም ዘንድ በአንዳንድ ምክንያት አልፎ አልፎ ይደረግ ነበር። ነገር ግን ለምስክር ያህል ያንድ ላንድ ጋብቻን ጠብቀውና አክብረው የኖሩ ከአበው እነ ኖሳ ነበሩ /ዘፍጥ.7÷7/

ለዘር መተካትና ለሥጋዊ ፈቃድ መፈጸሚያ ብቻ ሳይሆን ጋብቻ በሃይማኖትም መንፈሳዊ ምሥጢር አለው። በነቢያት ትምህርት የእግዚአብሔርና የእሥራኤል ግንኙነት ባንድ ሕጋዊ ባልና ሚስት አንድነት ፍቅራቸውም በእግዚአብሔርና በእሥራኤል ፍቅር ተመስሎ ይነገር ነበር /ኢሳ.62÷4-5። ሆሴዕ 2/። ከአምልኮተ እግዚአብሔር መራቅና ጣኦት ማምለክ ግን ብዙ ባል ባገባች በሴሰኛ ሴት ተመስሎ ቀርቧል። ማለት እግዚአብሔር እንደ ሕጋዊ ባል ጣኦትን የሚያመልኩ እሥራኤል እንደ ሴሰኛ ሴት ሁነው ይታያሉ። ኢሳ.1÷21። ኤር.3÷1-10 ሕዝቅ.16÷23። መዝ.73÷27። ኤር.25÷20። ሆሴዕ.4÷12።/

በሐዲስ ኪዳንም በክርስቶስና በቤተክርስቲያኑ ያለው ተዋሕዶ በጋብቻ ተመስሏል። እሱ ሙሽራዊ ቤተክርስቲያን ሙሽራው። ክርስቲያናዊ ጋብቻን ምሥጢር ሊያሰኘው የበቃውም ይኸው ነው። /ኤፌ.5÷23-32። ካልዕ ቆፎ11። ማቴ.9÷15። ዮሐ.3÷29 ራእ.19÷7። 21÷9። 22÷

የጋብቻ ሥነ ሥርዓት፣

በብሉይ ኪዳን ሕግ የደም ጥልቀት የደም የሥጋ ልደት የሚገናኛቸው ዘመዳሞች አይጋቡም ነበር። በሃይማኖት ከማይመስሏቸው ጋር እሥራኤል አይጋቡም ነበር። ዘሌዋ.18-6፣ 21-20፣ 1-21፣ /ዘጸ.7.3-4/ በሐዲስ ኪዳንም ዝምድናቸው ካልተራራቀ ዘመዳሞች አይጋቡም /ቀዳ.ቆፎ.5-1-5፣ 13/። ዋርሳ መውረስም ተከልክሏል። እንዲያውም እነ ዮሐንስ መጥምቅ አንገታቸውን የሰጡት የዋርሳን ሥርዓት በመቋቋም

ነው። /ማር.6-17 ማቴ.14-1-12/ በሃይማኖትና በደግማ የማይመሳሰሉም አይጋቡም። ቅዱስ ጳውሎስ እንዳለው ግን ወንዱ ክርስቲያን ሆኖ ሴቷ ባትሆን ወይም እሷ ክርስቲያን ሁና ወንዱ ክርስቲያን ባይሆን እነዚህ ለመጋባት ቢፈልጉ እሱ እሷን አስጠምቆ ወይም እሷ እሱን አስጠምቃ ሊጋቡ ይችላሉ። ያለዚያ ግን ክልክል ነው። ጋብቻውም ከክርስቶስ ፍቅር ሊለይ አይችልምና፤ በክርስቶስ ያልተባረከ ጋብቻ ከዝሙት ይቆጠራል። /ቀዳ.ቆሮ.7-12-17።/

የማግባቱን ያህል ካገቡም በኋላ መፍታት ለአሕዛብ ልማድ ቀላል ሲሆን በብሉይ ኪዳን ሕግ ግን ይልቁንም በሥነ ፍጥረት ያልነበረ ነው። መድኃኒታችን ለፈረሳውያን እንደመለሰላቸው ሙሴ የመፍታትን ሕግ የሠራው /ዘጸግም 24÷1/ በእሥራኤል ክፋት እንጂ ከጥንት ከሥነፍጥረት ስለነበረ አይደለም። ነቢያትም የመፈታትን ሕግ ያወግዙ ነበር/ ማልክ.2÷14-16።

በአዲስ ኪዳንም ጌታችን እንዳስተማረው በዝሙት ምክንያት ካልሆነ በቀር ከላች፣ ጠቆረች፣ መከነች፣ ደረቀች ብሎ ሚስትን መፍታት አመንዝራነት ነው። /ማቴ.5÷32፣ ሉቃ.16÷18፣ ቀዳ.ቆሮ.7÷10/ ከሁለት አንዱ በሞት ከተለየ ግን በሕይወት የቀረው ለማግባት ይፈቀድለታል። /ሮሜ 7÷2-3።/

የጋብቻ ቡራኬ /ተክሊል/ በአሕዛብ ዓለም ጨርሶ አይታወቅም። በብሉይ ኪዳን ግን ነበር። ይኸውም ግብዣው ከመጀመሩ አስቀድሞ በሙሽሮቹ ፊት ወይን የሞላበት ጽዋ ይቀመጣል በዚያ ላይ ካህኑ ጸሎተ ቡራኬ ያደርስበታል ጸሎቱን እንደፈጸመ ለሙሽራውና ለሙሽራዬ ያጠጣቸዋል። /EDERSHEN I,355/

በአዲስ ኪዳን የጋብቻ ቡራኬ ሥርዓት በብዙ ቦታ አልተነገረም። ነገር ግን በምሥጢር ብዙ ተባዙ ምድርንም ሙሷት ካለው /ዘፍጥ.1-28/ ከመጀመሪያው ቡራኬና ጌታም የመጀመሪያ ታምራቱን ካሳየበት ከቋው የሠርግ ቤት ምሥጢር ወስደው የቤተክርስቲያን ሊቃውንት በጋብቻ በዓል ጊዜ የሚፈጸም ልዩ የቡራኬ ጸሎት ሠርተዋል። ለምሳሌ በሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ የነበረው ሐዋርያዊ የቤተክርስቲያን አባት አግናጥዮስ፣ የክርስቲያኖች ጋብቻ በኤጳስ ቆጶሱ ፈቋ ኤጳስ ቆጶሱ ባለበት እንዲፈጸም ሥርዓት ሠርቷል። /አግናጥዮስ ለፖሊካርፖስ ከጻፈው መልእክት አምስትን ይመለከቷል።/ ሌላው የቤተክርስቲያን አባት ጠርጦ ሉስ ደግሞ ይህንኑ ትምህርት በመደገፍ «የክርስቲያኖች ጋብቻ አማናዊ የሚሆነው በኤጳስ ቆጶሱ ፈቋ የሆነ እንደሆነ ነው፤ ያለበለዚያ ግን ጋብቻ አይባልም» ይል ነበር። ጠርጦሉስ፡— de pudiciti —4 de momogamy/ እንዲያውም ይኸው የቤተክርስቲያን ሊቅ «ቤተክርስቲያን ሳታውቀው የሚፈጸም ጋብቻ ሁሉ፣ ዝሙት እንጂ ጋብቻ አይባልም» ይላል። ስለዚህ እንዲህ ያለው ጋብቻ መፍረስ እንዳለበት ጠርጦሉስ አስተምሯል። ከዚህም በማያያዝ በየዘመኑ የተነሡ ሊቃውንት ሁሉ ስለ ክርስቲያናዊ ጋብቻ ሰፊ ትምህርት አስተምረዋል። ብዙ መጻሕፍትም ጽፈዋል። በትምህርተ አበው መሠረት ተክሊል ከቅዳሴና ከቁርባን ጋር የተያያዘ ነው። ሙሽሮቹ

ቆመው አስቀድሰው ሥጋውን ደሙን ይቀበላሉ፤ ከዚያም በሚዜዎቻቸውና በእድምተኞች ታጅበው ወደ ሙሽራው ቤት ይጓዛሉ። ከዚያ በኋላ የሚፈጸመው ሁሉ እንደየ - ሀገሩ ባሕልና ልማድ ነው። አምብሮስዮስ የተባለው የቤተክርስቲያን አባት በሀገረ ስብከቱ /በሚላኖ/ ስለ ክርስቲያኖች ጋብቻ ሲገልጥ እንዲህ ይል ነበር፤ «ከቤተክርስቲያን ተመልሰው ወደ ሙሽራው ቤት ይሄዳሉ፤ ከበሩ ሲደርሱ ሙሽራይቱ ጠጉሯን ወይም የጠጉሯን ማሠሪያ ሻሻን ዓይነ ርግቧን ትፈታለች፤ የባሏ እንጂ የሌላ አለመሆንዋን ለመግለጥ ነው። /ቀዳቆሮ 11÷2-16/ እሱም የቤቱን ቁልፍ ያስረክባታል። የቤቱ ባለቤት እሷ መሆንዋን ለመግለጥ ነው» /Ambr. Epist 6÷3/

በምሥራቅ ሶሪያ የሚኖሩ ክርስቲያኖች ደግሞ ሥርዓተ ተክሊሉን በቤተክርስቲያን ከፈጸሙ በኋላ ወደ ቤታቸው ተመልሰው የሚፈጽሙት ተጨማሪ ሥርዓት አላቸው። በጽዋ ወይንና ውኃ ቀላቅለው ይጸልዩበታል። ከጸሎቱ በኋላ ከመቃብረ ሰማዕታት አፈር ዘግነው አምጥተው ከጋብቻ ቀለበት ጋር ወደ ጽዋው ይጨምሩታል፤ ሙሽራውና ሙሽራይቱ ከዚህ ጽዋ ፉት ፉት ብለው ቀምሰው ቀለበቱን በጣታቸው ያገቡታል፤ በራሳቸው ላይ የሚደረገው ተክሊል ደግሞ፤ ቀይ ነጭና ሰማያዊ ፈትል አንድ ላይ ገምደው ነው፤ ዛሬም በአርመን ቤተክርስቲያን ለተክሊል የሚጠቀሙበት ይህንን የሐር ገመድ ነው።

የተክሊል አፈጻጸም ሥርዓት በእኛ ቤተክርስቲያን ከሌሎች አብያተክርስቲያናት ጋር የሚመሳሰልበትም የሚለያይበትም ጠባይ አለው። ስለ ተክሊሉ አፈጻጸም ከማውሳታችን በፊት ቤተክርስቲያኒቱ ስለ ጋብቻ የምታስተምረውን ትምህርት እንገልጻለን። ተክሊል በኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓት በብሉይ ኪዳንና በአዲስ ኪዳን ትምህርት ላይ የተመሠረተ ነው።

ስለ አንድ ለአንድ ጋብቻ /momogamy/ በሃይማኖት ወይም በደግማ ከማይመስሉት ጋር አለመጋባት፤ ጋብቻ ያለ በቂ ምክንያት ማለት በዝሙት፤ በሞት፤ ምክንያት ካልሆነ በቀር የማይፈርስ መሆኑን፤ ከሌሎች አብያተክርስቲያናት ጋር አብራ ታስተምራለች። ይልቁንም ሥጋዊም ሆነ መንፈሳዊውን ተዛምዶ ለመጠበቅ ሲባል እስከ ሰባት ትውልድ ድረስ ያሉ ዘመዳሞች ለመጋባት አይችሉም። ለምሳሌ፡-

ሀ. ወደ ላይ ልጅ፤ የአባቱን፤ የአያቱን የቅድመ አያቱን፤ ሚስት፤ ልጁን፤ እናቷን፤ እናቷን፤ አያገባም።

ለ. ወደ ታች አባት፤ የልጁን የልጅ ልጁን፤ ሚስት፤ ልጁን፤ እናቷን፤ እናቷንና፤ አያቷንም አያገባም። በአሪት ዘሌዋውያን እንደተጻፈው፤ የወንድም የእናት የአክስትና፤ የአጎት፤ የአማትና የምራት የዋርሳና የአያት፤ ጋብቻ ክልክል ነው /ዘሌዋ.18÷6-21። 20÷1-21/። መንፈሳዊ ተዛምዶም የክርስትና ልጅ ወይም የጡት ልጅ፤ የቃኪዳን አባቱን ሚስት፤ ልጁን፤ የልጅ ልጁን፤ እናቱን፤ አያገባም፤ አባቱም የክርስትና

ወይም የጡት ልጁን ፣እናቱን፣ እኅቱን፣ የእኅቱን የወንድሙን ልጅ አያገባም /ፍትሕ መንፈሳዊ/።

እነዚህን ከዚህ በላይ የዘረዘርናቸውን ጋብቻን የሚከለክሉ ገደቦች ጠብቀው ከአሥራ አምስት ዓመት ያላነሰ ዕድሜ ያላት ድንግል ከአሥራ ስምንት ዓመት ያላነሰ ዕድሜ ያለው ድንግል ነበዝ፣ በወላጆቻቸው አማጭነት፣ ያለዚያም በቤተሰብ ተጠያይቀው ካልሆነም ራሳቸው ተዋውቀውና ተፈቃደው ጋብቻን ለመፈጸም ይችላሉ። ከጋብቻው ቀደም ሲል ግን ሁለቱ እጮኛዎች በወላጆቻቸውና በመምህራ ንስሐቸው የውዴታ ቃላቸውን ከሰጡና ፈቃደኝነታቸውን ከገለጡ በኋላ፣ ወደቤተክህነት የተክሊል ክፍል ሂደው የጋብቻ ደንብ የሚያዘውን የሚላሉ። የሠርጉ ቀን ሲደርስ ከቤተክህነቱ የተክሊል ክፍል የተሰጣቸውን ማስረጃ በሰበካቸው ላለው የቤተክርስቲያን አስተዳዳሪ ያቀርባሉ። ከዚህ በኋላ የተክሊሉ ሥርዓት ይፈጸማል።

ከተክሊሉ ቀደም ሲል የሚፈጸመው የቀለበት ቃል ኪዳን ነው። የቀለበት ቃል ኪዳን የሚፈጸመው ቢቻል በቤተክርስቲያን ባይቻል ደግሞ በልጃገረዲቱ ቤት ነው። በሁሉም የነፍስ አባት ቄስ አይለይም፣ ሥራውን የሚመራው እሱ ነውና።

የክርስቲያኖች ጋብቻ ብዙውን ጊዜ የሚፈጸመው እሱድ ነው፣ በቤተክርስቲያን ውስጥ ያለው የተክሊል አፈጻጸም ሥርዓት፣ ቅዳሜ ለእሱድ ከሌሊቱ በዘጠኝ ሰዓት ሙሽራው ከሚዜዎቹና ከቤተዘመዱ ጋር፣ ሙሽራይቱም ከዘመዶቿ እና ከሚዜዎቿ ጋር ወደ ቤተክርስቲያን መጥተው የተመደበላቸውን ቦታ ይይዛሉ። ሙሽራው ከነተከታዮቹ በሰሜናዊ ማዕዘን፣ ሙሽራይቱ ከነተከታዮቹ በደቡባዊ ማዕዘን ይቆማሉ። ተክሊሉ የሚፈጸምበት ሰዓት ሲደርስ በምዕራቡ በኩል ከመካከለኛው ክፍል በድርገት መውረጃው በቅድስቱ የተክሊል መፈጸሚያው ክፍል ይዘጋጃል። ሁለቱም ሙሽሮች ባንድ አግዳሚ መቀመጫ ያለዚያም በሁለት ወንበሮች ግራና ቀኝ ይቀመጣሉ። ሙሽራይቱ የምትቀመጥ በቀኙ በኩል ነው። በፊት ለፊታቸው የሚቀዳጁት አክሊል የሚቀቡት ዘይት የሚለብሱት ልብስ ክህነት እነዚህ ሁሉ በሙሽሮቹ ፊት በጠረጴዛ ይቀመጣሉ። ከዚህ በኋላ የተክሊሉ ጸሎት በሙሽሮቹ ላይ የሚጸለየው ጸሎት ሲፈጸም ቄሱ ባርኮ ያለብላቸዋል፣ የዘይቱ ጸሎት ሲፈጸም ግንባራቸውን በትእምርተ መስቀል ይቀባቸዋል። የአክሊሉ ሥርዓት ሲፈጸም ባርኮ በየራሳቸው ላይ ያደርግላቸዋል። ከዚህ በኋላ ማጠቃለያ የቡራኬ ጸሎት አድርሶ ሲፈጸም ጸሎተ ቅዳሴው ይጀመራል። አስቀድሰው ሥጋውን ደሙን ይቀበላሉ። ቃል ኪዳናቸውን በሥጋውና በደሙ ያጸናሉ፣ ያለቁርባን ተክሊል፣ ተክሊል አይባልም። መላውን የተክሊል ሥርዓተ ጸሎት በመጽሐፈ ተክሊል ይመለከቷል /መጽሐፈ ተክሊል፣ትንሣኤ ዘጉባኤ ማተሚያ ቤት ፣ 1956ዓ.ም. ገጽ 15-17/ በዝሙት፣ በሃይማኖት በሞት ምክንያት ካልሆነ በቀር ባልና ሚስት እንዳይለያዩ ቤተክርስቲያኖችን ታስተምራለች። ከላይ ከተጠቀሱት ምክንያቶች ባንዱ ቢለያዩ ግን ለወንድም ሆነ ለሴት እንደገና ማግባት ይፈቀዳል። ይህ እስከ ሦስት ጊዜ ይሆናል። ከዚያ በላይ ግን

እንደ ዝሙት ይቆጠራል። ተክሊል በሌሎችም አብያተ ክርስቲያናት የተለያየ አፈጻጸም አለው፤ በምሥራቅ መለካውያን ዘንድ የተክሊል ሥርዓት በጣም ጥብቅ ነው፤ የተክሊሉን ፈቃድ የሚሰጥ ጳጳሱ ነው፤ ጳጳሱም ካልተገኘ የሰበካው ካህን ለጳጳሱ ጽ/ቤት አላውቆ ያስፈቅዳል። ማዘጋጃ ቤት የጋብቻውን ውል የሚያጸድቀው የቤተክርስቲያንን ማኅተምና ፈቃድ የሰጠውን ኤጳስ ቆጶስ ፊርማ ካረጋገጠ በኋላ ነው። ጋብቻ በእነሱ ዘንድ ሃይማኖታዊ ምሥጢርነት የያዘ ቢሆንም፤ በማኅበራዊ ኑሯቸው ደግሞ የቤተሰብ መመሥረቻ ውል ስለሆነ በወንድና ለሴቷ ፈቃድ ብቻ የሚፈጸም ሳይሆን በሕገ መንግሥታቸው ከፍተኛ ጥንቃቄ የሚደረግለት ተቀዳሚ ሕግ ነው፤ ያለ ጥሩ ጋብቻ ጥሩ ዜጋ ማፍራት አይቻልምና። ይህን የመሰለ አብሮ መሥራት ለቤተክርስቲያንም ለመንግሥትም ጠቃሚ ነው። ከተጋቡ በኋላ መፋታት ክልክል ሲሆን ለሁለቱ ማለት በባልና ሚስቱ ስምምነት ሊፋቱ ይችላሉ። ይህንንም የሚፈቅድ ኤጳስ ቆጶስ ብቻ ነው። ማግባት ግን ቢበዛ ከሁለት ጊዜ አይበልጥም። በሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን ጥብቅ የጋብቻ ሕግ አላቸው። መፋታት ፈጽሞ ክልክል ነው። ነገር ግን ሕጋቸው መፋታትን ቢያግድም የሃይማኖት ሥርዓት እምነት እንጂ ሕግ ስለማያግደው ከጋብቻው ውጭ ብዙ ስሕተቶች የሚፈጸሙ መሆናቸው ግልጽ ነው። በፕሮቴስታንት ቤተክርስቲያን ተክሊል ምሥጢርነት የለውም። ባልና ሚስት ካልተሰማሙ በማናቸውም ጊዜ መፋታት ይፈቀዳል።

ከመጀመሪያ እስከአሁን ስለ ሰባቱ ምሥጢራት አፈፃፀም በኢትዮጵያና በሌሎችም አብያተ ክርስቲያናት እንዴት እንደሆነ ገልጠናል። ቤተክርስቲያናችን በዘመናት ሁሉ ለምእመናኙ የምታስተምረው በዚህ እንደገለጥነው ነው። ምእመናኑ ግን እነዚህን ምሥጢራት ሙሉ በሙሉ አይጠቀሙባቸውም። ይህም የሆነበት ምክንያት ኢትዮጵያ ሀገራችን ብዙ ጊዜ በጠላት ስለተወረረች ይልቁንም ከግራኝ ወረራ በኋላ ብዙ ክርስቲያናዊ ትውፊት ስለተደመሰሰ ነው። ከነዚህ ከሰባቱ ምሥጢራት ጥምቀት፣ ሜሮን፣ አዲስ ተጠማቂን ወዲያው ማቆረብ፣ አልተረሱም። ኃጢአትን በየጊዜ መናዘዝ ምሥጢረ ቀንዲልና የተክሊል ጋብቻ ተረስተው አልፎ አልፎ ካልሆነ በብዛት ሲፈጸሙ አይታዩም። በርግጥ ዲያቆናት ሲያገቡ በተክሊል ነው። ከምእመናንም አንዳንድ አይታጡም። ምሥጢረ ቁርባንም በመፍራት ብዙዎቹ ሲሸሹት ይታያሉ። በእርግጥ ሲጠመቁ ጀምረው አካለ መጠን እስኪደርሱ ይቆርባሉ። ከዚያ በኋላ ግን ብዙዎቹ እስኪያረጁ ድረስ አይቆርቡም፤ ለዚህም የሚሰጡት ምክንያት በሕይወታቸው ውስጥ ስሕተት ሊፈጸም ይችላል ነው። ታዲያ ግን ኃጢአታቸውን በንስሐ እየታጠቡ ቢቀበሉት ከተጨማሪ ስሕተት ይጠብቃቸው ነበር። አንዳንዶቹ በንስሐ እየተመለሱ ይቆርባሉ። ያም ሆነ ይህ እዚህ ላይ ያሰፈርነው ስለ ምሥጢራት ቤተክርስቲያን የቤተክርስቲያናችንን መሠረታዊ ትምህርት ነው።

ይትባረክ እግዚአብሔር

የቤተክርስቲያን ታሪክ

ከማኅበረ ቅዱሳን የትምህርት ክፍል

ቤተክርስቲያን ማለት፡-

በክርስቶስ ክርስቲያን የተባሉ ምእመናን በኅብረት የሚጠፋሉት በመጽሐፍ ቅዱስ ኅልዮ የሚታይ የምእመናን ስያሜ ነው። ማቴ.16÷18፣ 17። የሐዋ.5÷11 20÷28። ኤፌ.5÷23-33።

ምእመናን በኅብረት ሥርዓተ አምልኮአቸውን የሚገልጹበት፣ የሚጸልዩበት ምሕረትንና ይቅርታን ለማግኘት ፈጣሪያቸውን ደጅ ለሚጠኑበትና ለሚቆርቡበት ለቅዱስ መካን የተሰጠ ስያሜ ነው። የሐዋ.2-46። ቤተመቅደስ እየተባለ ሲጠራም ከብዙ ቦታ እናገኘዋለን።

አንዱ ምእመን በራሱ ቤተክርስቲያን ይባላል። ይህም ቤተክርስቶስ እንደማለት ነው። /1ኛ ቆሮ 6÷19-20/

የአማናዊት ቤተክርስቲያን ትክክለኛ ትርጉም የሚገኘው ከልደተ ክርስቶስ በኋላ መሆኑ ቢታወቅም የወንጌል አምሳልና መርገፍ በሆነች በአሪት ጉልተው የሚታዩ ምሳሌዎችን ባጭሩ እንመለከታለን።

ቤተክርስቲያን ሥርዓተ አምልኮ የሚገለጽባት እግዚአብሔር የሚመሰገንባት ናት ካልን ሥርዓተ አምልኮና ስብሐተ እግዚአብሔር መቼ ተጀመረ? የሚል ሐሳብ ሊኖር ይገባል።

ሥርዓተ አምልኮ የተጀመረው እግዚአብሔር ፍጥረቱን እመ ኅበ አልቦ ከፈጠረበት ጊዜ ጀምሮ መሆኑን እንረዳለን። ይኸውም። መላእክት ከተፈጠሩበት ጊዜ ጀምሮ «ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ ቅዱስ» እያሉ ፈጣሪያቸውን በማመስገን አምልኮአቸውን የሚገልጹ ስለሆነ አምልኮተ እግዚአብሔር በዓለመ መላእክት ተጀመረ ማለት ነው /ኩፋሌ.2-6-8/።

ሰውም በእግዚአብሔር አርአያና አምሳል ከተፈጠረበት ጊዜ ጀምሮ ለፈጣሪው ይገዛ ነበር፤ ልጆችም ከአባታቸው ባገኙት መንፈሳዊ ጥበብ መሠረት የአምልኮአቸው መግለጫ የሆነ መሥዋዕት አቅርበዋል። ለዚህም የመጀመሪያዎቹ መሥዋዕት አቅራቢዎች የአዳም ልጆች መሆናቸውን ከመጽሐፍ ቅዱስ እንረዳለን /ዘፍ.4-3/።

በዘመነ አራቱ ሥርዓተ አምልኮ ይፈጸምባቸው ከነበሩ የቤተክርስቲያን ምሳሌዎች ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው።

1. ሐመረ ኖኅ
2. ክህነተ መልክ ጼዴቅ

3. ቤቴል /ቤትኤል/
4. ደብረ ሲና
5. ደብተራ አሪት
6. ምኩራብ /ሲናን/ ቤተመቅደስ

1ኛ. ሐመረ ኖን /የኖን መርከብ/

የሰው ልጆች በምድር ላይ እየበዙ በሄዱ ጊዜ እግዚአብሔርን በድለው ነበር። በዚህ ጊዜ የእግዚአብሔር ሰው ማለት በሕገ እግዚአብሔር የሚመራ አንድ ጸድቅ ሰው ኖን ብቻ ነበር።

ሰዎች በበደላቸው ምክንያት በማየ አይን /በንፍር ውኃ/ ሲደመሰሱ ኖን ግን ስምንት ራሱን ይዞ ወደ መርከብ ካስገባቸው እንስሳት አራዊትና አዕዋፍ እንደየወገናቸው ጋር ከጥፋት ድነዋል።

የኖን መርከብ የእግዚአብሔር ሰዎች ከጥፋት የጸኑባት ስትሆን፤ ክርስቲያኖችን ከባሕረ እሳት፤ ከሞተ ነፍስና ከግብርናተ ዲያቢሎስ የምታድን የ ቤተክርስቲያን ምሳሌ ናት። ዘፍ.6÷1-22፤ ም.7÷1-24፤ ም.8-1-21።

2ኛ. ክህነተ መልክጼዴቅ

መልክጼዴቅ የሳሌም ንጉሥ፤ የእግዚአብሔር ክህን በመባል የሚታወቅ ታላቅ አባት ነው። ይህ ሰው አብራምን /አብርሃም/ ባገኘ ጊዜ ኅብስትና ወይን አቅርቦ አብራምን ባርኮታል። አብራምም ለዚህ ታላቅ ክህን ካለው ሁሉ አሥራት አበርክቶለታል /ዘፍ.14÷18-20/።

ክህኑ መልክጼዴቅ፤ የሰያሜ ክህናት የኢየሱስ ክርስቶስ ምሳሌ ነው። አብርሃም ያቀረበው ኅብስትና ወይንም ዛሬ ክህናት በቤተክርስቲያን ለሚያቀርቡት መሥዋዕተ አዲስ ምሳሌ ነበር /መዝ.109/110/1-4፤ ዕብ.7÷1-28/።

3ኛ. ቤቴስ /ቤትኤስ/

ያዕቆብ በፍኖተ ሎዛ ምሥጢረ እግዚአብሔርን ያየባት ቤትኤልና በዚህ ቦታ ላይ መላእክተ እግዚአብሔር ሲወጡባት ሲወርዱባት ያያት የብርሃን መሰላል የእመቤታችንና የቤተክርስቲያን ምሳሌ ናት። ዛሬም መላእክተ እግዚአብሔር የምእመናንን ጸሎትና ትሩፋት ይዘው ወደ እግዚአብሔር ይወጣሉ ይወርዳሉና። ምእመናንን በረድኤት ለመጠበቅ ከመውጣት ከመውረድ አላቋረጡምና።

4ኛ. ደብረ ሲና

ደብረ ሲና ሙሴ 40 ቀንና 40 ሌሊት ጽሞ ጸልዮ ሕገ እግዚአብሔር የተጻፈበትን ጽላት የተቀበለበት፤ እሥራኤል ዘሥጋ ሕገ

እግዚአብሔርን ጠብቀው ሕዝብ እግዚአብሔር የተባሉባት ተራራ ስትሆን፤ እሥራኤል ዘነፍስ /ክርስቲያኖች/ በጥምቀት ከመንፈስ ቅዱስ ተወልደው ውሉደ እግዚአብሔር የተባሉባት ርስተ እግዚአብሔር መንግሥተ ሰማያትን ለሚወርሱባት ለቤተክርስቲያን ምሳሌ ናት /ዘጸ.24÷12-18፤ ም.31/።

5ኛ. ደብተራ ሾሪት

ደብተራ ማለት ድንኳን ማለት ነው፤ ደብተራ አራትም ታቦተ ሕግ የኖረባት፤ ሌዋውያን ሕግ የተማሩትና ሥርዐተ አምልኮ የፈጸሙባት ድንኳን ናት። በዚህ ድንኳን ሰውና እግዚአብሔር ይገናኙባት ስለነበር መገናኛ ተብላለች /ዘጸ.33÷7-10/።

ደብተራ አራት በሙሴ ዘመን በብዙ ጌጥ የተሠራች ነበረች። ነቢዩ ዳዊትም ታቦት አኑሮባት ለ480 ዓመታት አገልግሎት ስትሰጥ ቆይታለች /2ኛ ሣሙኤል 6÷3-23፤ ዜና መዋዕል ቀዳማዊ 16÷1-2፤ ዕብ.8፤ 9 እና 10 ይመልከቱ/። እሷም የቤተክርስቲያን ምሳሌ ናት።

6ኛ. ቤተመቅደስ ምክራብ /ሲናጎግ/

ምክራብ እንደ ደብተራ አራት ሁሉ እግዚአብሔር የተመለከበት ሕንፃ ነው። ምክራብ የተሠራው ከልደተ ክርስቶስ በፊት በ956 /በ4544 ዓመተ ዓለም/ በሰሎሞን ነበር።

ነብዩ ዳዊት ቤተመቅደስን ለመሥራት ብዙ ጊዜ ቢመኝም ቤተመቅደሱ በእሱ እጅ እንዲሠራ የእግዚአብሔር ፈቃድ ስላልነበረ ቤተመቅደሱ የሚሠራበትን ቁሳቁስ ሁሉ አሰባስቦ ለልጁ ለሰሎሞን አስረክቦታል። /2ኛ ሣሙኤል 7÷1-18፤ ነገሥት 5÷3-17፤ ዜና መ. 17÷1-4።

ቤተመቅደሱ እግዚአብሔር በፈቀደለት በዳዊት ልጅ በሰሎሞን እጅግ ባማረና በተዋበ አሠራር ከተሠራ በኋላ ሰሎሞንና ካህናተ አራት ለብዙ ዘመናት በድንኳን ትኖር የነበረችውን ታቦተ ሕግ ከጽዮን ከተማ አምጥተው ወደ ምክራቡ አስገቡዋት። ምክራቡም ከዚያ ጊዜ ጀምሮ መንፈሳዊ አገልግሎት መስጠቱን ቀጠለ /መጽሐፈ ነገሥት ቀ.6÷37 ም.8-1-10። ዜና መዋ. ምዕራፍ 3፤4 እና 5 በሙሉ/። ይህ አስደናቂ የነበረ ቤተመቅደስ 370 ዓመታት አገልግሎት ከሰጠ በኋላ ከልደተ ክርስቶስ በፊት በ586 /በ4914 ዓመተ ዓለም/ በናቡከደነጾር እሥራኤላውያን ወደ ባቢሎን በተማረኩበት ጊዜ ተመዘበረ፤ ተቋቋለ፤ ፈረሰ። የኢየሩሳሌም ከተማ በጠቅላላ ተደመሰሰች /መጽሐፈ ነህምያ.ቀ.24÷10-14 ም.25÷8-21/።

እሥራኤል ከመጡ በኋላም ከልደተ ክርስቶስ በፊት በ537/በ4963 ዓ.ም. በዘሩባቤል ዘመን ተጀምሮ ከልደተ ክርስቶስ በፊት በ516/በ4984 ዓ.ም. ሥራው ተጠናቋል ዕዝ.3÷1-9፤ ዘካ.4÷6-10፤ ዮሐ.10÷22/።

ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስም «ኢትግበሩ ቤተአቡየ ቤተ ምሥያጥ» ብሎ ሺጮችንና ለዋጮችን ያባረረበት፤ «ይህን

ቤተመቅደስ አፍርሱት በሦስት ቀንም አስነሣዋለሁ ሲል» ስለሰውነቱ
ቤተመቅደስነት የተናገረበት ቤተመቅደስ ነበር ማቴ.21÷12-13፣ ዮሐ.2÷14-22/
ቤተመቅደሱ፣ በ70 ዓ.ም. በጥጦስ ዘመን ለመጨረሻ ጊዜ ተደምስሷል።

እንደዚህ ሲባል ግን ምክራብ አንድ ብቻ ነበር ማለት አይደለም።
ከዘናባቤል በኋላም በእነሄሮድስ አግሪጶስ ሌላ ምክራብ እንደተሠራና
ሌሎች ምክራቦች እንደነበሩ ይታወቃል /ማቴ.4÷23፣ ም9÷35/።

የቤተክርስቲያን አመሠራረት

አማናዊ ቤተክርስቲያን የተመሠረተው ግንቦት 18 ቀን 33
ዓ.ም. እንደሆነ ተጽፏል። ጊዜውም በበዓለ ሃምሳ ነበር።

በዚህ ጊዜ የበዓለ ሃምሳን በዓል ለማክበር ቤተ እግዚአብሔርን
ለመሳለም በመጡት አይሁድ መካከል፣ በማርቆስ እናት በማርያም ቤት
ተቀምጠው የመንፈስ ቅዱስን ኃይል ለመልበስ በተስፋ ይጠብቁ ለነበሩት
ሐዋርያት መንፈስ ቅዱስ ወርዶ ኃይልን ሰጣቸው /ዮሐዋ.2÷1-5/።

ከዚህ በኋላ ሐዋርያትም በየሀገሩ ቋንቋ ይናገሩ ጀመሩ። በዚህ
ቀን በቅዱስ ጳጥሮስ ስብከት 3000 /ሦስት ሺህ/ ሰዎች አምነዋል።
የመንፈስ ቅዱስ በሐዋርያት ላይ መውረድ ሦስት ጥቅሞች አስገኝቷል።
ይኸውም፡-

1ኛ. ለሐዋርያት ድፍረትንና መታደስን ኃይል መንፈሳዊን ሰጠ

2ኛ. በቅዱስ ጳጥሮስ ስብከት 3000 ሕዝብ ለማሳመን አስቻለ

3ኛ. ያመነው ሕዝብ በየሄደበት ሁሉ ወንጌልን ለመስበክ ለማስተማር
ለመመስከር በቃ /ዮሐዋ.2÷37-41/። ሐዋርያት መንፈስ ቅዱስን
ከተቀበሉ በኋላ ጌታውን አሳልፎ በሰጠ በይሁዳ ምትክ ሐዋርያ
ለመሾም ማትያስንና ዮሴፍን መርጠው እንዲህ ብለው ጸለዩ።
«የሁሉን ልብ የምታውቅ አንተ ጌታ ሆይ ይሁዳ ወደ ገዛ ራሱ
ሥፍራ ይሄድ ዘንድ በተዋት በዚህች አገልግሎትና ሐዋርያነት
ሥፍራን እንዲቀበል የመረጥኸውን ከእነዚህ ከሁለቱ አንዱን
ሹመው» ዕጣም ተጣጣሉባቸው። ዕጣውም ለማትያስ ወደቀና
ከአሥራ አንዱ ሐዋርያት ጋር ተቆጠረ። ዮሐዋ.1÷21-26። ይኸውም
የመጀመሪያው የሐዋርያት ሲኖዶስ ነበረ ማለት ነው።

ሐዋርያት በኃይል መንፈስ ቅዱስ እየበረቱ ስብከታቸውን
በማስፋፋታቸው «ማኅበረ እስጢፋኖስ» ተመሠረተ። ቅንዕት ሰይጣናዊ
ያነሣላቸው አይሁድ ግን እስጢፋኖስን በመግደል ማኅበረ እስጢፋኖስን
አፈረሱ፣ ሐዋርያትን አሠሩ፣ ማኅበረ እስጢፋኖስም በየሀገሩ ተበታትነው
ቤተክርስቲያንን አስፋፉ /ዮሐዋ.7÷57-68፣ 8÷1-17/።

ከዚህ ሌላ አስደናቂው ነገር ቤተክርስቲያንን ያሳድድ የነበረው
ሳውል ወደ ክርስትና እምነት ተመልሶ ጠንካራ ሐዋርያ መሆኑና በጠ
ንካራው ስብከት ቤተክርስቲያንን መገንባቱ ነው /ዮሐዋ.9÷1-31/። ይኸውም

ከ33-34 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ነበር። ቤተክርስቲያን በሐዋርያት ስብከት እያደገች መሄድዋንና ደቀመዛሙርት ለመጀመሪያ ጊዜ በአንጾኪያ ክርስቲያን መባላቸውን እንገነዘባለን። /የሐዋ.11÷25-26/።

ሐዋርያትም ስብከታቸውን እያስፋፉ ብዙ አሕዛብ በማሳመን ማኅበረ ምእመናንን በማብዛት ላይ ሳሉ ቢጽ ሐሳውያን/ሐሰተኛ ወንድሞች/ የሚባሉ የቤተክርስቲያን ሰዎች በመምሰል ሐዋርያት ካስተማሩት ትምህርት ሌላ እንክርዳድ እየዘሩ ካልተገረዛችሁ ጥምቀት አይጠቅማችሁም እያሉ ምእመናንን ያስቸግሩ ነበር የሐዋ.15÷1-5።

ሐዋርያትም የእነዚህን መናፍቃ ትምህርት ከሰሙ በኋላ በ50 ዓ.ም. በኢየሩሳሌም በመሰብሰብ በመንፈስ ቅዱስ መሪነት ቤተክርስቲያን የምትመራበትን ሕግ ለመጀመሪያ ጊዜ ሠሩ። /የሐዋ.15÷6-29/።

ቤተክርስቲያኖችን አንዱን ፈተና ስታልፍ ሌላ ፈተና ከፊትዋ ይደቀናል። ሐዋርያት እየታሠሩ በሰይፍ እየታረዱ ከአገር እየተሰደዱ ፀዋትወ መከራውን ታግሠው የተነሡባቸውን መናፍቃ በኃይለ እግዚአብሔር ድል ከነሡ በኋላ የመንግሥትን ሥልጣን መከታ ያደረጉ ዓላዋውያን ነገሥታትና መሳፍንት ተነሡባቸው። ከ64-312 ዓ.ም. ከኔሮን እስከ ዲዮቅልጥያኖስ ድረስ ታላቅ መከራና ስደት በክርስቲያኖች ላይ ተፈጸመ። አብያተ ክርስቲያናት ተዘጉ፣ መጻሕፍት ተቃጠሉ። የክርስትና እምነት እንዳይሰበክ ፈጽሞ ተከለከለ፤ ምእመናን ፈጣሪያቸውን አውቀው የሚድኑበትን እምነት ከመከተል ተከለከሉ፤ ክርስቶስንም የመከተል መብት ተነፈጋቸው። የሮማ ነገሥታትና መሳፍንት በክርስቲያኖች መከራና ስቃይ የሚዝናኑበት ጊዜ ነበር። ምእመናንን ከተራቡ አናብስት ማታገል፣ ከጋለ የብረት አልጋ እያስተኙ በሕይወታቸው ሲጠበሱ ማየት፣ አንበሳ ሲበጫጭ ቃቸው መመልከት በዘመኑ ለነበሩ አላውያን ታላቅ የመንፈስ ርካታ የሚሰጥ ነበር። ለክርስቲያኖች ግን የመንፈስ ጥንካሬና ብርታት ሆነ። ምንም ስቃይ ቢጸናባቸው ሥርዓተ አምልኮአቸውን ከጉድጓድ ውስጥ ያከናውኑ ነበር።

በአጠቃላይ ከ64-312 ዓ.ም ያለው ዘመን ዘመነ ዘመነ ሰማዕታት በመባል ይታወቃል። ተባርዮ የማያስቀር አምላክ እግዚአብሔር ከዚህ ሁሉ ስቃይና መከራ በኋላ መምለኬ እግዚአብሔር ንጉሥ ቆስጠንጢኖስን በ4ኛው ክፍለ ዘመን አስነሣ። አብያተክርስቲያናት ተከፈቱ፣ መጻሕፍት ተተረጉሙ፣ ሰላም ተሰበከ፣ ሰላም ሰፈነ፣ የክርስትና ሃይማኖት ተስፋፋ።

ዘመነ መናፍቃን

በዘመነ ሰማዕታት የክርስቲያኖችን ደም እንደጌርፍ ፈሰሰ፣ ሕይወት እንደ ቅጠል ረገፈ፣ ቤተክርስቲያን በእግዚአብሔር ኃይል አሸናፊ ከሆነች በኋላ ሰላም ተገኘ ቢባልም ያለደም ሰማዕትነትን የሚጠይቅ ዘመነ መናፍቃ ተከትሎ መጣ።

መናፍቃ ከመጽሐፍ ቅዱስና ከትምህርተ ሐዋርያት ውጭ የሆነ የየግላቸው ፍልስፍናና አስተያየት እያመጡ በትምህርተ መለኮት ላይ

በመከለሳቸው ኑፋቄያቸውን ለማስወገድና ምእመናንን ለማረጋጋት በቤተክርስቲያን አባቶች ዐበይት ጉባኤያት ተደርገው መናፍቅ ተወግዘዋል።

ዐበይት ጉባኤያት

1ኛ. ጉባኤ ዘኢቂያ

እሊ እስክንድሮስ መንበረ ማርቆስን ተረክቦ የእስክንድርያን ቤተክርስቲያን ይመራ በነበረበት በ318 ዓ.ም. አርዮስ የሚባል መናፍቅ ተነሣ። የአርዮስ ክሕደት፤

1. ክርስቶስ ዓለም ሳይፈጠር አልነበረም፤
2. ባሕርዩ ከአብ ያነሰ ነው፤
3. የተፈጠረ እንጂ ከአብ የተወለደ አይደለም፤
4. በመጀመሪያው ዓለሙን ይፈጥርበት ዘንድ እግዚአብሔር እሱን ፈጠረው፤ እሱም ዓለምን ፈጠረ፤ በአጠቃላይ ወልድ በባሕርዩ መለኮቲ ፍጡር ነው የሚል ነበር።

በዚህ የአርዮስ ክሕደት ምክንያት በታናሽዋ እስያ በምትገኝ በኢቂያ ከተማ በ325 ዓ.ም. ጉባኤ ተከፈተ። የጉባኤው ሰብሳቢ የእስክንድርያው ፓትርያርክ እሊእስክንድሮስ ሲሆን 318 ርቱዐነ ሃይማኖት አበው ተሰበሰቡ። በዚህ ጊዜ ታላቅ ታሪክ ያለው የወቅቱ ወጣት ሊቀ ጲዳቆናት አትናቴዎስ የጽርዕን ቋንቋ በሚገባ ያውቅ ስለነበረ አርዮስን ተከራክሮ መልስ አሳጣው።

ቅዱስ አትናቴዎስ በኢሳ.45÷21፣ በማቴ.1÷2 በማቴ.1÷22፣ በዮሐ.1÷1-14 ያለውን የመጽሐፍ ቅዱስ ቃል እየተነተነ፣ ክርስቶስ ቅድመ ዓለም ከአብ የተወለደ፣ በኋላም የሰው ልጆችን ለማዳን ከቅድስት ድንግል የተወለደ፣ ቅድመ ዓለም የነበረ፣ አምላክ ወልደ አምላክ፣ በመለኮቲ ከአብ ጋር ትክክል መሆኑን አስረዳ። አርዮስም መልስ አጥቶ ተረታና በተጠቀሱት የጉባኤው አበው ተወገዘ። በዚህ ጊዜ የወልድን አምላክነት የሚያረጋግጥ፣ ጸሎተ ሃይማኖት በመባል የታወቀው ሕገ ሃይማኖት ተሠራ።

2ኛ. ጉባኤ ዘቀስጥንጥንያ

የኢቂያው ጉባኤ አርዮስን ተከራክሮ ረትቶ ድል ከነሣና ከወሰነ ከ56 ዓመታት በኋላ መቅዶንዮስ የሚባል ከሐዲ መንፈስ ቅዱስ ሕፅፅ የሚል የክሕደት ትምህርቱን ይዞ ተነሣ። ይህን ጉዳይ ለማየት በግንቦት ወር 381 ዓ.ም. 150 አበው ሊቃውንት ተሰበሰቡ። ጉባኤውን በመሪነት ፍጻሜ እንዲያገኝ ያደረገው አባት የእስክንድርያው ፓትርያርክ ቅዱስ ጢሞቴዎስ ሲሆን የመቅዶንዮስ ክሕደት መሠረት የሌለው ከንቱ አባባል መሆኑን በኢሳ.6÷1-30፣ በማቴ.28÷19 በዮሐ.15÷26 ያለውን በሌላም ቃል መጻሕፍት አስረጅነት ተከራክረው ረቱት። ጉባኤውም ከክሕደቱ ሊመለስ

ያልፈቀደውን መቅደንዮስን ካወገዘ በኋላ «ወነአምን በመንፈስ ቅዱስ እግዚእ ማኅየዊ ዘሠረጸ እምአብ» የሚል ሕገ ሃይማኖት ሠርቶ ተፈጸመ።

3ኛ. ጉባኤ ዘኤፌሶን

የቁስጥንጥንያው ጉባኤ በእግዚአብሔር ኃይል መቅደንዮስን ድል ነሥቶ ሕግ ሠርቶ፣ ሃይማኖት አቅንቶ ሥርዓተ ቤተክርስቲያንን ካስፋፋ በኋላ በ431 ዓ.ም. ሁለት ባሕርይ ባይ ንስጥሮስ ተነሣ። ንስጥሮስ ድንግል ማርያም የአምላክ እናት ልትባል አይገባም። ክርስቶስም የአብ ልጅ የማርያም ልጅ፣ የማርያም ልጅ የአብ ልጅ አይባልም በማለት ክርስቶስን ዕናቅ ብእሲ ብሎ ካደ። ክሕደቱንም አስተማረ።

የመናፍቁ አደገኛ ክሕደት ያልተማረውን ቀርቶ የተማሩትንም ሊያሳስት የሚችል አደገኛ ፍልስፍና ስለነበር በ431 ዓ.ም. 200 ሊቃውንት በተገኙበት በኤፌሶን ጉባኤ ተሠራ። የዚህ ታላቅ ጉባኤ መሪ የእስክንድርያው ፓትርያርክ ቅዱስ ቄርሎስ ነበር። በዚህ ጉባኤ ላይ ከቅድስት ድንግል የተወለደው ክርስቶስ ፍጹም አምላክ ፍጹም ሰው መሆኑን ከቅዱሳት መጻሕፍት የተጻፉትን በማቅረብ ንስጥሮስን ለማሳመን ብርቱ ጥረት ተደረገ። ዮሐ.1÷14። ገላ.4÷5። 1ኛ ጢ. ሞ.3÷16። ንስጥሮስ ግን ከክሕደቱ ስላልተመለሰ በጉባኤው ተወግዞ ተለየ።

በዚህ ታላቅ ጉባኤ የንስጥሮስን ክሕደት ድል የነሣ ሊቅ ቅዱስ ቄርሎስ ነበረ። ቅዱስ ቄርሎስ በትምህርተ ሃይማኖት የበቋ የጽርዕ ቋንቋን ጠንቅቆ ያወቀ ሊቅ በመሆኑ የንስጥሮስን ተንኮል በቀላሉ መቋቋም ችሏል። በዚህም መነሻነት ስለምሥጢረ ሥጋዊ በስፋትና በጥልቀት የጻፈ ታላቅ ሊቅ ነው። ለዚህም «የሃይማኖት ዓምድ» «የዓለም ብርሃን» «የመናፍቃ መደሻ» የሚል ቅጽል ተሰጥቶታል።

የመናፍቃን ከቤተክርስቲያን ተስደቶ መውጣት

ክርስቶስ በደሙ የመሠረታት ቤተክርስቲያን፣ ምንም ፈተና ቢጸናባትም በእግዚአብሔር ኃይል ጠላቶችዋን ድል እየነሣች በሐዋርያት ትምህርት ጸንታ «አሐቲ ቅድስት ቤተክርስቲያን» በመባል እስከ 450 ዓ.ም. ድረስ አንድነትዋን አጽንታ ቆየች። ነገር ግን የመናፍቃ ዐመጽ እየዋለ እያደረ በቤተክርስቲያኒቱ ላይ ችግር ፈጠረ። ሁለት ባሕርይ ባዩ ንስጥሮስ ያስተማረውን የክሕደት ትምህርት አጠፋለሁ ሲል አውጣኪ የሚባል መነኩሴ ተነሣ። አውጣኪ የንስጥሮስን ሁለት ባሕርይ ትምህርት አጠፋለሁ ሲል «አካላዊ ቃል ሥጋን ሲዋሐድ ባሕርያ መለኮቱ ባሕርያ ትስብእቱን ለውጦታል። ትስብእትና መለኮት ተቀላቅለዋል። ስለሆነም የክርስቶስ አካል ሕመም መከራ የማይሰማው ረቂቅ አካል በመሆኑ አንድ ባሕርይ ይባላል» በማለት የተዋሕዶን ትርጉም የሚቋረን አዲስ ክሕደት ፈጠረ።

በዚህ ጊዜ የሁለት ባሕርይ እምነት ተከታይ የሆነ ፍላጊያኖስ የተባለ የቁስጥንጥንያ ሊቀጳጳስ አወገዘው። አውጣኪም ክሕደቱን ደብቆ

«ፍላጊያኖስ ያለጋጢአቴ አወገዝኝ» ብሎ ወደ ቅዱስ ዲዮስቆሮስ አመለከተ፤ ቅዱስ ዲዮስቆሮስም ጉባኤ ሠርቶ የአውጣኪን ሁኔታ መረመረ፤ አውጣኪ ግን አሁንም «እኔ 318 ርቱዐነ ሃይማኖት የወሰኑትን እቀበላለሁ፤ በሐዋርያት ትምህርት አምናለሁ፤ ቱሳሌ ብዬ ማስተማሪ ፈጽሞ ትዝ አይለኝም ሲል» ለጉባኤ አሰማ።

ቅዱስ ዲዮስቆሮስም «አንድ ባሕርይ ማለት ባሕርያ መለኮት ባሕርያ ትስብእትን ሳይቋን ሳያጠፋ ሳይለውጥ፤ ባሕርያ ትስብእት ባሕርያ መለኮትን ሳይለውጥ በባሕርያ መለኮት ሕፃን ሳያስከትል፤ አካላዊ ቋኔ ከቅድስት ድንግል ከነፍስዋ ነፍስ ከሥጋዋ ሥጋ ነሥቶ በፍጹም ተዋሕዶ መወለዱን፤ ፍጹም አምላክ ፍጹም ሰው መሆኑን አንድ አካል አንድ ባሕርይ መሆኑን ታምናለህ?» ብሎ ጠየቀው። እሱም «አዎን አምናለሁ» ብሎ በጸሎተ ሃይማኖት እምነቱን ለጉባኤው ገለጸ። ጉባኤውም የአውጣኪን አባባል ከሰማ በኋላ ፍላጊያኖስን አስጠርቶ ጠየቀው እርሱም አንድ አካል ሁለት ባሕርይ በሚል ትምህርት የሚጸና መሆኑን አረጋገጠ። ጉባኤውም የፍላጊያኖስን ከክሕደቱ አለመመለስ ካረጋገጠ በኋላ፤ አውጣኪን ወደ ሥራው መልሶ ፍላጊያኖስን አውግዞ ለየ። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ፍላጊያኖስን ወደ ሮማው ፓትርያርክ ወደ ቀዳማዊ ልዮን አቤቱታውን ቀጠለ። በልዮንና በዲዮስቆሮስ መካከል ቅራኔ ተመሠረተ። ከዚህ በኋላ ነበር «ጉባኤ ከለባት» /የውሾች ጉባኤ/ የሚባለው የኬልቄዶን ጉባኤ በ451 ዓ.ም. የተካሄደው። ዲዮስቆሮስ የማስረዳት መብት ተነፍሳት በቤተ መንግሥት ኃይል አስገዳጅነት በግፍ ተጋዘ፤ ኢሰብአዊ ድብደባም ጥርሶቹ ረገፉ። በዚህ ሁሉ ፍትሕ አልባ ድርጊት፤ የአባቶቹ የሐዋርያትን ጽዋዕ በመቀበል እውነተኛ ሐዋርያነቱን አስመሰክረ። ከዚህ በኋላ በትምህርተ ሐዋርያት፤ በደመ ሰማዕታት በአንድነትዋ ጸንታ ከኖረችው አሐቲ ቅድስት ቤተክርስቲያን ሁለት አካል ሁለት ባሕርይ ባዮች ተለይተው መጡ።

የኬልቄዶን ጉባኤ ፍትሕ የጠፋበት፤ ግፍ የተፈጸመበት የዐመፅ ጉባኤ በመሆኑ ቤተክርስቲያናችን አልተቀበለችውም፤ እንዲያውም ጉባኤ ከለባት/የውሾች ጉባኤ/ ጉባኤ አብዳን/ የእብዶች ጉባኤ/ብላ ሰይማዋለች።

በ16ኛው ክፍለ ዘመን ማለት በ1517 ዓ.ም. ሉቲር ማርቲን የተባለ ካቶሊካዊ መነኩሴ የሮማን ጳጳሳትና ሥርዓት በመቋቋም ተነሣ፤ እሱም ከነበረበት ገዳም ብዙ መነኮሳትንና መነኮሳይያትን አስከትሎ በመውጣቱ በፕሮቴስታንቶች እና በካቶሊኮች መሐል ለ100 ዓመታት ያህል ጦርነት ተካሂዷል።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ታሪክ

ኢትዮጵያ አምልኮተ እግዚአብሔር የተፈጸመባት ጥንታዊትና ቅድስት ሀገር ናት። በመጽሐፈ ነገሥት ቀዳማዊ እና በዜና መዋዕል ካልእ እንደምንረዳው የሰባ ንግሥት፤ የቀዳማዊ ምኒልክ እናት ንግሥት ማክዳ የሰሎሞንን ጥበብ ባዮች ጊዜ ከተናገረቻቸው ኃይለ ቋት ውስጥ

«በአምላክህ በእግዚአብሔር ፊት ንጉሥ እንድትሆን በዙፋኑ ላይ ያስቀምጥህ ዘንድ የወደደህ አምላክ እግዚአብሔር ቡናክ ይሁን...» በማለት ለሰሎሞን ጥበብን የሰጠ ፈጣሪዋን ስታመሰግን እንመለከታለን መጽ.ኒ.ቀ.፩ 10÷1-10፣ ዜና መካሊ.9÷1-8።

ከልደተ ክርስቶስ በፊት በ950 ዓ.ዓ /በ4550 ዓ.ዓ/ ገደማ ቀዳማዊ ምኒልክ በሌዋውያን አጃቢነት ታቦተ ጽዮንን ይዞ ወደ አክሱም ከመጣበት ዘመን ጀምሮ ምክራብ ተሠርቶ አምልኮተ እግዚአብሔር ሲፈጸም ለመኖሩ በአክሱም አውራጃ በተለይም በዐድዋ አውራጃ በዮኻ ወረዳ ያለው የምክራብ ፍርስራሽ በቂ ማስረጃ ነው።

ኢትዮጵያ ሀገራችን በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከ80 ጊዜ ባላነሰ የመጠቀሷ ማክንያት የሥርዓተ አምልኮዋና የሥልጣኔዋ ጥንታዊነት እንደሆነ የሚያጠያይቅ አይሆንም። /ለምሳሌ መዝ.67/68÷31፣ ዮሐ.8÷27-31)። መመልከቱ ጠቃሚ ነው።/

ከላይ ባጭሩ እንደተገለጸው፣ ኢትዮጵያ ሀገራችን ከቅድመ ክርስትና ጀምሮ ከአምልኮ ባዕድ ርቃ ፈጣሪዋን አውቃ በአምልኮተ እግዚአብሔር ጸንታ የኖረች ጥንታዊት ሀገር መሆንዋን ስንገነዘብ፣ በዘመነ ሐዲስም ቀደምትነት ካላቸው ሀገሮች ጋር በአንደኛው ምእት ዓመት ጥምቀተ ክርስትናን የተቀበለች የታሪክ ባለጸጋ ሀገር መሆንዋን ከቅዱስ መጽሐፍ ማረጋገጥ ይቻላል ዮሐ.27÷39።

በኢትዮጵያዊው ጃንደረባ አማካይነት ክርስትና ወደ ኢትዮጵያ መግባቱ ቢታወቅም ሥርዓተ ቤተክርስቲያን ተሟልቶ በመላ ሀገሪቱ ስብከተ ወንጌል ሳይዳረስ እስከ 330 ዓ.ም. ገደማ እንደቆየ በልዩ ልዩ የታሪክ ጸሐፊዎች ዘንድ ተመዝግቧል።

ሰላማ ከሣቱ ብርሃን /ቅዱስ/

ኢዛና እና ሳይዛና /አብርሃና አጽብሐ/ በነገሡ በ15ኛው ዓመት ቅዱስ ፍሬምናጦስ ሥርዓተ ቤተክርስቲያንን አጣልቶ ለመፈጸም የሚያስችለውን ሥልጣንና ትምህርት ለማምጣት ወደ እስክንድርያ ተላከ።

የእስክንድርያው ሊቀጳጳስ ቅዱስ አትናቴዎስም ከኢትዮጵያ ነገሥታት ከኢዛና እና ሳይዛና የተላከለትን ደብዳቤና ገጸ በረከት ተቀብሎ ፍሬምናጦስን የኢትዮጵያ ጳጳስ አድርጎ በመሾም መልሶ ላከው፤ ብዙ የከበሩ ንዋያተ ቅዱሳትንም ለነገሥታቱ ላከላቸው።

ፍሬምናጦስና ከእርሱ ጋር የነበሩት ኢትዮጵያዊያን ሊቃውንትም ተልእኮአቸውን ፈጽመው ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ ሁለቱም ወንድማማች ነገሥታት በታላቅ ክብር ተቀበሏቸው። ነገሥታቱም በሐማሴን አውራጃ በፍሬምናጦስ እጅ ተጠምቀው አብርሃ ወአጽብሐ ተባሉ። ፍሬምናጦስ ከነገሥታቱ ጋር መላ ኢትዮጵያን እየዞረ ሕዝብን እያጠመቀ ሥርዓተ ቤተክርስቲያንን አስተማረ። ለዚህም የምእመናንን ልቡና በስብከቱ አብርቷልና ሰላማ ከሣቱ ብርሃን ተብሏል።

አብርሃ ወአጽብሃና ሰላማ ከሳቴ ብርሃን ቤተመንግሥትና ቤተክህነትን አስተባብረው የሚመሩ ፍቅረ እግዚአብሔር ያደረገቸው እውነተኛ ሐዋርያት ነበሩ። በዘመናቸው ብዙ መጻሕፍተ ብሉያትና ሐዲሳት ከጽርዕ ወደ ግእዝ ተተርጉሟል፤ የግእዝ ፊደል አሁን ያለውን ቅርጽ እንዲይዝ ተደርጓል ብዙ አብያተ ክርስቲያናት እንደ አክሱም ጽዮን፣ አብርሃ ወአጽብሐ፣ ተድባባ ማርያም፣ መርጦለማርያም፣ ጣና ቂርቆስ፣ ጎሐ ጽዮንና ሌሎችም አያሌ አስደናቂ የድንጋይ ውቅር አብያተ ክርስቲያናት ተሠርተዋል። የሀገሪቱ የሥልጣኔ መረጃ የሆኑ ሐውልቶች ቆመዋል። መጻሕፍት ከጽርዕ ወደ ግእዝ በሰላማ ከሣቴ ብርሃን ጊዜ መተርጎማቸውን ገድለ አብርሃ ወአጽብሃ ያስረዳል።

ተሰዓቱ ቅዱሳን

ተሰዓቱ ቅዱሳን በ5ኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻ ከሮማና ከእስያ በምናሴ ወደ ኢትዮጵያ የመጡ አባቶች ናቸው።

እነዚህ አባቶች ኢትዮጵያ ሀገራችን መካነ ቅዱሳን፣ ሀገረ እግዚአብሔር መባልዋን ከታሪኳ ያጠኑ በመኖራቸው በኬልቄዶን ጉባኤ ተወካዮች በደረሰባቸው ማሳደድ ምክንያት ወደ ኢትዮጵያ ሲገቡ በአክሱም ቤተመንግሥት በቤተቀጢን በእንግድነት ብዙ ጊዜ ቆይተዋል። በኋላ ግን በአክሱምና በዓድዋ አውራጃዎች እየተዘዋወሩ ሥርዓተ ምንኩስናን በኢትዮጵያ መሥርተዋል፤ አስፋፍተዋልም።

ተሰዓቱ ቅዱሳን፣

1. አቡነ አረጋዊ
2. አባ ገሪማ
3. አባ ጳጦሌዎን
4. አባ ሊቃስ
5. አባ አፍጼ
6. አባ ጽሕማ
7. አባ ጉባ
8. አባ አሌፍ
9. አባ ይምአታ የሚባሉ ሲሆኑ በተለይም አቡነ

«አረጋዊ የኢትዮጵያ መነኮሳት አባት በመባል ይታወቃል። በስማቸው የታነጸው ታሪካዊ ቤተክርስቲያን በትግራይ ክፍለ ሀገር በደብረ ዳሞ ገዳም ይገኛል።

ቅዱስ ያሬድ

ኢትዮጵያ ሀገራችን በዓለም ደረጃ ስመ ጥሩ በሆነው ንጉሥ በኢዛና /በአብርሃ/ ዘመን ሥርዓተ ክርስትናን ሲታስፋፋ ዝናዋ በዓለም በይበልጥ የገነነ ሆነ። ይልቁንም በ505 ዓ.ም. የተወለደው ቅዱስ ያሬድ የኢትዮጵያን የታሪክ ዕድገት የሚገነባ ታላቅ ሥራ አከናወነ።

ይህ ታላቅ ሊቅ ቅዱስ ያሬድ በ505 ይስሐቅና ክርስቲና ከሚባሉ ደጋግ ሰዎች በትግራይ ክፍለ ሀገር በአክሱም አውራጃ ተወለደ።

ኢትዮጵያዊ ሊቅ ቅዱስ ያሬድ፣ የፊደልን ቅርጽ ለይቶ ንባብ ለማወቅ ከሰባት ዓመት ያሳነሰ ጊዜ ወስዶበት እንደነበረ ቢታወቅም ተስፋ ሳይቆርጥ ፈቃዱ እግዚአብሔርን እየጠየቀ ጥረቱን ቀጠለ። እግዚአብሔርም የልቡን ቅንነትና ትጋቱን ተመልክቶ 24ቱ ካህናት ሰማይ የሚዘምናትን ሰማያዊ ዜማ ገለጸለት። ከገነትም ሦስት አዕዋፍ ተልከው ጣዕመ ዜማውን አሰሙት። ስለዚህ ነው ቅዱስ ያሬድ በመንፈስ ቅዱስ ጥበብ ዜማውን ሲቃኝ፣ «ዋይ ዜማ ዘሰማዕኩ በሰማይ እመላእክት ግናይ» በማለት አድናቆቱን በተመስጦ የገለጸው።

ቅዱስ ያሬድ በኃይለ መንፈስ ቅዱስ እየተመራ ዓለም የሚደነቅበትን፣ እኛ ኢትዮጵያውያን የምንገለገልበትንና የምንኮራበትን ዜማ፣ በግእዝ በአራራይና በዕዝል ደርሶ የዜማውን ልክ ለማወቅ የሚያስችለንን ምልክት አበጅቶ አስረክቦናል።

ቅዱስ ያሬድ በዜማና በቅኔ ብቻ የተወሰነ ሳይሆን መጻሕፍተ ብሉያትን፣ ሐዲሳትንና ሊቋንትን ጠንቅቆ ያወቀ ታላቅ ሊቅና ፍጹም የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አባት መሆኑን የዜማው መጻሕፍት በግልጽ ይመሰክራል።

ቅዱስ ያሬድ ሲዘምር ሰዎች ብቻ ሳይሆኑ እንሰሳትም ጣዕመ ዜማውን በልዩ ተመስጦ ያዳምጡለት እንደነበር በብዙ ሊቋንት አንደበት ይነገራል። /ለዚህም በጊዜው የነበሩ የአጼ ገብረ መስቀልን ታሪክ ማስታወስ በቂ ማስረጃ ነው።/

አንዳንድ የታሪክ ጸሐፊዎችና ተናጋሪዎች ቅዱስ ያሬድን ኢትዮጵያዊ አይደለም ለማስባልና ዜማውንም ከሌላ /ከውጭ/ ተምሮታል ለማለት ሲሞክሩ ኖረዋል። ይህም የሆነው፡-

- 1ኛ. እንደዚህ የመሰለ ሊቅ በአፍሪካ ውስጥ ሊገኝ አይችልም ለማለት፣
- 2ኛ. ከሌላ ቤተክርስቲያን ጋር ግንኙነት የነበረው በማስመሰል ታሪክን ለመሻግት የሚደረግ መላምት የታሪክ አጻጻፍ እንጂ ቅዱስ ያሬድ ተራ ደራሲ ነበር ወይም ወደ ውጭ ሄዶ ከእገሌ ቤተክርስቲያን ጋር ግንኙነት ነበረው የሚል ታሪካዊ ማስረጃ የለም፤ በቤተክርስቲያናችንም አልተጻፈም።

ቅዱስ ያሬድ መንፈስ እግዚአብሔር ያደረበት፣ ዜማውም ጸሎትና የእምነት ማረጋገጫ ስለመሆኑ ከራሱ ጸዋትወ ዜማ የበለጠ ማስረጃ ሊኖር አይችልም። /ገድለ ያሬድንና ገድለ አብርሃ ወአጽብሐን ተመልከት።/

ዳዳስ ለማግኘት የነበረ ችግር

ቤተክርስቲያናችን ፍሬምናጦስን በራስዋ ፈቃድ ያሾመች ቢሆንም ከአቡነ ሰላማ በኋላ ግን በእስክንድርያው ፓትርያርክ ፈቃድ ግብጻውያን ይሾሙ ስለነበር ለመላ ኢትዮጵያ አንድ ዳዳስ ለማግኘት ከፍተኛ ችግር

ነበረባት። በተለይም የግብፅ መንግሥት እስላም በመሆኑ በኢትዮጵያና በግብፅ መንግሥታት መካከል የፖለቲካ ውዝግብ በተነሣ ቁጥር ቤተክርስቲያናችንም ጳጳስ ለማግኘት ከፍተኛ ችግር ነበረባት።

ቤተክርስቲያናችን በዘመነ ዮዲት /ጉዲት/

ዮዲት በ842 ዓ.ም. የአክሱሙን ንጉሥ የድግናዣን ልጅ አንበሳ ውድምን ድል ነሥታ የኢትዮጵያን መንግሥት የያዘች ናት። ዮዲት ትውልደ ነገድዋ ከፈላሾች ስትሆን በክርስትና ሃይማኖት ላይ ከፍተኛ ጥላቻ ያደረባት 40 ዓመት ሙሉ የኢትዮጵያን ታሪክ ለማጥፋት የሞከረች ነበረች። ስለሆነም በቤተክርስቲያናችን ላይ ይህ ነው የማይባል ጥፋትና ግፍ ተፈጸመ። ካህናት እንደበግ እየታረዱ አለቁ፤ አብያተ ክርስቲያናት ተቋቁሉ፤ መጻሐፍት ጠፉ፤ ተቆነጻጸሉ። ሐውልቶች ተሰባብሩ፤ 40ው ዓመት ለኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን የስደትና የመከራ ጊዜ ነበር። ታቦተ ጸዮን ግን ከአክሱም ተሰዳ በዝዋይ ደሴት ከጥፋት ዳነች።

እነ ቅዱስ ሳሊበሳ፡- ኢትዮጵያ የዮዲትን 40 የፈተና ዓመታት ካላለፈች በኋላ ቤተክርስቲያናችን ከ11ኛው ምእተ ዓመት ጀምሮ ታሪክዋን ስታድስ እንመለከታለን። በላስታ ዘመነ መንግሥት እንደ ጥንቱ አብያተ ክርስቲያናት ታነጹ። በእነቅዱስ ሐርቤ /ገብረ ማርያም/ና በእነ ቅዱስ ላሊበላ ዘመን ቤተክርስቲያናችን አዲስ ዕድገት አሳየች። በቅዱስ ላሊበላ የተሠሩ የድንጋይ ውቅር አብያተክርስቲያናት ዛሬም ድረስ በዓለም ደረጃ ቤተክርስቲያናችንና ሀገራችንን የሚያኮሩ ሆነዋል።

ከፍ ብሎ እንደተገለጸው በዚህም ዘመን ጳጳስ ለማግኘት ብዙ ችግር ቢያጋጥምም ከብዙ ጥረት በኋላ ተፈላጊውን መንፈሳዊ አባት ማግኘት ተቻለ።

እቡነ ተክለ ሃይማኖት

የመንግሥት ሥልጣን ከላስታ ወደ ሸዋ ሲዛወር በአጼ ይኩኖ አምላክ ጊዜ ስብከተ ወንጌልን በመሀል አገር በተለይም በደቡብ ኢትዮጵያ ያዳረሱ ታላቅ ሐዋርያ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ተነሡ።

አቡነ ተክለ ሃይማኖት በወሎ ክፍለ ሀገር በሐይቅ ገዳም በትግራይ ክፍለ ሀገር በደብረ ዳሞ ገዳም ሥርዓተ ምንክስናን ከፈጸሙ በኋላ ብዙ አረማውያንን ከክሐደት ወደ እምነት የመለሱ አባት ከመሆናቸውም ሌላ አጼ ይኩኖ አምላክን በማሳመን ለቤተክርስቲያን ማደሪያ የሚሆን ርስት አስፈቅደዋል።

አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ

ከ1358-1417 ድረስ የነበሩት አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ ከቅዱስ ያፌድ ቀጥሎ ከተነሡ የያፌድ ደቀ መዛሙርት 8ኛ ደቀመዝሙር ናቸው። እኒህ አባት የፀዋትወ ዜማ ባለሙያ ታላቅ ሊቅ ከመሆናቸውም

ሌላ ተደናቂነትን ያተረፉ ከ40 በላይ የነገረ ሃይማኖት መጻሕፍት ጽፈው ለቤተክርስቲያን አስረክበዋል። የ15ኛው ክፍለ ዘመን ሐዋርያ ሲሆኑ ቤተክርስቲያኖችን ከምትገለገልባቸው የእሳቸው ድርሰቶች መካከል ሰዓታትና አርጋኖንን መጥቀስ ይቻላል። አባ ጊዮርጊስ በነገረ ሃይማኖት ትምህርት የተራቀቁ ስለነበሩ «ኢትዮጵያዊው ቄርሎስ» የሚል ስም ተሰጥቷቸዋል። የአባ ጊዮርጊስ አብዛኞቹ መጻሕፍት እስካሁንም ወደአማርኛ አልተተረጎሙም።

አጼ ዘርዐ ያዕቆብ

አጼ ዘርዐ ያዕቆብ ከ1434-1468 ዓ.ም. ድረስ ኢትዮጵያን ያስተዳደሩ ታላቅ ንጉሠ ነገሥት ናቸው። አጼ ዘርዐ ያዕቆብ ቤተክርስቲያንን የበለጠ እንድትጠናከር መንፈሳዊ ቅንዓት ስለነበራቸው እንደ አባቶቻቸው እንደ አብርሃ ወአጽብሐ እንደነቅዱስ ላሊበላ ቤተመንግሥትን ከክህነት ጋር አስተባብረው ያስተዳድሩ ነበር።

በዘመናቸው መጻሕፍት በብዛት ተጽፈዋል፤ በዓላት በብዛት እንዲከበሩ ተደርገዋል። በተለይም እመቤታችንን ከልብ የሚወዱ ስለነበረ በዓመት ውስጥ 33 የእመቤታችን በዓላት እንዲከበሩ የደነገጉ እሳቸው ናቸው።

ሌላው ለቅድስት ድንግልና ለመስቀል መስገድ አይገባም የሚሉ እስጢፋኖስና በርተሎሜዎስ የሚባሉ መነኮሳት ቢነሡባቸውም የእነዚህን መናፍቃ ባሕል የሚከተል ክርስቲያን እንዳይኖር በጽኑ አስተምረዋል።

በአጠቃላይ አጼ ዘርዐ ያዕቆብ ሃይማኖታቸውን የሚወዱ ቤተክርስቲያኖቻቸውን የሚጠብቁ ታላቅ ንጉሠ ነገሥት ስለነበሩ «ዳግማዊ ቆስጠንጢኖስ» የሚል የክብር ቅጽል በቤተክርስቲያን ዘንድ አግኝተዋል።

ቤተክርስቲያኖችን በግራኝ መሐመድ ወረራ ጊዜ

ቤተክርስቲያኖችን ጠላቶችዋን በኃይል እግዚአብሔር ድል እየነሣች የታሪክ ማኅደር መሆንዋ ባይቀርም ጠላቶችዋ ያለአረፍት ከየአቅጣጫው መልካቸውን እየለዋወጡ ብቅ ማለታቸው አልቀረም። ስለሆነም በ1506 ዓ.ም. የተወለደው ግራኝ መሐመድ በ1539 ዓ.ም. በክርስቲያኖች ላይ ጦርነት ከፈተ። ግራኝ ጦርነቱን ያስነሣው በእስላሞቹ ቱርኮችና ግብጾች አቀናባባሪነትና ደጋፊነት ስለነበር አጼ ልብነ ድንግልን አሸንፎ ኢትዮጵያን ወረረ። በክርስቲያኖች ላይም መራራ እልቂት ደረሰ። በዘመነ ዮዲት የተፈጸመው ግፍ ሁሉ በዚህ ዘመን ተደገመ። በዮዲትና በግራኝ መሐመድ የተፈጸመ ግፍ ልዩነት ቢኖረው የግራኝ መሐመድ የግዛት ዘመን 15 ዓመት መሆኑ ብቻ ነው። ስደቱ ቋጠሎው፤ መታረዱ ግፉ ሁሉ አንድ ዓይነት ነበረ። ከአንድ በላይ ሚስት ማግባት፤ መፋታት፤ በየዛፉ ሥር እየተሰበሰቡ አምልኮ ባእድ መፈጸምና የመሳሰሉት መጥፎ ልምዶች ወደ ኢትዮጵያ የገቡት ከግራኝ መሐመድ ወረራ በኋላ እንደሆነ ይነገራል።

ቤተክርስቲያናችን ግን ይህ ሁሉ መከራ ቢደርስባትም ክርስቶስ በጽኑ ዐለት ላይ ስለመሠረታት ተሳደደች እንጂ አልጠፋችም።

ከዚህ ሁሉ ስቃይ በኋላ በ1554 ዓ.ም. የአጼ ልብነ ድንግል ልጅ ገላውዴዎስ ግራኝ መሐመድን በጦርነት ገድሎ በአባቱ ዙፋን ላይ ተቀመጠ። ክርስቲያናችንም መብታቸው ተጠብቆ በሰላም መኖር ቻለ። አብያተ ክርስቲያናትም በክብር ተገለገሉ።

ሚስዮናውያን በኢትዮጵያ

ከ1599-1621 ዓ.ም. ባሉት ዓመታት ካቶሊካውያን ኃይላቸውን በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ላይ ማሳየት ጀመሩ። ከአጼ ሠርጸድንግል ጀምሮ በነበረው በጎንደሩ ዘመነ መንግሥት ነገሥታቱ ሃይማኖታቸው የቀና ቤተክርስቲያናቸውን የሚጠብቁ እንደ ነበር ቢታወቅም አጼ ሱሉንዮስ ግን ከሮማ መንግሥትና ከካቶሊክ ቤተክርስቲያን ዘንድ ተወዳጅነትን ለማትረፍና ድጋፍ ለማግኘት ሲሉ ሃይማኖታቸውን ለወጡ። ካህናትና ምእመናን ሃይማኖታቸውን ሥርዓታቸውን እንዲለውጡና በሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን ሥርዓት እንዲመሩ ተገደዱ።

ለዚህም የንጉሡን ትእዛዝ ለማስፈጸም በሰባኪነት ስም ከሮማ የተላኩ «ኢየሱሳውያን» የተባሉ ሚስዮናውያን በቤተክርስቲያናችን ላይ ከፍተኛ ችግር ፈጠሩ። ካህናት ታሠሩ፣ ተባረሩ፣ ሥርዓተ ቤተክርስቲያን ተፋለሰ።

ነገር ግን ቤተክርስቲያኑን የሚጠብቅ እግዚአብሔር በአጼ ሱሉንዮስ ላይ ኃይሉን አሳየ፣ አጼ ሱሉንዮስ በጽኑ ደዌ ሲያዙ «ፋሲል ይንገሥ ሃይማኖት ይመለስ» ተባለ።

ፋሲል ነገሠ ሃይማኖት ተመስሰ

አጼ ፋሲል የኢትዮጵያን ዙፋን ከአባታቸው ከአጼ ሱሉንዮስ ከተረከቡበት ጊዜ ጀምሮ ተፋልሶ የነበረውን ሥርዓተ ቤተክርስቲያን መልሰው አስከበሩ። መጻሕፍት ከግእዝ ወደ አማርኛ በአንድምታ ተተረጎሙ። ለብከተ ወንጌል ተስፋፋ፣ ብዙ አብያተ ክርስቲያናትም ታነጹ።

በተለይም ኅሊና ማራኪ የሆነውን ቤተመንግሥታቸውንና ያሠሩባቸውን አብያተ ክርስቲያናት ስንመለከት የኢትዮጵያን ጥበብ በአጼ ፋሲል አማካይነት እናደንቀዋለን። ከዚህ ቀጥሎ በነበሩ ነገሥታትም ሆነ በዘመነ መሳፍንት፣ ከዘመነ መሳፍንት በኋላም በአጼ ቴዎድሮስ፣ በአጼ ዮሐንስ በአጼ ምኒልክና በንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ዘመን መጠነኛ ዕድገት በማሳየት በተመሳሳይ ሁኔታ ታሪክዋን መዝግባለች።

ቤተክርስቲያናችን በኢጣሊያ ወረራ ጊዜ

አጼ ኃይለሥላሴ በነገሡ በ5ኛው ዓመት ማለት በ1928 ዓ.ም. ፋሽስት ኢጣሊያ ኢትዮጵያን በወረረባቸው አምስት ዓመታት በሀገሪቱ ላይ የተፈጸመውን ግፍ ስናስታውስ እጅግ አስከፊ መሆኑን እንገነዘባለን። ለምሳሌ፡- 760,300 ኢትዮጵያውያን ማለቃቸውን፣ 525,000 ቤቶች መቃብላቸውን፣ 137,000,000 ልዩ ልዩ እንስሳት መጥፋታቸውን ስንመለከት ግፉ ምን ያህል እንደነበር መገንዘብ ያስችላል።

የሀገሪቱ ችግር ከቤተክርስቲያኒቱ ችግር ፈጽሞ ስለማይለይ ግምባር ቀደም የችግሩ ቀማሽ ቤተክርስቲያናችን ነበረች። አያሌ አርበኞች ስለሀገራቸው ነፃነት ደማቸውን ሲያፈሱ አጥንታቸውን ሲከሰክሱ ብዙ የቤተክርስቲያን አባቶችም ስለሀገራቸውና ስለ ቤተክርስቲያናቸው ክብር ሰማዕትነትን ተቀብለዋል። የአቡነ ጳጥሮስ፣ የአቡነ ሚካኤልና የሌሎችም ሊቃውንት ቤተክርስቲያን ሰማዕትነት በአርአያነት ሲጠቀስ የሚኖር ሕያው ታሪክ ነው። በደብረሊባኖስ ገዳም በጅምላ የተጨፈጨፉት መነኮሳትና በዓል ለማክበር የተሰበሰቡት ምእመናንም የሚዘነጉ አይደሉም።

በፋሽስት ኢጣሊያ ወረራ ጊዜ ብዙ የብራና መጻሕፍት ተዘርፈዋል፤ አያሌ የታሪክ ቅርሶችም ተወስደዋል፤ ዮዲት ከሰባበረችው ታላቅ የአክሱም ሐውልት ቀጥሎ በርዝመቱ ሁለተኛ የሆነው ሐውልታችን ተወስዶ ሮማ ላይ ተተክሏል። እንግሊዞች ከአጼ ቴዎድሮስ ሞት በኋላ የዘረፏቸው የብራና መጻሕፍቶቻችን ለብሪቲሽ ሙዚየም ማዳበሪያ እንደሆኑ ሁሉ፣ በጣልያኖች የተዘረፉ መጻሕፍቶቻችንና ቅርሶቻችንም ለሮማ ቤተመጻሕፍት የታሪክ ማበልጸጊያ ሆነዋል።

ክዲስ የታሪክ ምዕራፍ

በአራተኛው ክፍለ ዘመን ከተሾመው ከአባ ሰላማ ከሣቴ ብርሃን በኋላ ይሾሙ የነበሩ ጳጳሳት ግብጻውያን እንደነበሩ ተገልጿል። ግብጻውያን የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያንን ከሥራቸው ለማድረግ ሲሉ «ኢትዮጵያውያን ከሊቃውንቶቻቸው ጳጳስ አይሹሙ» የሚል ሕግ አውጥተው ለ1560 ዓመታት ያህል በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ግብፃውያን ጳጳሳት ተሾመዋል። ይኸውም አቡነ ሰላማ ከሣቴ ብርሃንና ጳድቁ አቡነ ተክለሃይማኖትን ሳይጨምር ነው።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን፣ በራስዋ ሊቃውንት ጽጽሱና እንዲሾምላት የጠየቀችው በቅዱስ ሐርቤ ዘመነ መንግሥት፣ ከዚያም በአጼ ዮሐንስ 4ኛ ጊዜ እንደነበር ተጽፏል።

ነገር ግን የሰው ሀሳብ ፍጻሜ የሚያገኘው የእግዚአብሔር ፈቃድ ሲጨመርበት በመሆኑ ግንቦት 18 ቀን 1921 ዓ.ም. አራት ኢትዮጵያውያን ጳጳሳት ማለትም፡-

1ኛ. ብፁዕ ሸቡነ ይስሐቅ- የትግራይና የሰሜን ጳጳስ፣

2ኛ. ብፁዕ ሸቡነ ጳጥሮስ- የወሎ ጳጳስ፣

3ኛ. ብፁዕ አቡነ አብርሃም- የኅጻምና የኅንደር ጳጳስ፤

4ኛ. ብፁዕ አቡነ ሚካኤል- የምዕራብ ኢትዮጵያ ጳጳስ ሆነው በመሾማቸው በቤተክርስቲያናችን አዲስ የታሪክ ምዕራፍ ተክፈተ።

ቅድስት ቤተክርስቲያናችን መንፈሳዊ መብቷን ከተቀዳጀችበት ጊዜ ጀምሮ እስከ አሁን ድረስ አምስት ፓትርያርኮችን ሾማለች። እነሱም፤

1ኛ. ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ባስልዮስ የተሾሙበት ጊዜ ሰኔ 21 ቀን 1951 ዓ.ም.

2ኛ. ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስ » » ግንቦት 1 ቀን 1961 ዓ.ም.

3ኛ. ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለሃይማኖት » » ነሐሴ 23 ቀን 1969 ዓ.ም.

4ኛ. ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ መርቆሬዎስ » » ነሐሴ 29 ቀን 1980 ዓ.ም.

5ኛ. ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ » » ሐምሌ 5 1984 ዓ.ም.

ማሳሰቢያ

ዝግጅቱ ለሰንበት ት/ቤቶች መምህራን ማስተማሪያ ተብሎ ከልዩ ልዩ መጻሕፍትና እትሞች ተወጣጥቶ ባጭሩ የተቀነባበረ ነው።

ሥርዓተ ቤተክርስቲያን

ከሊቀ ካህናት ከንፈ ገብርኤል አስታዩ
የሲቃውንት ገብሌ አባል

መ ቅ ድ ም

ሥርዓት ማለት «ሠርዐ» ሠራ ከሚለው የግእዝ ግስ የወጣ የምዕላድነት ዘር ያለው ስም ነው። ትርጉሙ ሕግ ደንብ አሠራር መርሐ ግብር ማለት ነው።

ቤተክርስቲያን ማለትም ሁለት ትርጉም ያለው በስምና በባለቤትነት የተቀመጠ ስም ነው። አንደኛው ትርጉም የክርስቲያን ቤት፣ የክርስቲያን መሰብሰቢያ፣ የክርስቲያን መገናኛ ማለት ነው። ይህም ማለት ክርስቲያኖች በአንድነት በመሰብሰብ የሚጸልዩበት ሥጋወደሙን የሚቀበሉበት የሚሰግዱበት ከእግዚአብሔር ጋር የሚገናኙበት ቦታና የጸሎት ቤት ማለት ነው። /ኢሳ.56÷7 ፣ኢር.7÷10-11 ፣ ማቴ.21÷13፣ ማር.11÷17 ሉቃ.19÷46/

ሁለተኛው ትርጉም የክርስቲያን ወገን ክርስቲያን የሆነ ሁሉ የሚጠራበት ስም ነው። «ቤተ እሥራኤል፣ ቤተ ያዕቆብ፣ ቤተ አሮን» ሲል የእሥራኤል ወገን፣ የያዕቆብ ወገን፣ የአሮን ወገን ማለት እንደሆነ ቤተክርስቲያን ማለትም የክርስቲያን ወገን ማለት ነው። /መዝ.117÷3፣ 113÷1፣ ማቴ.16÷18፣ 18÷17፣ ዮሐዋ.18፣ 22፣ 20÷28/

በአጠቃላይ አነጋገር የቤተ ክርስቲያን ሥርዓት ወይም ሥርዓተ ቤተክርስቲያን ሲባል ግን የቤተክርስቲያን ሕግ የቤተክርስቲያን ቀኖና የቤተክርስቲያን የአሠራር መርሐ ግብር ማለት ነው።

የሥርዓተ ቤተክርስቲያን ትምህርት ጥልቅና ምጡቅ የሆነውን የቤተክርስቲያንን ሥርዓት በመጠኑም ቢሆን፣ ለመማርና ለማስተማር ለማወቅና ሥርዓቱን ለመፈጸም ለሚችሉ ሁሉ የሚረዳ ነው።

የሥርዓተ ቤተክርስቲያን ምንጮች

1. መጻሕፍተ ብሉያት
2. መጻሕፍተ ሐዲሳት
3. ዮሐዋርያት ሲኖዶስ
4. ሥርዓተ ጽዮን
5. አብጥሊስ

6. ትእዛዝ
7. ዲድስቅልያ
8. ፍትሕ መንፈሳዊ
9. የሦስቱ ገባኤያት /የኒቅያ፣ የኤፌሶን፣ የቀስጥንጥንያ/ ውሳኔዎች
10. ሥርዓተ ቤተክርስቲያን
11. ከአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ እስከ አሁን በየጊዜው የተነሡት የቤተክርስቲያን ሊቃውንት የጻፏቸው ልዩ ልዩ የሥርዓት መጻሕፍት ናቸው።

መ ግ ቢ ያ

ለሥርዓተ ቤተክርስቲያን መሠረቱ ሥርዓተ ደብተራ አሪት፣ ሥርዓተ መቅደስ አሪት፣ ሥርዓተ ካህናት አሪትና የመሳሰለው የብሉይ ኪዳን ሥርዓት መሆኑ ግልጽ ነው። የደብተራ አሪት፣ የመቅደስ አሪት አሠራር ለቤተክርስቲያን ሕንጻ አሠራር ምሳሌነት አለው። ደብተራ አሪት፣ መቅደስ አሪት በሦስት ክፍል ይሠራ እንደነበር ሁሉ ቤተክርስቲያንም ቅኔ ማኅሌት፣ ቅድስት፣ መቅደስ በሚል በሦስት ክፍል ትሠራለች /ዘጸ.36 /

የመጀመርያው ክፍል ቅኔ ማኅሌት ይባላል ። መዘምራን /ደባትር/ ስብሐተ እግዚአብሔር፣ ማኅሌተ እግዚአብሔር የሚዘምሩበት ነውና። በዚሁ ክፍል በምዕራብ በኩል ቀላውስትና ዲያቆናት በመንፈቀ ሌሊት፣ በነግህ ሰዓታት ይቆሙበታል፣ ኪዳን ያደርሱበታል።

በጥንት የቤተክርስቲያን ሥርዓት ሥርዓተ ጥምቀት የሚፈጸመው በዚሁ ክፍል ነበር።

በዚሁ ክፍል በደቡብ በኩል የሚገኘው ቦታ የሴቶች መቆሚያ ነው። በቤተክርስቲያን ሥርዓት ወንዶችና ሴቶች አብረው ቆመው ስለማይጸልዩ በመጋረጃ ይከፈላል። ክፍሉ በምሥራቅ የካህናት መግቢያ በሰሜን የወንዶች መግቢያ በደቡብ የሴቶች መግቢያ ሦስት በር አለው።

ለጥምቀት ክርስትናና ለቁርባን ያልበቁ በትምህርት፣ በንስሐ ገና የሚፈተኑ ሐዲስ አማንያንም /ንዑስ ክርስቲያን/ ዲያቆኑ «ግዑ ንዑስ ክርስቲያን» እስከሚል ድረስ በዚህ በቅኔ ማኅሌት ይቆያሉ። ዲያቆኑ «የክርስቲያን ታናናሾች ውጡ» ብሎ በደወል ሲያውጅ ወደ መካነ ቀኖናቸው ተመልሰው ይሄዳሉ። ወንዶች ምእመናንም ቆመው የሚያስቀድሱት በዚሁ ቦታ ነው።

መዘምራን በሚዘምሩበት በቅኔ ማኅሌት ቆመው የሚያስቀድሱ ንፍቀ ዲያቆናት፣ አናጉንስጢስ፣ መዘምራን ናቸው። /ፍት.መን. /

ሁለተኛው ክፍል ቅድስት ይባላል። ስያሜው ከብሉይ ኪዳን ስያሜ ጋር ተመሳሳይ ነው። የቤተክርስቲያኑ ማዕከላዊ ቦታ ነው። በዚህ ክፍል በስተምዕራብ በኩል ቆመው የሚያስቀድሱት ቆሞላት፣ ቀላውስትና ዲያቆናት ናቸው። በስተሰሜን በኩል መነኩሳትና የሚቆርቡ ወንዶች ምእመናን በስተደቡብ በኩል ደናግል መነኩሳይያት የካህናት የዲያቆናት ሚስቶች ቆመው ያስቀድሱበታል። በዚህ ክፍል ቆመው ላስቀደሱ ምእመናን ሥርዓተ ቁርባን ይፈጸማል። ከሥርዓተ ጥምቀት፣ ከሥርዓተ ቁርባንና ከሥርዓተ ንስሐ በስተቀር የሌሎች ምሥጢራት ቤተክርስቲያን ሥርዓተ ጸሎት የሚፈጸመው በዚህ ክፍል ነው። በምሥራቅ፣ በምዕራብ፣ በሰሜንና በደቡብ አራት በሮች አሉት።

ሦስተኛውና የመጨረሻው ክፍል መቅደስ ነው። እንደ ብሉይ ኪዳን ቅድስተ ቅዱሳን የዚህም ስያሜው ከብሉይ ኪዳን የተወረሰ ነው። በዚህ ውስጥ ሥርዓተ ቁርባን የሚፈጸምበት መንበረ ታቦቱ ሌሎችም ንዋያተ ቅድሳት ይገኛሉ። በዚህ ክፍል ከርእሰ ሊቃ ጳጳሳቱ ጀምሮ ሊቃ ጳጳሳትና ኤጃስ ቆጶሳት ያስቀድሳሉ። ወደዚህ ክፍል ለመግባት የሚችሉ ካህናትና ዲያቆናት ብቻ ናቸው። መቅደስ ሦስት በር አለው። ይህም በር በምዕራብ በሰሜንና በደቡብ ነው። ለእያንዳንዱ በር መንጠላዕት /መጋረጃ/ አለው። የዚህ ዓይነት ቤተክርስቲያን ባለአንድ ጉልላት ነው።

በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ሥርዓት ቤተክርስቲያን ሲሠራ በጉልላቱ ላይ ምሳሌነት ባለው በተወሰነ ቁጥር የሰጉን እንቁላል ይሰካበታል። ቁጥሩ ሦስት፣ አምስት፣ ስድስት፣ ሰባት ወይም አሥራ ሁለት መሆን አለበት። ሦስት ቢሆን የምሥጢረ ሥላሴ፣ አምስት ቢሆን ጌታ የተቸነከረባቸው አምስቱ ቅንዋተ መስቀል፣ ስድስት ቢሆን የስድስቱ ቃለተ ወንጌል፣ ሰባት ቢሆን የሰባቱ ምሥጢራት ቤተክርስቲያን፣ አሥራ ሁለት ቢሆን የአሥራ ሁለቱ ሐዋርያት ምሳሌ ነው።

ምሳሌነት ብቻ ሳይሆን ምሥጢርም አለው። ሰጉን ጫጩቶችዋን የምትፈለፍለው እንደ ሌሎች ወፎች በመታቀፍ አይደለም። ተባእቱም ሆነ እንስቲቱ ሰጉን ዕንቁላሉን ትኩር ብለው ይመለከቱታል። ዕንቁላሉም ነፍስ ዘርቶ ይፈለፈላል። ለጥቂት ፊታቸውን ቢመልሱ ግን ዕንቁላሉ ገምቶ ይቀራል። በእግዚአብሔርና በምእመናን መካከል ያለው ግንኙነትም እንደዚህ የረቀቀ ነው። ምእመናን በጸሎታቸው ጊዜ ኅሊናቸውን ወደ እግዚአብሔር ፊት በተመስጦ ከአቀረቡ የጸሎታቸውን ፍሬ ያገኛሉ። ወዲያና ወዲህ ካወላወሉ ግን ከንቱ ድካም ነው ለማለት ምእመናንን በምሳሌ ለማስተማር ነው።

ቤተክርስቲያን ሲሠራ የሚሠራው አንድ ቤት ብቻ አይደለም። በቤተክርስቲያኑ አካባቢ ሊሠሩ የሚገባቸው ከቤተክርስቲያኑ ጋር አብረው አገልግሎት የሚሰጡ ቤቶች አሉ። በቤተ ክርስቲያኑ ምሥራቅ ዲያቆናቱ ለመሥዋዕት የሚሆነውን ኅብስትና ወይን የሚያዘጋጁበት ሁለተኛ ቤት ይሠራል። ይህም ቤት «ቤተልሔም» ይባላል። ስያሜው የተወሰደው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በተወለደበት በቤተልሔም ዘይሁዳ ምሳሌ ነው።

ምሥጢሩና ቁም ነገሩ ደግሞ ዲያቆናት ኅብስቱን በቤተልሔም አዘጋጅተው ወደ ቤተክርስቲያን ለመሥዋዕት መምጣቱ በቤተልሔም የተወለደው በጌልጌታ ለመሥዋዕት የቀረበው ክርስቶስ ይህ ነው ለማለት ነው። መቅደስ የጌልጌታ ምሳሌ ነውና። የቤተክርስቲያን ንዋያት ቅድሳት የሚቀመጡበት አራተኛ ቤትም ይሠራል። ይህም ዕቃ ቤት ይባላል። የቤተክርስቲያኑ መገልገያ የሆኑት አልባሳትም መጻሕፍትም የሚቀመጡት በዚሁ ቤት ነው። /ሕዝ.44÷19። ፍት.መን12/

ሥርዓተ ጥምቀት የሚፈጸምበት የማጥመቂያ ቤትም አለ። ከዚህም ሌላ የሙታን በድን የሚያርፍበትና ጸሎተ ፍትሐት የሚፈጸምበት ደጀ ሰላም ከቤተክርስቲያኑ ቅጽር ተያይዞ ይሠራል።

ከዚህ በላይ የተጠቀሱት አምስት ቤቶች በግድ ከቤተክርስቲያኑ ሳይለዩ አብረው የሚሠሩ አስፈላጊ ቤቶች ሲሆኑ ሌሎች ደግሞ እንደ ቤተክርስቲያኑ ዐቅም ሊሠሩ የሚገባቸው ቤቶች አሉ እነዚህም፤

- የሰበካ ጉባኤ ጽ/ቤት
- የሰንበት ት/ቤት ክፍሎች
- የምእመናን መማሪያ የስብከተ ወንጌል ስዳራሽ
- የእንግዶችና የካህናት ማረፊያ ቤቶች
- የመንፈሳዊ ት/ቤት የተገባረ ዕድ መማሪያ
- ቤተ መጻሕፍት
- የንዋያት ቅድሳትና ጧፍ ዕጣን ሽያጭ ክፍሎች ናቸው።

በደብተራ አሪት፤ በመቅደስ አሪት በግብር አምላካዊ አሥሩ ትእዛዛት የተጻፉበት ጽላተ ኪዳን ታቦተ ሕግ ይቀመጥበት እንደነበረ ሁሉ በቤተክርስቲያንም ይኸው ሕጉ የተጻፈበት ጽላት ታቦት በመሠዊያነት ይኖራል። መሥዋዕት ይቀርብበታል። በብሉይ ኪዳን ይሠዋ የነበረው መሥዋዕት ቢያልፍም የመሥዋዕት አቀራረቡ ቢለወጥም በብሉይ ኪዳን በልዩ ልዩ አቀራረብና ሥርዓት መሥዋዕት ይሠዋ እንደነበር ይታወቃል። ዛሬም በቤተክርስቲያን አማካኝ መሥዋዕት የቅዱስ ሥጋው ክቡር ደሙ የወልደ እግዚአብሔር ይሠዋል።

ክፍል 1

ሀ. የቤተክርስቲያን ስተካከልና ስሠራር

1. የቤተክርስቲያን ሥራ ፈቃድ

ቤተክርስቲያን ለመትከል ሲፈለግ የክፍሉን /የሀገረ ስብከቱን/ ኤጳስ ቆጶስ ማስፈቀድ ያስፈልጋል። ያለ ኤጳስ ቆጶስ ፈቃድ ቤተክርስቲያን አይተከልም። አይሠራም። /ፍት.መን.አንቀጽ 1 ቁጥር3/

2. የቤተክርስቲያን ሥራ ስቅድ /ፕላን/

ቤተክርስቲያን ሲሠራ ሦስት ክፍል ማለት መቅደስ፣ ቅድስት፣ ቅኔ ማኅሌት ሆኖ ነው። የቤተክርስቲያን /ሕንጻ ቤተክርስቲያን/ አሠራር በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሥርዓት መሠረት ሦስት ነው።

ከእነዚህም አንዱ እንደ ብሉይ ኪዳን ቤተመቅደስ /ምክራብ/ ቅርጽ ሰቀላ ወይም ሞላላ ቅርጽ ነው። የዚህ ዓይነት ቤተክርስቲያን ቅርፅ የተወረሰው ከሰሎሞን ቤተመቅደስና ጳጳሱ በዘመነ ክርስትና ታላቁ ቆስጦ ንጢኖስና እናቱ ዕሌኒ በኢየሩሳሌም በቤተልሔም ካሠሩት አብያተ ክርስቲያናት የተቀዳ ነው።

ለምሳሌ፡- ዐፄ ዮሐንስ አራተኛ ያሠሩት የደብረ ሊባኖስ ቤተክርስቲያን ሰቀላ ሆኖ 18 ጉልላት ነበረው ይባላል። የሰቀላ ቤተክርስቲያን በሩ የተወሰነ አይደለም። ሦስትም አራትም ከዚያም በላይ ሊሆን ይችላል።

ሁለተኛው ቅርፅ ዙሪያው ክብ ነው። ቤተንጉሥ ቅርፅ ይባላል። በግድግዳ ከሦስት ይከፈላል። የመጀመሪያው ዙሪያ ቅኔ ማኅሌት ይባላል። ስያሜው ከግብሩ የተወረሰ ነው። ደባትር /መዘምራን/ ስብሐተ እግዚአብሔር፣ ማኅሌተ እግዚአብሔር የሚያደርሱበት ነው። ሁለተኛው ክፍል ቅድስት ይባላል። የኤጳስ ቆጶስ መንበር በዚህ ውስጥ ነው። ለቁርባን የተዘጋጁ ምእመናንም ቁመው የሚያስቀድሱበት ነው። ሦስተኛው ክፍል መቅደስ ሲባል ይኸውም ሥጋውና ደሙ የሚፈተትበት መንበረ ታቦቱና ሌሎችም ንዋያተ ቅድሳት የሚገኙበት ክፍል ነው። ስያሜው ከግብሩ የተወረሰ ነው።

ሦስተኛው ቅርፅ ዋሻ ነው። የዋሻ ቤተክርስቲያን በሩ አንድ ብቻ ነው። ቅኔ ማኅሌት፣ ቅድስቱና መቅደሱም የሚለየው በመጋረጃ ብቻ ነው። ቅዱስ ላሊበላ ያሠራቸው አብያተ ክርስቲያናት አንዳንዶቹ ዋሻዎች ናቸው። የዋሻ ቤተክርስቲያን ጉልላት የለውም የመቅደሱም በር አንድ ነው።

አሁን ደግሞ ለቤተክርስቲያን ሥራ ምሳሌዎች የሆኑትንና ትርጉም የሚሰጡትን እንመልከት።

ቤተክርስቲያን ሦስት በሮች የሥላሴ፣ ሦስት ክፍሎች የሦስቱ ሰማያት/ ዓለማት መላእክት/ ምሳሌዎች ናቸው፡ ዓለማት መላእክት የሚባሉት ሦስቱ ሰማያትም ኢየሱስ፣ ራማ፣ ኤረር ናቸው፡፡ ሁለተኛው የሦስቱ ማዕርጋት ክህነት ምሳሌዎች ናቸው፡ ሦስቱ ማዕርጋት ክህነትም ዲቁና፣ ቅስና፣ ኤጲስ ቆጶስነት ናቸው፡፡ ሦስተኛው የሦስቱ ጾታ ምእመናን ምሳሌ ነው፡ ሦስቱ ጾታ ምእመናን ካህናት፣ ወንዶች ሴቶች ናቸው፡፡

ቤተክርስቲያን ስትሠራ ብዙ አዕማድ /ወጋግራዎች/ ያሉዋት ሆና ትሠራለች፡፡ ቤተክርስቲያን በውስጥና በአፍኦ የሚቆሙት አዕማድ /ምሶሶዎች/ የሠራዊተ መላእክት ምሳሌዎች ናቸው፡፡ ቤተክርስቲያን ካህናት አሉዋት፣ ካህናት የመላእክት ምሳሌዎች ናቸው፡፡ ቤተክርስቲያን መስቀል አላት፣ መስቀል ውሃ ሳያጠጧት የለመለመች ያበበችና ያፈራች የበትረ አሮን ምሳሌ ነው፡፡ /ዘጥ.17÷5-8 ፣ ዕብ.9÷4/

3. ቅዱስ ቤተክርስቲያን

ኤጲስ ቆጶስ ቅዱስ ቤተክርስቲያን በሚያደርግበት ጊዜ ከርሱ ጋር ለተራድኦ ቀሳውስት እንዲገኙ ታዘዋል፡፡

ኤጲስ ቆጶስ ቤተክርስቲያንን ታቦትን ሲባርክ የእግዚአብሔር ማኅተም የሆነውን ቅብዕ ሚሮን ይቀባዋል፡፡

ቤተክርስቲያኑ በተባረከ ዕለት በውስጡ ይቀደስበታል፡፡ ቤተክርስቲያኑ ሲባረክ ወንጌላ የሐንስ በታቦቱ ላይ ወይም በጌታ ሆኖ ይነበባል፡፡

ኤጲስ ቆጶስ ሳይመጣ ቀሳውስትና ዲያቆናት ሳይሰበሰቡ ቅዱስ ቤተክርስቲያን አይደረግም፡፡ /ፍት.መን.አንቀጽ1/

4. የጽላት አቀራረጽ

በአራት ታቦት የሚባለው ጽላት የሚቀመጥበት ማደሪያው ነው፡፡ /ዘጸ.40÷20-21 ፣ 25÷20-22 ፣ መዝ.131÷8 ፣ 2ቆሮ.6÷16 ፣ ዕብ.9÷4 ፣ ራእ.11÷19/

ጽላት የሚባለው ደግሞ እግዚአብሔር ለሙሴ አስቀድሞ አሠርቱ ቃላት አራትን በእጁ የሰጠው ቃላት ተጽፎ የሚገኝበት ከዕብራይ በረድ የተቀረጸው ነው፡፡ /ዘጸ.31÷18 ፣ 24÷12-25 ፣ 10÷22 ፣ 34÷1-29/ ይህ በብሉይ ኪዳን የነበረው ሥርዓት ነው፡፡

በሐዲስ ኪዳን ግን ጽላትም ታቦትም የሚባለው ያው አንዱ መሠዊያ ነው፡፡ ጽላት ሲቀረጽ ጳጳሱ ጽዋዕ እንዲይዝ ከቦታ ወደ ቦታ ለማዛወር እንዲቻል ሆኖ ይቀረጻል፡፡ ፍት.መን.አንቀጽ 1/

ከዚህ በኋላ በጽላቱ ላይ «አልፋ ወኦ፣ ቤጣ የውጣ» የሚለው የጌታ ስም ይቀረጽበታል፡፡ ከላይ ሥዕለ ሥላሴ፣ ቀጥሎ ምስለ ፍቁር ወልዳ፣ የሐንስ ፍቁር እግዚአብሔር እንዲሁም መቅደሱ የተሠራለት ጸድቅም ሆነ ሰማዕት ሥዕሉ ይቀረጻል፡፡ ስሙ ይጻፋል፡፡

ጽላተ ኪዳኑም ማኅደረ እግዚአብሔር ነው፤ ያለ ታቦትም መሥዋዕት አይሠዋም።

5. ማንቸተ ቤተክርስቲያን /የቤተክርስቲያን መብራት/

በቤተክርስቲያን የሚበራው መብራት ጧፍና ዘይት ነው።
/ፍት.መን.አንቀጽ1/

በቤተክርስቲያን ብዙ መብራት ማብራት ታዟል። በተለይ ቅዱሳት መጻሕፍት ማለት መልእክተ ጳውሎስ፣ መልእክታተ ሐዋርያት፣ ግብረ ሐዋርያት ሲነበቡ መብራት እንዲበራ ታዟል። ይልቁንም ወንጌል ሲነበብ እጅግ በጣም መብራት ማብዛት እንደሚገባ ተሠርቷል።
/ፍት.መን.አን.1/

1. ሥርዓተ መቅደስ ወወደ ምሕረት

በታቦት ፊት ለመስገድ፣ ለመጸለይ ካልሆነ በቀር ማንም ሰው ወደ መቅደስ ገብቶ እንዲቀመጥ አልተፈቀደለትም።

ካህን ካልሆነ በስተቀር ከምእመናን ወገን ማንኛውም ሰው ወደ መቅደስ ገብቶ ሥጋ ወደሙን አይቀበልም። ወደ ታቦትም አይጠጋም።
/ፍት.ነገ.አን.1። በደስ19/

ሴቶች ወደ መቅደስ እንዲገቡና በመቅደስ ውስጥ እንዲጸልዩ አልተፈቀደም። /ፍት.መን.አን.1 ሎዶቅ44/

በቤተክርስቲያኑ ቅጽረ ግቢና የውጭ አደባባይ ገበያ ክልክል ነው።
/ኤር.7÷11 ማቴ.21÷12-13 ፣ ማር.11÷15-17 ፣ ሉቃ.19÷45-46 ፣ ዮሐ.2÷13-18 ፍት.አን.1/

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ በቅጽረ ግቢም ቢሆን ግብዣ ማድረግ መብላት መጠጣት ክልክል ነው። /ፍት.መን.አንቀጽ 1 ለዶቅ 28/

ከቤተክርስቲያን የገባውንና የተቀደሰውን ንዋያት ቅድሳት እንደገና ወደ ውጭ አውጥቶ ለሥጋዊ አገልግሎት ማዋል አይገባም /ፍት.መን.አን1፣ ረስጣ28/

ያላመኑ ያልተጠመቁ ተወግዘው የተለዩ ወደ ቤተክርስቲያን እንዳይገቡ ምሥጢረ ቤተክርስቲያንን እንዳይሳተፉ ተከልክሏል። የቤተክርስቲያኑ በሮችም በአጋፋሪዎች እንዲጠበቁ ታዝዘዋል /ፍት.መን.አን 12/

2. ወደ ቤተክርስቲያን ለመሄድ የሚደረግ ጥንቃቄ

ለጸሎትና ቅዱስ ቁርባንን ለመቀበል ወደ ቤተክርስቲያን በሚኬድባቸው ዕለታት እንዲሁም በጾምና በሰንበት በበዓላት ቀኖችም ወንድና ሴት መገናኘት ክልክል ነው። በመኝታ የተገናኘ ወደ

ቤተክርስቲያን በዕለቱ አይገባም። ወደ ቤተክርስቲያን ባይሄዱም በዓላትንና አጽዋማትን ሊጠብቁ ይገባል። /ዘጸ.19÷15፣ 1ቆሮ.7÷5-7፣ ኩ.4÷34÷12/

ሴት በወር አበባዋ ጊዜ እስከ ሰባት ቀን ድረስ፣ ስትወልድ ወንድ ከወለደች አርባ ቀን ሴት ከወለደች እስከ ሰማንያ ቀን ድረስ ወደ ቤተክርስቲያን እንዳትገባ ታዟል። ከዚህ በኋላ ግን ገላዋን ታጥባትገባለች። /ዘሌዋ.12-15- 19÷28። ፍት.መን.አገ.6 ዘኢቅያ 29/

ወንድ ሕልመ ሌሊት /ዝንዮት/ ከመታው በዕለቱ ወደ ቤተክርስቲያን አይገባም። በማግሥቱ ገላውን ታጥቦ ይገባል። /ዘሌዋ.15÷2-18/

ክፍል 2

ሰ. ሥርዓተ ጥምቀት

1 የጥምቀት ስመሠራረት

ጥምቀት ማለት «አጥመቀ» አጠመቀ ከሚለው የግዕዝ ግሥ የሚወጣ ማጥመቅ መጠመቅ የሚል ትርጉም የሚሰጥ ሳቢ ዘር ነው።

ጥምቀት ሌሎችን ምሥጢራተ ቤተክርስቲያን ለመሳተፍ የቤተክርስቲያን አባል ለመሆን የመጀመሪያው መግቢያ በር ነው።

መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በተወለደ በሰላላ ዓመቱ በዮርዳኖስ ወንዝ በዮሐንስ እጅ ተጥምቆ ጥምቀትን መሠረተ።

ስለ ጥምቀቱም ቀደም ብሎ በብሉይ ኪዳን የተነገረ ትንቢትና የተመሰለ ምሳሌ አለ። /መዝ.28÷3 ፣ 113÷5-7 ፣ 1ኛ ቆሮ.10÷2 ፣ ዮሐ.ሥ1÷5/

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በዮሐንስ ተጠምቆ ከውኃው ከወጣ በኋላ አብ «ዝንቱ ውእቱ ወልድየ» ብሎ የባሕርይ ልጅነቱን መስክሮለታል። መንፈስ ቅዱስ በርግብ አምሳል ወርዶ በራሱ ላይ ተቀምጧል። /ማቴ.3÷16-17/

በትምህርቱ መጨረሻ «በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም አጥምቁ» በማለት ጥምቀትን አዟል። /ማቴ.28÷19/

2 ከመጠመቅ በፊት የሚያስፈልጉ ነገሮች

ከጥምቀት በፊት፡- 1ኛ. ትምህርት

2ኛ. እምነት ያስፈልጋል

ተጠማቂው በዕድሜ ከፍ ያለ ከሆነ የክርስትናን ትምህርት የተማረ በኢየሱስ ክርስቶስ አምላክነትና መድኃኒትነት ያመነ መሆን አለበት። ጌታችን «ያመነ የተጠመቀ ይድናል» ብሎዋል /ማር.16÷16/

እምነት መሠረት ነው። ሌሎች ተግባራት ግን ሕንጻዎች ናቸው። እምነቱን ለመግለጥ የማይችል ሕጻን ከሆነ ግን በወላጆቹና በክርስትና

አባቱ ወይም እናትዋ ኃላፊነት ይጠመቃል። ከአደገ በኋላ በኃላፊነታቸው ይመክሩታል። ያስተምሩታል።

ንዑስ ክርስቲያን ከመጠመቁ በፊት ሥራው ይመረመራል። ተመርምሮ እምነቱ ከተረጋገጠ በኋላ ይጠመቃል። /ፍት.መን.አን 3፣ ሥርዋጽ 2/

ንዑስ ክርስቲያን ከመጠመቁ በፊት በመጽሐፈ ኪዳን እግዚአብሔር ዘብርሃናትን እየደገሙ ያጠምቁታል። ዘይት ይቀባል። /ፍት.መን.አንቀጽ3/

3 ስፕምቀት የተወሰነ ዕድሜ

ለጥምቀት የተወሰነ ዕድሜ ለወንዶች አርባ ቀን ለሴቶች ሰማንያ ቀን ነው። /ኩፋ.4÷12፣ ዘሌዋ.12÷1/ ሕጻኑ ሞት የሚያስጋው ሆኖ ከተገኘ ግን ከአርባናና ከሰማንያ ቀንም በፊት በሞግዚት ታዝሎ ሄዶ ይጠመቃል። /ፍት.መን.አን.3 ሥርዋጽ 2/ ለመጠመቅ ቀኑ የደረሰውን ሰው ለነገ ብሎ ቀጠሮ መስጠትና በልዩ ልዩ ምክንያት ማሳደር አይገባም /ፍት.መን.አንቀጽ3፣ ስርዋጽ.2/

ቀደም ብሎ በተጠቀሰው ጥቅስ ያመነ የተጠመቀ ይድናል የተባለው ዐዋቂ ሰው ካልሆነ በቀር ከመጠመቁ በፊት እምነት መቅደም አለበት ለማለት አይደለም።

በመጀመሪያ ቤተክርስቲያን ስትመሠረት፣ የሕጻናት ጥምቀት አከራካሪ አልነበረም። ለምሳሌ በሐዋርያት ሥራ 10÷48 ላይ ቆርኔሌዎስ ከነቤተሰቡ መጠመቁ፣ በሐዋርያት ሥራ 16÷15 ላይ ሊድያ ከነቤተሰብዋ መጠመቁ፣ በ1ቆሮ.1÷16 ላይ የእስጢፋኖስ ቤተሰብ የተጠመቁ መሆኑ ስለተገለጸ ሐዋርያት ያጠምቁ የነበሩት ቤተሰብን በሙሉ እንጂ ሕፃናትን አስቀርተው እንዳልነበረ ያመለክቱናል። ይህን የመሰለ በቂ ማስረጃ በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፎ እያለ የሕፃናት ጥምቀት ሊያጠያይቅን ሊያከራክረን አይችልም።

4 የጥምቀት ሥርዓት

1. ጥምቀት የሚደረገው በሥላሴ ስም ነው። የሥላሴን ስም ሳይጠሩ የተጠመቁት ጥምቀት በባዶ ውኃ ተነክሮ እንደመውጣት የሚቆጠር እንጂ የሚሰጠው ዋጋ ወይም ጥቅም የለውም። /ማቴ.28÷19/
2. ጥምቀት የሚፈጸመው በፈሳሽ ወይም በጥልቅ ውኃ ነው። የሥላሴን ስም እየጠሩ «አጠምቀክ በስመ አብ አጠምቀክ በስመ ወልድ አጠምቀክ በስመ መንፈስ ቅዱስ» እያሉ ሦስት ጊዜ ብቅ ጥልቅ እያደረጉ ማጥመቅ ነው። ጥልቅ ውኃ በማይገኝበት ጊዜ ግን ውኃ ቀድተው ወይም በእጅ እየታፈኑ ያጠምቁታል።

«ወይኩን ጥምቀት ውስጠ ማይ ውሂዝ ወለእመ ኮነ ህየ ወጸባክዐው ማየ ዘረከቡ ቀዳሆሙ እምሳበ ምጥማቅ» /ፍት.መን.አን3

ረስጢ.34/

«ወለእመ ኢተረክበ ማይ ዘይውጎዝ ርእሰ ለዘይመቅ ይንሣዕ መጠነ ሠለስቱ ሕፍን እምነ ማይ ወይሕፀብ ርእሰ በስመ ሥላሴ»

3. አጥማቂው ኤጳስ ቆጶስ ወይም ቄስ ነው። ሥልጣን ከህነት የሌለው ሊያጠምቅ አይችልም።

«ኢያጥምቅ ዘእንበለ ኤጳስ ቆጶስ አው ቀሲስ» /ፍት.መን.አን 3 ድ 21/

- ሀ. ሴቶች አያጠምቁም /ፍት.መን.አን.3፣ ድስቅ 20/

- ለ. ኤጳስ ቆጶስም ሆነ ቄስ ዋጋ ተቀብሎ ማጥመቅ አይገባውም። «ወኢይከውኖ ለአሐዱ ከመ ያጥምቅ በህልያን» /ፍት.ነገ.አን.3፣ ጳጥ.4/

- ሐ. ማንኛውም ተጠማቂ በሃይማኖት ከተለዩ ሰዎች ቢጠመቅ ክርስቲያን አይባልም። «እመቦ ብእሲ ዘተጠምቀ ጥምቀት እምዐላውያን ኢኮነ ውእቱ ምእመነ» /ፍት.መን.3።2÷4/

በማጥመቅ ጊዜ የሚፈጸመው ሥርዓት የሚከተለው ነው።

1. ንዑስ ክርስቲያን የሚጠመቁበት የትንሣኤ ዕለት የሆነ እንደሆነ በስሙኑ ሕማማት በሱባኤው ውስጥ ሐሙስ ሰውነታቸውን ይታጠባሉ ዐርብ ይጸሙና እሑድ ይጠመቃሉ /ፍት.መን.አን.3፣ በደስ19/

2. ተጠማቂዎች እሑድ ሌሊት በሚጠመቁበት ቦታ ይቆማሉ።

3. ኤጳስ ቆጶሱ ወይም ቄስ የሚጠመቁትን ፊታቸውን ወደ ምሥራቅ አዙሮ እጁን ዘርግቶ ይጸልይላቸዋል።

4. ኤጳስ ቆጶሱ ወይም ቄሱ ከቁራኝነት በሚለዩበት በቅብዐ ቅዱሱ ላይ ይጸልይበታል።

5. ኤጳስ ቆጶሱ ለቄሱ ቅብዐ ቅዱሱን ይሰጠውና በተጠማቂዎች ግራ ያቆመዋል።

6. ቀጥሎ ልጅነት በሚያሰጠው መንፈስ ቅዱስን በሚያሳድረው በሜሮኑ ይጸልይበታል።

7. ከጸለየበት በኋላ ለሌላ ቄስ ይሰጠውና በተጠማቂዎች ቀኝ ያቆመዋል።

8. ተጠማቂዎች በውኃው አንጻር ሆነው ወደ ሰማይ እየተመለከቱ ፊታቸውን ከምሥራቅ ወደ ምዕራብ ይመልሳሉ።

9. ኤጳስ ቆጶሱ ወይም ቄሱ «ዲያብሎስን ትክደዋለህን» እያለ እያንዳንዳቸውን ተጠማቂዎች ሲጠይቃቸው አዎን እንክደዋለን እያሉ እያንዳንዳቸው ይክዱታል።

10. ከዚያ በኋላ አንዱ ቄስ የየአንዳንዱን ተጠማቂ ቀኝ እጅ ይዞ በውኃው አንጻር ፊቱን ከምዕራብ ወደ ምሥራቅ ይመልሰዋል።

11. ወደ መጠመቂያው ከመግባታቸው አስቀድሞ በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ እንደአመኑ ይናገራሉ። ማለት «በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ

ታምናለህን» እያለ እያንዳንዳቸውን ይጠይቃቸዋል። «አዎን አምናለሁ» እያሉ እያንዳንዳቸው ይመልሳሉ።

12. ከዚህ በኋላ ቅብዑ ቅዱስ ይቀባቸዋል። ያጠምቃቸዋል በንፍሐት ልጅነትን ያሳድርባቸዋል። ሲጠመቁ ልብሳቸውን አውልቀው ነው። ሴቶችም ሲጠመቁ የጠጉራቸውን ሹሩባ የአንገታቸውን የጀሮዋቸውንና የጣታቸውን የእግራቸውን ጌጥ ፈትተው ነው። /ፍት.መን.አን.3። ረስጠብ 34/ ሴት በምትጠመቅበት ቀን ግዳጅ ከመጣባት እስክትነጻ ድረስ ትቆያለች።
13. ተጠማቂዎች መናገር የሚችሉ ከሆኑ ራሳቸው እምነታቸውን በመመስከር ጸሎተ ሃይማኖትን ያነባሉ። መናገር የማይቻላቸው ከሆኑ የክርስትና አባት እናት ስለእነሱ ሃይማኖታቸውን ይመስክራሉ። ጸሎተ ሃይማኖት ያነባሉ።
14. ወንዶች ሴቶችን ሴቶች ወንዶችን ክርስትና አያነሡም። /ፍት.መን.አንቀጽ 3፣ ረስጠብ 34፣ ዘኢቅያ 24/
15. የተጠማቂዎች ቅደም ተከተል ተራ በመጀመሪያ የ40ና የ80 ቀን ሕፃናት ይጠመቃሉ፤ በኋላ ንዑስ ክርስቲያን ወንዶች ይጠመቃሉ። በመጨረሻ ንዑስ ክርስቲያን ሴቶች ይጠመቃሉ /ፍት.መን.አን 3፣ ረስጠብ 34/
16. ተጠማቂዎች ከተጠመቁ በኋላ ካህኑ ሜሮን ይቀባቸዋል። ከዚያ በኋላ ሥጋውን ደሙን ያቀብላቸዋል። ሥጋውን ደሙን ሳይቀበሉ ምንም አይቀምሱም።
17. የክርስትና አባት እናትም አብረው ጸመው ሥጋውን ደሙን ይቀበላሉ።
18. በዕለቱ ክርስትና የተነሡ ከሌሎች ቆራቢዎች በፊት ሥጋ ወደሙን ይቀበላሉ /«ወይትመጠው ቁርባን እምቅድመ ሕዝብ» /ፍት.መን.አንቀጽ 3፣ በሰ.105-/
19. የምትጠመቀዋን ንዑስ ክርስቲያን ሴት ቅብዑ ቅዱሱንና ሜሮኑን ኤጲስ ቆጶሱ ከአንገትዋ በላይ ከቀባት በኋላ ሌላውን ሰውነትዋን የምትቀባት ዲያቆናዊት ሴት ናት። /ፍት.መን.አንቀጽ3። ረስ. 34/

5 በጥምቀት የሚገኝ ከብር

1. ከእግዚአብሔር መንፈሳዊ ልደት መወለድ /ልጅነት ማግኘት/
2. ከኃጢአት መንጻት ነው።

ሰው በጥምቀት ከኃጢአት በመለየቱ ከእግዚአብሔር በጸጋ በመወለዱ መንግሥተ ሰማያትን ለመውረስ ይበቃል። /ሐዘ.36÷25፣ የሐዋ.2÷38፣ 1ቆሮ.6÷11/

«ወነአምን በአሐቲ ጥምቀት ለሥርየተ ኃጢአት» /ጸሎተ ሃይማኖት/

የእግዚአብሔር ጸጋ ለሰው ልጅ የሚሰጠው በጥምቀት ከሥላሴ ሲወለድ መሆኑ በቅዱሳት መጻሕፍት ተነግሮዋል።

6 የ ሥርዓተ ጥምቀት ትርጉም

- ሀ. በውኃ የምናጠምቅበት ምክንያት ራሱ ክርስቶስ በውኃ ተጠምቋል። ሐዋርያትም በውኃ እንዲያጠምቁ አሟሉ /ማቴ.3÷13-16፣ ማር.1÷9፣ ዮሐ.3÷5፣ ኤፌ.5÷26፣ ቲቶ.3÷5፣ 1ዮሐ.5÷6-8/
- ለ. ከውኃው ሦስት ጊዜ ብቅ ጥልቅ ብለን መጠመቃችን ክርስቶስ በከርሠ መቃብር ሦስት መዐልት ሦስት ሌሊት አድሮ የመነሣቱ ምሳሌ ነው። /ፍት.መን.አን. 3፣ ድ.34/
- ሐ. ተጠማቂው በሚጠመቅበት ጊዜ ዲያብሎስን ሲክደው ፊቱን ወደ ምዕራብ ማዞሩ የዲያብሎስ ቦታው ምዕራብ ስለሆነ ነው።
- መ. ተጠማቂው ፊቱን ወደ ምሥራቅ የሚመልሰው አዳም ከገነት ሰባት ዓመት መኖሩን ለማስታወስ ነው። ገነት ምሥራቅ ናትና።
- ሠ. ተጠማቂው ወደ ምዕራብ የሚመለስበት ምክንያት አዳም ሲያል መውረዱን ለማዘከር ነው /ሲያል ምዕራብ ናትና/
- ረ. ተጠማቂው በውኃ አንጻር መቆሙ የድኅነት ተስፋ መስማቱን ለማዘከር ነው። ምክንያቱም ድኅነት በጥምቀት ነውና «እኔ ዘመኑ መጠውክዎሙ ወኮነቶሙ ጥምቀት» /መጽሐፈ ኪዳን 25 ክፍል/
- ሰ. ካህኑ የተጠማቂውን እጁን ይዞ ወደ ምሥራቅ ፊቱን የሚመልስበት ምክንያት ጌታ በጥምቀት ወደ ምሥራቅ ቃላት ገነት እንደ መለሰን ለማጠየቅ ነው።
- ሸ. የ40፣ የ80 ቀን ሕፃናት በፊት፣ በጳጳስ ንዑስ ክርስቲያን የሚጠመቁበት ምክንያት ሕፃናት የኖሎት፣ የቅዱሳት አንስት፣ ንዑስ ክርስቲያን የሰብአ ሰገል፣ የሐዋርያት ምሳሌዎች ስለሆኑ ነው።
- ቀ. ወንዶች ሴቶችን ሴቶች ወንዶችን ክርስትና እንዳያነሡ የተከለከለበት ምክንያት በቦታቸው ለማስተማር እንዲመች ነው።

7 ሰንዑስ ክርስቲያን የሚደረግ የቅብዐ ቅዱስ ሥርዓት

- ሀ. ዳዊት ይደገማል። ጸሎተ አኩቴት ይደርሳል። ንዑስ ክርስቲያኑ ይታጠባል።
- ለ. ዲያቆኑ ጸሎት እያዘዘ ሕዝቡ ይጸልያሉ።
- ሐ. ካህኑ ቀርነ ቅብዑን በእጁ ይዞ ጸሎተ ዘይት ይጸልያል።
- መ. ካህኑ ዘይቱን ከጸለየበት በጳጳስ ወንዱን ደረቱን፣ ልቡን፣ ትከሻውን፣ የእጁን መዳፍ ውስጡንና ውጭውን፣ ጀርባውን ይቀባል። ሲቀባም «ዕቀብዐክ በስመ አሐቲ ቅድስት ቤተክርስቲያን እንተ እግዚአብሔር አሚን» እያለ ነው።

ሠ. ካህኑ በየተራው የዘይቱን ጸሎትና ቡራኬ ከአደረሰ በኋላ ንዑስ ክርስቲያኑ በዘይቱ በተቀላቀለ ውኃ /ጠበል ይረጨዋል፡/

ረ. በመጨረሻው ሥርዓተ ጥምቀት አድርሶ ቅብዕ ቅዱሱን ቀብቶ ያጠምቀዋል፡፡

ክፍል 3

ሐ. ሥርዓተ ሚሮን

1. የሚሮን አመሠራረት

ሚሮን ማለት ቅባት ማለት ነው፡፡ እርሱም መልካም መዓዛ ከሚሰጡ ዘይትነት ካላቸው ዕዕዋት ተነጥሮ የሚወጣ ቅብዕ ነው፡፡ ሲሠራ በፓትርያርኩና በጳጳሳት ጸሎት ይባረካል፤ ይከብራል፡፡

ከብዙ ዕዕዋት እየተቀመመ በማንጠር እስከ አሁን እየተሠራ መጥቷል /1ዮሐ.2÷27/

የሚሮን ምሳሌ የሆነ በአራቱ ታቦትና የደብተራ አራት ንዋያት ቅድሳት የሚከበሩት፤ ካህናት ሲሾሙ፤ ነገሥታት ሲነግሡ የሚቀቡት ቅብዕ መንግሥትና ቅብዕ ክህነት እንደነበረ በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት እናገኛለን /ዘጸ.28÷41፤ 29÷7፤21፤ 40÷9-16 ፤ ዘሌዋ.4÷3፤ 5÷16፤ 6÷20-22፤ 7÷36፤ 8÷2-30፤ 21÷10-12፤ 1ሳሙ.9÷16፤ 10÷1፤ 16÷1-13፤ 1ነገ.1÷34-45/

በዘመነ ሐዲስም በጥምቀተ ክርስትና ጊዜ አንብሮተ እድና ቅብዕ ሚሮን እንዲደረግ ሐዋርያት በሲኖዶስ አገዛዝዋል፡፡

አዲስ የተሠራ ቤተክርስቲያን አዲስ ንዋያት ቅድሳት በቅብዕ ሚሮን ይከብራል፡፡ ታቦትም የሚከብረው በቅብዕ ሚሮን ነው፡፡

2. የሚሮን አቀባብ ሥርዓት

ሀ. ሚሮን ከጥምቀት አይለይም፡፡ ተከታትሎ ሁለቱም ምሥጢር ዕለቱን ይፈጸማል፡፡

ለ. ሚሮን በጳጳሳት ከተባረከ በኋላ ቄስ በእጁ ይዞ ይጸልይበታል፡፡ መጽሐፈ ክርስትና ያነብባል፡፡

ሐ. የተጠማቂውን ሰውነት ክፍል ክፍሉን እየለየ በትእምርተ መስቀል አምሳል 36 ሕዋሳቱን ይቀባል፡፡

መ. በሥርዓተ ጥምቀት እንደተገለጠው ካህኑ ሴቷን ንዑስ ክርስቲያን ከአንገትዋ በላይ ያለውን አካሉዋን ከቀባ በኋላ ከዚያ በታች ያለውን ሰውነቱዋን ዲያቆናዊት ሴት የካህኑን እጅ ይዛ ትቀባታለች፡፡

ሠ. ዲያቆን ተጠማቂው ራሱን ዝቅ አድርጎ /አትገቶ ርእስ/ በእግዚአብሔር ፊት እንዲቆም ያዝዛል፡፡

- ረ. ካህኑ ሚሮኑን ይዞ በተጠማቂው ላይ ይጸልያል።
- ሰ. ካህኑ ሚሮኑን በመጀመሪያ በትእምርተ መስቀል አምሳያ እያመሳቀለ በገጹ /ግንባር/ ግራና ቀኝ ሁለት ላይ ይቀባል። ግንባሩን ሲቀባ በፊቱ ላይ እፍ ይልበታል።
- ሸ. ቀጥሎም «ቅብዐ ቅዱስ እቀብዐክ ለሱታፌ ሕይወት ዘለዓለም» እያለ ሁለቱን የአፍንጫውን በር ሁለት፣ ሁለቱን ከፍፍር ሁለት፣ የቀኝ ጆሮ አንድ፣ የግራ ጆሮ አንድ፣ የቀኝ ዓይን አንድ፣ የግራ ዓይን አንድ፣ ደረት አንድ፣ ልብ አንድ፣ ከማሐል ራስ እስከ ወገብ አንድ፣ መሐል ጀርባ አንድ፣ እንብርት አንድ ይቀባል።
- ቀ. ከዚያም «እቀብዐክ ለአምላክ መሢሕ በማኅተሙ ዘኢይትፈታሕ» እያለ ቀኝ እጅ አንድ፣ ግራ እጅ አንድ፣ የእጆች መገናኛዎች ሁለት፣ የቀኝ ትከሻ አንድ፣ የግራ ትከሻ አንድ፣ ማጅራት አንድ፣ አንገት አንድ፣ የቀኝ ክርን አንድ፣ የግራ ክርን አንድ፣ የሁለት እጅ መዳፍ የውጭው ሁለት፣ የውስጡ ሁለት ይቀባል።
- በ. እንደዚሁም «እቀብዐክ ቅብዐተ ቅዱስ ጴቅሊጦስ...» እያለ የእግር መገናኛዎችን /ዳሌ፣ ሙላ፣ ታፋ/ ሁለት፣ የሁለት እግር ጉልበት ሁለት፣ የሁለት እግር ጣቶች የውጭው ሁለት፣ የውስጡ ሁለት ይቀባል።
- ተ. ካህኑ ሚሮን ቀብቶ ከፈጸመ በኋላ በተጠማቂው ላይ እጁን ጭኖ /በአንብሮተ እድ/ «ቡናክ ኩን በበረከተ መላእክት ሰማያውያን...» እያለ ይባርክዋል።
- ቸ. ከዚያ በኋላ ተጠማቂው ነጭ ልብስ ይለብስና በራሱ ላይ አክሊል ይቀዳጃል።

3. በሚሮን የሚገኝ ጸጋ

ሚሮን የእግዚአብሔር ጸጋ ለምእመናን የሚሰጥበት መንፈስ ቅዱስ የሚያድርበት ምሥጢር ነው።

በጥምቀት የሚሰጠውን ሀብተ ጸጋ የሚያረጋግጥ የሚያጸና ማኅተም ሚሮን ነው። በጠቅላላው መንፈሳዊ ሕይወት በጥምቀት ይጀመራል ማለት ዳግም ልደት ይወለዳል፤ በሚሮን ይታተማል /ዮሐዋ.8፥14-17/

4. የሥርዓተ ሚሮን ትርጉም

ሀ. ሚሮን ከብዙ ዓይነት ዕዕዎት ተደባልቆ ተሠርቶ አንድ መሆኑ መንፈስ ቅዱስ አንድ ሲሆን ሀብቱ ብዙ የመሆኑ ምሳሌ ነው /1ቆሮ.12፥4-13/

ለ. አክሊል የሚቀዳጀው አይሁድ በዕለተ ዓርብ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስን ያቀዳጁት አክሊል ሦክ ምሳሌ ነው።

ክፍል 4

መ. ሥርዓተ ቁርባን

1. የመሥዋዕትና የቁርባን አመሠራረት

ሀ. መሥዋዕተ አበው፡- መሠዋዕተ ቁርባን ማቅረብ የተጀመረው በአዳም ጊዜ ነው። ከአዳም እስከ ሙሴ የተነሡ አበው ሁሉ በሕገ ልቡና ለእግዚአብሔር መሥዋዕት ይሠወጡ፤ ቁርባን ያቀርቡ ነበር። መሥዋዕታቸውም ከእንስሳ ሲሆን ቁርባናቸው ከእህልና ከአትክልት ማለት ከስንዴ እህል፣ ከወይን ፍሬ የሚቀርብ ነበር።

ለ. መሥዋዕተ ሾሪት፡- በዘመነ አበው ይደረግ የነበረው የመሥዋዕት አቀራረብ በአሪትም በሁለት ዓይነት ይሠራ ነበር። ይኸውም ከሥጋ ከደም ወገን የሆነው መሥዋዕት፣ ከእህል ወገን የሆነው ቁርባን ይባላል ነበር።

መሥዋዕቱና ቁርባኑ የሚቀርበው የሠርቀ ወርሃ /መገባ/ የሰንበትና /ቀዳሚት/ የታላላቅ በዓላት ዕለት ሲሆን የፈቋ፣ የምስጋና፣ የበዓል፣ የመድኃኒት፣ የንስሐ፣ የብዕዓት፣ የቅንዓት እየተባለ ይጠራ ነበር።

መሥዋዕት አቅራቢዎችና ቦታው ልዩነት ነበራቸው። ይኸውም ከመጋረጃ ውጪ ቦታው በቅድስት መሥዋዕት አቅራቢዎች ካህናት፣ ከመጋረጃ ውስጥ ቦታው ቅድስተ ቅዱሳን መሥዋዕት አቅራቢው ሊቀካህናት ይባላል ነበር።

ጊዜውም እንደዚሁ ልዩነት ስለነበረው ካህናት ዘወትር ሲሠወጡ የካህናቱ አለ ቃ በዓመት አንድ ቀን ይሠዋ ነበር/ዕ.ብ.9-6-7/

ካህናቱም ሆኑ ሊቀ ካህናቱ አስቀድሞ ስለራሳቸው በደል መሥዋዕት ከሠወጡ በኋላ ነበር ስለሕዝቡ ኃጢአት መሥዋዕት የሚያቀርቡት /ዕ.ብ.10-14/

አይሁድ ስለኃላፊው መብል ብቻ አጥብቀው ሲፈልጉት፣ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ «ኃላፊው መብል ሳይሆን ዘለዓለም ለሚኖረው ምግብ አስቡ» ቢላቸው አባቶቻችን ከሰማይ እንጀራ በሉ አንተስ ከዚህ የተሻለ ምን ተአምራት ታደርጋለህ» አሉት። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ግን «ይህ ሙሴ የሰጣችሁ እንጀራ አይደለም ይህ ከሰማይ የወረደ ኅብስት ከእግዚአብሔር የተገኘ ነው። እኔም የምሰጣችሁ ኅብስት ሥጋዬ ነው፤ በእኔ የሚያምን አይራብም፤ አይጠማም፤ አባቶቻችሁ በምድረ በዳ እንጀራ በሉና ሞቱ፤ ከዚህ ኅብስት የሚበላ ግን ለዘለዓለም ይኖራል እንጂ አይሞትም፤ ከሰማይ የወረደ የሕይወት እንጀራ እኔ ነኝ» ብሎ አስተምሮአቸዋል /ዮሐ.6./

መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሐሙስ ማታ አይሁድ በብሉይ ኪዳን ሥርዓት በጉን በመቅደስ አርደው፣ ሲመሽ ወስደው፣ በቤታቸው

ከተካፈሉት በኋላ ምሳሌ የነበረው በግዕዝ ፋሲካ አልፎ «ነዋ በግዕዝ ለእግዚአብሔር ዘየአትት ኃጢአተ ዓለም» የተባለው አማናዊ መሥዋዕት ተተካ ።

በብሉይ ኪዳን ስለ ፋሲካ በዓል አክባበር በሚደረገው ማዕድ ላይ ተቀምጦ ሳለ አምላካችንና ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ለፋሲካው ራት ከቀረበው ኅብስት አንሥቶ አመስግኖ ባርኮ ቆርሶ ስለ እናንተና ስለ ብዙዎች ቤዛ የሚፈተትና የሚሰጥ ሥጋዬ ይህ ነው። እንኩ ብሉ ብሎ ሰጣቸው። እንዲሁም ጽዋውን አንሥቶ፣ አመስግኖ፣ አክብሮ «ስለ እናንተ ስለ ዓለም ሕይወት የሚፈሰው አዲስ ሥርዓት ሆኖ የሚሰጠው ደሜ ይህ ነው። እንኩ ጠጡ» ብሎ ሰጣቸው።

እነሱም አምነው ተቀብለው ሥጋውን በሉ ደሙን ጠጡ ፈጣሪያችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሥርዓተ ምሥጢርን ሠርቶ እሳይቶ «መታሰቢያዬን እንደዚህ አድርጉ» ብሎ ስለአዘዛቸው ሐዋርያት ከክርስቶስ የተቀበሉትን ትእዛዝ ለቤተክርስቲያን በመስጠታቸው ቤተክርስቲያን የክርስቶስን ሕማሙን፣ ሞቱን ትንሣኤውን ዕርገቱን፣ ዳግም ምጽአቱን በልብ እያሰበች፣ በአፍዋ እየመሰከረች በሐዲስ ኪዳን ለሐዲስ ሥርዓት የተሰጠውን የዓለሙን ኃጢአት የሚያስተሠርየውን ሥጋ ወልደ እግዚአብሔርን ደመ ወልደ እግዚአብሔርን ስትቀበል ስታቀብል ኖራለች። ትኖራለች።

4. ስቀርባን የሚደረግ ጥንቃቄ

ሀ. የሚቀድሱና የሚቆርቡ ሰዎች በጋብቻ ሥርዓት የሚኖሩ ከሆኑ ከመቀደሳቸውና ከመቆረባቸው በፊት ሦስት ቀን ከቁርባን በኋላ ሁለት ቀን ከካቢ ሥጋ መከልከል ይገባቸዋል።

ለ. ቁርባን መቀበል ንስሐ ገብቶ ከኃጢአት ነጽቶ ነው። ከክርስቲያን ወገን ማንም ሰው የክርስቶስን ሥጋውን ደሙን ተቀብሎ ትንሣኤ ዘለሐይወትን ሊወርስ ቢወድ ልቡን ከቂም ከበቀል ሰውነቱን ከበደል ንጹሕ አድርጎ መቀበል አለበት። ይህም ማለት ሰው ስለሚያውቀው ኃጢአት ተናዝዞ ስለማያውቀው ይቅር በለኝ እያለ በንጹሕ ይቆረብ ማለት ነው። ከኃጢአት ሳይነጻ ቢቀበል ግን የጌታ ሥጋ እንደሆነ አላወቀምና እንደ ምድራዊ ምግብ አቋሎታል በኃጢአት ሳለ ያለ ኃፍረት ሥጋውን ደሙን በመቀበሉ ሥላሴ ይፈርዱበታል።

/1ቆሮ.11÷23-29/

ሐ. ሥጋ ወደሙ ለመቀበል 18 ሰዓት ከእህል ከውኃ ተከልክሎ መያም ይገባል /ኢይንሣዕ መኑሂ ቁርባን ዘእንበለ ይጽም በንጹሕ/ ፍት.መገ.13። ረስጡብ 46/

መ. ሰው ዝንየት /ርስሐት/ ከአገኘው በዚያን ቀን አይቆርብም።

ሠ. ካህን በሚቀድስበት ቀን ዕንቅፋት ቢያገኘው ማለት ነስር፣ ትውኪያ /አንቋ/፣ ብስና፣ ማንኛውም የአካል መድማት መቁሰል፣ ወደ አፍ

የሚገባ እንደ ትንኝ ዝምብ ይህን የመሰለ ሁሉ ቢያጋጥመው በዚያው ዕለት መቀደስ መቁረብ አይገባውም።

ይህም ለካህን ብቻ ሳይሆን ምእመናንንም የሚመለከት ነው። ከቁርባን በኋላ ከአለመጠንቀቅ የተነሣ እንዲህ ያለ ነገር ቢያጋጥመው ንስሐ ሊሰጠው ይገባል። ንስሐውን ሳይፈጽም እንደ ገና መቁረብ አይችልም። /ያዕቆብ ዘአልበረዳኢ/

5. ስመሥዋዕት የሚገባ ስንዴ

ሀ. መሥዋዕት የሚሆነው በወራቱ የደረሰ ዋግ ያልመታው እንክርዳድ የሌለበት ንጹሕ ስንዴ ነው። /ፍት.መን.13 ረስጣ.3/

ለ. ለመሥዋዕት የሚቀርበው ኅብስት ዕለቱን የተሠራ እንዲሆን ታዟል። ከተሠዋም በኋላ ለማግሥቱ አያድርም /ፍት.መን.አንቀጽ13 ረስጣ.30/

ሐ. ኅብስቱም ነቅዕ ያለበት አይሆንም፤ ነቅዕ የሌለበት ያላረረ ያልጠቆረ እንዲሆን ታዟል /ፍት.መን 13/።

መ. ኅብስተ አኩቴቱ ሲሠራ አሥራ ሦስት መስቀል ባለው ማኅተም ታትሞ ይሠራል።

6. ስመሥዋዕት የሚገባ ወይን

ሀ. ወፍ ያልመጠጠው አይጥ ያልቆረጠመው መጀመሪያ የደረሰው ወይን ሊሆን ይገባል።

ለ. ለመሥዋዕቱ የሚቀርበው ወይን በእሳት ከሚበስሉ ከጠጅ ከአረቄ ወገን በማንኛውም አይሠራም /ፍት.ነገ.13። ረስጣ 3/

ሐ. ወይኑንም ሲሠሩ ጥሩ መሆኑን ተመልክቶ መሥራት ይገባል። ንጹሕ ጽሩይ ካልሆነ ለመሥዋዕት አይገባም። ከሢሶ የበለጠ ውኃም አይጨመርበትም /ፍት.መን./

መ. ዓመት ያለፈውና መዓዛው የለወጠ ወይን ለመሥዋዕት ሊቀርብ አይገባም /ፍት.መን.አንቀጽ 13፤ በሰ.102/

7. መቀደሻ ክስባሳት

ሀ. የሚቀደስባቸው አልባሳት በቤተክርስቲያን ዕቃ ቤት ሊቀመጡና በንጽሕና ሊጠበቁ ይገባል። ከዚህ ውጪ በሌላ ቦታ እንዲቀመጡ አልተፈቀደም።

ለ. ካህናት የሚደርቡት ካባ ሳንቃ አምስት መንዲል /ከልጅ/ ያለው እንዲሆን ታዟል። መንዲል ወይም ከልጅ ማለት ለምድ ነው።

ሐ. ካህናት በቀደሱ ጊዜ የሚለብሱት እስከ ተረክዛቸው የሚደርስ መሆን አለበት። /ፍት.መን.አንቀጽ 12/

መ. ካህኑ ልብስ ተክህኖ ከመልበሱ በፊት ልኩ የሚሆነውን መርጦ ይለብሳል። ልብስ ተክህኖ ከለበሰ በኋላ ማውለቅ አይገባውም። ቀሚሱ ከረዘመበት በዝናር ይታጠቀዋል። /ፍት.መን.አንቀጽ 12/

ሠ. የሚቀድሱ ካህናት ሲቀድሱ ነጭ ልብስ እንዲለብሱ ታዟል። የሚቆርቡ ምእመናንም ንጹሕ ነጭ ልብስ ለብሰው መቁረብ ይገባቸዋል። «ወአልባሰ ቅዳሴ እለ ይቄድሱ ቦቶን ይኩና ጸዕድወ በከመ ይደሉ ለካህናት ወአኮ ኅቡራት» /ፍት.መን. 12/ ካህኑ ልብስ ተክህኖ ከመልበሱ በፊት ጳጳስ ካለ ጳጳሱን አስባርኮ ይለብሳል ከሌለ ራሱ ባርኮ ይለብሳል።

8. ሥርዓተ ቅዳሴ

ሀ. ካህኑ ልብስ ተክህኖ ከመልበሱ በፊት አብሮት የሚቀድስ ዲያቆን መኖሩን ማረጋገጥ አለበት።

ለ. ካህን ወደ ቤተመቅደስ ሲገባ በታቦቱ ፊት ከመጋረጃ ውጭ አንድ ጊዜ በመጋረጃ ውስጥ በመሠዊያው ፊት ሦስት ጊዜ ይሰግዳል /ሕዝ.46÷3/

ሐ. ካህን በክብር በፍርሃት ሆኖ «ተንሥኡ ጸልዩ» እያለ ሕዝቡን የሚሰብክለት ዐዋጅ የሚናገርለት ዲያቆን ሳይዝ እንዳይቀድስ ተከልክሏል። ዲያቆኑም አስምቶ የሚያነብና የሚያዜም ሊሆን ይገባል።

መ. ሕዝቡ እንዳይፈዝ እንዳያንቀላፋ ዲያቆኑ ያነቋቸዋል። /ፍት.መን.12፣ ድስቅ12/።

ሠ. ካህኑ ቅዳሴ ሲገባ ከሁሉ በፊት አንድ ጊዜ በታቦቱ ፊት ሰግዶ አንድ ጊዜ ቀላውስቱን አንድ ጊዜ ዲያቆናቱን እጅ ይነሣል።

ረ. የሚለብሰውን ልብስ ተክህኖ ይዞ ፊቱን ወደ ምሥራቅ መልሶ ሦስት ጊዜ ሰግዶ አቡን ዘበሰማያትን ይጸልያል።

ሰ. ዲያቆን በቤተልሔም ኅብስቱንና ወይኑን ለመሥዋዕት ከሠራና ካዘጋጀ በኋላ ንፍቁ ዲያቆን ኅብስቱን በመሶበ ወርቅ በራሱ ላይ አድርጎ ወይኑን ሠራዲው ዲያቆን በጽዋዕ ይዞ ቃዩል እያቋጪለ በፊት በፊቱ ንፍቁ ቄስ መስቀልና ማዕጠንት ይዞ እያጠነ በኋላ በኋላ ሆነው ከቤተልሔም ወደ ቤተመቅደስ ይገባሉ /ፍት.መን. 12፣ ረስጠብ.92/።

ቀ. ቅዳሴ ሲገቡ ቀዳስያን መንበሩን ከበው ይቆማሉ። ሠራዲ ካህን ፊቱን ወደ ምሥራቅ አድርጎ በምዕራብ ይቆማል። ሠራዲ ዲያቆን ፊቱን ወደ ምዕራብ አድርጎ በምሥራቅ ይቆማል። ንፍቅ ካህን ፊቱን ወደ ሰሜን አድርጎ በደቡብ ይቆማል፤ ንፍቅ ዲያቆን ፊቱን ወደ ደቡብ አድርጎ በሰሜን ይቆማል። ሦስተኛው ቄስ በስተግራ ቆሞ ለሠራዲው ካህን መብራት ያበራለታል። መጽሐፍ ይገልጥለታል።

- በ. ዲያቆናት በዐውደ መንበሩ ቆመው ተሰጥዎትን ይቀበላሉ፤ በተለይ ሁለት ዲያቆናት ከልዝብ ሐር የተሠራ መነሳንስ ይዘው አንዱ በቀኝ አንዱ በግራ ቆመው ወደ ጽዋው ምንም ምን እንዳይገባ ተሐዋስያንን ይከለክላሉ /ፍት.መን.አንቀጽ 12፤ረስጣ.52/።
- ተ. ወንጌል ሲነበብ መቆም ነው እንጂ መቀመጥ ክልክል ነው።
- ቸ. ወንጌል ሲሳለሙም «ነአምን በቃል ወንጌል ቅዱስ» እያሉ ነው።
- ሀ. ወንጌል ከተነበበ በኋላ ኤጳስ ቆጶስ ከአለ ወንጌሉን በእጁ ይዞ በክፍሎቹ የተነበበውን ለሕዝቡ ተርጉሞ መንገር ይገባዋል፤ ኤጳስ ቆጶሱ ከሌለ ትርጓሜውን የሚችል ካህን እንዲያስተምር ታዟል።
- ነ. ኤጳስ ቆጶሱ፣ ወይም ቄሱ፣ ወንጌልን ካነበበ በኋላ ንፍቅ ቄስ «ርጉቀ መዓት» የሚለውን ጸሎት ይጻልያል።
- ኘ. ካህን በሥርዓተ ቅዳሴ መጀመሪያና በፍሬ ቅዳሴ መጀመሪያ ሁለት ጊዜ እጁን ይታጠባል። እንዲሁም ሌሎች ካህናትና ዲያቆናት ከቆርባን አስቀድሞ እጃቸውን ይታጠባሉ።
- አ. በቅዳሴ ጊዜ በሁለት ጧፍ እንጂ በአንድ ጧፍ አይቀደስም።
- ከ. በቅዳሴ ጊዜ ዕርገተ ዕጣን አይቀርም። የሚደረገውም ዕርገተ ዕጣን አምስት ጊዜ ነው /አብጥሊስ3/
- ኸ. ማዕጠንት /ጥና/ የሚይዝና የሚያጥን ቄስ ነው እንጂ ዲያቆን በእጁ ይዞ አያጥንም። ኤጳስ ቆጶስ፣ መሥዋዕቱን ከአጠነ በኋላ ሕዝቡንና ካህናቱን፣ ቤተክርስቲያኑን እየዞረ እንዲያጥን ጥናውን ለቄስ ይሰጣል /ድስቅ.12።/
- ወ. በቅዳሴ ጊዜ የሠራዊው ካህን ዑደት ሰባት ነው፤ ይኸውም በመጀመሪያው ጸሎተ ዕጣን በመቅደሱ ውስጥ፤ በአንቀጽ ምዕራብ ሦስት «ስብሐት ወክብር ለሥሉስ ቅዱስ ይደሉ» እያለ አጥኖ ከፈጸመ በኋላ «እግዚአብሔር አምላክን በከመ እንህልክ ቅድመ ጥቅማ ለአያሪኩ» እያለ ሲዞር አንድ በሁለተኛው ጸሎተ ዕጣን ሦስት በድምሩ ሰባት ዑደት ይሆናል።
- ዐ. የንፍቅ ካህን ዑደት ሦስት ነው። ግብረ ሐዋርያት አንብቦ ሲገባ አንድ ወንጌል ተነቦ ሲገባ አንድ ጊዜ፣ «ሠራዊተ መላእክቲሁ» ተብሎ ሲገባ አንድ ጊዜ ይዞራል። በድምሩ ሦስት ይሆናል።
- ዘ. ጸሎተ ቅዳሴ ከተጀመረ በኋላ ዲያቆን «እትዉ በሰላም» ብሎ ሳያሰናብት በከባድ ችግርና በሕመም ካልሆነ በቀር ከቤተክርስቲያን መውጣት ክልክል ነው /ፍት.መን.12፣ በሰ.92/።
- የ. ዲያቆን «ጸልዩ በእንተ ሰላም» ብሎ ስለ ሰላም እንዲጸለይ በቅዳሴ ላይ ትእዛዝ ሲሰጥ ወንዶች ወንዶችን ሴቶች ሴቶችን ሁሉም በየጾታቸው እጅ ይነሣሉ፤ ወንዶች ሴቶችን ሴቶች ወንዶችን እጅ አይነሡም /ፍት.መን.12፣ ረስጣ. 103÷32÷53/።

10 ስመቀረብ የሚያበቃና የማያበቃ ሁኔታ

- ሀ. ቅዱስ ሲጀመር ያልነበረ ሰው አይቆርብም፤ ቅዱስ ሲጀመር ያልነበረ ካህንም እንደዚሁ ሥጋ ወደሙ ሊቀበል ሊያቀብል አልተፈቀደለትም። /ፍት.መን.12፣ በስ.97/።
- ለ. ከምእመናን በስተቀር ያላመኑ ሰዎች ሥጋ ወደሙን እንዳይቀበሉ መጠበቅና መቆጣጠር ያስፈልጋል /ፍት.መን.13፣ ረስጠብ. 44/።
- ሐ. በንስሐ የተለየ ሰው የንስሐ ጊዜውን ሳይፈጽም ለሞት የሚያበቃ ደዌ ቢታመም ሥጋ ወደሙን ከመቀበል አይከለክልም። ሥጋውን ደሙን ተቀብሎ ከዳነም ከምእመናን ጋር በጸሎት ይሳተፋል፤ በቀኖና ወደ ተለዩ ሰዎች አይመለስም /ፍት.መን.13፣ ዕንቁራ 15/

11 የቁርባን ሥርዓት

- ሀ. የቅዱስ ቁርባን አቆራረብ ተራ ቀጥሎ እንደተዘረዘረው ነው።
1. ሊቃ ጳጳሳት
 2. ጳጳሳትና ኤጳስ ቆጶሳት
 3. ቆሞሳት
 4. ቀሳውስት እነዚህ ሥጋወደሙን በቅድሚያ በየማዕረጋቸው ይቀበላሉ።
 5. ዲያቆናት በመቅደስ ይቆርባሉ።
 6. ከንፍቀ ዲያቆናት ጀምሮ ሁሉም በየማዕረጉ በቆሙበት ቦታ በቅድስት ይቀበላሉ።
 7. ከበር ከፋቾች /ከዐጸውተ ኅዋሳው/ በኋላ በዕለቱ ክርስትና የተነሡ ይቀበላሉ። ከእነሱም በኋላ ለ40ና ለ80 ቀን ሕፃናተ ቅድሚያ ይሰጣል።
 8. ከሕፃናት ቀጥሎ ደናግል
 9. የቀሳውስት ሚስቶች
 10. የዲያቆናት ሚስቶች
 11. መነኩሳት ምእመናን
 12. መነኩሳይያት
 13. ምእመናን ወንዶችና ሴቶች ተራቸውን ጠብቀው በየማዕረጋቸው ይቆርባሉ።
- ለ. ቁርባን ለተቀበሉ ከሐዳፌ ነፍስ በኋላ ማየ መቁረር /የቅዱስ ጠበል/ ይሰጣል /ፍት.መን.13፣ ረስጣ65/።

ቀዳሾችና ቆራቢዎች ከመቀደሳቸውና ሥጋ ወደሙ ከመቀበላቸው በፊት ሦስት ቀን ከሴት ተከልክለውና ተጠብቀው እንዲቆዩ የተደረገበት ምክንያት በኦሪቱ ዳዊትና ክርሱ ጋር የነበሩት ወደ ካህኑ ወደ አብያታር /አቤሚሌክ/ በመጡና የሚበሉት የቁርባን ኅብስት እንዲሰጣቸው ካህኑን

በጠየቁት ጊዜ ከሴት ከራቻሁ ሦስት ቀን ሞልቷችኋል ወይ? ብሎ ጠይቋቸው ነበር። እነሱም ከቤታችን ከወጣንና መንገድ ከጀመርን ሦስት ቀን ሆኖናል ብለው ሲመልሱለት ኅብስተ ቁርባኑን ሰጥቶቸው ዳዊትና ሠራዊቱ ስለበሉ የዚያ ምሳሌ ነው /ዘጸ.19÷15፣ 1ሳሙ.21÷1-6/። ከዚያም ቀደም ብሎ እሥራኤል ወደ እግዚአብሔር ለመቅረብ በተጠሩ ጊዜ ሦስት ቀን ከሴት እንዳይገናኙ ሙሴ ያዘዘ ስለሆነ የዚያ ምሳሌ ነው።

* ታቦት የእመቤታችን፣ ጽላት ከእመቤታችን የነሣው ሥጋና ነፍስ፣ በጽላት ላይ ቋ ከድንግል ማርያም የነሳውን ሥጋና ነፍስ የተዋሐደው አካላዊ ቋ ምሳሌ ነው።

* ምሥዋዕ /መሠዊያው/ ጻሕሉ፣ ጽዋው፣ የመንበረ ጸባዖት፣ የጎል፣ የመቃብር ምሳሌ ነው።

* መሶበ ወርቅ፣ ማዕጠንቱ፣ የእመቤታችን ምሳሌ ነው። ፍሕም የመለኮት፣ ዕጣን የትስብእት፣ መዓዛው የመዓዛ መሥዋዕት ምሳሌ ነው።

* ኅብስተ ቁርባን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ነው። ጻሕል የሚለብሰው ማኅፈድ ጌታ ሲወለድ የተጠቀለለበት ጨርቅ፣ ሲሞት የተገነዘበት መግነዝ ምሳሌ ነው። ይኸውም ኅብስቱ የሚጠቀለለበት ማኅፈድ ነው።

6. ዕርፌ መስቀል /ማንካ/ የሱራፊ ጉጠት ምሳሌ ነው /ኢሳ.6-5-7/ ዲያቆን ደም ያቀብልበታል። ሱራፊ ለነቢዩ ለኢሳይያስ ፍሕመ እሳት በጉጠት ሰጥቶት ኢሳይያስ ከለምፁ የመንጸቱ ምሳሌ ነው። ፍህሙ የሥጋው የደሙ ምሳሌ ነው። ለምፁ የኃጢአት ምሳሌ ነው። ሱራፊ የዲያቆን ምሳሌ ነው። ፍሕሙን ሱራፊ በእጁ አለመያዙ በጉጠት መያዙ ሥጋውን ደሙን በእጅ ለመንካት ያልበቃ በዕርፌ መስቀል መስጠት ያለበት መሆኑን ያመለክታል። ኢሳይያስ የምእመናን ምሳሌ ነው። ኢሳይያስ በሱራፊ ጉጠት ፍሕም ከለምፁ መዳኑ ምእመናን ሥጋውን ደሙን ሲቀበሉ ከኃጢአት የመጻናቸው ምሳሌ ነው።

- ቁርባን በአንድ ኅብስት የሚቀርብበት ምክንያት መሥዋዕት ሆኖ የቀረበውና የተሠዋው አንድ አካል ኢየሱስ ክርስቶስ ስለሆነ ነው።

- ዲያቆኑ «እግዚአብሔር ይፊእየኒ»ን እያነበበ ጽዋውን ይዞ ሦስት ጊዜ ይዞራል። ይህም ጌታ በምድረ ፍልስጥኤም እየተመላለሰ ሦስት ዓመት ከሦስት ወር ወንጌልን የማስተማሩ ምሳሌ ነው።

- ቁርባን በጻሕሉ ላይ መቀመጡ ጌታ በመቃብር የመቀበሩ ምሳሌ ነው።

- ዕርገተ ዕጣን የደመ አቤል፣ የቁርባን ኖህ፣ የሂሩተ አብርሃም፣ የመባዕ ይስሐቅ፣ የመልእክተ ሙሴ ምሳሌ ነው። /ዘፍ.4÷9-12፣ 8÷20፣ 12÷1-3፣ 29÷2-18፣ ዘጸ.3÷10-22፣ 4÷1-3/

- ካህኑ ዑደት በሚያደርግበት ጊዜ መብራት የያዘው ንፍቅ ዲያቆን ከካህኑ ፊት ቀድሞ የሚሄደው የመጥምቁ ዮሐንስ ምሳሌ ነው። ካህኑ ከንፍቅ ዲያቆን ቀጥሎ ተከትሎ የሚዞረው የጌታ ምሳሌ ስለሆነ ነው። ምክንያቱም መጥምቁ ዮሐንስ ከጌታ መንፈቅ ቀድሞ ወንጌል አስተምሯልና። ከካህኑ ቀጥሎ በኋላው ሆኖ ሠራሊው ዲያቆን መስቀል ይዞ የሚዞረው የቅዱስ እስጢፋኖስ ምሳሌ ነው። ከጌታ ቀጥሎ መከራ የተቀበለ ቅዱስ እስጢፋኖስ ነውና። /የሐ.ሥራ 7÷58/

በወንጌል ዑደት ጊዜ መብራት የያዘው ንፍቁ ዲያቆን መቅደሙ የነቢያት፣ ንፍቅ ካህን ወንጌል ተሸክሞ መከተሉ የመጥምቁ ዮሐንስ፣ ሠራዲ ካህን እያጠነ ንፍቁን ቄስ ተከትሎ መዞሩ የጌታ፣ ሠራዲ ዲያቆን በኋላ ሆኖ መዞሩ የእስጢፋኖስ ምሳሌዎች ስለሆኑ ነው።

ንፍቅ ካህን ወንጌሉን ተሸክሞ ከካህኑ ፊት ከዞረ በኋላ ለካህኑ የሚሰጠው መጥምቁ ዮሐንስ መንፈቅ ከጌታ ቀድሞ ከአስተማሪ በኋላ ጌታ ወንጌሉን የማስተማሩ ምሳሌ ነው። /ማቴ.4÷12-18/ የንፍቅ ካህን ዑደት ሦስት ጊዜ መሆኑ የሥላሴ አምሳል ነው። /ማቴ.28÷19/ የጳውሎስ መልእክት ወደ ምዕራብ የሚነበበው የጳውሎስ መልእክትና ትምህርት የተሰጠው ማለት ጳውሎስ ያስተማረው በምዕራብ ሀገሮች ስለሆነ ነው።

የሐዋርያት ሥራና የሐዋርያት መልእክታት በሰሜንና በደቡብ የሚነበበው ሐዋርያት በሰሜኑም በደቡብም ክፍላተ ዓለማት እየተዘዋወሩ ወንጌልን ስለ ሰበኩ ነው። /ማቴ.28÷19፤/

ወንጌል ወደ ምሥራቅ የሚነበበው «ውእተ አሚረ ይሠርቅ ለክሙ ፀሐየ ጽድቅ ለሕይወት ታኅተ ክነፊሁ» የተባለ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስን የምትሰብክ ስለሆነ ነው። /ሚክ.4÷2/ የአረገውም በምሥራቅ ነው የሚመጣውም ከምሥራቅ ስለሆነ ነው መዝ.67÷33፤ ማቴ.24÷27/

* ሠራዊት ሦስት ጊዜ መባሉ የሦስትነት፣ ቋሉ አለመለወጡ የአንድነት ምሳሌ ነው።

* ከመጋረጃ በአፍኦ ሠራዊት የሚሉት ንፍቁ ቄስና ንፍቁ ዲያቆን ሕዝቡ የነቢያት፣ ከመጋረጃ ውስጥ ሠራዊት የሚሉት ሠራዲ ካህን፣ ዲያቆን አብሪ ካህን የሐዋርያት ምሳሌዎች ናቸው።

* «አርኅዉ» ሲል በር ወይም መጋረጃ መከፈቱ ጌታ በገበያ ቀን በአደባባይ የመስቀሉ ምሳሌ ነው።

* ካህኑና ሕዝቡ እየተቀባበሉ 40 እግዚአታ ማድረሳቸው የጌታ የግርፋቱ ካህኑ 41ኛውን ብቻውን የሚለው የአዳም ቀኖና ምሳሌ ነው።

* ደሙን ሲቀበል ሁለት ጊዜ «አሜን ወአሜን» መባሉ ደሙ ሁለት ጊዜ ማለትም ከሞት በፊትና ከሞት በኋላ የመፍሰሱ ምሳሌ፣ ከሥጋው ጋር ሦስት ጊዜ መባሉ ለቀድሶ ሥጋ ወነፍስ ወመንፈስ ሥጋውን መቁረሱን ይተረጉማል።

- * ድርገት ሲወርድ ከመሬት የሚወደቀው ጌታ ከሙታን ከተነሣ በኋላ በመንገድ ቅዱሳት አንስትን አግኝቷቸው «በህክን» ሲላቸው ድምፁን ሰምተው ከመሬት የመውደቋቸው ምሳሌ ነው።
- * ድርገት ወደ ምዕራብ መውረዱ ጌታ ፊቱን ወደ ምዕራብ መልሶ ለመሰቀሉ ምሳሌ ነው «እስመ ገጹ ለእግዚአብሔር መንገል ምዕራብ ከመ ይነጽር ኩሉ ሕዝብ፤ መንገል ብርሃኑ ዘይሠርቅ» እንዳለ ወደ ምሥራቅ መመለሱ የዕርገት ምሳሌ ነው፤ ያረገው ወደ ምሥራቅ ነውና።
- * ዲያቆን ከድርገት በኋላ «ነአኩቶ» እያለ በቅድስት መዞሩ ከጌታ ዕርገት በኋላ እስጢፋኖስ በቅድሚያ አስተምሮ ሰማዕትነት የመቀበሉ ምሳሌ ነው።
- * በቅዱሴ ማብቂያ ላይ የሚደረገው አንብሮተ እድ /የካህኑ ሕዝቡን በእጁ መባረክ/ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በዐረገ ጊዜ ሐዋርያትን በአንብሮተ እድ ባርኮ የማረጉ ምሳሌ ነው።
- * ከካህናት ቀጥሎ አዲስ የተጠመቁ ሕፃናት እንዲቆርቡ የተደረገበት ምክንያት ጌታ የተወለደ ዕለት በመጀመሪያ ያመለኩ መላእክት ናቸው። ከዚያ በኋላ የእነሱን ዜና አሰምተው ኖሎት /እረኞች/ ናቸው። ከዚያ በኋላ የነሱን የሐዳፊ ነፍስ ጸሎት «ጸልዩ» እስከሚለው ያለውን ወደ ምዕራብ ካለ በኋላ ወደ ምሥራቅ የሚጸለየው አዳምና ልጆቹ አምስት ሺህ አምስት መቶ ዘመን በሲኦል ከኖሩ በኋላ በክርስቶስ ሞትና ትንሣኤ ከሲኦል ወደ ገነት መመለሳቸውን ለማዘከር ነው። /1 ጳጥ.3፡18-22/
- * ሥጋ ወደሙ ከተቀበሉ በኋላ መስገድ የተከለከለበት ምክንያት
 - 1ኛ. ወዙ እንዳይንጠፈጠፍ ነው
 - 2ኛ. ድኅነት በሥጋው በደሙ ሳይሆን በትሩፋት ዳንን እንዳያሰኝ ነው።

ሠ. ሥርዓተ ንስሐ

1. የንስሐ አመሠራረት

ንስሐ የግእዝ ቃል ነው፤ ትርጉሙ በሠሩት ኃጢአት መጸጸት፤ ወደ ገቢረ ኃጢአት አለመመለስ ነው። ስለዚህ «ከልብ መመለስ በኃጢአት መጸጸትና ከኃጢአት ለመጠበቅ ቁርጥ አሳብ ማድረግ» ንስሐ ይባላል።

ንስሐ ከጥንት የመጣ ምሥጢርና ሥርዓት ነው። አዳም በድሎ ንስሐ ቢገባ ተስፋ ድኅነት አግኝቷል። የነነዌ ሰዎች በዮናስ ስብከት ንስሐ ገብተው ድነዋል/ ትንቢተ ዮናስን በሙሉ አንብብ/

ከሐዋርያት ቅዱስ ጴጥሮስ ምሳሌ ይሆናል። ሐዋርያው ቅዱስ ጴጥሮስ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በተያዘበት ዕለት ጌታውን አላውቅም ብሎ ሦስት ጊዜ ከካደ በኋላ «ዶሮ ሳይጮህ ሦስት ጊዜ ትክደኛለህ» ያለውን የአምላኩን ቃል አስቦ በገሊናው ተወቅሶ መራራ ለቅሶ አለቀሰ። እግዚአብሔር ኢየሱስ ክርስቶስን ንስሐውን አይቶ ኃጢአቱን ይቅር ብሎ «በነጄን ጠብቅ» ሲል የሐዋርያነትን ሹመት ሰጠው፤ የመንግሥተ ሰማያትን መክፈቻ እስጥሃለሁ ሲል በቂሣርያ የሰጠውን ተስፋም ፈጸመለት /ማቴ.26÷69-75፣ ማቴ.16÷19። ዮሐ.20÷22-23።/

ንስሐ ከእግዚአብሔር የታዘዘ ነው። እግዚአብሔር ሰውን ከመውደዱ የተነሣ እንዲ እንኳ እንዳይጠፋ የበደለውን ሁሉ ይቅር በማለት ታላቁን የምሕረት በር ንስሐን ከፈተ። ይህም ምሥጢር ያለማቋረጥ እንዲሠራ ሥልጣኑን ለሐዋርያት ሰጠ።

«የመንግሥተ ሰማያትን መክፈቻ እስጥሃለሁ በምድር ያሠርኸው በሰማይ የታሠረ ይሆናል፤ በምድርም የፈታኸው በሰማይ የተፈታ ይሆናል» ማቴ.16÷19፣ 18÷18።

ካህናት የሕይወት መሰላል ወይም ድልድይ ሆነው የሕዝቡን ንስሐና ልመና ወደ እግዚአብሔር፤ የእግዚአብሔርን ምሕረት ወደ ሕዝብ የሚያደርሱ ናቸው። በኃጢአት የሚሰናከል ሁሉ ንስሐ ያስፈልገዋል።

2. የንስሐ ኑዛዜ አፈጻጸም

በንስሐ የሚሰጠው ቀኖና በሥርዓተ ቤተክርስቲያን መሠረት ይፈጸማል። ተነሣሚው ኃጢአቱን ለመምህረ ንስሐው ይነግረዋል፤ መምህረ ንስሐው የተነሣሚውን ዐቅም መዝኖ የጸም፣ የጸሎት፣ የስግደት፣ የምጽዋት፣ ቅጣት ይሰጠዋል። ለዚህም ጊዜ ይወሰንለታል። የቀኖናውን ጊዜ ከጨረሰ በኋላ ተነሣሚው ወደ መምህረ ንስሐው ተመልሶ እንደ ትእዛዙ መፈጸሙን ይነግረዋል። ፍትሐት ሰጥቶ /አናዝ/ ሥጋውን ደሙን አቀብሎ ከምእመናን ጋር እንዲቀላቀል ይፈቅድለታል።

3. በንስሐና ኑዛዜ የሚገኝ ጸጋ

ንስሐ ዘማዊውን እንደ ድንግል ኃጢአተኛውን እንደ ጻድቅ በአጠቃላይ የበደለውን እንደ አልበደለ ያደርገዋል።

በአንብቦ ንስሐ መታጠብ ፍጹም ንጹሕ ያደርጋል። የንስሐ ጥምቀት በዕንባ መታጠብ ነው። ይህም ነቢዩ ዳዊት «ሌሊቱን ሁሉ አልጋዬን በዕንባዬ አብሳለሁ፤ ምንጣፌንም በዕንባ አርሳለሁ» እንዳለው ነው /መዝ.6፥6/

፭. ሥርዓተ ክህነት

የክህነት አመሠራረት

ክህነት የተጀመረው በመጀመሪያው ሰው በአዳም ነው። እግዚአብሔር አምላክ አዳምን ፈጥሮ በልጅነት አክብሮ ነቢይ ወካህን አድርጎ ሾመው። በኦሪት በወንጌል ሥርዓት እስኪወሰን ድረስ ከአዳም ጀምሮ እስከ ሙሴ የነበሩ አበው በበረከተ አበው ከእግዚአብሔር እየተሾሙ ትንቢትን፣ ክህነትን ከቅዱስ መንፈስ እየተቀበሉ /እየተሾሙ/ በነቢይነታቸው ያለፈውን የሚመጣውን ሲገልጡ፣ ሲያስተምሩ፣ በክህነታቸው መሥዋዕት ሲያቀርቡ ነበር።

ሀ. የፓትርያርክ /ርዕሰ ሊቃነ ጳጳሳት/ ወይም የሊቀ ጳጳሳት አሻሻም

ክህነት በዘመነ ኦሪት ለሌዊ ነገድ ከተሰጠ በኋላ ሲወርድ ሲዋረድ እስከ ክርስቶስ ድርሷል። ታላቁ ሊቀ ካህናት ኢየሱስ ክርስቶስ እንደ ብሉይ ኪዳን ካህናት መሥዋዕት እንስሳን ሳይሆን መሥዋዕተ ደሙን ይዞ ራሱ መሥዋዕት ራሱ ሠዋዒ ሆኖ ወደ መቅደስ ገብቶዋል «ዘአዕረገ ለአቡሁ ርእሶ ዕጣን»

ሥርዓት

ሀ. ሊቃነ ጳጳሳት ቤተክርስቲያንን ለመጠበቅ ክርስቶስ የሾማቸው የሐዋርያት ተከታዮች ናቸው /ዮሐ.20-28/

ለ. በአንድ ዘመን በአንድ ወምበር ሁለት ሰዎች አይሾሙም

ሐ. ርዕሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሲሾሙ ሊቃነ ጳጳሳት፣ ጳጳሳት፣ ኤጳስ ቆጶሳት ይገኛሉ። ይህ ሹመት ያለ ኤጳስ ቆጶሳት ጉባኤ አይደረግም።

«የሀልወ ኤጳስ ቆጶሳት በሢመተ ሊቀ ጳጳሳት እስመ ኢይትፌጸም ዝንቱ ዘእንበለ በሐላዌ ጉባኤሆሙ ለኤጳስ ቀጶሳት ወህላዌ ሚጥሮጸሊስ ዘውእቱ ጳጳስ» ፍትሙን አን 4 ረሰ.1-1።

መ. ሊቀ ጳጳሳት ያወገዘውን ጳጳስ፣ ጳጳስ ያወገዘውን ኤጲስ ቆጶስ፣ ኤጲስ ቆጶስ ያወገዘውን ቄስ፣ ሳለም ከሞተም በኋላ አይፈታውም። ቄስ ያወገዘውን ኤጲስ ቆጶስ፣ ኤጲስ ቆጶስ ያወገዘውን ጳጳስ፣ ጳጳስ ያወገዘውን ሊቀ ጳጳስ፣ ሊቀ ጳጳሳት ያወገዘውን ፓትርያርክ /ርእሰ ሊቃ ጳጳሳት/ ሳለም ከሞተም በኋላ ይፈታዋል። ሊቀ ጳጳሳት ያወገዘውን ሊቀጳጳሳት፣ ጳጳስ ያወገዘውን ጳጳስ፣ ኤጲስ ቆጶስ ያወገዘውን ኤጲስ ቆጶስ፣ ቄስ ያወገዘውን ቄስ ሳለ አይፈታውም፤ ከሞተ በኋላ ግን ይፈታዋል። «ወኢይደሉ እም ሊቃ ጳጳሳት፣ ወጳጳሳት፣ ወኤጲስ ቆጶሳት ከመ ይፍታህ ዘአሠሮ ካልዑ ዘእንበለ እምድህረ ሞቱ፣ ወሊቀ ጳጳሳት ብውህ ውእቱ እምድህረ ተከሥተ ከመ ይፍታህ ማአሠሮሙ ለእለ ኩሎሙ ሶበ ርእየ ዝክተ» /ሲኖዶስ 51/

ሠ. ሊቀ ጳጳሳት ወይም ርእሰ ሊቃ ጳጳሳቱ የታመመ እንደሆነ እስከሚድን፣ የታሠረ እንደሆነ እስከሚፈታ ይጠበቃል፤ ሹመቱ ለሌላ አይሰጥም፤ የማይድን ደዌ ከያዘውና ሊፈታ የማይችልበት እሥራት ከሆነ በላዩ ይሾማል፤ አይጠበቅም /ፍት.መን.4/

ስ የኤጲስ ቆጶሳት ሂሳብ ከህነት ሥርዓት

ሀ. ኤጲስ ቆጶሳት ኖላዊ /ጠባቂ/ ናቸው፣ /ፍት.መን.አን.5፣ ሕዝ.34÷1-10፣ ዮሐ.10÷2-16፣ 21÷15-17/

ለ. ኤጲስ ቆጶሳት የሚሾም ነውር የሌለበት፣ በልቡናው ከሐኪት የነቋ የሚያረጋጋ እንግዳ መቀበልን የሚወድ፣ የተማረ፣ አብዝቶ የማይጠጣ፣ ፈጥኖ የማይማታ፣ ብልህና ዐዋቂ ነው። «ወነዋ ይደሉ ከመይኩን ኤጲስ ቆጶስ ዘኢተረከበ ውስቴቱ ነውር ወዘአውሰበ አሐተ ብእሲተ ዘንቁህ በህሊናሁ ውእቱ ጠ ቢብ ወመናዝዝ ወመፍቅሬ ነግድ መምህር ዘኢያበዝህ ስትየ ወይን ወዘኢያፈጥን እዴሁ ለዘፍጥ» /ፍት.መን.አን.5፣ 1ጠ.ጥ.3÷1-3፣ ጢጥ.7÷4/

ሐ. ኤጲስ ቆጶስ በጠባዩ ትሑት፣ የማይጣላ፣ ትዕግሥተኛ፣ ሰውን የሚያስታርቅ፣ ገንዘብ የማይወድ፣ ለሰው የሚያዝንና የሚራራ፣ ሰካራምና ቁጡ ያልሆነ፣ ከቂም በቀል ከዓመፅ የተለየ፣ ሐዲስ አማኒ ያልሆነ እንዲሆን ታዟል /1ጠ.ጥ.3÷3-7፣ ፍት.ነገ. አን 5/።

መ. ኤጲስ ቆጶስ ከ50 ዓመት በታች እንዳይሾም ተከልክሏል። «ወዘኢኮነ ሕይወቱ ሕፁፅ እም 50 ዓመት» /ፍት ነገ.5 ድቅስ 4/።

ሠ. ኤጲስ ቆጶስ ብሉይና ሐዲስ የተማረ እንዲሆን ታዟል

ረ. አጳስ ቆጶሱን የሚመርጡት 30 ዘመን የሆናቸው ናቸው /ፍት.ነገ.አንቀጽ 5፣ ጠሰ.28/::

ሰ. ኤጳስ ቆጶስ የሚሾም በሚሾምበት ሀገር ምእመናን ምርጫና በርዕሰ ሊቃ ጳጳሳት ፈቃድ ነው:: /ፍት.ነገ.አንቀጽ 5/ «ይሠየም ኤጳስ ቆጶስ በገርየተ ኩሎሙ ሕዝብ ዚአሁ በሥምረተ መንፈስ ቅዱስ» /ፍት.ነገ አንቀጽ 5 ድስቅ 36/ «እመሰ ብእሲ ዘአምጽዕዎ ከመ ይሰየም ኤጳስ ቆጶስ ወይኩን ዝንቱ በሥምረተ ሰብአ ብሔሩ ኩሎሙ ወይኩን ዝንቱ ጳጳስ ርዕሰ ሊቀጳጳሳት ዘይሰየም...» /ፍት.ነገ.አንቀጽ 5 ረስጣ/ አብጥሊስ/2/::

ሸ. ካህናትና ሕዝቡ እንዲሾምላቸው ኤጳስ ቆጶስ የሚሆነውን ቆሞስ መርጠው ሲያቀርቡ ስለደግነቱና ትሩፋቱ ስለንጽሕናውና ከነውር የራቀ ስለመሆኑ ርዕሰ ሊቃ ጳጳሳቱ ሦስት ጊዜ እየመላለሰ ማረጋገጫ ይጠይቃቸዋል:: ሕዝቡም አረጋግጠው «የሚባለው ነው» ብለው ሦስት ጊዜ መልስ ይሰጣሉ:: በሦስተኛው ሕዝቡ መልስ ሲሰጡ እጃቸውን አንሥተው «ይገባዋል» እያሉ ያጨበጭባሉ:: ወይም አመልጥ ነው «አማን በአማን» እያሉ ያሸበሽባሉ:: ካጨበጨቡ በኋላ ተቃውሞ ቢነሣ ያስታርቋ እንጂ ተቀባይነት የለውም:: /ፍት.ነገ.አንቀጽ 5 ረስጣብ 52/

ቀ. በሹመቱ ጊዜ ሦስት ወይም ሁለት ኤጳስ ቆጶሳት ከርዕሰ ሊቃ ጳጳሳት ጋር አብረው ይሾማሉ:: አንብሮተ እድ ያደርጋሉ:: «ወየሃልዉ ለሢመተ ኤጳስ ቆጶሳት ክልኤቱ አው ሠለስቱ እስመ ዝንቱ ውእቱ ዘይዌስክ ሞገሰ» /ፍት.ነገ.አንቀጽ 5 ረስጣ/ አብጥሊስ 2/

«ወየሀልዉ ከመ ይሢምዎ ክልኤቱ ኤጳስ ቆጶሳት አው ሠለስቱ» /ፍት.ነገ.5 ረስጣ 3/

በ. ጋኔን ያደረበት ሰው ኤጳስ ቆጶስነት አይሾምም:: «ኢይደሉ ከመ ይኩን ኤጳስ ቆጶስ ዘጋኔን» /3 ቀሌ 2/

ተ. ዕውር፣ ደንቆሮ፣ ሰነፍ ዝንጉ ኤጳስ ቆጶስ አይሆንም «ወኢይደሉ ከመ ይኩን ዕውር ወኢጽሙም ወኢዝንጉዕ «3 ቀሌ 52፣ ፍት፣ መን፣5/

ቸ. ደግነቱ ያልታወቀ፣ በራሱ ፈቃድ አባለዘናን የሰለበ፣ ቀድሞ ሳያምን ኖሮ በኋላ የተጠመቀ፣ ኃጢአተኛ ሁኖ በኋላ ያገባ፣ ኤጳስ ቆጶስነት አይሾምም:: /ፍት.መን.5፣ ረስጣጅ /3፣ ቀሌ 75/

ገ. ኤጳስ ቆጶስ ከአንድ ኤጳስ ቆጶስ አይሾምም:: «ወኢይደሉ ከመ ይሠየም ለክሙ እምአሐዱ ኤጳስ ቆጶስ አሐዱ ዘእንበለ እዴሁ ላእሌሁ ይትፈለጥ» /ፍት.መን.አን5፣ ረስጣ 58፣ ድስቅ 34/

ነ. አንድ ዓይና እና አንካሳ ኤጳስ ቆጶስነት ከመሾም አይከለክልም:: ይኸውም አንካሳው ዞሮ የሚያጥን፣ ዐውድ የማይጥል፣ አንድ ዓይናው ቀለም የማይጥል ፍታቴ

የሚያደላድል ከሆነ ነው። «ወኢይትከላዕ ከመ ይኩን ኤ ጳስ ቆጶስ ነቋር፣ ወኢሐንካስ፣ ለእመ ኮነ ይሄኒ ዝግብር /ፍት.መን.5፣ ረስጠጅ /3.ቀሌ/አንቀጽ 72/።

፮. ኤ ጳስ ቆጶስ፣ የሚሾመው እሑድ ቀን ነው፤ ተሿሚውን በሚገባ ወንበር ያስቀምጡታል። «ወይሠየም ኤ ጳስ ቆጶስ በዕለተ እሑድ» /ፍት.መን.ድስቅ37/

አ. ኤ ጳስ ቆጶስ ሲሾም ካህናቱም ሕዝቡም በሙሉ ተገኝተው እየመሰከሩለት ነው የሚሾመው። «ወኩሉ ሰብአ ይገበሩ በእንተ ተሰይሞቱ ሕዝበ ወካህናት እንዘ ስምዐ ይከውን ሎቱ» /ፍት.መን.5/

ከ. በአንብሮተ እድ ኤ ጳስ ቆጶሱን ሲሾሙ የተሰበሰቡ ኤ ጳስ ቆጶሳት እጃቸውን ይታጠባሉ። ከታጠቡ በኋላ በአንብሮተ እድ ይሾሙታል። «ወኤ ጳስ ቆጶሳትኒ እለ መጽኡ ከመ ያንብሩ እደዊሆሙ ዲቤሁ ይትሐፀቡ እደዊሆሙ ወእምዝ ይሄምዎ» /ፍት.መን.አን.5/

ኸ. ኤ ጳስ ቆጶሳት በአንብሮተ እድ ሲሾሙት ሕዝቡ በፍርሃት ጸጥ ብለው ይቆማሉ። «ወሕዝብ ቀዊሞሙ በእርምሞ ወበፍርሃት ያንሥኡ ወያነብሩ ኤ ጳስ ቆጶሳት እደዊሆሙ ዲቤሁ።» /ፍት.መን.5/

ወ. ኤ ጳስ ቆጶሳት በአንብሮተ እድ ሲሾሙ «ንህነ ናነብር እደዊነ ዲበ ዝንቱ ገብር ኅሩይ ዘእንዚአብሔር በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ» እያሉ የቡራኬ ቃት እየተናገሩ ነው። /ፍት.መን.አን.5/

ዐ. ኤ ጳስ ቆጶሳቱ የአንብሮተ እዱን ጸሎተ ቡራኬ ከፈጸሙ በኋላ ለተሿሚው መስቀል ይሰጡታል /ፍት.መን.5/

ዘ. ኤ ጳስ ቆጶሳቱ በአንብሮተ እድ በሚሾሙበት ጊዜ በመጀመሪያ የተሾመው ኤ ጳስ ቆጶስ ካለ ከርእሰ ሊቃ ጳጳሳቱ ቀጥሎ በቅድሚያ አንብሮተ እድ ያደርጋል፤ እጁን በራሱ ላይ ይጭናል። «ወእምድኅረ ዝንቱ ያንብር ኤ ጳስ ቆጶስ ቀዳማዊ እምኔሁ እዴሁ ዲቤሁ» /ፍት.መን.አን.5/

ዘፍ. ከዚህ በኋላ ጸሎተ ሢመቱን ርእሰ ሊቃ ጳጳሳቱ ይጸልያል፤ ሕዝቡ እሜን ይላሉ /ፍት.መን.አን.5/

አ. ጸሎተ ሢመቱም ሲያበቃ ኤ ጳስ ቆጶሳቱ ተሿሚውን እጅ ይነሡታል፤ ርዕሰ ሊቃ ጳጳሳቱ በአንብሮተ እድ በንፍሐት መንፈስ ቅዱስ ያሳድርበታል። በዚህ ጊዜ ካህናቱና ሕዝቡ «ይደልዎ፤ ይደልዎ፤» ይላሉ። ይህንን ምስክርነት በከፍተኛ ድምፅ እያሰሙ ካህናቱና ሕዝቡ ተሿሚውን እጅ ይነሡታል።

- ደ. «በእንተ ሰላምን» ይጻልዩለታል፤ ከዚህ በኋላ ሢመቱን የሚያወሱ መጻሕፍት እየጸለዩ ያነበባሉ፤ ዲያቆናት በሚሾመው ራስ ላይ ወንጌል ዘርግተው ይይዛሉ፤ ጸሎተ ሢመቱ ሲፈጸም ሕዝቡ ሁሉ እጅ እየነሡ መስቀሉን ይሳለማሉ።
- ጀ. ከዚህ በኋላ ቅዱሴ ባስልዮስን መቀደስ እንዲገባ ታዟል። ሥጋ ወደሙን መጀመሪያ የሚቀበለው አዲሱ ተጀሚ ነው።
- ገ. ኤጳስ ቆጶስ ከተሾመ በኋላ ሦስት ቀን በዓል ይከበርለታል /ፍት.መን.አፃ.5/።
- ጠ. ኤጳስ ቆጶስ ከተሾመ በኋላ ሦስት ሰባኤ ይጸማል፤ የተሾመበት ጊዜ በዓለ 50 ከሆነ በዚያ ጊዜ መጽም ስለማይችል አሳልፎ በዚያው ዓመት በየሰባኤው ሦስት ሦስት ቀን ጸሞ ይጨርሳል። /«ወእምከመ ተሠይመ ኤጳስ ቆጶስ ይንበር ሠለስተ ሰባኤያተ በጸም ዝንቱ ለእመ ኮነ በመዋዕለ 50... እምዝኒ ይፈጽም ይእተ ዓመቱ በጸም በበሠለስቱ» /ፍት.መን.አፃ.5/።
- ጨ. በማስተማር ጊዜ መጻሕፍትን የሚያነብ፣ አራትን፣ ነቢያትን፣ ወንጌልን፣ መጻሕፍተ ሊቃውንትና፣ ምዕራፍን፣ አንቀጽን እየለየ የሚተረጉም፣ ዘወትር የሚያስተምር ንጹሕ ትጉህ እንዲሆን ታዟል /ፍት.መን.አ.5/
- ጸ. ኤጳስ ቆጶስ በሃይማኖት ወደማይመስሉ ወደ አሕዛብ በዓል እንዳይሄድና እንዳያከብር ተከልክሏል። /«ወኢይሑር ንበ በዓላተ አሕዛብ» /ፍት.መን.አፃ.5/
- ጹ. ኤጳስ ቆጶስ ሕዝቡን በምሳሌነት ለማስተማር ሁሉንም የሚወድ ፣ ቂም በቀል የማይዝ፣ ኅዳጌ በቀል፣ ልበ ሰፊ፣ ነገር አላፊ መሆን አለበት። ከማንኛውም መንፈሳዊ ሥራ ካልሆነው የሰይጣን ሥራ ከሆነው ነገር ሁሉ መጠበቅ እንዳለበት ታዟል። ኤጳስ ቆጶሱ ደግ ከሆነ ብዙ ሰዎችን ወደሱ መሳብ ይችላል። «ወይኩን ፍቁረ ለኩሉ እስመ ኖላዊ ዘእምርሁቅ እምዓመፃ ይስሕበሙ ለአርዳኢሁ...» እንዲል /ፍት.ነገ.አፃ.5/ ድስቅ 8። ሆሴዕ /49/
- ፀ. ኤጳስ ቆጶስ ከተሾመ በኋላ ቤተክርስቲያንን ዘወትር ያገለግላል። በመዓልትም በሌሊትም ስለራሱና ስለሕዝቡ ስለ ሀገሩና ስለዓለሙ ይጻልይ ዘንድ ታዟል። በቤተክርስቲያን ብቻውን ይኖራል ማለት ቤቱ ከቤተክርስቲያን አጠገብ ያደርጋል። ካስፈለገው በጸሎተ ማኅበር የሚረዱት አንድ ሰው ሁለት ሰው በቤቱ ለማኖር ይችላል።

«ወለእመ ኮነ ሎቱ ዘያሠምሮ ለነቢር ምስሌሁ አመ አኮ አሐዱ አው ክልኤቱ ወውእቶሙ አሐቲ ነፍስ ምስሌሁ ይግበር በዘይትራድእዎ በእንተ ዘይደሉ» ፍት.ነገ.5

ቀ. ኤ ጳስ ቆጶስ ቀሳውስትን ይባርካል። እሱ ግን በቀሳውስት አይባረክም «ኤ ጳስ ቆጶስ ይባርክ ወኢይባርኩ ኪያሁ» /ፍት.ነገ.5 ረስግ/ ቀሌ.21

ሳ. ከኤ ጳስ ቆጶስ ከቀሳውስት እስከ ኃፃዌ ጥጥት ያለውን ሹመት ይሾማል። ነገር ግን ሳይመረምር ሳይፈትን ማንንም ከህነት እንዳይሾም ተከልክሏል። «ወኢታፍጥን አንብሮ እዴከ ሳዕለ አሐዱሂ ወኢትሳተፍ በዝንቱ ኃጢአተ ካልዕከ» /1ኛጢሞ.5÷22፣ ፍት.ነገ5 ክፍል 4/

ከ. ከኤ ጳስ ቆጶስ በስተቀር መሻር የሚገባውን ካህን ይሽራል /ፍት.ነገ.አገ.5 ክፍል4/ እግዚአብሔር እንደሾመው ኖላዊነት በእሱ ብቻ ሳይሆን በሕዝቡም ኃጢአት ስለሚጠየቅ ተግባራዊ ማስተማርና ሕዝቡን ከኃጢአት መጠበቅ እንዳለበት ታዟል።

«አንተሰ ያርከ ያረ ክቡደ ጽሑፍ ከመ እግዚአብሔር ይቤሎሙ ለሙሴ አንተ ወአሮን ትፀውሩ አበላሆሙ ለሕዝብ... ወሶበ መጽአ ኅቤከ ዘሀለወ ቦቱ ዐቢይ አበላ ኢትትሀይይ ኪያሁ ይቤ ሕዝቅኤል ነቢይ በእንተ ኤ ጳስ ቆጶስ ዘይትሂየይ እንበይነ ሕዝብ አሌ ሎሙ ለኖሎተ እስራኤል እለ ኅደጉ አባግኢሆሙ ዘይርእዩ ለእለ አሐዱ አኮኑ አንትሙ ኖሎት ዘትርእዩ አባግዐ ወአንትሙ ለሀሊብ ትሰትይዎ ወለጸምር ዘትለብስዎ ወመግዘዕነ ስቡሕ ዘትጠብህዎ ለአባግዕዮስ ኢትርእዩ...» ሕዝ.34-1-19፣ ፍት.ነገ.አገ.5/

ሷ. ኤ ጳስ ቆጶስ ስሙ በጸሎት ላይ ይጠራል። በቅዳሴም ይነሣል /ፍት.ነገ.አገ.5/

ሷ. ኤ ጳስ ቆጶስ ሥጋው ደሙን ከኤ ጳስ ቆጶሳት እንጂ ከቀሳውስት አይቀበልም። /ፍት.ነገ.5 ክፍል 4/

ሟ. በካህናት መካከል እኔ በላይ እኔ በላይ ልቀመጥ በማለት ጠብ ክርክር እንዳይሆን ካህናትም በማዕረግ ከሕዝቡ ጋር አንድ እንዳይሆኑ ሊቃ ካህናት ከተራ ካህናት ጋር እኩል እንዳይሆኑ የካህናቱን ማዕረግና መቆሚያቸውን ማወቅ ጽፎ መያዝ እንደሚገባው ታዟል። «ወይደልዎ ከመ ይጸሐፍ ወያኦምር ኩሎ ማዕረጋተ ካህናት ወሥርዓታቲሆሙ ከመ ኢይኩን ማዕከሌሆሙ ጋዕዝ በዝንቱ ግብር ወከመ ኢይደመሩ ሰብአ ቤተክርስቲያን እንተ ሐዋርያት ምስለ ሕዝባውያን በማዕረግ ወከመ ኢይኩኑ ምስለ ሊቃ ካህናት በአምሳሊሆሙ» /ዩኒቅያ ሲኖዶስ/ አገ 67/

ሯ. ኤ ጳስ ቆጶስ የተሾመበትን ሀገር ከተማና ገጠር ትቶ በሌላ ሀገር እንዲቀመጥ አልተፈቀደም «ወኢደልዎ ለኤ ጳስ ቆጶስ ከመይጎድግ መንበሮ ወሀገሮ ወይሑር ኅበ ካልዕ ሀገር» / ቀሌ.11/

ሷ. ኤጲስ ቆጶስ የተሾመበትን ሀገር ለቆ ወደሌላ ሀገር መዛወር እንደሌለበት ባል ሚስቱን ፈትቶ ሌላ ማግባት የማይገባውን ያህል አይገባውም ተብሎ ታዟል። /ጉባኤ.ኒ.ቂ.ያ77/

ሿ. ኤጲስ ቆጶስ ቢያጠፋ ያላመኑ ሰዎች ምስክርነት ወይም የአንድ አጲስ ቆጶስ ምስክርነት አይሰማበትም። /3 ቀሊ.አጌ.70-2 ጠሌ.12./

ጉባኤ ኤጲስ ቆጶሳት/ሲኖዶስ/

ሀ. ኤጲስ ቆጶሳት በዓመት ሁለት ጊዜ ይሰበሰባሉ። «ወይኩን ጉባኤ ኤጲስ ቆጶሳት ክልዴተ ጊዜ በበዓመት» /ፍት.መን.አጌ.5፣ ክፍል 5። ረስጠብ 27። አስጠጅ 28። ዶክ.28

ለ. የመጀመሪያው ጉባኤ በበዓል ሃምሳ በአራተኛው ሰባኤ በአራተኛው ቀን ይደረጋል፤ ይኸውም ርክበ ካህናት በሚውልበት ዕለት ማለት ነው። ሁለተኛው ጉባኤ ጥቅምት በባተ በ12ኛው ቀን ይደረጋል፤ ይህም ዕለተ ዕረፍቱ ለማቴዎስ ነው። «ወጊዜ ቀዳሚት ጉባኤ በራብዕ ሰባኤ እም ሃምሳ፣ ወዳግሚትኒ አመ አሠርቱ ወክልዴቱ ለጥቅምት»/ፍት.መን.5. ክፍል 5/ «ይትጋብኡ ኤጲስ ቆጶሳት ዘኩሉ መካናት ኅበ ጳጳሶሙ አው ኅበ ሊ ቃ ጳጳሳቲሆሙ ክልኤተ ጊዜ በኩሉ ዓመታት» /ፍት.መን.አጌ... 5 ኒ.ቂ.ያ 9። 45/

ሐ. በጉባኤው መካከል አንድ መንበር ተደርጎ በላዩ ላይ ወንጌል ይቀመጣል፤ ርእሰ ሊ ቃ ጳጳሳቱ በፊት ለፊት ይቀመጣል፤ በር ይዘጋና ኤጲስ ቆጶሳት ተነሥተው የማኅበር ጸሎት ያደርጋሉ፤ ጸሎቱ ሲያልቅ ሄደው ይቀመጣሉ፤ ከዚያ በኋላ ስለ ሃይማኖት መጽናት ስለ በጎ ምግባር መስፋፋት ስለ ሥርዓተ ቤተክርስቲያን መቃታት፣ በጠቅላላው ስለ መንፈሳዊ ሕግና ፍትሕ ተነጋግረው ውሳኔ ይሰጣሉ። «ወያንብሩ ማዕከለ ምርፋቆሙ አሐደ መንበረ፣ ወያንብርዎ ዲቤሁ ለወንጌል ቅዱስ፣ ወይንበር ሊቀ ጳጳሳት በቅድሚሁ ወይዕዕዉ አናቅፀ ወይትነሥኡ ኅቡረ ወይጸልዩ ወይገብኡ ኅበ ምርፋቆሙ ወይሐትቱ በእንተ ግብር ዘተጋብኡ በእንተአሁ በኅቡዕ» /ፍት.አጌ.5 ክፍል 5/

ሐ. የሢመተ ቀሳውስት ሥርዓት/ለቅስና ሹመት የሚያበቁ ሁኔታዎች

ሀ. ለቅስና የሚመረጥ ዲያቆን ነውርና ነቀፋ የሌለበት፣ አንዲት ድንግል ሴት ያገባ፣ ደጌች ልጆች ያሉት፣ ቁመኛ ያልሆነ፣ አብዝቶ የማይጠጣ፣ እጁን ለመማታት አንደበቱን ለመገዘት የማያፈጥን፣ ገንዘብ የማይወድ፣ እንግዳ የሚቀበል፣ በጌ ሥራን የሚያፈቅር፣ ከኃጢአት የነጻ፣ ደግና ቸር የሆነ ሰውነቱን ከፍትወት ያራቀቀ፣ የጌታ ወንጌልን በማስተማር ምእመናንን የሚረዳ እውነተኛ ትምህርት በማስተማር ሰውን ማጽናናት የሚቻለው፣ ክደው ሊያስክዱ የሚተናኩሉትን

የሚከራከራቸው መሆን እንዳለበት ተሠርቷል። /ፍት.መን.አን 5 ክፍል 1
ዘሌ.21-7-16/

ለ. ሠላሳ ዓመት ያልሞላው እንዳይሾም ተከልክሏል። «ኢይሠየም ቀሲስ
ዘእንበለ በሰላሳ ዓመት /ፍት.መን.6 ቀጠግ 11/

ሐ. ብሉያትን ሐዲሳትን ያልተማረ ይልቁኑም አራቱን ወንጌል ያላወቀ
ቅስና እንዳይሾም ተከልክሏል። «ወኢይኩን አሐዱሂ ቀሲስ ዘኢየሐምር
ነገረ መጻሕፍት አምላካውያት ሠናያት ወፈድፋደስ አርባዕተ
ወንጌላተ»/ፍት.መን.አን.6 በሰ 89/።

ሢመተ ቅስና

ሀ. ኤ ጳስ ቆጶስ ቄሱን በአንብሮተ እድ ይሾመዋል፤ ቀሳውስት ቆመው
ይዳስሱታል፤ ይጸልዩለታል፤ ቄስ፣ ዲያቆን፣ ንፍቀ ዲያቆንና ከዚያ
በታች ያሉት የሚሾሙት በኤ ጳስ ቆጶስ ብቻ ነው፤ ኤ ጳስ ቆጶስ
እነዚህን ሲሾም የማዕረጋቸውንና የሥርዓተ ክህነታቸውን ደረጃ ጠብቆ
በሕዝብ ፊት ጸሎተ ሲመቱን አድርሶ ይሾማቸዋል። «ወለእመ ፈቀደ
ኤ ጳስ ቆጶስ ከመ ይሢም ቀሲስ ያንብር እዴሁ ላእለ ርእሱ
ወቀሳውስትኒ ኩሎሙ ይግስስዎ ቀዊሞሙ ወይጸልዩ ላእሌሁ»
/ፍት.መን.አን.6 ክፍል 9 ረስጣ 22-54/።

ለ. ኤ ጳስ ቆጶስ ሳይፈቅድ ቄስና ዲያቆን አይሾምም። ወኢይሰየም ቀሲስ
አው ዲያቆን ዘእንበለ በምክረ ኤ ጳስ ቆጶስ ዘውእቶሙ ታኅተ
ሥልጣኑ ወይሢም ኤ ጳስ ቆጶስ ባሕቲቱ እስመ ሣልሳይ ማዕረጊሁ»

የቀሳውስት ተግባርና ሥልጣን

ሀ. ቄስ መምህር ነው። መምህርም እንደመሆኑ የቀናች ሃይማኖትን
ያስተምራል። «እስመ ቀሲስ በአምሳለ መምህር። ወይኩኑ ቀሳውስት
በጎቤክሙ መምህራኑ ለአእምሮተ እግዚአብሔር። /ፍት.መን.አን.6 ድስቅ
27/

ለ. ቄስ ሥራው ማስተማር፣ ማጥመቅ፣ ቀድሶ ማቁረብ፣ መባረክ፣
ማሠርና መፍታት፣ ማናዘዝ ነው። /ፍት.መን.አን.6 ክፍል 3/

ሐ. ቄስ በአንብሮተ እድ ሕዝቡን ይባርካል። «ወይባርክ ወኢይትባረክ
እምዘ ውእቱ ይንእስ» /ፍት.መን.አን.8 ረስጣ 58/

መ. ቄስ ሥልጣኑ ከህነት አይሾምም አይሾርም።

/ፍት.መን.6 ክፍል 3/

ትእዛዝ ቀሳውስት

- ሀ. ቄስ ምእመናንን መጠበቅ፣ ሲታመሙ መጠየቅ፣ በትምህርት ማጽናት እንደሚገባው ታዟል። እውነተኛ ፍርድ መፍረድ ይገባዋል /ፍት.መን.አን.6 ክፍል 4/
- ለ. በመሠዊያው ቀኝ የሚቆሙ ቀሳውስት ካህናቱን ያስተናብራሉ፤ ሥጋ ወደሙ የሚቀበሉትን በየተራቸው እንዲቀበሉ ይቆጣጠራሉ። በግራ የሚቆሙ ቀሳውስት ሕዝቡን ያስተናብራሉ። «ወቀሳውስት እለ ውስተ የማን ያስተሐምሙ ለረድኤት በውስተ ምሥዋዕ ከመ ያከብርዎ ለዘይደልዎ ክብር ወይመንንዎ ለዘይደልዎ ምናኔ ወቀሳውስትስ እለ ውስተ ጸጋም ያስተሐምሙ በእንተ ጉባኤ ከመ ይኩኑ ብጹዓን» /ፍት.መን.አን.6 ክፍል 4/
- ሐ. ቀሳውስት ሐዋርያት ከሠሩት ሥርዓት ውጭ ትእዛዝ በማክበድ ሕዝቡን እንዳያስጨንቁ ታዘዋል። «ወኢይወስክ አሐዱ እምቀሳውስት ምንተኒ ከቡደ ውጽኦ እምቀኖና አበዊነ ሐዋርያት።» /ፍት.መን.6 በስ 51/
- መ. ቄስ ታዋ በሚመረመርበት በሚታከምበት ጊዜ ከአልሆነ በስተቀር በማንም ጊዜ ፈጽሞ ዕርቃን ሊጥልና ሊጋለጥ አይገባውም። «ወኢይተዓረቅ ቀሲስ ግሙራ ቅድመ መኑሂ እምሰብእ ዘእንበለ በጊዜ ዐጸባ» /ፍት.መን.አን.6 ክፍል 4 በስ 53/
- ሠ. ቀሳውስት ከኤጳስ ቆጶሱ ዘንድ በየዓመቱ ሦስት ጊዜ እንዲሰበሰቡ ታዘዋል። «ወይትጋብኦ ቀሳውስት ንበ ኤጳስ ቆጶሳ ቲሆሙ ሠለስተ ጊዜያተ በበዓመት» ፍት.መን.አን.6 ክፍል 4 ኒቅያ 59
- ረ. ካህናት የራስ ጠጉራቸውን ማሳደግና ማጉፈር አይገባቸውም።

ቀሳውስት ከሹመት የሚሻረበት ሥርዓት

- ሀ. በሥርዓተ ቤተክርስቲያን ሊጠብቀው የታዘዘውን የማይጠብቅ፣ እንዳይሠራው የተከለከለውን የሚሠራ፣ በሥርዓተ ቤተክርስቲያን ሕዝቡን የማያስተምርና የማይመራ ቄስ ቢኖር ከክህነቱ ይሻራል/ ፍት.መን.አን.6 ክፍል 5/
- ለ. ሁለት ጊዜ የተሾመ፣ ሁለት ጊዜ ያገባ፣ ወይም ሁለት ሚስት ያለው ሕዝቡን የማያስተምር፣ የተቸገሩትን ካህናት የማይረዳ፣ ጉቦ ሰጥቶ የተሾመ፣ የኃጢአተኛውን ንስሐ የማይቀበል፣ በሐሰት የሚመሰክር፣ ሰውን የሚያጣላ፣ የሚኮራ፣ የክፋትን ሥራ የሚሠራ የሚሰክር፣ ኮከብ የሚቆጥር፣ አራጣ /ወለድ/ የሚቀበል፣ በሐሰት የሚምል፣ የጠንቋዮችን ነገር እውነት ነው ብሎ የሚቀበል፣ ከሴሰኛ ሴት የደረሰ፣ ሥር የማሰ፣ ቅጠል የበጠሰ፣ ሰውን የሚማታ፣ ከመናፍቃ የተጠመቀ፣ የሰረቀ፣ የመናፍቃን ቁርባን የተቀበለ፣ አብሮአቸው የጸለየ፣ አባለ ዘናን የሰለበ፣ ሲሰስን፣ በሐሰት ሲምል የተገኘ፣ በገበያ መካከል

የሚበላ፣ በመሸታ ቤት የሚጠጣ፣ የበከተውንና የአውሬውን ትራፊ የሚበላ፣ ከአይሁድ ምክራብ ከአላውያን ቤተጸሎት የሚገባ፣ የአይሁድን ጸም የሚጸም፣ በዓላቸውን የሚያከብር፣ በዓላቸውን እጅ መንሻ የሚቀበል፣ ሃይማኖታቸውን ወደለወጡ ሰዎች ቤተጸሎት ሄዶ እጅ መንሻ የሚቀበል፣ ከተወገዘ ሰው ጋር የተነጋገረ፣ አብሮት የጸለየ፣ የኤጳስ ቆጶሱን ደብዳቤ ሳይዝ ናቅ አገር የሄደ፣ በአገልግሎት ምክንያት ሚስቱን የተለየና የፈታ፣ እመነኩሳለሁ ተባሉትም እይዛለሁ ብሎ ሚስቱን የተወ፣ ያሰናበተ ካህን ከሹመቱ ይሻራል። /ፍት.ነገ.አገ.6 56 ክፍ5። 2 ቀሌ.3።፣ 3 ቀሌ.5/

ሐ. ቄስም ሆነ ዲያቆን ከሹመቱ በኃጢአት ከተሻራ በታላ ደፍሮ ለአገልግሎት ቢገባ ከቤተክርስቲያን ተወግዞ ከምእመናን ይለያል። እያወቁ በዚህ ድፍረቱ የተባበሩት ሁሉ ከምእመናን ይለያሉ /ፍት.ነገ.6 ረስጠብ/2 ቀሌ.19/

መ. ቄስ ወይም ዲያቆን በሀገሩ የተሾመውን ኤጳስ ቆጶስ ንቆ አቋሉ ለብቻው ቤተክርስቲያን ከሠራ፣ ኤጳስ ቆጶሱ እስከ ሦስት ጊዜ ጠርቶት ካልመጣ፣ እሱና የመሳሰሉት ከሹመታቸው ይሻራሉ። /ፍት.መገ.6 ረስጠብ/2 ቀሌ.22/

ሠ. ቄስ ያለበትን ቤተክርስቲያን ትቶ ወደሌላ ቤተክርስቲያን ከሄደ፣ እንዲመለስ ተነግሮት፣ ካልተመለሰ ከሹመቱ ይሻራል /ፍት.መገ.6። /ረስጣ/1፣ ቀሌ/14፣ ኒቂያ 4/

ረ. ቄስ በቁጣ ወይም በማናቸውም ምክንያት ምእመናንን ሥጋ ወደሙን ከከለከለ ከሥልጣኑ ይሻራል። /ፍት.መገ.አገ.6 ክፍል 5 ኒቂያ 27/

ሰ. ቀላውስት ዲያቆናት በሥጋዊ ነገር ዋስ፣ ተያዥ ምስክር፣ አይሆኑም ይህን ያደረገ ከሹመቱ ይሻራል። /ፍት.መገ.6 ክፍል 6 ኒቂያ 28/

የሢመተ ዲያቆናት ሥርዓት

1. ሰዲቀና ሢመተ የሚያበቀ ሁኔታዎች

ሀ. ዲያቆናት ጭምቶች፣ ትዕግሥተኞች፣ ግብረ ገብነት ያላቸውና የሚታዘዙ፣ ሁለት ቃል የማይናገሩ ማለት አንድ ጊዜ እውነት አንድ ጊዜ ሐሰት የማይናገሩ አብዝተው ወይን የማይጠጡ፣ የማይገባ ትርፍ ገንዘብ መቀበል የማይችሉ፣ ንጹሕ በሆነ ልቡና ሃይማኖትን የተረዱ፣ ጋብቻ ያልደገሙ፣ ልጆቻቸውን ቤተሰቦቻቸውን ቀጥተው ያሳደጉ መሆን ይገባቸዋል። በዚህ ሁሉ የተፈተኑና ነውር የሌለባቸው ሆነው ሲገኙ ዲቁና ይሾማሉ። /1ጢዋ.9+13 ፍት.መገ.7፣ ፍት.መገ.7 ክፍል 1 ጢዋ.7+4/።

ለ. በሥርዓተ ቤተክርስቲያን መሠረት ለማዕረገ ዲቁና መብቃቸው ተመስክሮላቸው እንዲሾሙ ታዘዋል። /ፍት.ነገ.7 ረስጣ 17

ሐ. ከዚህ ጋር ለሰው የሚራሩ፣ የሚያዝኑ፣ የማያንጎራጉሩ፣ ከቂም በቀል የራቁ፣ ቁጡዎች፣ ብስጩዎች ያልሆኑ፣ የማያዳሉ፣ ለመማርና ለማስተማር የተጉ እንዲሆኑ ታዘዋል /ፍት.መን.አን.6 ክፍል 1/

ሢመተ ዲቆና

- ሀ. ዲያቆን በአንብሮተ እድ ይሾማል «ሶበ ትሠይሞ ለዲያቆን አንብር እዴከ ላዕሌሁ ወጸሊ» /ፍት.መን.አን.7 ክፍል2 ረስጣ 54 ቅጠግ 54/
- ለ. ዲያቆናት ሲሾሙ ቀሳውስትና ዲያቆናት ከኤ ጳስ ቆጶስ ጋር ሆነው አብረው ይጸልያሉ። አንብሮተ እድ የሚያደርግለት ግን ኤ ጳስ ቆጶስ ብቻ ነው። «ቀሳውስት ኩሎሙ ወዲያቆናትኒ እንዘ ይቀውሙ ይጸልዩ» ፍት.መን.አን.7 ክፍል 2 ረስጣ 54 ቅጠግ 14/
- ሐ. «ዲያቆን 25 ዓመት ሳይሞላው አይሾምም» ይላል፣ ይሁን እንጂ ብቁ ሆኖ ከተገኘ ከዚህ ዕድሜ በታችም ያለ ቢሆን ይሾማል። /ፍት.መን.አን.7 ክፍል 2 ዋጠግ 11/
- መ. የዲያቆናቱ ቁጥር በቤተክርስቲያኑ ሰበካ ስፋትና ጥበት ይወሰናል። /ፍት.መን.አን.7 ቀጠግ 14 ኒቅያ 67/

የዲያቆናት ሕይወትና ሥርዓት

- ሀ. ዲያቆናት እንደ ኤ ጳስ ቆጶስ እንደ ቄስ ያለነውር ነቀፋ መኖር አለባቸው። «ወይኩኑ ካዕበ ዲያቆናት ዘእንበለ ነውር በአምላለ ኤ ጳስ ቆጶስ ወይኩኑ ፍጹማን በክህነቶሙ ለቤተክርስቲያን በዘይክሉ ገቢረ ዘእንበለ ህፍረት»
- ለ. ዲያቆናት በቦታው ሁሉ በመዓልትም በሌሊትም በጎ ሥራን የሚሠሩ መሆን ይገባቸዋል። ከኃጢአት ንጹሕ ሆኖ መልካም አገልግሎት የሚያገለግል ዲያቆን ይረባል፣ ይጠቅማል፣ በጎ ዕድል ፈንታ ያገኛል። /ፍት.መን.አን.7 ክፍል 4 ረስጣ 18/
- ሐ. ዲያቆን የእግዚአብሔር አገልጋይ እንደመሆኑ መጠን ለኤ ጳስ ቆጶስ ለቄሱ ይላላካል። «ወዲያቆንስ ከመ ዘይትለአክ ለእግዚአብሔር ይትለአክ ለኤ ጳስ ቆጶስ ወለቀሳውስት በኩሉ ግብር» /ፍት.መን.አን.7 በዲ.5/።
- መ. ዲያቆን ሕሙማንን በመጎብኘት፣ የችግረኞችን ጉዳይ ወደ ቄሱ ወደ ኤ ጳስ ቆጶሱ በማቅረብ ለችግረኞች ምጽዋት የሚሰጡትን ምእመናንን ሁሉ በማስተባበርና በመላላክ እንዲያገለግል ታዘዋል። /ፍት.መን.አን.7 ክፍል 3/
- ሠ. በምሥራቅ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ዲያቆናት ወንጌል ያነብባሉ፣ በእኛ ቤተክርስቲያን አያነቡም። «ወያነብብ ወንጌለ እመሂ ዲያቆን ወእመሂ ቀሲስ» ዲድስቅልያ 12 ፍት.መን.አን.6 ክፍል 3/

ረ. ዲያቆን በጸሎተ ቅዱሴ ጊዜ ሕዝቡ ሥርዓት ይዘው እንዲቆሙና እንዲጸልዩ እንዲያንቀላፉ እንዲይተቹ፣ እንዲይስቁና እንዲይሳለቁ ይቆጣጠራል /ፍት.መን.አን.12 ድስቅ 12/

ሰ. ሥጋውን ደሙን በማቀበል ጊዜ ሥጋውን ቄሱ ሲያቀብል ዲያቆን ደሙን ለሕዝቡ ያቀብላል /ፍት.መን.አን 7 ክፍል 3 ረስጠ 58/

ሸ. ቆሞሱና ሊቀ ዲያቆናቱ ለኤጳስ ቆጶስ እንደ ሁለት እጆች እንደ ሁለት ክንፎች ሆነው ሹመት በሚሰጥበት ጊዜ በቀኙና በግራው ይቆማሉ። ወደ ቤተክርስቲያን ሲሄድ አብረው ይሄዳሉ፣ ወደ ሌላም ቦታ ሲሄድ አይለዩም። ሊቃ ዲያቆናት በቀኙ ይቆማሉ፣ ሌሎች በግራው ይቆማሉ። /ፍት.መን.አን.7 ኔቅያ 62/

ዲያቆን ከማዕረጉ የሚሻርበት ምክንያት

ሀ. ጉቦ ሰጥቶ፣ በጉልበት አስገድዶ፣ አስፈራርቶ ወይም ይህን በመሰለ ሌላ ተንኩል የተሾመ ወይም ሁለት ጊዜ የተሾመ፤

ለ. ሁለት ሴት ያገባ፣ ወይም በተሾመ ጊዜ ከሴት ርቄ ንጽሕና ጠበቄ እኖራለሁ ብሎ ተሥሎ የተሾመ በኋላ ሥዕለቱን አፍርሶ፣ ሚስት ያገባ፣ ወይም ከዘማዊት ሴት የደረሰ፣ ተደብቆ ተክሊል ያደረሰ፣ ወይም እመነኩሳለሁ ተባሕትዎ እይዛለሁ ብሎ ሚስቱን የፈታ

ሐ. ዘወትር የሚሰክር፣ በክፉ ሥራ ጸንቶ የሚኖር፣ በሐሰት የሚመሰክር

መ. አራጣ የሚቀበል፣ ነጋዴ የሆነ

ሠ. ባልንጀራውን የሚያማ

ረ. በሰው የሚታበይ፣ ኃይልን የሚያሳይ፣ ሰውን የሚመታ፣ ኤጳስ ቆጶሱ ጠርቶት አልመጣም ብሎ የቀረ፣ ከደሟ ያልነጻችውን ሴት ወደ ቤተክርስቲያን ያስገባ፣ ሥጋውን ደሙን የሰጠ፣ ከተሻረ በኋላ የክህነት ሥራ የሚሠራ፣ ለብቻው ሌላ ቤተክርስቲያን የሠራ

ሰ. ቤተክርስቲያንን ትቶ ከሔደ በኋላ የተመለሰ፣ ከመናፍቃ የተጠመቀ፣ ቁርባናቸውን የተቀበለ፣ ከመናፍቃ ጋር የጸለየ ቤተክርስቲያኑን ትቶ ወደ ሌላ ቤተክርስቲያን የሔደ ወታደር የሆነ ከዲቁናው ማዕረግ ይሻራል። /ፍት.መን.አን.7 ክፍል 5/

ሥርዓተ ሢመቱ ስለኖጉንስጢስ

ሀ. አናጉንስጢስ በሚሾምበት ጊዜ አስቀድሞ ኤጳስ ቆጶስ አንብብ ብሎ ወንጌል ይሰጠዋል ፍት.ነገ.አን 7 ክፍል 2 ረስጠ 20/።

ለ. ኤጳስ ቆጶስ አናጉንስጢስ ሲሾም አንብሮተ እድ አያደርግም። በቃለብቻ አናጉንስጢስ ብሎ ይሾመዋል/ ፍት.መን.8 ክፍል 2 ረስጣ 28 በደሰ 7/ ረስ.48

ሐ. አናጉንስጢስ ሚስት ያላገባ ከሆነ ከሴት ርቆ እንደኖረ ካልተመሰከረለት አይሾምም /ፍት.መን.አገ. 7 ክፍል 2/

የአናጉንስጢስ ሥራ

ሀ. አናጉንስጢስ አንባቢ ስለሆነ በቤተክርስቲያን ያነብባል /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 3 ድስቅ ቀዳማዊ/::

ለ. አናጉንስጢስ ከፍ ካለ ቦታ ቆሞ ከብሉያት መጽሐፍት በክፍል እየከፈለ እየመጣ ያነብባል /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 3 ድስቅ 12/::

ሐ. አናጉንስጢሳውያን ንባብ በሚያነብቡት ጊዜ ልብስ ተክህኖ አይለብሱም /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 3/::

በአናጉንስጢስ የሚሾርበት ምክንያት

ሀ. አናጉንስጢስ ከሰረቀ ከሹመቱ ከማንበብ ሥራው ይታገዳል፤ ከዓመት በኋላ ግን ወደ ሥራው ይመለሳል፤ ማዕረግ አይጨመርለትም፤ እስከ ዕለተ ሞቱ ድረስ በአንባቢነት ማዕረግ ይኖራል /ፍት.መን. አገ.8 ክፍል 4፤ በሰ.48/ ከተሾመ በኋላ መሰንቆ መምታት ሊማር ወደ አንባቢነቱ መመለስ አይገባውም፤ ከተመለሰና በዚሁ ሥራ ከተገኘ በሰባት ሰባኤ ጾም ይቀጣል፤ ካልታረመ ከቤተክርስቲያን አገልግሎት ይለያል፡፡ /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 4 በሰ 74/

ሥርዓተ አናጉንስጢስ

አናጉንስጢስ ሚስት ማግባት ይችላል፤ ሚስቱ ከሞተችበት ሁለተኛ ያገባል /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 5 ረስጡብ 117 በሰ 55/

የመዘምራን ሂመት ሥርዓት

ኤጰስ ቆጰስ መዘምራንን በቡራኬ ይሾማል እንጂ አንብሮተ እድ አያደርግም /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 2/

የመዘምራን ሥራ

ሀ. መዘምራን ዘማሪዎች ስለሆኑ ይዘምራሉ /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 8/

ለ. መዘምራን የሚዘምሩት ከመዝሙረ ዳዊት ነው፡፡ /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 3 ድስቅ 12/ በሀገራችን የቅዱስ ያፌድን ድርሰት ጭምር ይዘምራሉ፡፡/

ሐ. መዘምራን በሚዘምሩበት ጊዜ ልብስ ተክህኖ አይለብሱም፡፡ /ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 3/

ሥርዓተ መዘምራን

መዘምራን ሚስት ማግባት ይችላሉ፡፡ ሚስታቸው ከሞተችባቸው ሁለተኛ ማግባት ይችላሉ/ ፍት.መን.አገ.8 ክፍል 5 ረስጡብ 17 በሰ 55

የዐጸውተ ኅዋሃው ሥርዓተ ሢመት

- ሀ. ዐጸውተ ኅዋሃው /ደጀች የሚከፍቱና የሚዘጉ/ በወንዶች መግቢያ በር ቆመው ይጠብቃሉ። /ፍት.መን.አን.8 ክፍል 3 ድስት 12/
- ለ. ዐጸውተ ኅዋሃው አንዲት ሰዓት እንኳ ከበሩ መለዩት የለባቸውም /ፍት.መን.አን.8/ክፍል 3 ዮክ 49
- ሐ. ዐጸውተ ኅዋሃው ደሙን አያቀብሉም /ፍት.መን.አን.8 ክፍል 3 ዮክ 37/

ሥርዓተ ዐጸውተ ኅዋሃው

ዐጸውተ ኅዋሃው ሚስት ማግባት ይችላሉ ሚስቶቻቸው ከሞቱባቸው ሁለተኛ ማግባት ይችላሉ። /ፍት.መን.አን.8 ክፍል 8 በስ 55/

የዲያቆናውያት ሥርዓተ ሢመት

ለዲያቆንነት ሢመት የሚያበቁ ሁኔታዎች

- ሀ. ከኃጢአት የነጹ
- ለ. ለበጎ ሥራ የነቁ
- ሐ. በሥራው ሁሉ የታመኑ
- መ. ነገር የማይሠሩ
- ሠ. 60 ዓመት የሞላቸው
- ረ. በአንድ ወንድ ጸንተው የኖሩ
- ሰ. ልጆቻቸውን በሥርዓት ያሳደጉ
- ሸ. እንግዳ የሚቀበሉ
- ቀ. የቅዱሳንን እግር የሚያጥቡ
- በ. በደዌ በችግር ለተጨነቁ የሚራሩ
- ተ. በበጎ ሥራ ሁሉ ጸንተው የኖሩ በበጎ ሥራ ጸንተው ለመኖራቸው የተመሰከረላቸው ሴቶች ዲያቆናዊነትን ይሾማሉ /ፍት.መን.አን.8 ክፍል 1፣ ድስት 17፣ 1ጠ .ሞ.5÷9-10/

ሥርዓተ ዲያቆናውያት

- ሀ. ዲያቆናውያት የሚሾሙት ከኤ ጸስ ቆጶስ ወደ ሴቶች ለመላክ፣ የሚጠመቁትን ሴቶች ከአንገት በታች ቅብቦ ሚሮን እንዲቀቡ፣ በጠቅላላ በሥርዓተ ቤተክርስቲያን ሴቶች ሊፈጽሙት የሚገባውን የቤተክርስቲያን አገልግሎት እንዲፈጽሙ ነው። /ፍት.መን.አን.8 ክፍል 1 ድስት 17 ረስጣ 59/
- ለ. ዲያቆናውያት ሴቶች አይባርኩም፣ ዲያቆናትና ቀላውስት የሚሠሩትን የክህነት ሥራ አይሠሩም፣ አይባርኩም፣ ሴቶች የሚገቡበትን በር ብቻ ይጠብቃሉ /ፍት.መን.8 ክፍል 3 ረስጣ 59/

- ሐ. ዲያቆናውያት በሕዝቡ ዘንድ ክብር አላቸው /ወትኩን ዲያቆናዊት ክብርተ /ፍት.መን.አን.8/
- መ. ዲያቆናውያት እንደ ዲያቆናት «ተንሥኡ ጸልዩ» እያሉ ጸሎት አያዝዙም፤ ዲያቆን ሳያዝዛቸውም ምንም ነገር አይሠሩም /ፍት.መን.አን.8 ክፍል 3 ረስጣ 6/።
- ሠ. ስለማናቸውም ጉዳይ ለመነጋገር አንዲት ሴት ዲያቆናዊትን ሳትይዝ ብቻዋን ወደ ዲያቆን ወይም ወደ ኤጳስ ቆጶስ መሄድ አይገባትም፤ ክልክል ነው/ፍት.መን.አን.8 ክፍል 3 ረስጣ 6።
- ረ. ዲያቆናዊት ሴቶችን ልትገሥጽ ልትመክር፣ ልታስተምር በመሳሰለው ሁሉ ልትረዳቸው ይገባል /ፍት.መን.አን.8 ረስጣ 34/።
- ሰ. ዲያቆናውያት ቅስና አይሾሙም፣ ቄስ አይባሉም፣ በቤተክርስቲያን የማኅበር ጸሎት ጀማሪ ፈጻሚ አይሆኑም።
- ቀ. ዲያቆናውያት ቋቸውን ከፍ አድርገው ጨኽው አይጸልዩም «ወኢይጸልያ በልዑል ቋ» /ፍት.መን.አን.8 ክፍል 3 ዶቅ11/

የክህነት ዓላማና ጥቅም

የክህነት ዓላማና ጥቅም ሰዎችን ከኃጢአትና ከሰይጣን ሥራ ሁሉ በመለየት በማስተማር በመቆጣጠር፣ በመጠበቅ፣ በመቀደስና በማንጸት በማናዘዝና በመፍታት

- ሀ. ለጨለማው ዓለም ብርሃን ለመሆን
- ለ. አልጫ የሆነውን ዓለም ለማጣፈጥ
- ሐ. ምሥጢራተ ቤተክርስቲያንን በመፈጸም ለምእመናን ጸጋ መንፈስ ቅዱስን ለማሰጠት፣ የእግዚአብሔር ልጆች የመንግሥቱ ወራሾች እንዲሆኑ ለማብቃትና ድኅነተ ነፍስ ለማሰጠት ነው።
- መ እግዚአብሔርን በቅዳሴ፣ በውዳሴ ለማመስገንና መንፈሳዊ አገልግሎት ለመፈጸም ነው።

ማስታወሻ

- ቤቱን ያላስተዳደረ ክህነት የማይሾምበት ምክንያት ቤቱን ያላሳመረ ቤተሰብ ማስተዳደር ያልቻለ፣ ቤተ እግዚአብሔርን ማስተዳደር ስለማይችል ነው።

«እስመ ውእቱ ዘኢያሄኒ ሠሪዐ ቤቱ ኢያሄኒ ሠሪዐ ቤተ እግዚአብሔር ወቤተክርስቲያኑ» /1ኛ ጢሞ.3÷4-5 ፍት.ነገ5/።

- ሐዲስ አማኒ ኤጳስ ቆጶስነት እንዳይሾም የተከለከለበት ምክንያት ሰይጣን በአመጣው ትዕቢት እንዳይያዝና እንዳይታበይ ነው።

«በትዕቢት ተነፍቶ በዲያብሎስ ፍርድ እንዳይወድቅ አዲስ ክርስቲያን አይሁን።» /1ኛ ጢሞ. 3÷6፣ ፍት.ነገ.አገ.5፣3/።

- ዕውር ደንቆሮ ዘንጊ ኤ ጳስ ቀጽሰነት እንዳይሾም የተከለከለው ነውር ሆኖበት አይደለም። በቤተ እግዚአብሔር ከሚሠራው ሥራ እሱ ሊሠራው የሚገባውን ሥራ መሥራት የማይቻለው ስለሆነ ብቻ ነው። «አኮ ከመ ውእቱ ነውር አላ እስመ ውእቱ ኢይክል በእንተ ፈጽሞቱ ለዘውእቱ ይትፈቀድ እምግብረ ቤተክርስቲያን» /3ቀሌ አንቀጽ 52፣ ፍት.ነገ.አንቀጽ5/።
- ኤ ጳስ ቆጶስ እሑድ እንዲሾም የተወሰነበት ምክንያት ሕዝቡ አምስቱን ቀን በተግባረ ሥጋ አሳልፈው ቀዳሚት በተግባረ ነፍስ ማለት ሰው በማስታረቅ፣ ሕሙማንን እሥረኞችን በመጠየቅ፣ ውለው ለጸሎት፣ ሥጋ ወደሙ ለመቀበል ወደ ቤተክርስቲያን የሚሄዱትና የሚሰበሰቡት እሑድ ስለሆነ ሁሉ እንዲያውቀውና በሕዝብ ፊት እንዲሾም ነው። ሁለተኛው እሑድ ጌታ የተጸነሰበት፣ ብርሃነ መለኮቱን በደብረ ታቦር የገለጸበት፣ ከሙታን ተለይቶ የተነሣበት መንፈስ ቅዱስ በሐዋርያት ላይ የወረደበት፣ እመቤታችን ያረፈችበት፣ ቅዱስ ዕለት ስለሆነ በቅዱስ ዕለት ቅዱስ ሢመት እንዲፈጸም ነው። ስለዚህም ሌላ አምስት መክሊት ሰጥተኸኝ ነበር ወጥቼ ወርጄ ነግጄ አትርፌ አምስት ጨምሬበታለሁ እነሆ መክሊትህ ከነትርፉ ብሎ ኤ ጳስ ቆጶስ በታላቅ የሚያስረክብበት ዕለት ስለሆነ ነው። /ዘጸ.20÷8-11፣ ማቴ.2÷1፣ ማር.16÷1-13፣ ሉቃ.24÷1-43፣ ዮሐ.20÷1-21፣ ዮሐ.ሥራ.20÷1-21፣ ማቴ.25÷14-23/
- ኤ ጳስ ቆጶሳቱ በአንብሮተ እድ ኤ ጳስ ቆጶሱን ከመሾማቸው በፊት እጃቸውን የሚታጠቡበት ምክንያት «እኛ በምናውቀው በአፍኦ ንጹሕ ብለን ሾመንሃል። አንተ በምታውቀው በውስጡ ዕዳ የለንበትም እዳው በአንተ ነው» ለማለት ነው።
- ኤ ጳስ ቆጶሳት ሲሾሙት መስቀል የሚያስይዙት «መከራ ትቀበላለህ» ለማለት ነው። «ዝውእቱ ዘተሠይመ ለቤተክርስቲያን ጉባኤ እምነበ ሥሉስ ቅዱስ በምሥጢረ መስቀል።» /ፍት.ነገ.አገ.5/
- ቀዳማዊው ኤ ጳስ ቆጶስ በተሟላው እጅ ላይ እጁን የሚጭነው «እስከ አሁን ድረስ ከእኔ በታች ነበርህ ከእንግዲህ ወዲህ ግን በሥልጣን ክህነት ከእኔ ጋር አንድ ነህ» ሲለው ነው።
- የሢመተ ኤ ጳስ ቆጶሳት በዓለ ሦስት ቀን የሚከበረው ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሦስት መዓልት ሦስት ሌሊት በከርሠ መቃብር አድሮ በሦስተኛው ቀን ከሙታን ተለይቶ የመነሣቱ ምሳሌ ነው። «ወያብዕሉ መዋዕለ በዓለ መንፈሳዊት በአምሳለ ምሥጢሩ ለዘተንሥኡ በሃልስት ዕለት» /ፍት.ነገ.5 ማቴ.16÷21/

- ዲያቆናት በሚሾመው ኤጲስ ቆጶስ ራስ ላይ አራቱን ወንጌል ዘርግተው የሚይዙበት ምክንያት «ወንጌልን ገልጠህ ታስተምራለህ ስለ ወንጌል መከራ ትቀበላለህ» ለማለት ነው።
- በመጀመሪያው የኤጲስ ቆጶሳት ጉባኤ የርክበ ካህናት ዕለት እንዲሆን የተደረገበት ምክንያት ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ከትንሣኤው በኋላ ሦስተኛ ጊዜ በባሕረ ጥብርያዶስ ለደቀመዛሙርቱ የጸለየበትና የምእመናን ጠባቂነት አደራ የተሰጠበት ዕለት በመሆኑ ነው። /ዮሐ.21÷17 ሁለተኛው ጉባኤ ጥቅምት 12 ቀን የሆነበት ምክንያት ይህ ዕለት የመጀመሪያውን ወንጌል መንግሥት የጻፈው የሐዋርያው የማቴዎስ መታሰቢያ በዓል ከመሆኑም በላይ ወቅቱ ክረምቱ አልፎ በጋው የሚተካበት አዝመራ የሚሰበሰቡበት ጊዜ ስለሆነ በበጋም ቸነፈርና ድንገተኛ ሞት ስለሚበዛ ከሞት አስቀድሞ በፍቅር በንጽሕህ ሆኖ ንስሐ ገብቶ በጸሎትና በምሥጋና እግዚአብሔርን ለመለመን ነው።
- በኤጲስ ቆጶሳት ጉባኤ /ሲኖዶስ/ መካከል ባለ ጠረጴዛ ላይ ወንጌል የሚቀመጥበት ምክንያት በጉባኤው መካከል ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ አለ ለማለትና ለእውነተኛ መፍትሔ እንፈርዳለን፤ በጽድቅ እንነጋገራለን ለማለት ነው።
- ዲያቆን በ30 ዓመቱ ቅስና እንዲሾም የተደረገበት ምክንያት ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በ30 ዓመቱ ስለተጠመቀና ማስተማር የጀመረው በዚሁ ዘመኑ ስለሆነ ነው /ሉቃ.3÷23፤ ፍት.ነገ.አን.6÷1/።
- ብሉያትን ሐዲሳትን ይልቁንም አራቱን ወንጌል ያልተማረ ቅስና እንዳይሾም የተከለከለበት ምክንያት ሐዲሳን ምእመናንን ትምህርተ ወንጌል እያስተማረ የሚጠበቅ ስለሆነ ነው።
- ኤጲስ ቆጶስ ቄሱንና ዲያቆኑን ብቻውን የሚሾመው ማዕረጉ ሦስተኛ ስለሆነ ነው። ይኸውም ወደላይ ጳጳስ፤ ሊቀጳጳስ፤ ርዕሰ ሊቃጳጳሳት፤ ወደ ታች ቄስ ዲያቆን ነው።
- ካህን ሁለት እኅትማማች ከአገባው ሰው ሰርግ እንዳይሔድ የተከለከለበት ምክንያት ጋብቻው ሕገወጥና ርኩስ ከመሆኑም በላይ ሰርገኛውም ሥርዓት የተላለፈ ስለሆነ ነው።
- ዲያቆን ለካህናት ሥጋውን ደሙን የማያቀብልበት ምክንያት እሱ የካህናት ተላላኪ እንጂ ካህን ስላልሆነ ነው።

ሰ. ሥርዓተ ተክሲስ

1. የጋብቻ አመሠራረት

ጋብቻ ከሕግጋተ እግዚአብሔር አንዱ ነው። ስለ ጋብቻ በአራትም ÷ በወንጌልም ሕግ ተሠርቷል።

በድንግልና ሊኖሩ እግዚአብሔር ከፈቀደላቸው ሰዎች በቀር ሁሉ በጋብቻ እንዲኖር ጥንቱን በአዳምና በሔዋን ጋብቻን መሠረተ።

ይኸውም «ሰው ብቻውን ሊኖር አግባብ አይደለም የምትረዳውን ንደኛ እንፍጠርለት እንጂ» ብሎ እግዚአብሔር ለአዳም ሔዋንን በመፍጠሩ ታውቋል። /ዘፍ.2÷18/።

እግዚአብሔር አምላክም በአዳም ከባድ ዕንቅልፍ ጣለበት አንቀላፋም፤ ከጎኑም አንዲት አጥንት ወስዶ ሥፍራውን በሥጋ ዘጋው። እግዚአብሔር አምላክም የወሰዳትን አጥንት ሴት አድርጎ ሠራት። ወደ አዳምም አመጣት። አዳምም አለ «ይህኛ አጥንት ከአጥንቴ ናት ሥጋዋም ከሥጋዬ ናት። እሱዋም ከወንድ ተገኝታለችና ሴት ትባል። ስለዚህ ሰው አባቱንና እናቱን ይተዋል። ሚስቱንም ይከተላል። ሁለቱም አንድ አካል ይሆናሉ» /ዘፍ.2÷22-24/።

እግዚአብሔርም ሰውን በመልኩ ፈጠረ በእግዚአብሔር መልክ ፈጠረው ወንድና ሴት አድርጎ ፈጠራቸው። እግዚአብሔርም ባረካቸው እንዲህም አላቸው «ብዙ ተባዙ ምድርንም ሙሉዋት» /ዘፍ.1÷27/።

የአዳምና የሔዋን ጋብቻ የሕጋዊ ጋብቻ መሠረት ነው። ለአዳም ብዙ ሴቶች አለመፈጠራቸው ለአንድ ወንድ አንዲት ሴት እንጂ አያሌ ሴቶች ያልተፈቀዱለት መሆኑን፤ ለሔዋን ብዙ ወንዶች አለመፈጠራቸው ለአንዲት ሴት አንድ ባል እንጂ አያሌ ወንዶች ያልተፈቀዱ መሆኑን ያመለክታል።

በአዳምና በሔዋን የተጀመረው ሕጋዊ ጋብቻ ወደ ልጆች ሲተላለፍ በብዙዎቹ ዘንድ ሕጋዊነቱዋ ሥርዐቱ ባይጠበቅም ሕገ እግዚአብሔር በጠበቁትና በታወቁት አባቶች ዘንድ ተጠብቆ ኖሯል።

ጥቂቶቹንም ለምሳሌ ያህል ብናቀርብ በዘመነ አበው የኖሩ ጋብቻ የተባረኩ ሕጋዊ ጋብቻ ነበር። ሕጋዊና የተባረኩም በመሆኑ በሕገ ወጥ ግንኙነትና በዝሙት የተባዛው የዓለም ሕዝብ በንፍር ውሀ ሲጠፋ የኖሩና ቤተሰቡ ከጥፋት ውሃ ድነዋል። በእርሱም ዘር ዓለም በሰው ልጆች ተሞልታለች /ዘፍ.7÷9/።

እንዲሁም የይስሐቅና የርብቃ፤ የዮሴፍና የአስኔት ጋብቻ ሕጋዊና የተባረኩ ጋብቻ ነበር።

ከክርስትና በፊት የነበረው የጋብቻ ሥርዓት የዘርና የእምነት ልዩነት ይታይበት ነበር። በክርስትና ሥርዓት የእምነት ልዩነት የሚደረግ ቢሆንም በጋብቻ የዘር ልዩነት አይፈጸምም።

ለምሳሌ በኦሪቱ እሥራኤል ከአሕዛብ፤ አሕዛብ ከእሥራኤል እንዳይጋቡ ክልክል ነበር። «ኢተሀብ ወለተከ ለአሕዛብ ወኢንትሣእ ወለቶሙ ለአሕዛብ» /ዘፀ.7÷3/።

በአሪቱም ወንድሙ ሳይወልድ ከሞተ የሚች ወንድም ሚስቱን አግብቶ ዘር ይተካ ነበር። /ዘጸ.25÷5-10፤ ማቴ.22÷24-28/።

ጋብቻ ከእግዚአብሔር የተሰጠ ሕግ በመሆኑ በአሪትም ሆነ በወንጌል ማንም ሰው ሚስቱን እንዳይፈታ ተከለከለ።

ይህም በመሆኑ በአሪቱ ሰዎች ሚስቶቻቸውን ሲጠሉና ሊፈቱ ሲፈልጉ ሌላ የተንኮል ዘዴ አዘጋጁ ይኸውም የሰዎችን አሟሙዋት ሊመረምር የሚችል የፍልስፍና፣ጥበብ ባልተገኘበት በዚያ የሞኝ ዘመን ወንዶች ሚስቶቻቸውን መርዝ እያጠጡ አፍ እያፈኑ ልብ እያሹ መግደል ጀመሩ። ይህ የሰዎች ተንኮል በግልጽ እየታወቀ ስለሔደ አሪትን የጻፈ ሙሴ የጋብቻን ሕግ ለማሻሻል ተገደደ። የተሻሻለውም ሕግ ፍቺን የሚፈቅድ ሲሆን ሥርዓቱ ግን ጠበቅ ያለ ነበር። ይኸውም ባለው ሚስቱን ሊፈታት ከፈለገ በመግደልና ተንኮል በመሥራት ፋንታ የምትፈታበትን ነውር በደብዳቤ ጽፎ በዐደባባይ አንብቦና አጋልጦ እንዲፈታ ሙሴ በአሪት ሥርዓት ሠራ።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ስለ ጋብቻ ሲያስተምር ፈሪሳውያን በማናቸውም ምክንያት ሰው ሚስቱን ሊፈታ ይገባል ወይ ብለው ቢጠይቁት የመለሰላቸው መልስ «እግዚአብሔር አንድ ያደረገውን ሰው መለየት ስለማይገባው ባል በማናቸውም ምክንያት ሚስቱን ሊፈታ አይገባውም» ባላቸው ጊዜ ለተቃውሞ ያቀረቡት ጥያቄ ይህ ሙሴ ያሻሻለውን ሥርዓት ነበረ በጥያቄያቸውም እንደተገለጠው እንግዲህ ሙሴ ሰው ሚስቱን ሊፈታ የፍችዋን ደብዳቤ ጽፎ ይፍታት ለምን አለ ቢሉት ሙሴ ይህን ያዘዘ ስለልባችሁ ክፋት እንጂ ቀድሞስ እንዲህ አልነበረም። እግዚአብሔር ወንድና ሴት አድርጎ መፍጠሩ ማግባት መፍታት እንዳይኖር ነው በማለት ካላመነዘረችበት በስተቀር ማንም ሰው ሚስቱን እንዳይፈታ የተፈታችውንም እንዳያገባ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በወንጌል አዘዘ /ዘፍ.1÷27፤2÷24፤ ዘጸ.2÷4፤ ማቴ.19÷3-12፤ 5÷31-32/።

ጋብቻን ያከበሩ በሕጋዊ ጋብቻ የኖሩ ደጋግ ቅዱሳን በሕገ ልቡና እንደነበሩ ሁሉ በሕገ አሪትም ነበሩ።

ለምሳሌ የኢያቄምና የሐና ጋብቻ ቅዱስ ጋብቻ ነበር። የተቀደሰ ጋብቻ በመሆኑም የቤዛዊተ ዓለም የቅድስት ድንግል ማርያም ወላጆች የአምላካችን፣ የፈጣሪያችን የመድኃኒታችን አያቶች ለመሆን በቅተዋል።

እንዲሁም የዘካርያስና የኤልሣቤጥ ጋብቻ የተባረከ ጋብቻ ነበር በሩክና ሕጋዊ በመሆኑም መጥምቀ መለኮት የሐንስን አፈራ።

ጋብቻ በአሪትም በወንጌልም የታዘዘና የተከበረ መሆኑን በዚህ መረዳት አያዳግትም «ክቡር አውስቦ በኩለሄ ወለምስካሶሙኒ አልቦቱ ስእበት» ዕብ.13÷4/።

ጋብቻ በብሉይም ሆነ በሐዲስ በእግዚአብሔር ዘንድ የተከበረ በመሆኑ ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሰው በሆነ ጊዜ ትምህርት በጀመረበት ወራት የገሊላ አውራጃ በመትሆን በቃና ወደ

ሠርግ ቤት ተጠርቶ በሔደ ጊዜ ፈጽሞ አክብሮታል። ያንንም ጋብቻ ባርኮታል።

ስለ ጋብቻ አሪትና ወንጌል በአንድ ቃል «ወንድ አባቱንና እናቱን ትቶ ሚስቱን ይከተላል፤ በሚስቱም ይዋሐዳል ሁለቱም አንድ ሥጋ ይሆናሉ» በማለታቸው እውነተኛ ምስክሮች ሆነዋል።

ዳግመኛም ቅዱስ ወንጌል «እግዚአብሔር አንድ ያደረገውን ሰው አይለይም» አለ።

ዳግመኛም ሐዋርያው ጳውሎስ «ወንዶችም ሚስቶቻችሁን እንደራሳችሁ አድርጋችሁ ውደዱ ማንም ማን ሥጋውን ሊጠላ የሚቻለው የለም» በማለቱ ቤትን ለባሏ አካል አደረጋት። ዳግመኛም «ቤቶች ሆይ ስሙ ክቡር ለሚሆን ለእግዚአብሔር እንደምትገዙ ለባሎቻችሁ ተገዙ» አለ። ቀጥሎም ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ስለእሱዋ ሰውነቱን ለሞት የሰጠ ላት ቤተክርስቲያንን እንደሚወድዳት ባልም ሚስቱን እንዲወድ አሏል።

ነቢዩ ዳዊት በመዝሙሩ «አንተ ብፁዕ ነህ በኅ ነገርም ይደርግልሃል፤ ሚስትህ በቤትህ አዳራሽ ውስጥ እንደ አማረ ወይን ትሆናለች ልጆችህም በማዕድህ ዙሪያ እንደ አዲስ ዘይት ተክል ይሆናሉ። እነሆ እግዚአብሔርን የሚፈራ ሰው እንዲህ ይባረካል ባለ ዘመኑ ልክ በኅ ነገሮችን ያያል» ሲል የዘመረው በጋብቻ የሚገኘውን በረከትና መልካም ኑሮ ያረጋግጣል /መዝ.127÷1-4/።

ጋብቻ በዚህ ዓይነት በሕግ ሲፈጸም የሰዎችን ኑሮ ሲያሳምር መልካም ዘር ሲተካ በሕገ ወጥነት በአመንዝራነት ሲፈጸም ደግሞ የሰዎችን ኑሮ ሲያበላሽ እስከ ዘመናችን ድርሷል።

2. የጋብቻ ተፈላጊነት

የጋብቻ ተፈላጊነት ስለ ሦስት ነገር ነው ይኸውም፡-

1ኛ. በኑሮ ለመረዳዳትና ሕይወትን በጋራ ለመምራት ነው። «ሰው ብቻውን ሊኖር አይገባውምና የምትረዳውን እንፍጠርለት»። ይላል /ዘፍ.2÷18/

2ኛ. ለመባዛትና ዘር ለመተካት ነው «ብዙ ተባዙ ምድርንም ሙሉዋት» ይላል /ዘፍ.1÷28-29፣ 9÷1-3/።

3ኛ. ከዝሙት ለመጠበቅ ነው። «ወከመሰ ኢትዘምው ከሉ ብእሲ ይንበር በብእሲቱ ወከላ ብእሲት ትንበር በምታ» ብሎ ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ አሏል /1ኛ ቆሮ.7፣2÷5፣ 1-9/።

3. መተጫጨት

የጋብቻ መቅድሙ መተጫጨት ነው። የመተጫጨት ባህልና ሥርዓት፡-

ሀ. የፈቃድና የስምምነትን

ለ. የዕድሜን

ሐ. የሥጋዊና መንፈሳዊ ዝምድናን

መ. የሃይማኖትን አንድነት ዘርዘሮ ይገልጣል።

ተጋቢዎች ከተዋወቁ እርስ በርሳቸውም ከተፈቃዱና ከተስማሙ ለወላጆቻቸውም አላውቀው ፈቃድና ስምምነት ካገኙ በኋላ የውይይታቸውን በቅድሚያ ለመምህራን ስራ ወይም ለቤተክርስቲያኑ አስተዳዳሪ ወይም ለክፍሉ ኤጀስ ቆጶስ በመነገር ወደ ጋብቻው ቃል ኪዳን ያመራሉ።

በመተጫጨት ጊዜ በብርቱ ሊታሰብበትና ጥናት ሊደረግበት የሚገባው ዐቢይ ነገር ትዳርን የሚመሠርቱ የወጣቶች ዕድሜ መመጣጠን ጉዳይ ነው። ወጣቶች በሚጋቡበት ጊዜ በተፈጥሮ ሕግ በሃይማኖት በሥርዓትና በማኅበረሰብ የጋብቻ ድንጋጌ መሠረት በዕድሜ የማይቀራረቡ ከሆነ በጋብቻው ላይ ችግር እንደሚያስከትል ከወዳጁ መታወቅ ሊኖርበት የሚገባው ነው።

ዕድሜን በተመለከተ ወንዶች ከ20 በላይ ሴቶች ከ15 ዓመት በላይ ሲሆናቸው መተጫጨትና መጋባት የሚፈቀድላቸው መሆኑ በቤተክርስቲያን ቀኖና ተመልክቷል /ፍት.መን.24ም.3 ክፍል 2/።

በመተጫጨት ጊዜ ሊጠነቀቁለትና ሊጠብቁት የሚገባ ሌላው ጉዳይ በተጋቢዎች መካከል የለው የዝምድና ሁኔታ ነው።

ጋብቻን የሚከለክል የዝምድና ዓይነትም 3 ነው እርሱም፡-

1ኛ. ሥጋዊ ዝምድና

2ኛ. የጋብቻ ዝምድና

3ኛ. መንፈሳዊ ዝምድና ነው። ይህም ዓይነት ዝምድና መጠበቅ እንዳለበት በቅዱሳት መጻሕፍትና በቤተ ክርስቲያን የሕግና የሥርዓት መጽሐፍ ተነግሯል።

እሥራኤላውያን ቅርብ የሆነ የሥጋ የጋብቻ ዝምድናን አፍርሰው እንዳይጋቡ ብሉይ ኪዳን በጥብቅ ያስጠነቅቃል /ዘሌ.18÷7-20፣ 20-21ም።/ በሐዲስ ኪዳንም አስቀድሞ በብሉይ ኪዳን እንደተነገረው ዝምድናው ካልተራራቀ በቀር ሥጋዊም ሆነ የጋብቻ ዝምድና ያላቸው ሁሉ እንዲጋቡ አይፈቀድም የዚህም መሠረተ አሳብ በማርቆስ 6÷19፣ በ1ቆሮንቶስ 5 ተገልጧል።

ቤተ ክርስቲያናችን ሥጋዊና መንፈሳዊ ዝምድናን ለማስጠበቅ እስከ ሰባት ትውልድ ድረስ ዝምድና ያላቸው እንዲጋቡ አትፈቅድም።

1ኛ. ሥጋዊ ዝምድና

በቤተ ክርስቲያናችን የሕግ መጽሐፍ ፍትሐ ነገሥት በአንቀጽ 24፣842-853 ቁጥር ተዘርዝሮ እንደተገለፀው ሥጋዊ ዝምድና የሚጠበቀው እስከ ሰባት ትውልድ ድረስ ነው። ይህም በአንድ ወገን ሰባት በአንድ ወገን ሰባት ከተቆጠረ በኋላ ስምንተኛዎቹ ሊጋቡ ይችላሉ ማለት ነው።

2ኛ. የጋብቻ ዝምድና

ወደላይ ወንድ የአባቱን የአያቱን ሚስት፣ እጎት፣ እናት አያገባም። ወደታች የልጁን፣ የልጅ ልጁን ሚስት ልጁን፣ እጎትን፣ እናቱን፣ አያቱን አያገባም።

ወደጎን የወንድሞቹንና የልጆቻቸውን ሚስት፥ ልጁዋን እጎትዋን፥ እናትዋን፥ አያትዋን አያገባም።

የሚስቱን አያት እናት አክስት እጎትዋን፥ ልጁዋን፥ የልጅ ልጁዋን በዚህም ደረጃ ያሉ የዘመዶችዋን ሚስቶች አያገባም። በዚህ አንጻር በሚስት በኩል የተከለከለው ዝምድና ሁሉ በባልም በኩል የተከለከለ ነው /ፍት.መን.34፡853/።

3ኛ. መንፈሳዊ ዝምድና

የመንፈሳዊ ዝምድና ዓይነት ብዙ ነው ሆኖም በጋብቻ እንዳይፈርስ የሚጠበቀው መንፈሳዊ ዝምድና በጥምቀት ክርስትና ያለው ዝምድና ነው። ይህም እንዲጠበቅ በቤተክርስቲያን የሕግ መጽሐፍ ፍትሐ ነገሥት ታዟል።

በዚህም መሠረት ወደላይ የክርስትና ልጅ የክርስትና አባቱን ሚስት ልጁን የልጅ ልጁን እጎቱን አያገባም።

ወደታች የክርስትና አባቱ የክርስትና ልጁን እናት፥ እጎት፥ የእጎቱንና የወንድሙን ልጅ አያገባም /ፍት.ነገ.24፡847/።

ከዚህም ሌላ በሃይማኖት የማይመሳሰሉ ወንድና ሴት መጋባት እንደሌለባቸው ተከልክሏል። እሥራኤላውያት ሴቶች ልጆቻቸውን ለአሕዛብ እንዳይሰጡ የአሕዛብንም ሴቶች ልጆች እንዳያመጡ በብሉይ ኪዳን የተደነገገው ሕግ በሐዲስ ኪዳንም የተጠበቀ ነው /ዘዳ.7፡3-4/።

ነገር ግን ወንድ አማኒ ሆኖ ሴትዋ ባታምን አሳምኖ ማግባት ይችላል፤ ወይም ሴትዋ የምታምን ብትሆንና ወንዱ ባያምን አሳምኖ ልታገባው ትችላላች። እንደዚሁም ወንዱ የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ተከታይ ሆኖ ሴትዋ የሌላ እምነት ተከታይ ብትሆን የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ተከታይ እንድትሆን አድርጎ ማግባት ይችላል ሴትዋም እንዲሁ ወደ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት መልሳ ማግባት ይገባታል /1ቆሮ.7፡12-17፤ ፍት.ነገ.24፡912-915/።

በጋብቻ የሃይማኖት አንድ መሆን ለተጋቢዎች እጅግ ጠቃሚ ነው። ሁለቱ ዕጩኞች ከዚህ በላይ የተገለጸውን ሥርዓት ጠብቀው በወላጆቻቸውና በመምህራን ጎረቤታቸው የውዴታ ቃላቸውን ከገለጡ በኋላ ወደ ቤተክርስቲያን ይሔዳሉ። ከዚያም የጋብቻ ደንብ የሚያዘውን ይፈጽማሉ። ከኤጳስ ቆጶሱ ወይም ከቤተክርስቲያን አስተዳዳሪው የጋብቻ ፈቃድ ሲያገኙ ለቃል ኪዳን ያዘጋጃሉ።

4ኛ. ቃል ኪዳን /ቀለበት ማሠር/

የመተጫጨት ሥርዓት በውልና በስምምነት ከተጠናቀቀ በኋላ የሚቀጥለው ሥርዓት የቀለበት ማሠር ወይም ቃል ኪዳንን በቃል መሐላ መፈጸም ነው።

ቀለበት በክብነቱና ፍጻሜ የሌለው በመሆኑ የቃል ኪዳን ጋብቻም ከሕይወት ፍጻሜ በቀር መፋታትና መለያየት የሌለበት መሆኑን

ይተረገማል። በሌላም በኩል ጋብቻን በሕግ ለሚጠብቁትና ለሚፈጽሙት ታላቅ ክብር አለው፤ የፍቅርም ምልክት ነው። ይህም በመሐልየ ሰሎሞን «አንብረኒ ከመ ሕልቀት ውስተ ልብክ እንደ ቀለበት በልብህ ላይ አኑረኝ...» ተብሎ ተጽፏል /መሐ.8÷6/።

በሥርዓተ ጋብቻም ቀለበት የሚደረገው የቃል ኪዳን ምልክት በመሆኑ ነው። ቃል ኪዳን በሁለት ሰዎች መካከል በመተማመን የሚፈጸም በመሐላ የሚጸና የማይለወጥና የማይፈርስ፥ በሁለቱም በኩል የሚጠበቅ ጽኑ የፈቃድ ውል ነው።

የቀለበት ማሠር ወይም የቃል ኪዳን አፈጻጸም ሥርዓትም እንደሚከተለው ነው፦

1ኛ. ለጋብቻ የተጫጩት ወገኖች ከጋብቻው ቀን አስቀድሞ ከቤተክርስቲያኒቱ የጋብቻ አገልግሎት ክፍል የተሰጣቸውን ማሰረጃ ጋብቻቸውን ለሚፈጽሙበት ቤተክርስቲያን አስተዳዳሪ አቅርበው ቃል ኪዳናቸውን በቤተክርስቲያን ይፈጽማሉ።

2ኛ. ሙሽራውና ሙሽራዬ፤ ከዘመዶቻቸው ጋራ ሆነው በቃል ኪዳን በተሰጠው ሕግ መሠረት የቀለበት ማሠሩ ስነ ሥርዓት ይፈጸማቸዋል። በመተጫጨትም ጊዜ የሰጡትን የፈቃድ ቃል በንስሐ አባታቸው አማካይነት በመሐላ ያጸናሉ።

5ኛ. ሥርዓተ ተክሊል

በሥርዓተ ጋብቻ ቅደም ተከተል መሠረት በመተጫጨትና በቃል ኪዳን የተመሠረተው ጋብቻ በተክሊል ይፈጸማል። ክርስቲያናዊ ጋብቻ ትክክለኛነቱ የሚታወቀው በተክሊልና በሥጋ ወደሙ ሲፈጸም ነው። ጋብቻን ያለ ሥርዓተ ተክሊል ለመፈጸም አልተፈቀደም /ፍት.ነገ.24ም.5 ክፍል ዳግም፥ መጅ 1/።

ሥርዓተ ተክሊል በቤተክርስቲያን ሕግ መሠረት ካህንና ምእመናን ላይለዩበት በድንግልናና በንጽሕና ለኖረው ክርስቲያን ሁሉ ይፈጸማል።

ሥርዓተ ተክሊል በሚያደርሱበት ቀን ሙሽራው ከዘመዶቹ ጋር ወደ ቤተክርስቲያን ሄዶ ሙሽራውና ዘመዶቹ በሰሜናዊው ማዕዘን፥ ሙሽራዬና ዘመዶቹ በደቡባዊ ማዕዘን ሥፍራ ስፍራቸውን ይዘው ይቆማሉ።

ከዚህ በኋላ በምዕራብ በኩል በመካከለኛው ክፍል ማለት በቅድስቱ ውስጥ ከመቅደሱ ፊት ለፊት ካለው ቦታ ላይ ሊቀ ዲያቆናቱ ሙሽራውና ሙሽራዬ፤ ሥርዓተ ተክሊል የሚፈጽሙበትን ምንጣፍ አንጥፈው ለሁለቱ የሚሆን መቀመጫ፥ እንዲሁም አንድ ጠረጴዛ ሙሽሮቹ በአንድነት የሚለብሱት ነጭ መካከለኛ የሚቀበሉትን ቅብፅ ቅዱስ የሚቀዳጁባቸውን አክሊላት ያዘጋጃል።

ቀጥሎም ካህናቱ ሥርዓተ ተክሊሉን ያደርሱላቸዋል። ሥርዓተ ተክሊሉ እንደተፈጸመ ሙሽሮቹ አስቀድሰው ቅዱስ ቁርባን ተቀብለው ጋብቻቸውን ያጸናሉ።

6ኛ. ምሥጢረ ተክሊል

ተክሊል ማለት ከለለ አከበረ ካለው ግሥ የወጣ ቃል ነው። ይኸውም ክብር ማለት ነው።

ጋብቻ በቤተክርስቲያን ውስጥ በቃል ኪዳንና በቡራኬ፥ በጸሎተ ተክሊልና በቅዱስ ቁርባን ሲፈጸም ምሥጢርነት አለው። ከዚህ ውጪ ግን ምሥጢር አይባልም። ምሥጢር መባሉም ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ «ይህ ምሥጢር /ጋብቻ/ ታላቅ ነው። እኔ ስለ ክርስቶስና ስለ ቤተክርስቲያን እላለሁ» ኤፌ.5÷32/ ብሎ በተናገረው መሠረት በተክሊሉ ጊዜ በሚታዩ ምልክቶችና በሚፈጸሙ ሥርዓቶች የማይታይ ጸጋ ስለሚገኝበት ነው።

በተክሊል ሥርዓት አፈጻጸም ጊዜ የሚታዩት ምልክቶችና ሥርዓቶች ቀጥሎ ያሉት ናቸው።

1. ሙሽሮቹ የሚያደርጉት ቀለበት
2. የሚለብሱት ነጭ ልብስ
3. የሚቀቡት ቅብዕ ቅዱስ
4. የሚቀዳጁት አክሊል
5. በእነዚህ ምልክቶችና በሙሽሮቹ ላይ የሚያደርሰው የካህኑ ጸሎትና ቡራኬ ናቸው። እነዚህ ምልክቶች ሙሽራውና ሙሽራዊ፣ ከመንፈስ ቅዱስ ለሚቀበሉት የማይታይ ጸጋ መቀበያ ምክንያቶች ናቸው።

የጸሎተ ተክሊል ፍጻሜ ጸሎተ ቅዱስ ነው። ከጸሎተ ተክሊል አያይዞ ጸሎተ ቅዱስ ደርሶላቸው ሙሽሮቹ ሥጋውን ደሙን ይቀበላሉ። ጸሎተ ተክሊል ተደርሶ ቁርባን ከቀረ ግን ተክሊሉ ፍጹም አይደለምና ጋብቻው አይጸናም። «ወማዕሠረ ተዋሰሶስ አይከውን ወኢይትፌጸም ዘእንበለ በህልዎተ ካህናት ወጸሎተ ዘላዕሌሆሙ ወይመጥውዎሙ ቁርባን ቅዱስ በጊዜ ተክሊል ዘቦቱ ይትወሐዱ ክልዔሆሙ ወይከውኑ አሐደ ሥጋ በከመ ነገረ እግዚእኑ ሎቱ ስብሐት ወዘእንበለ ዝንቱስ፥ ኢይትኋቀሉ ሎሙ አውስቦ» ይላል /ፍት.ነገ.አን.24 መጽ 1/።

7ኛ. በምስጢረ ተክሊል የሚገኝ ክብርና ጸጋ

ምስጢራተ ቤተክርስቲያን በተባሉት ሥርዓቶች ሁሉ ለምእመናን የሚሰጥ ልዩ ክብር አለ።

ተክሊልም ከምስጢራተ ቤተክርስቲያን አንዱ እንደመሆኑ ከቅዱስ ቁርባን ጋር ሲፈጸም ይህንን ታላቅ መንፈሳዊ ክብር ያስገኛል።

ሙሽራውና ሙሽራዊ፣ በቅዱስ ጋብቻ አንድ ይሆናሉ። ይኸው አንድነታቸውም «እግዚአብሔር አንድ ያደረገውን ሰው አይለየውም» በሚለው ቃል መሠረት መለያየት ሳይኖር እስከ ሞት ድረስ የጸና ይሆንላቸዋል /ማቴ.19÷6/።

ሽንገላና ግብዝነት የሌለበት እውነተኛ ፍቅር ይኖራቸዋል። «ልጆች የእግዚአብሔር ስጦታ ናቸው» ብሎ ክቡር ዳዊት እንደተናገረው የተባረኩ ልጆችን ይወልዳሉ /መዝ.126÷3/። በአጠቃላይ የመከባበርና የመፈቃቀር፥

የመረዳዳትና የመተማመን፣ በሁሉ ነገር የመስማማት የመተባበር መንፈስ በምሥጢረ ተክሊል ያገኛሉ።

8ኛ. ከጋብቻ በኋላ የባልና ሚስት አኗኗር።

ሀ. ባልና ሚስት የኑሮ ዕኩልነት አላቸው። የሴት ከባሉዋ ጎን መገኘት የተፈጥሮን መበላለጥ አያመለክትም፤ እንዲያውም ከፍ ብላ ከራሱ ዝቅ ብላ ከእግሩ አጥንት አለመፈጠሩ ከጎን መፈጠሩ የበላይና የበታች ሳትሆን ዕኩል መሆኑን ያሳያል።

ባል ለሚስቱ ራስ ነው፤ ሚስት ደግሞ ለባሉዋ ዘውድ ናት። ባል ለሚስቱ ጠባቂዋ ኃይሉዋ ነው፤ ሚስት ደግሞ ለባሉዋ ክብሩ ናት። ይህንንም እውነተኛ ትምህርት ቅዱስ ጳውሎስ የቆሮንቶስን ሰዎች ባስተማረበት መልእክቱ ለሱ አድርጎ በመተንተን በምሳሌ እያደረገ ተርጉሞታል /1ቆሮ.11÷6/።

ልዑል እግዚአብሔር የአዳምን ብቸኝነት ተመልክቶ የምትስማማውን የኑሮ ጓደኛ /ሔዋንን/ በፈጠረለት ጊዜ በነፍስም በሥጋም አዳምን አሳክሎ አስመስሎ አስተካክሎ ፈጥሯታል። በተፈጥሮ ጠባይም ሆነ በአስተሳሰብ ከአዳም አሳሳኝነትም። አዳምም ሔዋን እሱን አህላ እሱን መስላ በተሰጠችው ጊዜ «ይህች አጥንት ከአጥንቴ የተገኘች አጥንቴ ናት፤ ይህችም ሥጋ ከሥጋዬ የተገኘች ሥጋ ናት» በማለት አካሉ አምሳሉ መሆኑን አረጋገጠ፤ ስሟንም «ሔዋን» ብሎ ሰይሟታል። ሔዋንም ማለት ሕይወት የሕያዋን እናት ማለት ነው /ዘፍ.2÷23፤ ኩፋ.4÷6/።

ከጾታ ልዩነት በቀር በባልና ሚስት መካከል አንዱን የበላይ ሌላውን የበታች የሚያደርግ የተፈጥሮ ልዩነት የለም። እንዲያውም ባልና ሚስት በመካከላቸው መከፋፈል የሌለባቸው አንድ አካል ናቸው። ፍቺና መለያየት የሌለበት የጋብቻ ቃል ኪዳናቸው ያዋሕዳቸዋል።

የተፈጥሮ ምሥጢር የሚተረጎምበት የጋብቻ ቃል ኪዳናቸው ምክንያት ወንድ የወለዱትን፤ ያሳደጉትንና ያስተማሩትን እናቱንና አባቱን ትቶ ሚስቱን ይከተላል። ስለ ሚስቱ ሰውነቱን ለመከራ አሳልፎ ይሰጣል። አባት እናቱን አገናንም አያስባቸውም /ካል.ዕዝ.4÷20-21/።

ሰው ከወለዱት ከእናቱና ከአባቱ ሚስቱን ይወዳታል /ካል.ዕዝ.4÷25/።

የፍቅርና የአንድነት ሕይወታቸውን በአንድ አሳብ በአንድ ምክርና የጋራ ፈቃድ የሚመራ ነው። ስለሆነም ጋብቻ በባልና ሚስት መካከል በአሳብ፤ በምክር፤ በሥራ የተቀናጀ በፍቅር ተዋሕዶ የጸና እኩልነት መከባበር መተሳሰብ መተዛዘንና መደጋገፍ የሰፈነበት እንዲሆን ያስፈልጋል።

ለ. ባልና ሚስት በቃል ኪዳን ቀለበት ተሣስረው በፈቃዱ እግዚአብሔር ከተዋሕዱ በኋላ ባል ለሚስቱ የሚገባትን ሁሉ መጠበቅ ማድረግ ይገባዋል። ሚስትም ለባሏ የሚገባውን መጠበቅ ማድረግ አለባት /1ቆሮ.7÷3/።

ሐ. በጋብቻ ሕይወት በመጠራጠር ሳይሆን በመተማመን በመናናቅ ሳይሆን በመከባበር ባልና ሚስት በፈሪህ እግዚአብሔር አንድ ልብ መሆን ያስፈልጋቸዋል።

የሥነ ፍጥረት ባለቤት እግዚአብሔር የሰጠው ሕግ የሠራው ሥርዓት ነውና ወንዶች በኃይልና በጉልበት ሳይሆን ሚስቶቻቸውን በፈሪህ እግዚአብሔር ሊያስተዳድሩናቸው ሊወዱናቸውና ሊያከብሩናቸው ይገባል።

የአሳብና የምክር ተካፋይነት የትዳር አቻነት መብትና ነፃነት እንዳላቸው ያለማመንታት እንዲያረጋግጡላቸው ያስፈልጋል።

ታላቁ ሐዋርያ ቅዱስ ጳውሎስ የጋብቻን ምስጢርና ክብር በክርስቶስና በቤተክርስቲያን መስሎ ያስተላለፈውን መልእክት ማስተዋል ይገባል።

ይህም ማለት ክርስቶስ ቤተክርስቲያንን እንደወደዳት ከቀኝ ጎኑ በፈሰሰው ደሙ ንጽሕት ክብርት ያደርጋት ዘንድ ራሱን ለሕማም ለሞት አሳልፎ እንደሰጠላት የራሱም ማደሪያ ትሆን ዘንድ እንደመረጣት እንዲሁም ወንዶች /ባሎች/ ሴቶቻቸውን /ሚስቶቻቸውን/ እንደራሳቸው አድርገው ሊወዷቸው ይገባል «ራሱን መጥላት የሚቻለው የለም ለሰው ሁሉ የተሰጠው የሕይወት መመሪያ የተፈጥሮ ወንድምህን እንደራስህ መውደድ ነው። ሚስቱን የሚወድ ራሱን ወደደ» /ኤፌ.5÷25-29/።

በሴቶች በኩል እንደዚሁ የተለየ አመለካከትና የተዛባ ትርጉም ሳይሰጠው ከቅዱሳት መጻሕፍት በተገኘ ትምህርትና መመሪያ ሴቶች ለእግዚአብሔር እንደሚገዙና ለሕጉ እንደሚታዘዙ ለባሎቻቸው በፍቅር በፍርሃትና በአክብሮት እንዲታዘዟቸው ተጽፏል። ክርስቶስ ለቤተክርስቲያን ራስዋ ገዥዋ እንደሆነ ሁሉ ለሴትም /ለሚስት/ ገዥዋ ባሏ መሆኑ ተመልክቷል። ይህም ሚስት ለባልዋ፥ ባል ለሚስቱ መከባበርንና መተዛዘንን ያሳያል እንጂ የገዥና የተገዥ ምልክት አይደለም።

ሴቶች በባሎቻቸው ዘንድ በዓለማዊ ልብስና ጌጣጌጥ ብቻ ሳይሆን ቀደም ብሎ የነበሩ በእግዚአብሔር ላይ ፍጹም እምነት የነበራቸው ደጋግ ሴቶች ለባሎቻቸው በመታዘዝ በመልካም ሥራ ያጌጡ እንደነበር ከበጎ ግብራቸው የተነሣ ገድል እና ድርሳን እንደተጻፈላቸው እንደነሣራ እንደነበሩ ባለ አኗኗር የባሎቻቸው ሕይወት እንደሆኑ ተጽፏል። /1 ጳጥ.3÷1-6/።

ስለዚህ ሴት ባሉዋ ያዘዛትን ልትፈጽም እንጂ በባሉዋ ላይ የሌላ ትእዛዝ ፈጻሚ ልትሆን የወደደችውን ልታደርግ በራስዋ ላይ ሥልጣን የላትም፥ በርሱዋ ላይ የማዘዝ ሥልጣን ያለው ባሉዋ ብቻ ነው። እንደዚሁም ወንድ በሚስቱ ላይ የሌላ የቱን ፈቃድ ሊፈጽም በራሱ የማዘዝ ሥልጣን የለውም። በእሱ ላይ ሥልጣን ያላት የምታዝዝበት ሚስቱ ናት /1 ቆሮ.7÷4/።

መ. ቤተ ክርስቲያን ለክርስቶስ እንደምትታዘዝ ሚስትም አሳዳሪዋ ስለሆነ ለባሉዋ መታዘዝ ይገባታል። እንዲሁም ክርስቶስ ቤተክርስቲያንን እንደወደዳት ራሱንም ለሞት አሳልፎ እንደሰጠላት ሥጋውን ደሙን

እንደ መገባት፥ እንደዚሁም ወንድ አካሉ ናትና ሚስቱን መውደድ፥ መርዳት፥ ይገባዋል /ኤፌ.5፥22-23/።

ሠ. ለሴት በሥጋዊ ጌጥ ከማጌጥ ይልቅ ለባሉዋ በመታዘዝ ባሉዋን በመፍራት በመውደድ ጌታዬ እያለች በመጥራት ስትፈራና ስታፍር መልካም ሥራ በመሥራት ንጹሕ ልቡናዋን ገልጣ እያሳየች በትሕትና በመንፈሳዊ ኃይል በመገዛት ማጌጥ አለባት። ወንድም የምድር ሀብትና ክብር ብቻ ሳይሆን የሰማይ ሕይወትና ክብር ተሳታፊው ስለሆነች ሚስቱን ሳይንቅ እንደ ዓይን ብሌን መጠበቅ አለበት። ባልና ሚስት አንድ ልብ አንድ አፍ ሆነው በመተማመን መኖር ይገባቸዋል እንጂ በአሳብ መለያየት መተማማት የለባቸውም /1 ጴጥ.3፥1-9/።

ረ. ለጾምና ለጸሎት ከተወሰነ ቦታ ጊዜ በስተቀር ባልና ሚስት መለያየት የለባቸውም። ሰይጣን ድል እንዳይነሣቸው ተጠባብቀው መኖር ይገባቸዋል። /1 ቆሮ.7፥5/።

ሰ. ሴት ባረዝች ጊዜ ጽንሰዋ ከገፋ፥ ሆድዋ ከሰፋ በኋላ ወንዱ ከእሱዋ ጋር መገናኘት የለበትም «ወለአመ ኮነ ብእሲ ዘይዴመር ምስለ ብእሲቱ እምድሃረ ተከሥተ ጽንሳ ወዘንቱ ኢርቱዕ ወኢብውህ ሎቱ ለዝንቱስ ኢይትፈቀድ ነጊር በእንቲአሁ» /ፍት.ነገ.24/።

ሸ. ባልና ሚስት በጽንሰ፥ በሕርስ፥ በትክት ጊዜ በበዓላት፥ በአጽዋማት ቀን ሩካቤ ሥጋ ማድረግ አይገባቸውም።

9ኛ ፍቺ እንዳልተፈቀደ

ሰው ሚስቱን ሊፈታ ይገባልን? አይገባውም። ጋብቻ በተፈለገ ጊዜ የሚፈጸም ባልተፈለገ ጊዜ የሚፈርስ ጊዜያዊ ተባብሮ የመኖር ዘዴ ሳይሆን የሃይማኖትና የሥነ ምግባር አንድነት ልባዊ ፈቃድና ስምምነት የዕድሜ ተቀራራቢነት የአካልና የእእምሮ ጤንነት ያላቸው የወንድና ሴት ዘላቂነት ያለው ጽኑዕ አንድነት ነው። ይህ ስለሆነም በማናቸውም ምክንያት ሁሉ መፋታት አይገባም።

ለአዳም ብዙ ሴቶች አለመፈጠራቸው ለአንድ ወንድ አንዲት ሴት እንጂ ብዙ ሚስቶች ያልተፈቀደለት መሆኑን፥ ለሔዋንም ብዙ ወንዶች አለመፈጠራቸው ለአንዲት ሴት አንድ ባል እንጂ ብዙ ባሎች ያልተፈቀዱ መሆኑን ያመለክታል።

በጋብቻ አንድነት ውስጥ ፍቺ ወይም መለያየት መኖር እንደሌለበት በቅዱሳን መጻሕፍትና በቀኖና ቤተክርስቲያን ተደንግጓል።

በብሉይ ኪዳን ነቢዩ ሚልክያስ ባልና ሚስት መፋታት እንደሌለባቸው ሲያስተምር «እግዚአብሔር የሚፈልገው ምንድን ነው? ዘር አይደለምን? ስለዚህ መንፈሳችሁን ጠብቁ ማንም የልጅነት ሚስቱን አያታልል፤ መፋታትን እጠላለሁ ይላል እግዚአብሔር የእሥራኤል አምላክ» ብሏል /ሚል.2፥15-16/።

ጠቢቡ ሰሎሞንም «የሕፃንነት ባልዋን የምትተው የአምላኳን ቃል ኪዳን የምትረሳ ቤትዋ ወደ ሞት ያዘነበለ ነው» ብሏል። /ምሳ.2÷17/።

በሐዲስ ኪዳንም ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ «ሰው በማናቸውም ምክንያት ሁሉ ሚስቱን ሊፈታ ተፈቅዶለታል?» ተብሎ ከፈረሳውያን ለተጠየቀው ሲመልስ «እግዚአብሔር በመጀመሪያው ወንድና ሴት አድርጎ ፈጠራቸው... አንድ ሥጋ ናቸው እንጂ ሁለት አይደሉም። እንግዲህ እግዚአብሔር አንድ ያደረገውን ሰው አይለይ» በማለት ጋብቻን ጥንቱን በእግዚአብሔር ፈቃድ ሲመሠረት ጊዜያዊ ሳይሆን እስከ ሕይወት ፍጻሜ ዘላቂና ጽኑ ሕግ አንድነት ያለው እንደሆነ አስተምሯል /ማቴ.19÷5-6፤ ማር.10÷2-9/።

ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስም ይህን መሠረት በማድረግ «ሴት ከባልዋ አትፋታ ልትፋታ ብትወድ ግን ያለ ባል ትኑር አለዚያም ከባልዋ ጋር ትታረቅ ባልም ሚስቱን ሊፈታ አይገባውም» /1ቆሮ.7÷10-11/።

እንዲሁም «ሴት ከባሉዋ አትለይ ወንድም ከሚስቱ አይለይ ሁላችሁም በጌታችን ትእዛዝ አንድ ሆናችሁ ኑሩ» /1ቆሮ.11÷1/።

በተጨማሪም «አንተ ሰው ሚስት አግብተህ ከሆነ መፋታትን አትሻ» /1ቆሮ.7÷27/ ሲል የጋብቻን ጽኑነት አረጋግጧል።

በቤተክርስቲያን የሕግና የቀኖና መጽሐፍም «ለፍቺ ያበቃ ተብሎ ከተናገረው ምክንያት በቀር ባል ሚስቱን፥ ሚስትም ባልዋን መፍታት እንደማይገባ ተወስኗል /ፍት.ነገ.24 ክፍል 9 ቁጥር 11-17/።

በቤተክርስቲያን ጋብቻ እንዲህ ሊፈርስ የማይገባው መሆኑ እየታወቀ ማንኛውም ሰው ሚስቱን ሊፈታ ቢወድ ከካህናቱ አንዱ ነውሯን የሚናገር ደብዳቤ መጻፍ የለበትም፤ ከጻፈ ግን መልሶ እስከሚያስታር ቋቸው ድረስ ከምእመናን ይለያል። «ወለእመ ፈቀደ አሐዱ ከመ ይድገር ብእሲቶ ወጻፈ አሐዱ እምካህናት መጽሐፈ ጎዳጋቢሃ ይሰደድ እስከ ይመይጣ ለተዋሰበ ወያስተሳልም» /ፍት.ነገ.አን.9 ቁ.5 ረስጠጅ 71/።

10. ፍቺና ሁለተኛ ጋብቻ

ሀ. ሁለተኛ ጋብቻ የሚፈቀደው ሚስት ወይም ባል በሞት ሲለዩ ብቻ ነው። ከዚህ በቀር ሁለተኛ ጋብቻ አይፈቀድም። ባልና ሚስት በሞት ካልሆነ በስተቀር ፈጽሞ መለያየት ከደረሰባቸው ግን ወደ ጋራ የቀረውን ጽሕፍት ጠብቆ መኖር የማይቻለው ከሆነ ሁለተኛ ማግባት ይችላል። ሁለተኛዋም ከሞተች እስከ ሦስት ጊዜ ድረስ ማግባት ይችላል።

«ሴት ባሉዋ በሕይወት ሳለ በሕግ የጻናች ናት ባሉዋ የሞተ እንደሆነ ግን ለባሉዋ ከገባችለት ቃል ኪዳን ነጻ ናት። ባሉዋ በሕይወት ሳለ ከሌላ ወንድ ብትደርስ ዝሙት ይሆንባታል። ባሉዋ የሞተ እንደሆነ ግን ሌላ ብታገባ ዝሙት አይሆንባትም ሰሰነች አትባልም» /ሮሜ.6÷2-3/።

ሚስቱ የሞተችበት ሰው የሚያገባው የሚስቱ ሙት ዓመት ካለፈ በኋላ ነው ሴት ባልዋ ከሞተ ከ10 ወር በኋላ ታገባለች።

«ወአመሰኪ ያፈ መንጢጥ ዘኢንባቢ ይትገሐሥ እምአውስቦ ዳግማዊ እፎ እንከ ፈድፋዶ ይደሉ ለእንስሳ ነባቢ ፍሬ ነገር የማይናገር ያፈ መንጢጥ /ርግብ/ ከሁለተኛ ግቢ የሚከለክል ከሆነ ፍሬ ነገር የሚናገር ሰውማ ከሁለተኛው ግቢ መከለክል እንደምን አይገባውም» /ፍት.ነገ.አን.24 በስ.45/

«ወበአንተ ዝንቱ ፍና ይደሉ ዐቂብ ዛቲ ሕግ እስመ ይእቲ ታወርዶሙ ለክቡራን እምክብሮሙ ዘውእቶሙ ካህናት ወይእቢ ሎሙ ትከውን ምንንተ» /ፍት.ነገ.አን.፡፡

ወኢያውስብ ዘእንኪ ይጎልፍ አሐዱ ዓመት እሞተ ብእሲቱ /ፍት.ነገ.አን.7/።

«ወእመኒ ብእሲት አውሰበት ብእሴ እምቅድመ ይትፈጸም አሠርቱ እውራኅ እምከመ ሞተ ምታ ኢትረስ ንዋዩ ምታ» /ፍት.ነገ.አን.24/።

ለ. ከላይ ከተጠቀሰው በሞት ምክንያት ከሚደረገው መለያየት ሌላ ወንድ ሚስቱን መፍታት የሚገባው ስታመነዝርበት ብቻ ነው። ወይም ሴት ባልዋን መፍታት የሚገባት ሲያመነዝርባት ብቻ ነው።

ማንኛውም ወገን ማለት ወንድም ሆነ ሴት በዝሙት ምክንያት ከፈታ በኋላ በዝሙት ምክንያት የተፈታችውን ወገን ማግባት አልተፈቀደለትም። ማግባት የሚችለው ንጽሕናውን ጠብቆ በሥጋው በደሙ ተወስኖ የኖረውን ወገን ብቻ ነው /ማቶ.5÷31-33፣ 19÷7-9/።

ሐ. በተፈጥሮ ወይም ከጊዜ በኋላ የሚከሰቱ ለፍቺ የሚያበቁ ችግሮችም ሲያጋጥሙ በሕገ ቤተክርስቲያን መሠረት ፍቺ ይፈቀዳል። እነዚህም ነገሮች /በፍት.ነገ. አን.24 ቁጥር 940-958/ ተዘርዝረዋል።

ለሁለተኛ ጋብቻ መጽሐፈ ተክሊል አይጸለይም ሥርዓተ ተክሊል አይደረግም፤ የሚጸለየው ፍትሐት ዘወልድና ጸሎተ ንስሐ ብቻ ነው።

«ወኢይጸልዩ ላእለ አውስቦ ዳግማዊ... ዘውእቱ ጸሎተ ተክሊል ወአኮ ጸሎተ ፍትሐት» ይላል /ፍት.መን.አን.9 ከፍል 4 ሥር 8 በስ 12/።

ወአውስቦስ ዳግሚት ተሐፅፅ እምቀዳሚት ወለዛቲስ ተሠርዐ ክመ ኢትኩን ላቲ በረከተ ተክሊል አሳ ይግበፍ ጸሎተ አስትሥርዮ /ፍት.ነገ.24፣ዕንቆራ 18/።

«ወተጋብአስ ማዕከለ አውስቦ ዳግማዊ አው ዘይበዝኅ ኢይደሉ እስመ ወእቱ ዝሙት ክሡት ዘተነግረ» /ፍት.ነገ.አን.24/።

11ኛ. ሦስተኛ ጋብቻ

ሀ. ሦስተኛ ጋብቻ ፈጽሞ የተናቀ ነው። ነገር ግን ከላይ እንደተገለጸው ሚስቱ ከሞተችበት አንድ ሰው ለሦስተኛ ጊዜ ማግባት ቢፈልግ በሕገ ቤተክርስቲያን መሠረት የንስሐ ጸሎት ተደርጎለት በቤተክርስቲያን ያገባል። ከ3 ጊዜ በላይ ማግባት ግን ለክርስቲያን አልተፈቀደም።

«ወአውስቦሰ ሣልስ ምኑን ውእቱ ወአልቦ በኅቤነ እምድኅረዝ አውስቦ ሕጋዊ» ይላል /ፍት.ነገ.አን.24/።

እንዲሁም «ወለእመቦ ዘአውስቦ ዘኢኮነ እምሕግነ ይትከላዕ ዓመተ ወዘዐውሰቦ ራብዐ ኢይቅረብ» ይላል /ፍት.ነገ.24/ አይቅረብ ማለት ነው።

ለ. የማዓለባን ማለት አግብተው የፈቱና በንስሐ የተመለሱ ምእመናን ጋብቻቸውን በሥርዓተ ጸሎትና በቅዱስ ቁርባን ለመፈጸም ወደ ቤተክርስቲያን በሚመጡበት ጊዜ ቄሱ ከሁሉ አስቀድሞ ለመጋባት የተፈቃዱበትን የሁለቱን ሰዎች ጋብቻ የሚከለክል ምክንያት አለመኖሩንና በእነሱም በኩል እስከ መጨረሻው መለያየትን የማያስከትል ስምምነት በመካከላቸው መኖሩን ይመረምራል።

ከመጋባት የሚከለክላቸው ምክንያት አለመኖሩን፣ ስምምነታቸውም ፍጹም መሆኑን በሚገባ ከተረዳ ጸሎት ያደርስላቸዋል። ከጸሎቱም በኋላ ሥጋውን ደሙን ያቀብላቸዋል።

ሐ. በጋብቻ ላይ ጋብቻ በሚሰጡ ላይ ሚስት ማስቀመጥ ክልክል ነው።

«ወኢያንብር ብእሲ ክልዒተ አነስተ በምክንያተ ተድላ» ይላል /ፍት.ነገ.አን.24/።

መ. ካህን ሁለተኛ ቢያገባ ከክህነቱ ይሻራል። ሦስተኛ ቢያገባ ግን አልተፈቀደለትም፤ ርኩስ ነው።

«ወለእመ ኮኑ ዕደው ካህናት ይደቁ አማዕርጊሆሙ ወእምድኅሬሁሰ ለእመ ደገሙ ይከውኑ ርኩስ» /ፍት.ነገ.አን.24 ምዕ.5 ክፍል 3 ቁጥር 5-6፣ ኒቅ.19/።

ሠ. ከወንድ ዝሙት ቅጣት ይልቅ የሴት ዝሙት ቅጣት ይበልጣል።

«ወይደሉ ከመ ይጽናዕ ኩነኔ ዝሙታ ለብእሲት ፈድፋድ እምብእሲ » /ፍት.ነገ.አን.24 ሥር 24 ቁጥር 35/።

12ኛ. የሥርዓተ ተክሊል አፈጻጸም

የሥርዓተ ተክሊል አፈጻጸም፣ የቀለበት ማሠራት ሆነ የጋብቻው ሥርዓት ሚያዝያ 1 ቀን 1956 ዓ.ም. በሊቃውንት ጉባኤ በታተመው መጽሐፈ ተክሊል የተገለጸ ስለሆነ በዚሁ መጽሐፍ መሠረት ሥርዓቱ ይፈጸማል።

13ኛ. የሥርዓተ ተክሊል ትርጉም

ሀ. አንድ ወንድ ማግባት የሚገባው አንዲት ሴት ነው። ወይም አንዲት ሴት ማግባት የሚገባት አንድ ወንድ ነው ብዙ ሴት ማግባት የሚገባ ቢሆን ሥላሴ ለአዳም ብዙ ሴት መፍጠር በቻሉ ነበር ብዙ ወንድ ማግባት የሚገባም ቢሆን ኑሮ ለሔዋን ሥላሴ ብዙ ወንድ በፈጠሩት ነበር፤ ነገር ግን አንድ ወንድ በአንዲት ሴት፣ አንዲት ሴትም በአንድ ወንድ መኖር በደስታም በመከራም አብረው መኖር እንዲገባቸው ለሔዋን አዳምን ብቻ ለአዳምም ሔዋንን ብቻ ፈጠሩ /ዘፍ.2፡20-25፣ ማቴ.19፡3-6/።

ለ. ወንድ ወደ ሴት ሔዶ እንዲያጭ የተደረገበት ምክንያት ቋ የመርዓዊ ትስብእት የመርዓት ምሳሌ በመሆኑ ነው። ይኸውም ቋ ሽቶ ሥጋን ተዋሐደ እንጂ ሥጋ ፈልጎ ያልተዋሐደ ስለሆነ በዚህ ምሳሌ ነው።

አዳም ሔዋንን በተጣላት ጊዜ ቅዱስ ገብርኤል መጥቶ ሲያስታርቅቸው ሄደህ ታረቅ ቢለው እሱዋ ትምጣ እንጂ እኔ አልሔድም ባለው ጊዜ «አኮ መፍትሔው ትሑር ብእሲት ንበ ብእሲቱ» ማለቱ ወንድ ወደ ሴት እንዲሔድ እንጂ ሴት እንድትመጣ ስለማያመለክት ነው።

ሐ. ሰባት ዓመት ላልሞላው ልጅ ሚስት አይታዩለትም፤ ምክንያቱም አዳም ከሰባት ቀን በፊት ሔዋንን ስላላገኘ ነው /ኩፋሌ 4÷28፤ ፍት.ነገ.አን.24/።

መ. የሙሽራውና የሙሽራፄ ተዋሐዶ የክርስቶስና የቤተክርስቲያን ተዋሐዶ ምሳሌ ነው። «ዐቢይ ውእቱ ዝ ነገር አንሰ ዕብሎ ላዕለ ክርስቶስ ወላእለ ቤተክርስቲያኑ /ኤፌ.5÷32/።

ሠ. ሙሽሮች በቋ ኪዳናቸው ጊዜ ቀለበት የሚያደርጉት የቋ ኪዳንና የሃይማኖት ምልክት በመሆኑ ነው።

ረ. ቋ ኪዳን የሚገቡበት መስቀል የመከራቸው ምልክት ነው።

ሰ. ዘመድና ዘመድ እንዳይጋቡ፣ ባዕድና ባዕድ እንዲጋቡ የተወሰነበት ምክንያት ባዕድ መለኮት ባዕድ ሥጋን ስለተዋሐደ የዚያ ምሳሌ በመሆኑ ነው።

ሸ. አብረው ያደጉ ሰዎች የማደግና የጉድፈቻ ልጆች አሳዳጊዎቻቸው ጭምር እርስ በርሳቸው አይጋቡም፤ ምክንያቱም አንድ ጡት ጡብተው ስለሚያድጉ፣ አሳዳጊዎችም እንደ ልጅ ይሆኑናል ብለው ስለሚያሳድጓቸው ነው።

«አውስቦ አዘማድ ዘበንብረት ወለእመኒ ወጽኡ እምታሕተ ምልክናሆሙ ውእቶሙ ወለእመ ተፈልጡ ዘሐፀንዎሙ ወእሙንቱ ዘሀለው በተሳትፎ ጠቢወ ጥብ ወውሉዶሙ ወወላድያኒሆሙ ወለእመኒ እሉ ወአበዊሆሙ ወአበወ አበዊሆሙ ወአጎወ አበውሆሙ፤ ወአጎወ አበውሆሙ፤ ወእኅተ እማቲሆሙ ወብእሲተ አብ...» /ፍት.ነገ.አን.24 ቁ.54/።

ቀ. ያመኑ ሰዎች ያላመኑትን እንዳያገቡ የተደረገበት ምክንያት በአራቱ ሥርዓት «ኢተሀብ ወለተክ ለአሕዛብ ወኢትንሣዕ ወለቶሙ ለአሕዛብ» በተባለው መሠረት የእግዚአብሔር ወገኖች የሆኑት እሥራኤል ከአሕዛብ ስለማይጋቡ በዚህ ሥርዓት ምሳሌ ነው /ዘዳ.6÷3/።

በ. ባለጸጋ ድሀ አላገባም ማለት አይገባውም የተባለው ባዕል መለኮት ነዳይ ሥጋን ስለተዋሐደ ነው።

«አንሰ ዕብሎ ላዕለ ክርስቶስ ወላእለ ቤተክርስቲያኑ» /ኤፌ.5÷32/

እፎ ቤተነዳይ ኅደረ ከመ ምስኪን እምሰማያት ወረደ ላእሌሃ ፈቲዎ ስነ ዚአሃ ወተወልደ እምኔሃ /ሰዓታት/፡፡

ተ. በሥርዓተ ተክሊል ላይ ሙሽሮች የሚለብሱት ልብስ ሰማይ በከዋክብት ምድር በጽጌያት እንደሚያጌጡ ጌጣቸው፥ የደስታ፥ የድኅነት፥ የንጽሕና የሰላምና የጤንነት የልጅነት /ከእግዚአብሔር መወለድ/ ምልክት ነው፡፡

ቸ. ሙሽሮች ዘይት የሚቀቡት ሰማያዊ ክብር እንዲያገኙ፥ የጽድቅና የፍርድ መሣሪያ እንዲሆናቸው፥ ንጽሕናቸውን እንዲጠብቁ፥ የማይጠ ወልግ መልክና የሥጋ ብርሃን እንዲሰጣቸው፥ የጌጥና የደስታ፥ የእውነተኛ ሀብት መንፈስ እንዲያድላቸው፥ የድኅነት ኃይልና የጠላት ዲያብሎስን ሥራ ሁሉ ድል የሚነሣ እንዲሆናቸው፥ ነፍሳቸውና ሥጋቸውን ልቡናቸውንም እንዲያድንላቸው የብልጽግናና የመልካም ሥራ ፍሬን እንዲሰጣቸው ነው፡፡

ሻ. ሙሽሮች የሚያደርጉት አክሊል የክብራቸው ምልክትና ምሳሌ ነው፡፡

ነ. ሴት ከወንዱ ሥልጣንና ትእዛዝ በታች የምትኖረው ተፈጥሮዊ ከወንድ ጎን ስለሆነ ነው /ዘፍ.2፥21-24/፡፡

ሺ. ሴት ጽንሰዋ ከገፋ ሆድዋ ከሰፋ በታላባባሽ እንዳይገናኛት የተከለከለበት ምክንያት የተጸነሰው ወንድ ከሆነ ግብረ ሰዶም መሥራት ሴት ከሆነች ከልጇ መገናኘት ስለሚሆንበት ነው፡፡

አ. በአራሽነት በወር አበባ ግንኙነት ክልክል ነው ምክንያቱም 1ኛ/አባለ ዘርን ደዌ የሚያገኘው ስለሆነ 2ኛ/የሚጸነሱትን ሕፃናት ደዌ ሥጋ የሚያገኛቸው ስለሆነና ለምዕ ስለሚወጣቸው ነው፡፡

«ወተከልዎሰ እምነ ናካቤ በመዋዕለ ትክቶሃ ወኅርሰ ዝኒ በእንተ ዘይረክቦ ለአባለ ዘርዕ እሙስና ወዘይዳለቆሙ ለውሉድ እለ ተጸንሱ በከርሥ እምነ እነታክቲ ግብር ሕማመ ዝልጋሴ ወለምዕ» /ፍት.ነገ.አፃ.24ም.5ክፍል 3 ቁ.47-49/፡፡

ከ. በጾም ናካቤ የተከለከለበት ምክንያት ለጾም የሚገባው ፈቋ ነፍስ ለመፈጸም እንዲቻል ነው፥ ሁለተኛም ሰውነትን በንጽሕና ለመጠበቅ ነው፡፡ ሦስተኛም የሚወለደውን ልጅ ከመቅሰፍት ለመጠበቅና ለማዳን ነው፡፡

«ወለተከልዎሰ በመዋዕለ አጽዋም ዝኒ ከመ ይትፈጸም ከዊነ ፈቋ ዘበእንተ ጾም... በእንተ ክብረ ነፍስ ነባቢ ወለዐ ቂበ ሥጋሁ ወለዐቂበ ወልዱ» /ፍት.ነገ.አፃ.24 ም.5 ክፍል 3 ቁ.50-52/፡፡

ኸ. ሰውን እንስሳ ነባቢ ያለበት ምክንያት ሰው በተፈጥሮው ነባቢት ነፍስን በመዋሐዱ መላእክትን ሲመስል ደካማ ሥጋን በመልበሱ እንስሳትን ስለሚመስል ነው፡፡ ማለት በነፍሱ የመላእክትን ሥራ ሲሠራ በሥጋው የእንስሳትን ሥራ ስለሚሠራ ነው፡፡ ጌታችንም የአዳምን ሥጋ በመልበሱ መጽሐፍ እንስሳ ይለዋል፡፡

«ወኮነ እንስሳ ነባቤ» /አፈ ወረቅ ድርሳን 1 ገጽ 22/

- ወ. ሙሴ እንደ ልቡናችሁ ክፋት መጠን ሚስቶቻችሁን ትፈቱ ዘንድ ጸፈላችሁ ያላቸው ሙሴ አንድ ወንድ ከአንዲት ሴት አንዲት ሴት ከአንድ ወንድ ተላልፎ የተገኘ እንደሆነ በደንጊያ ተወግሮ በእሳት ተቃለው ይሙት ብሎ ሥርዓት ሠራ፡፡ ወንዱ የሞተችበት እንደሆነ ሴቷም የሞተባት እንደሆነ በፈቲው ጸር እየተናደዱ የሚሞቱ ቢሆን ወደ እግዚአብሔር አመለከተ፡፡ ሚስቱ የሞተችበት ባልዋም የሞተባት ያግቡ አለው ወንድ የጠላት እንደሆነ በጉልበቱ እያሸነፈ የሚገድላት ሴቷቱም የጠላችው እንደሆነ በጉልበት ባየሆንላት በጥበብ በሥራይ የምትገድለው ሆነ፡፡ በዚህ ምክንያት ዳግመኛ ወደ እግዚአብሔር አመለከተ፡፡ የምትፈታበትን ነውር የሚናገር ደብዳቤ ጽፎ ይፍታት ብሎ ስለነገረውና በዚህ ምክንያት ሙሴ እንዲፈታ ስለፈቀደ ነው፡፡
- ዐ. የፈ መንጢጥ /ርግብ/ ለሕጋዊ ጋብቻ ምሳሌ የሆነችበት ምክንያት ባሉዋ ስለሞተባት በጥፍናዋ መላስዋን ሰንጥቃ ሌላውን ወንድ ትከለክላለች ማለት የተሰነጠቀ ምላስዋን እያሳየች ስለምትመልስ ነው /ድርሳነ ሚካኤል ገጽ 79/
- ዘ. 60 ዓመት የሞላትን ሴት ማግባት ተከልክሏል፤ ምክንያቱም ልጅ መውለድ ስለማትችል ሙቀት ልምላሚ ስለተለያት በማርጀቱዋ ምክንያት ባሉዋን መርዳትም ስለማትችል ነው /ፍት.ነገ.አን.24 ቁ.105/፡፡
- የ. ለምእመናን ሦስተኛ ጋብቻ ሲፈቀድ ለካህናተ የተከለከለበት ምክንያት የካህን ሁለተኛ ጋብቻ የምእመናን ሦስተኛ ጋብቻ፡፡ የካህን ሦስተኛ ጋብቻ እንደ ምእመናን አራተኛ ጋብቻ የሚቆጠር ስለሆነ ነው፡፡
- ደ. ከወንድ ዝሙት ቅጣት የሴት ዝሙት ቅጣት የሚበልጥበት ምክንያት 1ኛ/ ወንድ ከዝሙት ባይከለከል ሴት ከባሉዋ ትለያለችና መለየት አይገባትም ለማለት ሲሆን ሴት ከዝሙት ካልተከለከለች ባልዋን ቅንዓት ይይዘውና ሚስቱን ከእርሱዋ ጋር ያመነዘረውን ሰው፡፡ አባቱዋን፡፡ ወንድሟን፡፡ እናትዋን እስከ መግደል ይደርስና ብዙ ነጭ ያጠፋል፡፡ ሚስቱና ዘመዶቹዋ ግን ይህን ያህል ዓመፅ አይፈጽሙም፡፡ ግፋ ቢል ሚስቱ ልፋታ ነው የምትለው፤ ዘመዶችዋም ቢሆኑ ልጃችንን ከብታችንን ስጠን ይላሉ እንጂ እንግደል አይሉም 2ኛ/ ሴት ካመነዘረች ዘር ይደባለቃል፡፡ 3ኛ/ ድንግል ሴት ብታመነዝር በዝሙት፡፡ ማኅተመ ድንግልናዋን አጠፋች ትባላለች ወንድ ግን ማኅተመ ድንግልናውን አጠፋ አይባልምና በዚህ ምክንያት ነው ከወንድ ዝሙት ቅጣት የሴት ዝሙት ቅጣት የበለጠው፡፡ ወዘንቱስ ዘተገብረ እስመ ዝሙትሰ ለብእሲ ዝኒ በእንተ ከመ አመፍትው ትትፈለጥ ብእሲት እሞኔሁ እስመ ብዝኅ ሐሠኝሁ ለሕግ ከመ የአትት ዕፀበ ዘይመጽእ ላዕለ ሰብእ በበይናቲሆሙ ወለብእሲሰ ፈድፋደ ይእኝህ ቅንዓት እስከ ይቀትል ብእሲ ለእመ ዘመውት ላዕሌሁ ወዓዲ ይቀትል ብዕሴ ዘዘመወ ምስሌሃ መዓዲ ይገብር ዘንተ በእቡሃ

የስብከት ዘዴ

በብፁዕ ኦቡነ ጎርጎርዮስ ቀዳማዊ

ስላባኪው የሚያስፈልገው

ሀ. ትምህርት፤

ቤተክርስቲያን የእግዚአብሔርን መንግሥት ለዓለም ያስተዋወቀችው በትምህርት ነው። ክርስቶስ በማስተማር ጊዜው አሥራ ሁለቱን ሐዋርያት መርጦ ካሠለጠነ በኋላ ምስክሮች እንዲሆኑት ወደ ዓለም ላካቸው። ሐዋርያትም የተሰጣቸውን አደራ በማክበር ትምህርት ቤቶችን እያቋቋሙ ቋንቋን ሕይወት ወንጌልን ለሁሉም እንዲዳረስ አደረጉ፤ ቤተክርስቲያን የእግዚአብሔርን መንግሥት በትምህርት ለዓለም አስተዋወቀች ስንል፤ በየጊዜው መልኩንና ጠባዩን እየለዋወጠ ከሚመጣው ሰው ሠራሽ ሥልጣኔ ባለመራቅ፤ ዕለታዊ ችግሮችንና ዘመናዊ አስተሳሰቦችን በማጥናት ከቤተክርስቲያን መሠረታዊ እምነትም ጋር በማወዳደርና በማነፃፀር አጥጋቢ መልስ በመስጠት ነው።

የቤተክርስቲያን ስብከት መደምደሚያው፤ አናቱ፤ መሐሉ፤ እንብርቱ ክርስቶስ ነው። ክርስቶስ የነበረ፤ ያለ፤ የሚኖር፤ እንደመሆኑ መጠን አይለወጥም። ቋንቋ ግን መገናኛ ነውና ቤተክርስቲያን የአካባቢዋንና የጊዜውን ቋንቋ ብትጠቀም ለሐዋርያዊ ሥራዋ አመቺ ይሆንላታል።

ለዚህ አገልግሎት የሚመረጠው ካህን በመጀመሪያ ትምህርት ያስፈልገዋል። ትምህርትም ሲባል መጀመሪያ ቅዱሳት መጻሕፍትን ማለትም ብሉይ ኪዳንንና ሐዲስ ኪዳንን፤ እንዲሁም የሊቃውንትን መጻሕፍት አዘውትሮ ማንበብ አለበት ዮሐ.5÷39፤ ቀዳማዊ ጢዋ.4÷16። ለማስተማር የተመደበው ካህን ቅዱሳት መጻሕፍትንና ሌሎችም የሚያግዙ መጻሕፍትን ካላወቀ ትምህርቱ ሰዎችን አይስብላትም። ከዚህ ጋር ሁለገብ ሙያ እንዲኖረው ያስፈልጋል። በዘመኑ ካሉት ሰዎች ያነሰ ሙያ ካለው ሰሚዎችን ለማሳመን አይችልም። ይልቁንስ በዚህ ፋንታ እርሱም ተንቆ ቤተክርስቲያኑንም ያስገምታል። ሰባኪው የምስክርነት ቋንቋ የሚሰጠው በአስረጅ ስለሆነ ለተነሣበት ርዕስ አስረጅ የሚሆኑትን ጥቅሶች ከሊቃውንትም ሆነ ከቅዱሳት መጻሕፍት ወይም ከሌሎች የታሪክ መጻሕፍት አስረጅዎችን መሰብሰብ ግዴታው ነው።

ይህ ሁሉ ሊሆን የሚችለው በማንበብና በመማር ስለሆነ በስብከት ዘዴ ውስጥ ቅድሚያ ለትምህርት ይሰጣል /1ኛ ጳጥ.3÷5፤ ቆላ.4÷6፤ ኢሳ.8÷12/። ሰባኪው ለሰሚዎቹ የሚያስተላልፈውን መልዕክት ብቻ መመልከት የለበትም። የሱን ትምህርትና መልእክት የሚያስተባብሉ ጽሑፎችና ሰው ሠራሽ አስተሳሰቦችንም አስቀድሞ የሰማና ያወቀ መሆን አለበት። ለምሳሌ፤ ስለሰው ተፈጥሮ የመጽሐፍ ቅዱስን እውነት የሚሰብክ

መምህር ሌሎች እንቻርልስ ዳርዌን ስለሰው ተፈጥሮ ምን ይሉ እንደነበር ማወቅ አለበት። መልሱንም ማዘጋጀት አለበት። ስለ ሥነ ፍጥረት ዓለም በየመልኩ በእግዚአብሔር ጥበብ መፈጠሩን በሚያስተምሩበት ጊዜ ሌሎች /ፒታጎራሳውያን/ የሚሉትን ማወቅ ይገባዋል። ካላወቀ መልስ ሊያዘጋጅ አይችልምና። ስለዚህ ነው ከላይ ሰባኪው ካህን ሁለገብ ዕውቀት ያስፈልገዋል የተባለው።

በጥንት የቤተክርስቲያን ታሪክ የምናውቃቸው ሰባኪዎች /ጠበብት/ ቅዱሳት መጻሕፍትን ብቻ ሳይሆን ወይም የክርስቲያን ሃይማኖት ደጋፊዎች የጻፏቸውን ብቻ ሳይሆን ነቋዎች የጻፏቸውን መጻሕፍት ያነቡ ነበር። በሙያም በኩል በዘመናዊው የነበረውን የፍልስፍና ትምህርት በሚገባ ያውቁ ስለነበር ለሐዋርያዊ ምስክርነት አግሏቸዋል።

ለ. ክርስቲያናዊ ሕይወቱን የጠበቀ አንዲሆን ያስፈልጋል

ሰባኪው ትምህርቱን የሚያስተላልፈው ሰሚዎች እሱን እንዲመስሉ ስለሆነ በሰሚዎች ዘንድ የርሱ ሕይወት ግልጽ መሆን ይገባዋል። እርሱ የሚሠራውን አትሥሩ፣ እርሱ የማይሠራውን ሥሩ ብሎ የሚያስተምር ከሆነ ትምህርቱ ተቀባይ ይጣል። አትስረቁ ብሎ የሚያስተምር መስረቅ አይገባውም፣ አትሰስኑ ብሎ የሚያስተምር መሰሰን አይገባውም። አትዋሹ ብሎ የሚያስተምር ሐሰት መናገር የለበትም /ማቴ.23÷2-4 ሮሜ.2÷21-24 1ኛ ጢሞ.5÷22፣ 4÷11-12። 2ኛ ጢሞ.2÷22 ቲቶ.7÷8/። የሚናገረውን በተግባር የሚያሳይ፣ ነውር፣ ነቀፋ፣ የሌለበት ቡጋጢአት የማይታማ ክርስቲያናዊ ሕይወቱን የጠበቀ፣ ክርስቶስ ለጠላቶቹ የመለሰውን አስመስሎ ለመመለስ የሚችል መሆን አለበት /ዮሐ.8÷46 ፣ 14÷30/።

ያስተማረው ትምህርት እንዳይናቅና ተቀባይ እንዳያጣ እግዚአብሔርንም እንዳያሰድብ ሰባኪው በግል ሕይወቱ ጠንቃቄ መሆን አለበት /1ኛ ቆሮ.9÷27 ኢሳ.52÷5 ሕዝ.36÷20/። ሰሚዎች እሱን እንዲመስሉ የሚያስተምር መምህር እንደ ቅዱስ ጳውሎስ ክርስቶስን መምሰል አለበት /1ኛ ቆሮ.4÷16፣ 11÷1/። በክርስትና ትምህርት አስመስሎ መናገር ብቻ ሳይሆን አስመስሎ መሥራት፣ የሚመስሉትን ሁኖ መገኘት ግዴታ ነውና። እነዚህን ሁሉ ያሟላ ካህን ቢያስተምር በመቅረዝ ላይ እንዳለች መብራት ለሁሉ ያበራል።

ሐ. አርአያ ከህነት ያሰው መሆን አለበት

አንዳንድ የሃይማኖት ሰባኪዎች አቋማቸው ሲታይ ከሚናገሩት ቃል ጋር የተለያየ ነው። እነዚህም ሰዎች የእግዚአብሔርን ቃል በሚያስተላልፉበት ጊዜ እነርሱ ከቃሉ ጋር ዝምድና የላቸውም። ማቴዎስ ለመምህራን ይህንን ለማስታወስ ነው ስለ ዮሐንስ መጥምቁ የሕይወት ታሪክና አርአያ ክህነት በሚገባ የተናገረው /ማቴ.3÷4፣ 2ኛ ነገ.1÷8/። /ከካህናት/ የሚፈለገው አለባበስ ብቻ ሳይሆን አባታዊ አቋምም ነው። ይህም ማለት ወንጌልን የሚሰብክ ሁሉ ማገልገም ሠቅ መታጠቅ አለበት ሳይሆን የትሕትና አቋም አባታዊ አገላለጥ መንፈሳዊ አርአያ ያስፈልገዋል

ማለት ነው። ለምሳሌ አንድ ወንጌል ሰባኪ ሱፋን፣ ክራባቱን አሳምሮ እጁን ወደ ኪሱ ወጣ ገባ እያደረገ በትካሄ መንፈስ እየተንጐራደደ ወንጌልን አስተምራለሁ ቢል ምንም አዋቂ ቢሆን አርአያ ክህነት ስለሌለው ሰሚዎች ታሪክ ተማሩ እንጂ ሕይወት ያለውን ቃል አይተውና ሰምተው አልተመለሱም። ነቢዩ ኢሳይያስ ስለ መሲሕ ክርስቶስ የተናገረው ትንቢት /ኢ.ሳ.42÷1-4/ አርአያ ክህነትን የሚመለከት ነው። ሰባኪ ወይም መምህር የእግዚአብሔር ትርጉማን ማለት ነው። የእግዚአብሔር ትርጉማን ከሆነ የእግዚአብሔርን ቋንቋ ማወቅ አለበት። የእግዚአብሔርን ፈቃድ የማያውቅ የእግዚአብሔርን ቋንቋ የማይሰማ ሰባኪ የእግዚአብሔር ትርጉማን ለመሆን እንዴት ይችላል።

ስለዚህ ሰባኪው በመንፈሳዊ ሕይወት የተቃኘ የመንፈስ ቅዱስ ማደሪያ ከሆነ የእግዚአብሔርን ቃል ሙሉ በሙሉ ተርጉሞ ለማስተላለፍ ይችላል። ነቢያት በመንፈሳዊ ሕይወት የተቃኙ አርአያ ክህነት ያላቸው ስለነበሩ የእግዚአብሔር ትርጉማኖች ነበሩ /ከመዝ ይቤ እግዚአብሔር/ «እግዚአብሔር እንዲህ አለ» እያሉ መልእክታቸውን አድርሰዋልና ሐዋርያትም መንፈስ ቅዱስን ተቀብለው የእግዚአብሔርን ቋንቋ አውቀው የእሱ ትርጉማኖች ለመሆን በቅተዋል። ክርስቶስ ከቤተክርስቲያን እስከ ዓለም ፍጻሜ ድረስ ስለማይለይ ቋንቋው ገብቷቸው መልእክቱን የሚያስተላልፉለትን ሐዋርያት አሁንም እየጠራ ነው።

መ. ራስን አስመስበክ

ሰባኪው በስብከት መድረክ ላይ ቆሞ ራሱ፣ የሚወራውን ሥራ በመተንተንና እራሱን በመካብ ጊዜን የሚያሳልፍ መሆን የለበትም። እንዲያውም መድረኩ የክርስቶስ መንግሥት የሚሰበክበት ስለሆነ በጣም አስፈላጊ በሆነ ምክንያቶች ካልሆነ በስተቀር ስለራሱ እንዲተርክ አይፈቀድም። ሰባኪው ስለዚህ ጉዳይ የሐንስ መጥምቅን እንደ ምሳሌ ቢወሰድ ጥሩ መመሪያ ይሆናል። የሐንስ መጥምቅ ለጠየቁት ሰዎች የሰጠው መልስ «እኔ በገዳም የሚሰብክ አዋጅ ነጋሪ ነኝ፣ የእግዚአብሔርን መንገድ አጽዱ ጥረጉ» የሚል ነው። /ማቴ.3÷11-12፣ ዮሐ.1÷27/። ስለመሲሕ ግን ሲናገር የጫማውን ጠፍር ለመፍታት እንኳ የማይቻለው መሆኑን በግልጽ መሰክረ። ሰባኪው በስብከቱ መድረክ ላይ በዚህ ዓይነት መልእክቱን ሲያስተላልፍ፣ ማለት የራሱን ኢምንትነት የራሱን ድካም የእግዚአብሔርን ግን ኃይልና ሥልጣን ቢናገር ሰሚዎችም ለእሱ የሚገባውን ክብር አይነሱትም።

ሠ. የሰባኪውና የአድማጮች ግንኙነት

ሰባኪው ትምህርቱን ከመጀመሩ በፊት አድማጮችን በዓይኑ መቃኘትና ፍላጐታቸውን በሐሳቡ መለካት ይኖርበታል። ረግተው ቦታ እስኪይዙ ወደሱም እስኪመለከቱ ድረስ መጠበቅ አለበት። ከዚያ በኋላ በተሰጠው ርዕስ ወይም ለበዓሉ ተስማሚ በሆነ ርዕስ ትምህርቱን ይጀምራል። ከሚሰጠው ትምህርት ውስጥ የትምህርቱ ምሥጢርና

የሰሚዎች አቋም መመጣጠን ይኖርበታል። አንዳንድ ሰባኪዎች ምን ዓይነት ሰሚዎች እንዳሏቸው ሳይለኩ ብዙ ይናገራሉ። እነዚህ ሰባኪዎች ለራሳቸው እንጂ ለሌላው አያስተላልፉም። እነርሱ መናገራቸውን እንጂ ለሰሚዎች አላሰቡም። ለሰሚዎች የሚያስቡ የስብከት ዓላማ የገባቸው የወንጌል ሰባኪያን ግን የሰሚዎቻቸውን አቅም ያውቃሉ /1ኛ ቆሮ.3÷1-3፣ ሶብ.5÷12-14/። የዚህ ዓይነት ጥንቃቄ ማድረግ በተናጋሪውና በሰሚዎች መካከል መገናኛ ይሆናል። በትምህርት ላልበሰሉ ምእመናን ስለ ሳይንስና መጽሐፍ ቅዱስ ልዩነት ወይም ግንኙነት አንሥቼ አቀርባለሁ ቢል ሰባኪው የራሱን ዕውቀት እንጂ የሰሚዎችን አቅም አልተመለከተም ማለት ነው። በዕውቀት የበሰሉ ሰዎች አስተምረን አስረዳን ብለው በጠየቁት ቀን አራቆ አመሥጥሮ ሊያስረዳ ይችላል /1ኛ ቆሮ.2÷6/።

ፈ. የስብከት ሰዓት

የሰብከት ሰዓት ሊያጥርም ሊረዝምም ይችላል። በዓሉ እንደ ልደት፣ እንደ ጥምቀትና እንደ ትንሣኤ ያለ ሕዝብ ለሌላ ግላዊ ሥራ የማይቸኩልበት ከሆነ አንድ ሰባኪ ብቻ ሳይሆን ሁለት ሦስት ሰባኪያን እየተፈራረቁ ሲሰብኩ ቢያድሩና ቢውሉ ትልቅ ፈውስ ነው /የሐዋ ሥራ 20÷7። ምእመናኑ የሃይማኖታቸውን ታሪክ ያጠናሉ። የቤተክርስቲያን ቸውንም ሥርዓት ያውቃሉ።

ሕዝብ ወደ ሌላ ሥራ ለመሄድ የሚቸኩልባቸው ዕለታት ግን ስብከቱ እጥር ምጥን ብሎ ቢበዛ ለሩብ ሰዓት መሆን አለበት፤ ምእመናን በየፋብሪካቸውና በልዩ ልዩ መንግሥታዊ ድርጅቶች ተሠማርተው የሚሠሩ ከሆነ ሰዓት እንዳያልፍባቸው፣ ወይም ሰዓት ያልፍብናል ብለው ፈርተው ትምህርቱን ሳይሰሙ እንዳይሄዱ ቤተክርስቲያን እግዚአብሔርንና ሰውን የማገናኘት ግዴታ ስላለባት በዚህ ሁሉ ትኩረት ልትሰጥበት ይገባል። አባቶች የተወሰኑን ያቆዩትን ልጆች ለመከታተል ያስቸግራቸዋልና።

ሰ. ርዕሰን መጠበቅ

ሰባኪው ሊጠነቀቅባቸው ከሚፈለጉት ዋና ዋና ግዴታዎች በትምህርት አሰጣጥ ዘዴ ርዕሰን መጠበቅ ነው። ርዕሰ ማለት ቋሉ እንደሚያሳየው የትምህርቱ መነሻ ወይም ራስ ማለት ነው። ለበካር /ጀማሪ/ ሰባኪዎች ርዕሰን ጠብቆ መስበክ በጣም ያስቸግር ይሆናል። ይልቁንም ትምህርቱ የሚሰጠው በቋሉ እንደሆነ በካሩ ሰባኪ በጣም ይቸግረዋል። ያሰበውም ከፍርሃት የተነሣ ይጠፋዋል። ይደነጋገረዋል። ቶሎ እንዲያልቅለትና ከሰው ፊት እንዲገላገል ብቻ ግራ ቀኝ አማትቶ ይቀመጣል። በጽሑፍ የሚሰጥ ስብከት ከሆነ ግን አስቦ ተጠንቅቆ ጽፎ ስለሚቀርብ ርዕሱን ጠብቆ ይሄዳል። ልሙድ ሰባኪ ቢጽፍም ባይጽፍም ርዕሰ አይለቅም። ሰው ማንነቱ ተለይቶ የሚታወቀው በገጹ በፊቱ እንደመሆኑ መጠን ስብከትም ስለምን፣ ስለማን እንደተናገረ የሚታውቀው ርዕሱ ተጠብቆ ሲነገር ነው። ርዕሱን ባለመጠበቅ በግዴለኝነት የሚሰጥ

ትምህርት ለአድማጮች ጥቅም ካለመስጠቱም በላይ ተናጋሪውንም ያስገምታል። ርዕስ ሳይጠብቅ የሚናገር ሰባኪ የሰከረን ሰው ይመስላል። የሰከረ ሰው ሚዛኑን ጠብቆ ካለመርገጡ የተነሣ ሽቅብ ቁልቁል እንደሚረግጥ ርዕስ ጠብቆ የማይናገር ሰባኪም የሚናገራቸው ነጥቦች ሚዛን ካለመጠበቃቸው የተነሣ ምሥጢራቸው የተበታተነ ነው። ርዕስን ጠብቆ መናገር በቅዱሳት መጻሕፍት የተለመደ ነው። የሙሴ አሪት የነቢያት ትንቢት የተነገሩት ርዕሳቸውን ጠብቀው ነው። ጳውሎስ ኪዳን ጌታና ደቀመዛሙርቱ ባስተማሩት ትምህርት የተፋለሰ ርዕስ የለም። ሐዋርያትን መስሎ በክርስቶስ መንበር ላይ ሆኖ የሚያስተምር ሰባኪው ካህን በሚያስተምርበት ጊዜ ሁሉ የጌታንና የሐዋርያትን ትምህርት ማስተዋል አለበት። የተሰጠው ወይም ሊናገር የተነሣው ስለእምነት እንደሆነ የእምነትን ምንነት እያስፋፋ በእምነት የተጠቀሙትን ሰዎች እየጠቀሰ በአስረጅነት በማቅረብ ቢሰብክ ርዕስ ጠብቋል። ስለ ጸሎትም ስለምጽዋትም በሌሎችም የክርስቲያን ምግባራት ርዕሳቸውን ጠብቆ ቢያስተምር ሰሚዎችን ይጠቅማል። ግዴላሽ ከሆነ ግን ቋን እዚህም እዚያም በማንጠባጠብና በማዘረክረክ ስለእምነት ጀምሮ እንደሆነ ያን ሳያሥር ስለጸም፣ ስለምጽዋት፣ ስለሌላም ሁሉ ቢቀባጥር ሰሚዎችን ይጉዳል እራሱም ይጉዳል።

ሸ. ሰባኪው የሚናገረውን የሚያምን መሆን አለበት

እመኑ ብሎ የሚያስተምር ከሆነ ራሱ በቅድሚያ ስለሚናገረው ነገር ርግጠኛ መሆን አለበት /ጢሞ ካልዕ 1÷2/። የሚያምነውን የሚያውቅ መሆን አለበት። ቋንም ሆነ ትምህርቱ አወላዋይ አገላለጥ እንዲኖረው አያስፈልግም፤ «ወይም» የሚል አማራጭ ቋን «ይመስለኛል» የሚል የፌዝ ቋን ስብከቱን ያረግበዋል /ካልዕ ቆሮ.1÷18/። ስለዚህ በተቻለ መጠን ሰባኪው ትምህርቱን በተረጋገጠ ሁኔታ ያስተላለፈ እንደሆነ የአድማጮችን ስሜት እንዳይባዝን ለጉሞ ይይዘዋል።

በዚህ ዓይነት የሚያስተምር ሰባኪ ሰሚዎችን ገዝቷቸዋል ይባላል። እነርሱም ትምህርቱን ለመስማት ልባቸው ይሰቀላል። ያደንቁትማል። /ማቴ.7÷28-29፣ ሉቃ.19÷48/። በቤተክርስቲያን መመሪያ መሠረት የስብከት ማዕዘን /ማዕከል/ ምሥጢረ ሥጋዊ ነው። የቤተክርስቲያን ትምህርት ትናንት ለነበሩት ዛሬም ላሉት ጳውሎስ ዓለም ፍጻሜ ለሚነሡት ባለመለወጥ የሚኖር የሕይወት ምንጭ ነው /ዮሐ.4÷14/። ይህንን የሕይወት ምንጭ የሰጠን ኢየሱስ ክርስቶስም ዘላለማዊ ነው /ዕብ.13÷8/።

ምዕራፍ ሁለት

የስብከት ዓይነቶች

የስብከት ዓይነቶች ሁለት ናቸው፡፡

አንዱ ባለ አንድ ሐረግ ነው፡፡ «አንድ ሐረግ ቢሰጥ ዱር ይሰበስቡ» እንደሚባለው ሁሉ ለርዕስ የያዘውን አንድ ዐረፍተ ነገር በማብራራት ተመሳሳይ ከሆኑ ጥቅሶች ንባቦችና ታሪኮች ጋር በማዛመድ ሙሉ ስብከት ይሰጥበታል፡፡

ሁለተኛው ክፍል ደግሞ ለዕለቱ በዓል የተነበበውን ምንባብ በሙሉ በአጫጭር እገላለጥ ማቅረብ ነው፡፡ እነዚህ ሁለት የስብከት ዓይነቶች ብዙ አቀራረብ አሏቸው፡፡

ሀ. እንደ ሰምና ወርቅ ይቀርባሉ፡ ለምሳሌ በማቴ.7- የሚታየው ግብዝ ሰው በወንድሙ ዓይን ውስጥ ያለውን ጉድፍ ለማውጣት ሲታገል በራሱ ዓይን ውስጥ ግን ሞፈር ተደንቅሮበት መገኘቱን ጌታ መስክሯል፤ ከዚህ ንባብ ውስጥ ጉድፍ ቀላል ኃጢአት ሞፈር ከባድ ኃጢአት እንደሰምና ወርቅ ሆኖ ገብቷል፤ ማቴ.13፥ የተሰጠው ትምህርት በሙሉ የሰምና ወርቅ ግርፍ ነው፡፡

ለ. እንደ ሽንፃርም ሆኖ ይቀርባል፡ በማቴ.7- መጨረሻ ላይ የክርስቶስን ትምህርት ሰምቶ የሚሠራው የማዕበል ብዛት ያላፈረሰው ቤቱን በዐለት ላይ የሠራ ሰውን ይመስላል፡፡ ቤቱን በዐለት ላይ መሥርቶ ስለሠራ የሰውየው ቤት በማዕበል ብዛት እንዳልፈረሰ ሁሉ የክርስቶስን ትምህርት ሰምቶ በሥራ ላይ የሚያውል ሰውም በመከራ ብዛት ሃይማኖቱን አይተውም፤ አይለውጥም፤ የክርስቶስን ትምህርት ሰምቶ የማይሠራው ደግሞ የማዕበል ብዛት ያፈረሰው ቤቱን በአሸዋ ላይ የሠራ ሞኝ ሰውን እንደሚመስል ተናግሯል፤ ቤቱን በአሸዋ ላይ ስለሠራው የሰውየው ቤት ፈጥኖ እንደፈረሰ ሁሉ የክርስቶስን ትምህርት ሰምቶ የማይሠራ ሁሉ መከራ ፈተና በመጣ ጊዜ ፈጥኖ ሃይማኖቱን ይክዳል ማለት ነው፡፡

ሐ. ሽንፃንድ ጊዜ ደግሞ የመጽሐፍ ቅዱስ ቃሎች እንደ ሰምና ወርቅ ወይም እንደ ሽንፃር ሳይሆን በራሳቸው ንባብ ብቻ ወርቅ ሆነው ይፈታሉ፡፡

ይህም እንደ ኅብር ቅኔ ማለት ነው፡፡ በዮሐ.6- ስለሰማያዊው ኅብስት የተሰጠው ትምህርት በዚሁ ወንጌል በምዕራፍ 10 ክርስቶስ እኔ ነኝ መልካም ጠባቂ ብሎ ራሱን ለምእመናን ያስተዋወቀበት አገላለጥ በኅብር ቅኔ መልክ የቀረበ ነው፤ ባፈታትና በአቀራረብ ልዩ ልዩ መልክ ይኑረው እንጂ ሰባኪው እንደተመቸው ወይም እንደችሎታው የተሰጠውን ርዕስ ከነዚህ ከገለጽናቸው በአንዱ መልእክቱን ያስተላልፋል፤ መጀመሪያ ርዕሱን ለሰማያዊ ያስተዋውቋል፤ በመተርጎም በማብራራት፤ ለምሳሌ

ርዕሱ ስለጾም እንደሆነ ከሁሉ በፊት ጾም ማለት ምን ማለት እንደሆነ ቃሉን ይተረጉማል።

ከዚያም ጾም ለማንኛውም ሃይማኖት ግዴታ መሆኑን በብሉይ ኪዳን ሰዎች ዘንድ የጾም ሥርዓት እንዴት እንደነበረ በብሉይ ኪዳን የነበሩ ሰዎች ውስጥ በጾም ከእግዚአብሔር ጋር የታረቁትን ሰዎች በአስረጅነት በመጥቀስ ማቅረብ የሰባኪው ግዴታ ነው።

በብሉይ ኪዳን ማለቂያ አካባቢ የነበሩ የፈሪሳውያን ጾም እንዴት እንደነበርና በቤተክርስቲያን በምን ዓይነት ሥነ ሥርዓት ልንጾም እንደታዘዝን፣ በጾማችን ወራት ምን ማድረግ እንዳለብን፣ ስንት አጽዋማት እንዳሉና የጾም ሥርዓት የጀመረልን ማን መሆኑን፣ ቅዱሳን ሐዋርያትና ሌሎችም አበው በጾም ከፈጣሪያቸው ጋር ያላቸው ወዳጅነት የጠበቀና የጠነከረ መሆኑን፣ እኛም ይህን የክርስቲያኖች ጽኑ መሣሪያ ጾምን አክብረን እንድንጠብቀውና ጠላታችን ዲያብሎስን ድል እንድንነሣበት ጥንቁቅ የሚያስፈልግ መሆኑን ለምእመናን ያስተላለፈ እንደሆነ ስብከቱ ለምእመናን ራሳቸውን የሚያዩበት ብርሃን ይሆንላቸዋል። አንዳንድ ሰባኪያን በክብረ በዓል ብዙ ሕዝብ በተሰበሰበበት አጋጣሚ ትምህርት ለማግኘት ምእመናን ጓጉተው በጉጉት በሚጠባበቁበት ወቅት በመስበኪያው ዐውደ ምሕረት ሆነው የበዓሉን ታሪክ በመተረክ ብቻ ብዙ ሰዓት ይወስዳሉ፤ ነገር ግን ሕዝቡ በፀሐይ ከመቀቀልና ከመጠበስ በቀር ለሕይወቱ ትዝታ የሚሆነው ትምህርት ይዞ አይመለስም፤ ታሪኩንም ቅሉ ሰባኪው በቃሉ ያጠናው እንደመሆኑ መጠን ስለሚያንበላብለው ለአድማሎች ከነፋስ ጋር የሚናገር ይመስላቸዋል። ስለዚህ ሰባኪው ታሪክ በሚተርክበት ጊዜ ታሪኩን ከአምስት ደቂቃ ባልበለጠ ጊዜ ተርኮ ወደ ማራቀቅና ማመሥጠር ከገባ የሰሚዎችን ሐሳብ ከታሪኩ ይልቅ መራቀቁ ወደርሱ ይስብላታል። ለምሳሌ የጊዮርጊስን በዓል ለማክበር ሚያዝያ 23 ቀን ለሚሰበሰብ ሕዝብ የጊዮርጊስን የሕይወት ታሪክ አንዱ ታሪክ ሳትቀር ልተርክ ከማለት ጊዮርጊስ መቼ እንደተወለደ፣ በማን ዘመን እንደነበረና ክርስቲያናዊ ተጋድሎውን መቼ እንደጀመረ፣ ተጋድሎው በእንዴት ዓይነት ሁኔታ እንደተፈጸመ ባጭሩ ካስረዳ በኋላ ቤተክርስቲያን እንደ ጊዮርጊስ ያሉ የሃይማኖት ጀግኖች ልጆች ምን ጊዜም የሚያስፈልጋት መሆኑን፣ ሰማዕትነት በእሳት በመቃጠል በስለት በመቆረጥ ብቻ ሳይሆን በሰላምነት የሚወዱትን ነገር ለመተው የሚደረገው ሙከራ ሁሉ ሰማዕትነት መሆኑን፣ በሃይማኖት በኩል ሽሙጫንና ግልምጫን ሳይሰቀቁ አምልኮተ እግዚአብሔርን አጠንክሮ መያዝ የሚገባን መሆኑን ይህንንና ይህን የመሳሰለውን ሁሉ ከቅዱስ ጊዮርጊስ ሕይወት ልንማር ይገባል፤ በመጨረሻም የድልና የጽድቅ አክሊል ባለቤቶች እንሆናለን ብሎ የተጠማውን ሕዝብ ቢያረካው ለሰባኪው የሥራ ፍሬ ነው።

ሰባኪው መልእክቱን በሚያስተላልፍበት ጊዜ ድምፁ ባሕርያዊ ድምፅ መሆን አለበት። እጅግ የናረ እንደሆነ የሚሰማው ፍሬ ነገሩ ሳይሆን ውበቱ ነው፤ ድምፁ እጅግ አንጀት እርቆት ወደ ሆዱ የገባ ከሆነ ምእመናን ሊሰሙት አይችሉም። ስብከት በንባብ መልክ አይከርም እንደ

ውይይትም አይረግብም። በካር ሰባኪዎች በድምፅ በኩል ሁለት ዓይነት ጉድለት አለባቸው፤ አንዳንዶች ከፍርሃት የተነሣ ትንፋሻቸው እስኪቆረጥ ድረስ እንደ ግእዝ ስድ ንባብ ይናገራሉ።

አንዳንዶች ደግሞ ትንፋሻቸው ወደ ሆዳቸው ይገባና የሚሉት አይሰማም። በስብከት ዘዴ የሠለጠኑ ልሙዳን ሰባኪዎች ግን በሜዳ ላይ እንደሚተም ውኃ ሳያከሩም ሳያረግቡም አስማምተው ያጥለቀልቁታል፤ በድርቅ የተጉዳው ሁሉ በትምህርታቸው ይረካል /መዝ.71÷6/።

ቤተክርስቲያን የማዳን መልእክቷን ስታስተላልፍ የቆየችው በየአካባቢው ሕዝብ ቋንቋና ባሕል ነው። የጊዜውን አቋምና የሕዝቡን ስሜት መደብ አድርገው የእግዚአብሔርን ቃል ያስተላልፋሉ፤ አንድ ሰባኪ ምሳሌ ቢመስል ታሪክም ቢተርክ ሰሚው ሕዝብ በለመደው በሚገባው በሚችለው መሆን አለበት፤ ለምሳሌ ትምህርቱ ለገበሬዎች እንደሆነ በእርሻና በዘር፤ በስንዴና በእንክርዳድ፤ በገብስና በጊንጭ ይህን በመሳሰለው ገበሬ በሚያውቋቸው ቃላትና ምሳሌዎች የሆነ እንደሆነ በቀላሉ ሊገባው ይችላል። ለዓሣ አጥማጆች በመረብ በዓሣ፤ ለነጋዴዎች በሽቀጥ ዕቃ በትርፍና በኪሣራ፤ ለሴቶች በእርሾና በዱቄት፤ በቅርብ በሚያውቁትና በሚሠሩት መስሎና አጣምሮ ያቀረበው እንደሆነ ትምህርቱ ብዙ ነፍስ ወደ እግዚአብሔር ይመልሳል። በማቴዎስ 13 ከመጀመሪያው ጀምሮ የተጻፈውን በመመልከት ለአስተማሪ የተማሪዎችን ስሜት ለመሳብ በእነርሱም አስተሳሰብና በሚያውቁት ቋንቋ መጠቀም የሚያስፈልግ መሆኑን ለማወቅ ይቻላል።

በስብከት ያለፈውን ታሪክ መልክ ካለው ሁኔታ ጋር በማወራረስ ይሰጣል፤ ይህንንም ከላይ ተመልክተናል፤ ያለውንም ሁኔታ ካለፈው ጋር በማገናዘብ ትምህርት ለመስጠት ይቻላል። 2ኛ ጳጥ.2÷1 ስብከት ባለፈውና ባለው ሁኔታ ላይ ብቻ ሳይወሰን ለወደፊትም በትንቢት መልክ ይነገራል፤ /ማቴ.24፤ ሉቃ.21÷23 23÷2፤ 2 ጳጥ.3÷3/።

ምእመናን በተሰበሰቡበት አደባባይ ለማስተማር የሚቆመው መምህር ራሱ የሚያውቀውን ሁሉ የምእመናን አእምሮ ሊወስነው በሚችለው መመጠን እንዳለበት ባለፈው ተነግሯል።

እዚህ ላይ ልናስታውሰው የምንፈልገው በስብከት ጊዜ ስለ ምሥጢረ ሥላሴ አንድነትና ሦስትነት የሕዝብ አእምሮ ሊወስነው የማይችለውን ምሥጢር ሲተርኩ መዋል ፈሊጥ አይደለም፤ ለተማሪዎች መንፈሳዊ ኮሌጅ ወይም በካህናት ማሠልጠኛ የሚሰጠውን የነገረ መለኮት ትምህርት ለየዋሐን ምእመናን ማቅረብ ቃል እግዚአብሔርን የመስማት ፍላጎታቸውን ይዘጋዋል፤ ዳግመኛም ወደ ትምህርት ገቢታ አይቀርቡም፤ ምሥጢሩ የማይገባቸው ስለሆነ ስለ ምሥጢረ ሥጋዊም ሆነ ስለ ምሥጢረ ሥላሴ በሰፊው አብራርቶ ማስተማር የሚቻለው ቅድም በጠቀስናቸው የትምህርት ተቋሞች ውስጥ ነው።

የስብከት ዓይነት የተለያዩ ቢሆንም ዓላማው አንድ ስለሆነ ሰባኪው በራሱ የተፈጥሮ ስጦታና የአነጋገር ስልት መንዝ አለበት እንጂ የሌሎች

ሰባኪዎችን የአነጋገር ስልት ለማስመሰል መሞከር የለበትም። የቃሉም ባለቤት እግዚአብሔር ስለሆነ ከራሱ ጥናት ጋር በራሱ ስልት መናገር አለበት። ብዙ ሰባኪዎች በድምጽና በአቋም ሌሎችን ለመምሰል ኃይለ ቃላቸውንም በመውረስ መልእክት ለማስተላለፍ ይሞክራሉ። ነገር ግን ድምፁና አቋሙ የእነርሱ ስላልሆነ አይዋሐዳቸውም። አንዳንድ ጊዜም ሳያስቡት ወደ ራሳቸው የአነጋገር ጠባይ ይገባሉ፤ በዚህ ጊዜ ያ ዘር እና የአነጋገር ስልት የእነርሱ አለመሆኑ ይታወቃል።

ስብከት እንደምክር ሆኖ ይሰጣል። እባካችሁ ምእመናን እንዲህ አድርጉ፤ እንዲህ ግን አታድርጉ፤ ብሎ ሰባኪው ትምህርቱን በምክር መልክ ያስተላልፋል /1ኛ ጳጢያ.5÷1/። «እመን ትድናለህ፤ እመኝ ትድኛለሽ» ምክር ነው፤ «መንግሥተ ሰማያት ቀርባለችና ንስሐ ግቡ» ብሎ ማስተማር ምክር ነው፤ ምክር አባታዊ መሆን አለበት። መላልሶ መምከርም አለበት።

ምክሩ ግቡን እስኪመታ ድረስ ሰባኪው ሳይታክትና ሳይሰለች ከመከራ እግዚአብሔር ያግዘዋል። ብዙዎችንም ከጥፋት ይመልሳል። እንደምክር በማባበል ብቻ ሳይሆን በመገሠጽም ትምህርት ይሰጣል። በምክር አልመለስ ያሉ የአባያ ጠባይ ያላቸውን ፌዘኞች መምህሩ በመራራ ቃል ይገሥጽቸዋል። እንደ ዮሐንስ መጥምቅ ያለ መምህር ከሆነ በእግዚአብሔር ሕግ ላይ የሚያፈዙትን ሄሮድሳዊ ጠባይ ያላቸውን ባለሥልጣኖች ፈሪሳዊ ጠባይ ያላቸውን ትምክህተኞች ክርስቲያኖች ነን ባዮችን በተግሣጽ ይገርፋቸዋል። የማቴ.3÷7-11፤ 14÷4።

ጌታም ፈሪሳውያንን በግብዝነታቸው ገሥጿቸዋል። «ወዮላችሁ» ብሏቸዋል /ማቴ.22÷21-23/። የክርስቶስ ወራሾች ሐዋርያትም ትምህርታቸውን ለዓለም ያስተላለፉት በዚህ ዓይነት ነው። /ማላት በምክር በማባበልና እንዲያም ሲል በተግሣጽ ነው።/ 1ኛ ቆሮ.4÷25፤ 1ኛ ጢሞ.5÷20፤ 2ኛ ጢሞ. 4÷2። ምክሩም ሆነ ተግሣጹ ምእመናንን የሚያንጽ /ምንተ ንግበር?/ የሚያሰኝ እንዲሆን ያስፈልጋል /ዮሐዋ.ሥራ2÷36/። በማናቸውም ዓይነት የሚተላለፈው ስብከት ዓላማው ክርስቶስ የሞተላቸው ምእመናን እንዳይጠፉ ለመጠበቅ ነው።

ምዕራፍ ሦስት

ስብከት የሚሰጥባቸው ቦታዎች

ሀ. የስብከት ማዕከላዊ ቦታ ቤተክርስቲያን ናት። ምእመናን በቤተክርስቲያን ሲሰበሰቡ የወንጌል ሰባኪው በቅዳሴው መካከል ወንጌል እንደተነበበ ያለዚያም በቅዳሴው ማለቂያ «እግዚአ» ከተባለ በጳጳስ የእግዚአብሔርን ቃል ያሰማል። እግረ መንገዱንም በነፃ የተሰጠ ነን የአምላክ ሥጋና ደም እንዲቀበሉ ይጋብዛቸዋል። ቤተክርስቲያን ምእመናንን የማስተማር ብቻ ሳይሆን የመመገብም ኃላፊነት ስላለባት

ትምህርቱን ከምግባር ጋር አዋሕዶ ቢያቀርብላቸው ጥሪውን ሰምተው ወደ መንፈሳዊው ማዕድ ይቀርባሉ። ስብከት በቤተክርስቲያን የሆነው ለዚህ ነው።

ለ. ስብከት በምእመናን ቤት፣ ሐዋርያት በጥንት ስብከተ ወንጌልን ማስተማር የጀመሩት በምኩራብ ነው። ቀን በምኩራብ ሲያስተምሩ ውለው ማታ ደግሞ እንረፍ ሳይሉ በምእመናን ቤት ጸሎተ ማዕድ እየፈተቱ ሐዋርያዊ ተልእኳቸውን ያሟሉ ነበር፤ /የሐዋ.ሥራ.2÷46-47/። ተከታዮቻቸውም አባቶች ቤተ ክርስቲያን ነጻነቷን እስካገኘችበት እስከ አራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ በምእመናን ቤትና በአይሁድ ቤተመቅደስ ብቻ ሳይሆን በካታኮምብ /ግብ - በምድር ስብከታቸውን ሲያካሂዱ ቆይተዋል። ትንሣኤን በመቃብር ውስጥ ሆነው ሲመሰክሩ ኑረዋል። ቤተክርስቲያን የትንሣኤ መመስከሪያ መድረክ ስለሆነች ሳይቸግር በየቤቱ እየተሰበሰቡ እንሰብካለን ማለት ግን ሐዋርያዊ ትውፊት አይደለም። የክርስቶስ ትንሣኤ የማስተማሪያና የመማሪያ ቦታ ቤተክርስቲያን ብቻ ናትና።

ሐ. እግዚአብሔር አንደ ፀሐይና አንደ ዝናብ ቦታ ሳይሰይ ስኃጥኡም ሰዳድቁም አኩስ መድረስ ስላለበት ሰባኪው የወንጌልን መልእክት በሰዩ ሰዩ ምክንያት ተፈርዶባቸው ወደ ወህኒ ቤት ሳሉ አስረኛችም ማስተሳሰቧ አለበት። በወህኒ ቤት ኃጢአት የሠሩ ወንድሞቻችንና እጎቻችን አንድ ጊዜ ወንጀለኞች ተብለናል፤ በኅብረተሰባችን ዘንድ ተጠልተናልና ብለው በኃጢአት ላይ ኃጢአት በጥፋት ላይ ጥፋት እንዳይጨምሩ እዚያው ባሉበት ሁኔታ እግዚአብሔርን ይቅርታ ቢለምኑ ቢጠይቁ ንስሐ ቢገቡ ሥጋ ወደሙን ቢቀበሉ፤ ከእግዚአብሔር ምሕረትን የሚያገኙ መሆናቸውን ማመልከት ተገቢ ነው። ክርስቶስም ከሞተና ከተቀበረ በኋላ ከትንሣኤው ቀደም ብሎ የነጻነትን ወንጌል የሰበከው በነፍሳት ወኅኒ ቤት መሆኑን ጠቅሶ ቢነግራቸው /1ኛ ጳጥ.3÷10/። ያለጥርጥር ወደ ንስሐ ይመለሳሉ። እግዚአብሔር በወኅኒ ቤት እንኳ ያሉትን እንደማይዘነጋ ከተረዱ ተስፋ የቆረጠው ልቡናቸው እንደገና ይለመልማል። ስለዚህ ሰባኪው በወኅኒ ቤትም ድምፁን ቢያሰማ ብዙ ነፍሳት ይድናሉ።

መ. የታሠሩ ሰዎች ብቻ ሳይሆን የታመሙ ሰዎች በሞትና በሕይወት አፋፍ ያሉ ስለሆነ ተስፋ በመቀረጥ ሆዳቸው ይባባሳል። በዚህ ጊዜ ነው የሚያጽናና የሚያስፈልገው። ክርስቶስ ሲያስተምር ብዙ ጊዜ ከበሽተኞች ጋር ይገናኝ ነበር። በሽተኞች ወዳሉበት ይሄድ ነበር። በሽተኞችም እሱ ወዳለበት ይመጡ ነበር። ተከታዮቹ ሐዋርያትም እንደዚሁ ነበሩ ማቴ.9÷18-26፤ ዮሐ.5÷1-9፤ የሐዋ.ሥራ.3÷6-9። የሐዋር.ሥራ.3÷6-9፤ የሐዋ.ሥራ.5÷15-16/። የቤተክርስቲያን የመዳን መልእክት ሁለገብነቱ ማለት ላመነ ሁሉ የሚሰጥ መሆኑ የሚታወቀው ይህ ሲሆን ነው። ወንጌልን የሚያስተምር ካህን ለበሽተኞች የወንጌልን ተስፋ ከሰበከ በሞት አፋፍ የሚገኙ በሽተኞች ተስፋ ባለመቆረጥ ለነፍስ አባታቸው ኃጢአታቸውን ተናዘው ሥጋውን ደሙን ተቀብለው

ያርፋሉ። ቢድኑም ጥሩ የቤተክርስቲያን አማኞች ሆነው ከዚህ ዓለም እስኪለዩ ፈጣሪያቸውን ያገለግላሉ። በዚህ ፈንታ ግን ሰባኪው ወደ በሽተኛው ሂደ «ምን ኃጢአት ብትሠራ ነው በል እግዚአብሔር ይህን ሁሉ መዓት ያመጣብህ በአንተ ላይ የደረሰውን ለጠላት አይስጠው አሁንም ምን ቀረህ መሞትህ እኮ ነው» እያለ በመራራ ንግግር ተስፋ ቢያስቆርጠው በሽተኛው ይደነግጣል። ተስፋም ይቆርጣል። መቼስ አንድ ጊዜ እግዚአብሔር ጠልቶኛል ብሎ ንስሐ ሳይገባ ሥጋውን ደሙን ሳይቀበል ይሞታል። ከሰባኪው የሚፈለገው ይህ ሳይሆን ከላይ እንደተገለጠው «አይሆን ትድናለህ ደኅና ነህ።» በሚል አጽናኝ የተስፋ ቃል ድምፁን ያሰማው እንደሆነ እንዲህ ያለው ሰባኪ የክርስቶስንና የሐዋርያትን አሠር የተከተለ ነው ለማለት ይቻላል። በሽተኛውም ሕመሙ ይቀንሳል። በብዙ የክርስቲያን ሀገሮች ለበሽተኞች ወንጌልን ማስተማር የተለመደ ነው። በሰንበትና በሌሎችም የበዓላት ቀኖች የወንጌል መምህራን ካህናት በየቤቱና በየሆስፒታሎች እየሞሩ ለሕመምተኞች የመዳን ወንጌልን ይሰብካሉ። በእኛም ዘንድ ይህ ቢለመድ መልካም ነው።

ሠ. በሽተኛው በድንገተኛም ሆነ በቆዩ በሽታ ምክንያት ከምድራዊ ሕይወት በሚሰደበት ጊዜ ካህኑ በሕመሙ ጊዜ እንዳስተሰየው ሁሉ በመቃበሩ ቦታ በመገኘት ዛሬ በሞት ጥሳ ሥር የተኛውን ምእመን ነገ በትንሣኤ ክርስቶስ የሚነሣ መሆኑን ሞት ሰክርስቲያኖች የሕይወት ፍጻሜ አስመሆኑን ገልጦ በዚያ ስተሰበሰበው ሕዝብና ሰቤተሰብ አስቃኝ ሰፊ ትምህርት መስጠት አስበት። ሚኞች ወንድማቸውን እንታቸውን ለመሸኘት የተሰበሰቡ ምእመናን ሁሉ ይህ የሞት ጥሪ ሳይደርሳቸው በፊት በንስሐ ለሥጋውና ለደሙ የተዘጋጁ እንዲሆኑ ሰባኪው በመልእክቱ ማስጠንቀቅ ይኖርበታል። በመቃበር አጠገብ ትንሣኤ፤ በሞት አጠገብ ሕይወት መኖሩ ለክርስቲያኖች ግልጥ እንዲሆንላቸው ያስፈልጋል።

ተ. በመከራ ጊዜ ብቻ ሳይሆን በደስታም ጊዜ በኃዘን ቦታ ብቻ ሳይሆን በደስታም ቦታ እየተገኘ ሰባኪው የእግዚአብሔርን ቃል ማስተሳሰፍ አስበት። ጌታ በሞትና በበሽታ ጊዜ ሳይሆን በደስታቸውም ጊዜ በተደሰቱት መካከል ይገኝ ነበር። በተአምራት ለመገለጥና አዲሱን ወይን የሰው ሕይወት ለዓለም ለማስተዋወቅ አዲሱ የሰው ሕይወት ጣዕሙ እንዴት እንደሆነ ለማሳየት። ታዲያ በመቃበር አጠገብ ትንሣኤ ማለት እንዴት ያለ መሆኑን በእነ አልአዛር ትንሣኤ ያሳየ ክርስቶስ /ዮሐ.11÷44/። አሁንም በሠርግ ቤት ተገኝቶ ከሰው ሠራሹ ማለት ከምድራዊው ሕይወት ይልቅ በአምላክ ፈቃድ የተመሠረተው የክርስትና ሕይወት መንፈሳዊው ሕይወት የሚጥም የሚያረካ መሆኑን ሰበከ። የክርስቶስ ተከታይ ካህንም በሠርግ በሚገኝበት ጊዜ ተሾምቶ ጠጥቶ ሰክሮ ለመውደቅ ሳይሆን አዲሱን ቤታቸውን ለመመሥረት የተዘጋጁት ሙሽሮች ሕገ እግዚአብሔርን ቢጠብቁ እግዚአብሔር የሰጣቸውን የጋብቻ ሕግ አክብረው ቢኖሩ ክርስቶስ

የሚሰጣቸውን ጣፋጭ ሕይወት የሚያገኙ መሆኑን መንገር አለበት።
ንጹሕ ዘርና ሰላማዊ ኑሮ የሚገኘውም ጋብቻውን እግዚአብሔር
ሲባርከው በእሱ ሲፈጸም መሆኑን ሰባኪው መግለጥ አለበት። ካህኑ
የእግዚአብሔር ወኪል ስለሆነ በኃዘንም ሆነ በደስታ ቦታ በሚገኝበት
ጊዜ አርአያ ክህነቱን ጠብቆ የእግዚአብሔርን ቃል ብቻ መናገር
አለበት። ወደ ነገረ ዘርቅ ወደ ሐሜትና ወደ ሌላም እርሱን
ወደማይመለከት ጉዳይ ከሄደ ግን እግዚአብሔርን ያስቆጣል።
ቤተክርስቲያንንም ያስድባል።

ቸ. የቤተክርስቲያን ጉዞ በዓለም ውስጥ እንደመሆኑ መጠን የዓለምን
የኑሮ ዓይነቶች በጨው ትምህርት የማጣፈጥ ኃላፊነት የቤተክርስቲያን
ነው።

ስለዚህ ትምህርቷን ምእመናን በሚሰበሰቡበት ቦታ ሁሉ በገበያ
ቦታም እንኳ ማድረስ አለባት። በገበያ ሕይወትም ሆነ ገዢው በሚሸጡበትና
በሚገዙበት ጊዜ እንዳይተፋፈሩና አንዱ ለሌላው የሚገባውን
እንዲያደርግለት፤ ሁለጉብ የሆነ ትምህርት ቤት ቤተክርስቲያን ብዙ
ትርፍ ታገኛለች። በተለይም የዚህን ዓለም ሕይወት በገበያ አነጻጽሮ
ገበያው ሲገዛ ሲሸጥ ከዋለ በኋላ እንደሚበተን የዚህን ዓለም ለጊዜው ያለ
መስሎ የሚጠፋ መሆኑን ገልጦ ወደማታልፈው ወደ ነፍስ ገበያ ወደ
ቤተክርስቲያን መጥታችሁ በነጻ የተሰጠንን የአምላክን ሥጋና ደም
ተመገቡ ብሎ ጥሪ ቢያደርግ ብዙዎች ይሰሙታል። እነ ቅዱስ ጳውሎስ
በጥንተ ስብከት በምኩራብ ብቻ ሳይሆን በገበያም ያስተምሩ እንደነበር
የሐዋርያት ሥራ ያበረዳል /የሐዋሥራ 17፡17/።

የወንጌል ትምህርት ለሁሉም በሁሉም ቦታ አስፈላጊ መሆኑን
ለማመልከት እዚህ ላይ አንዳንድ ቦታዎችን ብናወሳም የወንጌል ትምህርት
መልእክቱ በዚሁ ይወሰናል ለማለት አይደለም። በይፋ በአደባባይ ብቻ
ሳይሆን ቤተሰብንም ጓደኛንም ከክፉ ሥራና ከአጉል እምነት እንዲጠበቁ
ማስተማር በቤተክርስቲያንና በሌሎችም ሽንጌዎች ወንጌልን
እንደማስተማር ይቆጠራል /የሐዋርያት 5፡42/። ያም ሆነ ይህ ቤተክርስቲያን
መረቧን በየአቅጣጫው ከጣለች የድካሟን ዋጋ እንደማታጣ ግልጥ ነው።
ይህም ሊሆን የሚችለው መረቡን ወደ ባሕር የሚጥለው አጥማጅ መረቡን
ከመጣሉ በፊት የመረቡን ሁኔታ የአየርን ጠባይ ዓሳ በብዛት የሚያዝበትን
አይቶና ተጠንቅቆ ከጣለ ያሰበውን ያህል እንደሚይዝ ሁሉ ምእመናንን
በቃ እግዚአብሔር ለማጥመድ ወደ ዓለም የተላከው የወንጌል ሰባኪም
ብዙ ነፍሳትን ለማጥመድ የሚችለው መረብ ትምህርቱን አዘጋጅቶ
የጊዜውን ሁኔታና የሚያስተምራቸው ሰዎች በምን ዓይነት ሊሳቡ
እንደሚችሉ ገምቶ የተነሣ እንደሆነ ነው። መንፈሳዊ ኃይል ያለው ሰባኪ
በመጠጥ ቤቶችና በሌሎችም መስል ቦታዎች እየተገኘ ሕይወታቸውን
ላጡት የሕይወት ቃል ቢነግራቸው የጠፋውን ለመፈለግ ይመጣሉ።
በዚህም የክርስቶስ ወኪል መሆኑን በግብር ያረጋግጣል። ክርስቶስ ከኃጥአን
ጋር ይወልዳል፤ ለቀራጮችም የንስሐ ትምህርት ይሰጥ ነበር። ክርስቶስ
ኃጢአትን ይጠላ ነበር። ኃጥአንን ግን ይወድ ነበር። ወደ ንስሐ

እንዲመለሱ ሰባኪውም ከኃጢአታቸው ሳይሳተፍ ኃጢአተኞችን ለመመለስ ኃጢአተኞች በብዛት ወደሚገኙበት አካባቢም የእግዚአብሔርን ድምፅ ማሰማት አለበት። እግዚአብሔር ኃጢአትን ለመፈለግ ወደዚህ ዓለም መምጣቱ /ማቴ.9÷13/። የገባቸው እነ ቅዱስ ጳውሎስ /1ኛ ቆሮ.9÷19-23/። ሌሎችም ሐዋርያት ሁሉን ለመጥቀም በየቦታው ሁሉ እየተገኙ የእግዚአብሔርን አዋጅ ያስተላልፉ ነበር።

ምዕራፍ አራት

በዕድሜ፣ በዕውቀትና፣ በሀብት ስተስደዩ ምእመናን የሚሰጡ ስብከቶች

ሕፃንም ሆነ ዐዋቂ፣ የተማረም ሆነ ያልተማረ፣ ድሀም ሆነ ሀብታም በአንዲት ቅድስት ቤተክርስቲያን ከመንፈስ ቅዱስ በጥምቀት ከተወለዱ በኋላ ሁሉም እኩል ናቸው። ወንጌልን የሚያስተምር ካህን ለእነዚህ ሁሉ የሚገባቸውን ትምህርት እያዘጋጀ ማቅረብ አለበት።

ሁሉም በያሉበት ዓለም የእግዚአብሔርን ቃል ሰምተው እንዲጠቀሙ።

ሀ. ስብከት ስሕፃናት፡-

በሀገራችን ሕፃናት የሃይማኖት ትምህርት አያስፈልጋቸው ይመስል ካህናትም ሆኑ ወላጆች እንደ ትርፍ ነገር ይቆጥሯቸዋል። አንዳንድ ወላጆች ካልሆኑ በቀር ብዙዎች ወላጆች ወደ ቤተክርስቲያን እንሂድ ብለው በሚነሡበት ጊዜ እንኳ «ደግሞ የልጅ ቤተክርስቲያን መሄድ ምን ሊያደርግ ነው» እያሉ ይከለክላቸዋል። ካህናትም በቤተክርስቲያን እንደ ቁም ነገር አድርገው አይቆጥሯቸውም። ይህም አለማወቅ ነው። አንዳንድ ወላጆች ግን ካህናትም ሆኑ ምእመናን ልጆቻቸው ቡራኬ እንዲያገኙላቸው ማለዳ ከእንቅልፋቸው እየቀሰቀሱ ወደ ቤተክርስቲያን ይወስዷቸዋል። ታሪካቸው በወንጌል እንደተመዘገበላቸው እንደነዚያ ደግ ወላጆች /ማቴ.19÷13-15/። እነዚያ ወላጆች ሕፃናትን ለማስባረክ ወደ ጌታ ሲያቀርቧቸው ሕፃናትን ከቁም ነገር ባለመቁጠር ሐዋርያት ተቃውመው ነበር። ጌታ ግን መንግሥተ ሰማያት እንደነሱ ላሉ የምትሰጥ መሆኗን በዚያ ለነበሩት ሁሉ አስተማረ። አሁንም ቤተክርስቲያን የሕፃናትን ወደ እርሷ መምጣት እንደ ቀላል ነገር ልትቆጥረው አይገባም። አትቆጥራቸውምም።

ሕፃናት በልጅነት ወራት ሃይማኖታቸውንና ታሪካቸውን ያጠኑት እንደሆነ ለሀገራቸውም ለቤተክርስቲያናቸውም ምርጥ ዕቃይ ሆኖላቸው።

ወደ ብሉይ ኪዳን ታሪክ ብንመለከት ነቢያት ሃይማኖታቸውንና ታሪካቸውን የወረሱት በሕፃንነት ነበር። ለምሳሌ እነ ዳንኤል፣ እነሲድራቅ፣ ሚሳቅና፣ አብዳናጌ ተማርከው በሄዱበት አገር የንጉሡን ግርማ ሳይፈሩ አምላካችን ያድነናል ብለው ወደ እሳት ለመወርወር

የወሰኑትና አምላካቸውንም ያመሰገኑት በልጅነታቸው ሃይማኖቸውን ስለተማሩ ነው። /ዳገ.3÷ /

በአዲስ ኪዳንም የቤተክርስቲያን ልጆች ከሕፃንነታቸው ጀምረው በቤተክርስቲያናቸው የሚሰጠውን ትምህርት ክርስቲያናዊ ሥርዓት እየተከተሉ በማድጋቸው ለክርስትና ትምህርት ምስክሮች የሆኑ ሕይወታቸውንም ለእግዚአብሔር መስዋዕት ያደረጉ በአነስተኛ ግምት የሚቆጠሩ አይደሉም። ለሕፃናት የሚሰጥ ትምህርት በሦስት ቢከፈል ጥሩ ውጤት ይኖረዋል። ይኸውም በመጀመሪያ ወጣቶችን በዕድሜ ለሦስት መክፈል ይቻላል። አንደኛ ከሰባት እስከ አሥር ያሉትን፣ ሁለተኛ ከአሥር እስከ አሥራ አምስት ያሉትን ሦስተኛ ከአሥራ አምስት እስከ አሥራ ስምንት ያሉትን ማለት ነው።

ከሰባት እስከ አሥር ዕድሜ ላሉት ሕፃናት ከቅዱሳት መጻሕፍት ታሪክ ነክ የሆኑትን ሁሉ በሙሉ ቢሰጣቸው በሕፃናት አእምሮ የሠረጸ ትምህርት በደንጊያ ላይ እንደተቀረጸ ቅርጽ እንደሚባለው ሁሉ ታሪኩን በቃል ጭምር ይይዙታል። አይረሳቸውም። ከተቻለም ታሪኩን በቃልና በጽሑፍ ብቻ ሳይሆን በሥዕልም ቢያስተምሯቸው የበለጠ ያስደስታቸዋል። ከአሥር እስከ አሥራ አምስት ላሉት ደግሞ ማለትም ታሪኩን አጥንተው ለፈጸሙት በታሪኩ ውስጥ የተሸፈነውን ምሥጢርና የኢትዮጵያን ቤተክርስቲያን ታሪክ ቢያስጠፏቸው የማይነቃቅ አዕማድ ይሆናሉ። በተለይም በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ታሪክ ውስጥ ለተዋሕዶ ሃይማኖታቸው ቢሉ አባቶቻቸው የተቀበሉትን መከራና ያፈሰሱትን ደም በሚገባ አገላለጥ ሲነግሯቸው ወጣቶቹ በቤተክርስቲያን ፍቅር ይቃጠላሉ። እነርሱም እንደ አባቶቻቸው ስለቤተክርስቲያናቸው ፍቅር ግንባራቸውን ለመስጠት ይዘጋጃሉ። ከአሥራ አምስት እስከ አሥራ ስምንት ዓመት ላላቸው ደግሞ ጠቅላላ የቤተ ክርስቲያንን መሠረታዊ ታሪክ እምነትና እንዲሁም ቀኖና በቤተክርስቲያን ስንት ጉባኤያት እንደተሠሩና ያላለፏቸውንም ቀኖናዎች ቢያስጠኑዋቸው ከዚህ ጋር የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ከነማን ጋር ግንኙነት እንዳላትና እንደሌላት፣ የእምነቷን ሥርዓትና የቀኖናዎቿን መጠን ቢያስተምሯቸው በሃያ ዓመት ዕድሜአቸው ለማንኛውም ነገር ተጠያቂዎች ይሆናሉ። ከህናትም ቢሆኑ በዓለም ሽንጤ ቀርበው ቤተክርስቲያናቸውን ለዓለም የሚያስተዋውቁ ይሆናሉ። ሌላም ሥራ በይዙ በደረሰበት ሁሉ ለቤተክርስቲያናቸው ምስክር ይሆናሉ። እንደ ኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ቤተሰቦችና ሌሎችም ክርስቲያኖች የሆኑ ሁሉ ወጣቱን የሚያሳድጉት በዚህ ዓይነት ነው። ካደገ በኋላ እንደ ጥሪውና እንደ ዝንባሌው ወደ ልዩ ልዩ የሥራ መስክ ቢጓዝም ከህኑና ምእመኑ ነገረ ሃይማኖትን ለማወቅ እኩል ናቸው። ምእመናኑ በሃይማኖት ስም ማንም ሊያወናብዳቸው አይችልም። ከህናት የቤተክርስቲያንን መመሪያ ከልጅነታቸው ጀምረው ያጠኑት ስለሆነ የቤተክርስቲያን አስተዳደር አዲስ አይሆንባቸውም። ማዘዝና መታዘዝ እንዴት እንደሆነ ያውቃሉ።

የተጣለባቸውንም ከፍተኛ ኃላፊነት አደራ /የሐዋርያነት አደራ/ በታማኝነት ይጠብቃሉ /2ጢሞ.3÷13-15/።

ለ. ስብከት ስምሁራንና ሳስተማሩ ምእመናን፡-

በሥላሴ ስም ተጠምቀው በአዲስ ሕይወት ለሚመላለሱ ምእመናን የተማሩም ቢሆኑ ያልተማሩ ሁሉም ወንድማማቾች ናቸው። እነዚህ ሰዎች የእግዚአብሔርን ቃል ለመስማት ወደ ቤተክርስቲያን በሚመጡበት ጊዜ ሰባኪው ለሁሉም የሚድኑበትን ትምህርት ማስተላለፍ አለበት። ይልቁንም ዐዋቂ ነን ባዮች በአላዋቂዎች እንዳይመኩና እንዳይታበዩ የዚህ ዓለም ዕውቀትና ፍልስፍና ከእግዚአብሔር የተገኘ ስለሆነ ባላዋቂው ወንድማችን አንኩራበት፤ አንታበይበት ከትሕትና የራቀውን ጥበብና ፍልስፍና አጠፋለሁ ብሏልና እግዚአብሔር /ኢሳ.29÷14፤ 1ቆሮ.1÷19/ እያለ የቅዱሳት መጻሕፍትን አስረጅ እያሰባሰበ ቢያስረዳቸው ከትዕቢት ይፈወሳሉ። የሰው ዕውቀት አንዱ ከሌላው እየሸመተው ነው እንጂ ከራሱ ባሕርይ የተገኘ አይደለምና፤ ከራሱ ያልተገኘ ከሆነም ሊያስመካው አይገባም 1ኛ ቆሮ.4÷7። ከዚህም ጋር ዐዋቂዎች ምእመናን በሙያቸው ያልተማረውን ወንድማቸውን እንዲያስተምሩ እሱም እንደነሱ ኑሮውን እንዲያሻሽል እንዲያደርጉ ለወንድማቸው ሕይወት ኃላፊነት ያለባቸው መሆናቸውንና የእርሱ ውድቀት ለሃይማኖታቸውና ለቤተክርስቲያናቸው ውርደት መሆኑን ሳይሸሸግ ገልጦ መናገር አለበት። የሌሎች የእምነት ድርጅቶች ለትምህርቱና ለምክሩ ማሠራያ የሁላችንም ፈጣሪ እግዚአብሔር እኛን ለማዳን ያደረገውን ጉዞና ራስን ማዋረድ አብራርቶ ማስተማር አለበት፤ ይህ የሆነ እንደሆነ ሁሉም በድርሻው ይሠራል።

ያልተማሩት ምእመናንም ከተማሩት ጋር በጸሎትና በአምልኮት ቦታ በቤተክርስቲያን በአንድነት በሚገኙበት ጊዜ ከምሁራን ወንድሞቻቸው ጋር በክርስቶስ አንድ መሆናቸውን እንዲያውቁትና ዝቅተኝነት እንዳይሰማቸው በተፈጥሮ የተሰጣቸው ዕውቀት መብዛት ማነስ ሳይሆን እያንዳንዱ በተሰጠው መክሊተ ሃይማኖት ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባርን ማትረፉና አለማትረፉ ብቻ መሆኑን ቢያስተምር አልተማርኩም የሚለው «አልተማርኩም» አላውቅም ስለማላውቅ የወደድሁትን ሁሉ እሠራለሁ ብጠየቅም ስለማላውቅ ነው እላለሁ» ብሎ ያስበውን የሞኝ ግምት ያስተወዋል።

በዕውቀት የተለያዩ ምእመናን ብቻ ሳይሆኑ በሀብትም የተለያዩ ምእመናን የአንዲት ቤተክርስቲያን አባል ናቸው። እነዚህ በሁለት ዓይነት የኑሮ ደረጃ ላይ የቆሙ ምእመናን አምልኪቸውን ለመግለጥ ቃል እግዚአብሔርን ለመስማት ወደ ቤተክርስቲያን ይመጣሉ። በዚህ ጊዜ ብልሁ መጋቢ ካህን ለሁለቱም የሚስማማ ሁለቱንም የሚያገናኝ ሁለቱንም ያቀፈ ስብከት ማስተማር አለበት።

ለባለጸጉች ብልጽግና ከእግዚአብሔር የተገኘ መሆኑን፤ እግዚአብሔር ሰውን ባለጸጋ ማድረጉ ለሌላው እንዲተርፍ እንጂ ከሚበቃው በላይ እንዲያካብት አለመሆኑን ገልጦ ለማስረዳት በብሉይ ኪዳን ከነበሩት ባለጸጉች በሀብታቸውና በንብረታቸው ሳይመኩ እንግዳ በመቀበል

የተራበን በማብላትና የተጠማን በማጠጣት፤ ለታረዘ በማልበስ እግዚአብሔርን ያገለገሉትን አበው ታሪክ ለአድማጮች በሰፊው አብራርቶ ማሰማት የሰባኪው ተቀዳሚ ሥራ ነው።

ከዚያም በአዲስ ኪዳን ትምህርት ሀብት ሁሉ ከእግዚአብሔር የተገኘ ነው፤ ክርስቲያኖች ምድራዊ ድልብ እንዳያደልቡ /ማቴ.6÷19-21/ መታዘዛቸውን በማስመልከት ገንዘብ መውደድ የኃጢአት ሥር መሆኑን /1ኛ ጢሞ.6÷10/ ባለጸጎች አድማጮችን ማስገንዘብ ይኖርበታል። ገንዘብ የሚወዱና በድልብ ላይ ድልብ የሚያነባብሩ ሀብት የእግዚአብሔር ብቻ መሆኑን የዘነጉ ስግብግብ ባለጸጎች በክሕደት ወጥመድ ማለት ገንዘብን በማምለክ ወጥመድ የተያዙ መሆናቸውንና አወዳደቃቸው የከፋ መሆኑን እንዲያውቁት አስረጅ አቅርቦ ማስጠንቀቅ አለበት /ሉቃ.12÷15-21፤ 1ኛ ጢሞ.6÷10/ በመጋቢነቱ ካወቀበት ግን ሀብት ሁሉ የእግዚአብሔር ስለሆነ ባለጸጋ መሆን ኃጢአት አይደለም። ማከፋፈሉ ግን ብልህ መጋቢነትን ይጠይቃል። ይህ ካልሆነ ማለት ሀብት አግኝቶ በመጋቢነት ካልታወቀ የገንዘቡ የሀብቱ ባለቤት በመጣ ጊዜ ውርደት ያስከትላል /ማቴ.24÷45-51/። ይህን የአዲስ ኪዳን ትምህርት ያጤነ ለገንዘብና ለእግዚአብሔር ማለትም ለሁለቱም መገዛት የማይቻል መሆኑን ተረድተው ብዙ ሀብታቸውን ርግፍ አድርገው ትተው እጃቸውንም ልባቸውንም ለእግዚአብሔር የሰጡ አበው ታሪክ እንደ ፈርጥ ሆኖ ቢጠቀስ የሰባኪውን ማስጠንቀቂያ ያጠነክርለታል። በምክር ቢያስተምር አንሰማም ያሉትን ባለጸጎች ግን እንደ ያዕቆብ ሐዋርያ በሙሾ ጠባይ ወዮላቸው ባለጸጎች እያለ ማስጠንቀቂያውን ሊያቀርብ ይችላል። የእግዚአብሔር አስተርጓሚ አዋጅ ነጋሪ ነው። /ያዕ.5÷1-6/። ምናልባት ደንግጠው ቢመለሱ መምህሩ በዚህ ሁሉ መልእክቱን ካስተላለፈ በኋላ ቢሰሙት ያድናቸዋል ባይሰሙት ግን ራሱን ያድንበታልና /1ኛ ጢሞ.4÷16/። ዋናው ቁም ነገር በእግዚአብሔር ዘንድ የሚያስጠይቀው ሀብት ሳይሆን በመጋቢነት አለማወቅ ነው። መልእክቱ የሚተላለፈው ለባለጸጎች ብቻ ሳይሆን ለድሆች ምእመናንም በባለጸጎች ወንድሞቻቸው እንዳይቀኑና ጥላቻው እንዳያድርባቸው ሁሉም የእግዚአብሔር ልጆች መሆናቸውን እንደ መግቢያ አድርጎ ትምህርቱን መጀመር አለበት። ከዚያም በማያያዝ ድሆች ምእመናን የእግዚአብሔርን በረከት እየለመኑ ቢሠሩ እንደሌሎች ወንድሞቻቸው እራሳቸውን የሚችሉበት ገንዘብ ለማግኘት መቻላቸውን የሚያበስር ዜና ቢነገራቸው የእግዚአብሔርን ረድኤት አጋዥ አድርገው ወደ ሥራው ይሠማራሉ።

ባለጸጎች ትምክህትና ትዕቢት ስስት እንደሚያጠቃቸው ሁሉ ድሆችንም ምቀኝነትና ስንፍና ያጠቃቸዋል። እግዚአብሔርንም የማርራሉ። ሰባኪው እንደ መልካም ዶክተር የሁለቱንም የውስጥ በሽታ ነቅሎ ለመጣል ማንኛውንም ዘዴ መፈተን አለበት።

በአጠቃቀም ለሁለቱ ተቋራኝነት አስታራቂ መገናኛ ድልድይ የሚሆነው የካህኑ ትምህርት ስለሆነ ጥንቃቄ ያስፈልገዋል። ቤተክርስቲያን ሀብታሞችን የምትደግፍ ከሀብታሞች ጋር የምታጨብጭብ ድሆችን ግን

የምትጸዩፍ የምትንቅ እየመሰላቸው ብዙ ሰዎች የተሳሳተ አነጋገር ስለሚናገሩ ካህኑ ስለሁለቱ የሚሰጠው ትምህርት አሻሚ ሳይሆን ግልጥ ሆኖ የሚታይ መሆን አለበት። ሰባኪው መልእክቱን በሚያስተላልፍበት ጊዜ ስለዚህ ሁሉ ነገር በቅድሚያ ያወቀና የተረዳ መሆን አለበት። አንዳንድ በካር ሰባክያን ባለጸጋውን ነቅፈው ድሀውን የደገፉ እየመሰላቸው ገንቢ ምክርና ተግሳጽ እንደመስጠት ፈንታ ባለጠግነትን ወይም ሠርቶ ማግኘትን የሰይጣን ግብር አስመስለው ያቀርቡታል። በዚህ ጊዜ ብዙ የቤተክርስቲያን ሰዎች ሰባኪው የሚለው ስለማይገባቸው «አትሥሩ ተቀምጣችሁ ዋሉ ማለቱ ነውን?» ብለው በልቡናቸው ቅሬታ ያድርባቸዋል። አንዳንዶች ግን ይህንኑ አነጋገር ምክንያት በማድረግ ከቤተክርስቲያን እየራቁ ይሄዳሉ። ሌሎች ደግሞ ድህነትን የእግዚአብሔር ቁጣ በማስመሰል ባለጸገኑትን የሚክብና የሚያሞካሽ የውዳሴ ከንቱ ስብከት ይሰብካሉ። በዚህ ጊዜ ደሃው የቤተክርስቲያን አባል በባለጠጋው ወንድሙና በዚያ ሰባኪ ላይ የጥላቻ መንፈስ ያድርበታል። ከዚህም የተነሣ «ላለው ቅንጭብ ያረግዳል፤» እንደሚባለው «ቤተክርስቲያን ያላቸውን ሰዎች ነው የምትደግፈው ድሃን ቁም ነገር አትልም» በማለት ከቤተክርስቲያን ይርቃል። ስለዚህ ከላይ እንደተገለጠው የሰባኪው ፍሬ ነገር በሁለቱም ዘንድ ተቀባይነት እንዲኖረው ሁሉንም ያቀፈ እንዲሆን ያስፈልጋል።

ምዕራፍ አምስት

ስብከትና ፖለቲካ

ፖለቲካ ማለት የምድራዊ መንግሥት የአመራር ሥርዓትና ስልት ነው። አንድ አገር ወይም ሕዝብ በመንግሥትነት ከታወቀ የራሱ የሆነ ፖለቲካ አለው። ነገሩ በጣም ግልጥ እንዲሆን የመንግሥትና የሕዝብ ግንኙነት የመንግሥትና የመንግሥት ግንኙነት ሁሉ ፖለቲካ ይባላል።

ይህን የመንግሥት ፖለቲካ የሚመሩ በዚሁ የሠለጠኑ ባለሥልጣኖች አሉ። መንግሥታቸው ከሕዝባቸው ጋር ወይም ከሌላው መንግሥትና ሕዝብ ጋር ሊኖረው የሚገባውን የአመራር ሥልት በተማሩት ትምህርት ያውቁታል። ወንጌልን የሚሰብክ ሰባኪም በሰውና በእግዚአብሔር መካከል ስላለው ግንኙነትና በሰውና በሰውም መካከል ስላለው የወንድማማችነት ግንኙነት በሰፊው ተንትኖ ያውቃል። ወንጌልን የሚያስተምር ሰባኪ ስለፖለቲካ ጥናት ቢኖረውም ወንጌልን በሚያስተምርበት ጊዜ በፖለቲካ ውስጥ እንዳይገባ መጠንቀቅ አለበት። በቤተክርስቲያን የወንጌል ሰባኪዎች እነ ቅዱስ ጳውሎስ በወንጌልና በፖለቲካ መካከል ያለውን ልዩነትና ግንኙነት በደንብ ያውቁ ነበር፤ ምእመናን ምንም እንኳን በክርስቶስ ነጻ የወጡ ቢሆኑም በሀገር ደረጃ ደግሞ አለቃ የለሽ መስለው እንዳይታዩ ይመክሯቸው ነበር /ሮሜ.13÷1-17/። እግዚአብሔርን መፍራት የአገርን መሪዎች ማክበር በቤተክርስቲያን ጥንተ ስብከት የታወቀ ነው። /1ኛ ጴጥ.2÷13-14/። እግዚአብሔርን መፍራት ማለት ሕጉን መጠበቅ ነው።

መሪዎችን ማክበር ማለት ስለሀገር ስለሕዝብ አንድነትና ነጻነት እነርሱ በሚያዙት መሠረት ማለት ነው። ሰባኪው እነዚህን መሪ ንባቦች በጤናማ ትርጓሜ ተርጉሞ ለአድማጮች ቢያሰማ በፖለቲካውና በወንጌል ትምህርት ሰላምና አብሮ መሥራት ይመሠረታል። አንድ የቤተክርስቲያን ምእመን የሚኖርባት ሀገር በግፈኞች ከተወረረች መንግሥት ያን ምእመን በጠላት ላይ እንዲዘምትና የሀገሩን ዳር ድንበር እንዲያስከብር ቢያዘው ሃይማኖቱ ይከለክለኛል ሊል አይችልም። ይህን የሃይማኖት ቅርንጫፍ ያቋቋሙት አገሮች የጥፋት መልእክታቸው በሀብትና በዕውቀት ዝቅተኛ ወደሆነው ወደ ሦስተኛው ዓለም እስያና አፍሪቃ ይልኩቸዋል። እነርሱም እየመጡ ሰውን ግራ ያጋቡታል ለራሳቸው ግን የራሳቸውን መከላከል ብቻ ሳይሆን የጦር ፋብሪካቸው እንዳይዘጋባቸው ልዩ ልዩ የመለያዎ ዘዴዎችን በመፍጠር በሰው ደም ይነግዳሉ። ሰባኪው ዓይናማ ከሆነ ፖለቲካና ስብከት የሚለያዩበትን ማለትም ልዩነታቸውን ጠንቅቆ ማወቅ አለበት። ዓላማቸው የተለያየ ነውና። በፖለቲካ ከምድራዊ መንግሥት ጋር ግጭት ለመፍጠር አንዳንድ አድር ባዮች ይሞክራሉ። ይህም የተጀመረው አሁን ዛሬ አይደለም። ቤተክርስቲያን ስትጀመር ጀምሮ የነበረ ፈተና ነው። የቤተክርስቲያን ራስ መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስን ከቄሣር መንግሥት ባለሥልጣኖች ጋር ለማጣላት የሞከሩ ሂሮድሳውያን ራት አግባዎች «ለቄሳር ግብር መስጠት ይገባል ወይስ አይገባም?» የሚል ጥያቄ አቅርበውለት ነበር። እርሱ በሃሳባቸው አይገባም ቢላቸው ከቄሣር መንግሥት ጋር ለማጋጨት ነው። ይገባል ቢላቸው ደግሞ ይህስ ጥሩ የሃይማኖት መምህር አይደለም ብለው አላዋቂውን ሕዝብ ለማወናበድ ነው። መድኃኒን ግን የቤተክርስቲያን አባላት ምእመናን አለቃ የለጆች አለመሆናቸውን ሲገልጥ የቄሣርን ለቄሣር የእግዚአብሔርን ግን ለእግዚአብሔር መስጠት ይገባል አላቸው። /ማቴ.22÷15-22/ አሁንም ሰባኪው የፖለቲካውና የወንጌልን ጠባይ አጥርቶ ካወቀ ከስህተቱ ይጠነቀቃል። ለገዢዎች እንድንታዘዝ ለእነርሱም የሚገባውን ሁሉ እንድናደርግ ቅዱሳት መጻሕፍት አዘዋል። እንድንሰብክ የታዘዝነው ግን የተሰቀለውን ክርስቶስን ብቻ ነው /1ኛ ቆሮ.1÷23/።

አንዳንድ ሰባኪያን በየጊዜው የሚነሡ ባለሥልጣኖችን በማሞካሸት እንጀራቸውን ያበሰሉ እየመሰላቸው ወንጌልን ለመስበክ መስቀል ጨብጠው ቅዱስ መጽሐፍ ይዘው በቤተክርስቲያን የፖለቲካ ንግግር ያደርጋሉ። በዚህ ጊዜ የእግዚአብሔርን ቋ ለመስማት የተቀመጡ ምእመናን ሰባኪዎችን ይታዘቧቸዋል። ሌሎች ሰባኪዎች ደግሞ የተነሡበትን ርዕስ ማብራራት ሲያቅታቸው ያንዱን አመራር በመንቀፍ የሌላውን በመደገፍ የፓርቲ መሪዎችን ዓይነት ስብከት ይሰብካሉ። ይህ ዓይነቱ የሰባኪዎች መመሪያን አለማወቅ የቤተክርስቲያንን ዓላማና የአመራር አቅጣጫ አለማስተዋል ነው። ሰባኪው የግለሰብ ስም ወይም የፓርቲ ስም ሳይጠራ ፍርድ ተጓደለ ድሃ ተበደለ ብሎ ለመዝለፍም ሆነ ለመገሠጽ ይችላል። ያውም ራሱ በራሱ በቅዱሳት መጻሕፍት መነሻነት እንጂ በሌላ ተጽዕኖ የሌላ መሣሪያ በመሆን አይደለም። ድሃ ሲጮህ እሳቸው ቸል የሚሉትንና

ሊያገለግሉት የተሾሙትን ሕዝብ ሥቃይና ችግር የማይመለከቱትን ባለሥልጣኖች በነሄሮድስ የደረሰውን የእግዚአብሔር መቅሰፍት አስረጅ አድርጎ ቢገስጽቸው የሐዋርያ ወጉ ነው /ዮሐ.ሥራ.12÷20-24/::

የፖለቲካ ባለሥልጣኖችን በተግሣጽ ብቻ ሳይሆን በምክርም ማባበል ይገባል:: የያዙት ሥልጣን ከእግዚአብሔር የተገኘ መሆኑን ያለ እግዚአብሔር ፈቃድ ግን ምንም ሊያደርጉ አለመቻላቸውን /ዮሐ.19÷11/ ገልጦ ቢነግራቸው ያሉበትም የዳኝነት መድረክ የእግዚአብሔርን ሕዝብ ሊያገለግሉበት የተሰጣቸው መሆኑን ቢቀበሉትም ባይቀበሉትም ማስተላለፍ ግዴታው ነው::

ስብከትና ፖለቲካ በዚህ አኳኝ ካልሆነ በቀር በቤተክርስቲያን ስም ወንጌልን እንዲያስተምር የተሰየመው ካህን በተንኮል ወይም መመሪያን ባለማወቅ በሞኝነት ወደ ፖለቲካ ውስጥ ገብቶ ከዘባረቀ ቢደግፍም ድጋፉ ቢነቅፍም ነቀፋው አያስመሰግነውም:: ይልቁንስ ሃይማኖቱን ቤተክርስቲያኑን ያስነቅፋል:: ያስጠላል:: የቤተክርስቲያን እምነትና ቀኖና ከፖለቲካ ሕግና መመሪያ የተለየ እንደመሆኑ መጠን ስብከትም ከፖለቲካ የተለየ መሆኑን በቅድሚያ አስረድተናል:: እንግዲህ የወንጌል ሰባኪዎች የተሰቀለውን ክርስቶስን ብቻ እንዲሰብኩ ይህች አነስተኛ መመሪያ በመጠኑም ቢሆን ትረዳለች::

በሃያኛው መቶ ክፍለ ዘመን ያለ ሰባኪ ስለዓለም አቀፍ የፖለቲካ አቋም የሚያውቅ መሆን አለበት:: አንድ መንግሥት በሌላው ላይ የሚያደርገውን ተጽዕኖ ማለት ጉልበታም ነኝ የሚለው መንግሥት በደካማው መንግሥት ላይ የሚያሳየው የትዕቢት ጠባይ በወንጌል ሰባኪው አንደበት መወገዝ አለበት::

አንድ መንግሥት የራሱን ርዕዮተ ዓለም ሌሎች ሕዝቦችና መንግሥቶችም ሁሉ እንዲይዙለት ይፈልጋል:: የእሱ ሃሳብ ተገዥዎችና ምጽዋተኞች እንዲሆኑ በሃይማኖት አሳቦና የሃይማኖት ልብስ ለብሶ መጽሐፍ ቅዱስን አስይዞ ቢጽ ሐሳውያንን በመላክ በሚሰጠው ርዳታ በማስፈራራት በሌላም በብዙ ዓይነት መንገድ ይጥራል::

ሃሳቡ ተቀባይ ቢያጣ ርዳታውን ያቆማል:: የጥፋት መልእክተኞችን እየላከ የውስጥ ለውስጥ ብጥብጥ እንዲነሣና ደም እንዲፋሰስ በጎረቤት ያሉ የወንድማማች ሀገሮችን በሐሳብ በመከፋፈል እርስ በርሳቸው እንዲፋጁ በማድረግ የሚፈጽመውን ሰይጣናዊ ወንጀል ሰባኪው ለምእመናን ማሳወቅ አለበት:: ያንን የፖለቲካ ሰዎች እንዴት እንደሚመለከቱት ሰባኪው በሰፊው ሊያስረዳ ይገባል:: ይህንንም በቤተክርስቲያን ብቻ ሳይሆን በፖለቲካ ሰዎችም ዘንድ በሰፊው ሊያስረዳ ይገባል:: ነገር ግን በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ለ5,000,000 ሰዎች ሞት ምክንያት የሆነው ጦርነት እንደገና ለመቀስቀስና የሰውን ደም በከንቱ ለማፍሰስ ዛሬ በዓለም አቀፍ ደረጃ የጦር መሣሪያው ገበያ የደራ መሆኑን ገልጦ በዚህም አድራጉቱ ዓለም ከስሕተቱ የማይማር ነው:: ካለ በእኔ ሰባኪው ጦር በዓለም በሚገኙ ወገኖቻችን ላይ ያደረሰውን ጉዳት

በመዘርዘር የአካል ጉድለት የሚገኙ ስንት ወንድሞቻችንና እገቶቻችን እንዳሉ፣ እንዲሁም ለሰው ልጆች መታወቂያ የሚሆኑ በብዙ ድካም የተሠሩ ዕቃዎችና የባሕል መሣሪያዎች እንደወደሙ፣ ብዙ ሕዝብ የሚኖርባቸው ከተሞች ከነዋሪዎቻቸው ጋር በሐይድሮጅን በምብ መጋየታቸውን በአስረጅ ጠቅሶ ጦርነትን ሲያወግዝ በጦርነት ሳቢያ በሰው ደም የሚነግዱ የጦር መሣሪያ ቸርቻሪዎችን የፖለቲካ መሪዎችንም ቢገሥጽ ሁለገብ ሰባኪ ይሆናል። በዚህ ፈንታ ማለት በእግዚአብሔር ገንዘብ ሰው ሰውን በመግደል ፋንታ ሰው የሚድንበትን የሥልጣኔ በር መክፈትና የራሱ የሰው ዘር ዳቦ በልቶ የሚያድርበትን መንገድ ብንቀይስ እግዚአብሔር የሚደሰት መሆኑን በይፋ መስበክ ይገባል። ዓለም እንደ ልማዱ የእግዚአብሔርን ቃል አልሰማ ካለ ግን፣ ሁለቱ የጃፓን ከተሞች ሔሮሽማና ናጋሳኪ ብቻ ሳይሆኑ ሌሎችም የጦር ወዳድ መንግሥታት እንደ ኮራዚን እንደ ቤተ ሳይዳ እንደ ሰዶምና እንደ ገሞራ ህልውናቸው ጠፍቶ የሚቀር መሆኑን ሰባኪው በማስጠንቀቂያ ቃል ማስረዳት አለበት። ጦርነት የብዙዎቻችንን ቤት አራቁቶ የብዙዎችንም ሕይወት በአስቃቂ ሁኔታ ያጠፋ ከእንዳንድ የፖለቲካ መሪዎች እንደ ሒትለርና ሙሶሊኒ ካሉ ጭንቅላት የሚመነጭ መርዝ ነው።

ስለዚህ ቤተክርስቲያን በሰው ልጆች መካከል ፍቅርን ሰላምንና እኩልነትን ትሰብካለች። ጠብን ለእኔው ብቻ ይሁን ማለትንና ከዚህም የሚመነጭ ጦርነትን ታወግዛለች።

ምዕራፍ ስድስት

ስብከትና ኦርቶዶክሳዊ ጠባዩ

በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን መድረክ ቆሞ የእግዚአብሔርን መልእክት የሚያስተላልፍ ካህን ኦርቶዶክሳዊ ለዛ ሊኖረው ይገባል። ማለት ቀደም ብሎ በመጀመሪያው ምዕራፍ እንደተናገረው የአነጋገሩ ቋ እጅግ ኮምጣጣ ያልሆነ የለዘበ /ማቴ. 12÷20 ኢሳ. 42÷1-6/ መሆን አለበት።

ስብከቱም ኦርቶዶክሳዊ ላህይ ኦርቶዶክሳዊ ጠባይ ሊኖረው ይገባል። አንዳንድ ሰባክያን ወንጌልን በሚያስተምሩበት ጊዜ ስለእግዚአብሔር መኖር ስለእግዚአብሔር ቀዳሚነት ብቻ ስብከው ይቀመጣሉ። ስለእግዚአብሔር ሕልውና በአይሁድ ቤተ መቅደስም ሆነ በእስላም መስጊድ በየጊዜው ስለሚሰበክ ይህ ስብከት የወል የሆነ ስብከት እንጅ የቤተክርስቲያን ስብከት ለመሆኑ ምልክት የለውም። ሌሎች ሰባኪያን ደግሞ ስለኢየሱስ ክርስቶስ አዳኝነት ብቻ ተናግረው በእሱ ያመንን እኛ አሁን በምን ዓይነት ሁኔታ መዳንን እንደምናገኝ መግለጫ ሳይሰጡ በዚህ ብቻ ንግግራቸውን ይደመድማሉ። የዚህ ዓይነት ስብከትም ኦርቶዶክስ ባልሆኑ አብያተ ክርስቲያናትም ስለሚሰማ ይህ ስብከት ኦርቶዶክሳዊ አይደለም። ለስብከት ኦርቶዶክሳዊ ላህይ፣ ኦርቶዶክሳዊ ጠ

ባይ እንዲኖረው ከተፈለገ የሚከተሉትን መመሪያዎች መመልከት ይጠቅማል።

- ሀ. መድረኩ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን እንደመሆኑ መጠን በእመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም የበዓል ቀን፣ የሷን ታሪክና ንጽሕናዋን፣ ቅድስናዋን፣ በእግዚአብሔር መመረጧን፣ በሰው ልጆች የመዳን ታሪክ ውስጥ ያደረገችውን አስተዋጽኦ፣ አምላክን መውለዷን፣ ሰደቷን፣ በኋላ ለእኛ ለምእመናን ምሕረትን በማማለድ የታወቀች የታመነች አማላጅ መሆኗን ምእመናን አውቀው በእመቤታችን እንዲማጠኑ ገልጾ ገጸ ልቡናቸውን ወደ እመቤታችን መመለስ፤
- ለ. የመላእክት በዓል በሚከበርበት ዕለት መላእክት በእግዚአብሔር ፊት ያላቸው የባለሟልነት ቦታ፣ የእግዚአብሔርን ምሕረት ለሰው ዘር የሰውን ጸሎትና ትሩፋት ወደ እግዚአብሔር ለማቅረብ የሚፈጽሙትን ቅን አገልግሎት፣ የእግዚአብሔርን ሕግ በሚጥሱ ላይ ደግሞ የእግዚአብሔር ኃይሉ መገለጫዎች መሆናቸውን፣ በቤተ ክርስቲያን አመሠራረት የፈጸሙት አገልግሎት በሚገባ ተገልጦ ድርሳናቸው ውስጥ ካሉት አንዳንድ ተአምራት አስረድቶ ምእመናንንም በመላእክት አማላጅነት ከፈጣሪያቸው ይቅርታን እንዲጠይቁ ምክር መስጠት፤
- ሐ. በዓሉ የቅዱሳን እንደሆነ ቅዱሳን አበው በዓላውያን ፊት ስለ ክርስቶስ **አዳኝነት መስከረው፣ በእሳት በሰለት የተገደሉ ሰማዕታትም ቢሆኑ** መናፍቃንን ባፍ በመጣፍ ብለው የረቱ፣ ወንጌልን ዙረው ያስተማሩ ምሁራንም ቢሆኑ «ኩኑ ቅዱሳን እስመ አነሂ ቅዱሰ።» እኔ ቅዱስ እንደሆንሁ እናንተም ቅዱሳን ሁኑ የሚለውን መመሪያ በመከተል /ዘሌ.19÷2፣ ቀዳ ጳጥሮስ 1÷16/ ንጽሕናን ለማግኘት አርዑተ ምንኩስናን ተሸክመው ከኖሩት በመጠኑ ነፃክቶ እነዚህ ቅዱሳን ለቤተክርስቲያን ትምህርትና ጠቅላላ አቋም የከፈሉትን መሥዋዕትነት በማብራራት አሁንም ከሞቱ በኋላ በቤተክርስቲያን ክብር የሚገባቸው መሆናቸውን ምእመናንም በቅዱሳን ጸሎትና ምልጃ ከፈጣሪያቸው ምሕረት የሚያስገኙ ቅዱሳንን እንዲመስሉ ማስተማር ምእመናንን ወደ ቅድስና ሕይወት ይመራል።
- መ. ስለ ቤተክርስቲያን ቀኖና፣ ስለአጽዋማት፡፡ በቤተክርስቲያን ጸም ማለት ምን ማለት እንደሆነ፣ ጸም ለክርስቲያኖች የሚገባ መሆኑን፣ መድኃኒታችን በምንጸምበት ጊዜ ልናደርገው የሚገባንን እንዴት እንዳስተማረን፣ በዚያም ትምህርት የጸምን ሕግ ከነአፈጻጸሙ የሠራልን መሆኑን፣ እሱም ራሱ መጽሙ፣ አያሌ ነቢያት በጸም ወደ ፈጣሪያቸው መድረሳቸው፣ በክርስትና ሃይማኖት ውስጥ ጸም አምላካዊ ሕግ ሆኖ መሰጠቱ፣ ቅዱሳን ሐዋርያትና ከእነርሱም በኋላ የተነሡት ሊቃውንት የጸምን ጠቃሚነት እየሠሩ ማስተማራቸው፣ እኛም የጸምን ሕግ አክብረን ጠብቀን የያዘን እንደሆነ እግዚአብሔር ለአባቶቻችን

የሰጠውን ክብር ለእኛም የማይነፍገን መሆኑን በሰፊው አብራርቶ መስበክ፤ በእኛ ቤተክርስቲያን ስንት የጾም ወራት እንዳሉ ማሳወቅ።

ሠ. ስለ በዓላት፡- በዓላት በብሉይ ኪዳን እንዴት ሲከበር እንደነበርና በሐዲስ ኪዳንም ቀኖናት የበዓላት አከባበር እንዴት እንደሆነ፤ በእኛ ቤተክርስቲያን ስንት የበዓላት ወራቶች እንዳሉና በዓል ማክበር ለዘፈን ለጨዋታ ብቻ ሳይሆን ለእግዚአብሔር ምስጋና ማቅረቢያ እንዲሆን የተወሰነ መሆኑን፤ በዚያም ላይ በዓል ማክበር ከእግዚአብሔር የተሰጠ ሕግ እንደመሆኑ መጠን በበዓላችን ቀን ልናደርጋቸው የሚገቡንን የክርስቲያን ሥነ ሥርዓቶች ማስተማር፤

ረ. ጠቅላላ ክርስቲያናዊ ሥነ ምግባር አለማድረግ ብቻ ሳይሆን ማድረግንም የሚጠይቅ ነው። ለምሳሌ በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ካሉት ምእመናን ሀብታሞች ቢኖሩ እነዚህ ምእመናን የሰው የማይፈልጉ የራሳቸውን የማይሰጡ ቢሆኑ የሰውን ባለመፈለጋቸው ብቻ የክርስቲያንን ሥነ ምግባር አሟልተዋል ሊባሉ አይገባም። ከእነርሱ የሚፈለገው የሰውንም አለመመኘት የራስንም ማካፈል ነውና። በብሉይ ኪዳን ሕግ ነፍስ አትግደል ይላል። በክርስትና ግን ለሞት ምክንያት አለመሆን ብቻ ሳይሆን ለሕይወት ምክንያት መሆን ያስፈልጋል። ማለትም ማንኛውም ክርስቲያን ለወንድሙ ሕይወት ኃላፊነት አለበት ማለት ነው። ወንድሙ ቢርበው ማብላት፤ ቢጠማው ማጠጣት፤ ቢራቆት ማልበስን፤ የመሳሰሉትንም ደገና ሥራ ሁሉ ማድረግ ይገባዋል።

ሰ. በዝክር፤ በሰንበቴና በማኅበር ማዕድ ላይ በሚገኝበት ጊዜ ሰባኪው ሰንበቴም ዝክርም ማኅበርም በመጀመሪያዎቹ ክርስቲያኖች ዘንድ ሲሠራበት የኖረ ክርስቲያናዊ ትውፊት መሆኑን፤ ትውልድ ሁሉ እንዲያጠናው አስረጅ ጠቅሶ ማስረዳት፤ /ለምሳሌ የሐዋ. ሥራ2፡42-46/ ሐዋርያት በጥንተ ስብከት በአንድ ላይ እየተሰበሰቡ ከጸሎት በኋላ የሚበሉትን ራት፤ በሀብት በንብረት ሳይለያዩ የኖሩትን ኑሮ።

ስሰባኪው የሚሆን ተጨማሪ ማሳሰቢያ

1. በማያውቀው ቋንቋ ጥቅስ ባይጠቅስ ጥሩ ነው። ፍቺውን ስለማያውቀውና አነባበቡም ስለሚበላሽበት ከትዝብት ላይም እንዳይወድቅ፤
2. ከማያውቀው መጽሐፍ አይጥቀስ፤ ሰሚዎች የማያውቁ መስሎት የአንዱን ለአንዱ እየሰጠ ያጋጨው እንደሆነና ምናልባት ከሰሚዎች ውስጥ ከርሱ የበለጠ የሚያውቅ ያለ እንደሆነ ሰባኪው መሳቂያ ይሆናል። ይህ ስሕተት ብዙ ጊዜ በመደጋገም የሚፈጸም ነው። ይህንን ስሕተት የሚፈጽሙት ከመማራቸው በፊት ዐዋቂ ለመባል የሚፈልጉ ናቸው። በልማድ በስሕተት ከሚጠቀሱት ጥቅሶች ለምሳሌ በሃይማኖተ አበው በሕገ መንግሥት «ለእመ ሆርክ ብሔረ ባዕድ ኩን ከማሆሙ»

«ተልከህ ወደ ሌላ ሀገር በምትሄድበት ጊዜ እነርሱን ምሰል» የተባለውን ቃል አንዳንድ ካህናት ምንም ሳይሳቀቁ «ኩን ከማሆሙ እንዳለ ጳውሎስ» እያሉ ሲጠቅሱ ይሰማሉ። ለምሳሌ ያህል ይህን አልን እንጂ ብዙ ብዙ አሉ።

3. ምእመናን በሚያውቁት ቋንቋ ባይጠቅስ የተሻለ ነው። ከጠቀሰም ጥቅሱን በየቦታው እያብራራ ቢሄድ ጥሩ ነው። እንዲያው ዝም ብሎ እየጉለተው ቢሄድ ግን ለምእመናን ከነፋስ ጋር የሚነጋገር ይመስላቸዋል። ይህ ዓይነት ጥቅስ ገበሬ አስደንግጥ ይባላል። ሰባኪው ትምህርቱንም ሆነ ጥቅሱን ምእመናን በሚሰሙት ቋንቋ ያስተላለፈ እንደሆነ ሰሚዎች አሜን ለማለት ይችላሉ።
4. በሰባኪዎች ፊት ራስን ማከክ፣ ጆሮን መኮርኮር፣ አፍንጫን መጎርግር የጭንፍ የጭንፍ መካከል ማከክ፣ እነዚህን ሁሉ ማድረግ አይገባም። እነዚህ ድርጊቶች ሁሉ የአካልን መቆሸሽ የሚያመለክቱ ስለሆነ የመጸዳጃ ሰዓትም የተለየ ሰዓት ስላላቸው ከዚህ ጋር ሰባኪው በእግዚአብሔር ፊት እንዳለ አለማሰቡን ስለሚያሳይ በልባቸው ውስጥ ሌላ ሐሳብ ሊፈጠር ስለሚችል።
5. እጅን ያለአግባብ ማወራጨትና መላ አካልን ማውረግረግ ማንዘፍዘፍ አይገባም። ሰሚዎች የሚነገራቸውን ቃል እግዚአብሔር ሳይሆን የሚመለከቱት የሰውየውን ሁኔታ ይሆናል። በርግጥ ሰው በልምዱ በሚናገርበት ጊዜ እጁን ሊሰነዝር ራሱን ሊነቀንቅ ይችላል። እንዲያው በግድ የለሽነት ዛር እንደያዘው በሸተኛ መወግሸት ግን ጤነኛ አያሰኝም።
6. እጅን በኪስ ውስጥ አስገብቶ መናገር አይገባም። እጅን ወደ ኪስ ማስገባት ሁለት ትርጉም አለው፣ አንዱ የትካዜ ሁለተኛው የኩራት ምልክት ነው። ሰባኪው በሚሰብክበት ጊዜ መጽሐፍ ቅዱስን ጨብጦ እግዚአብሔርን በመፍራት በጥንቃቄ እንጂ በትካዜ ወይም በኩራት መንፈስ ያለ መስሎ እንዳይታይ፤
7. አፍን ዋሻ አስመስሎ ከምእመናን ፊት ማፏሸክ ሰባኪውን ያስነውራል። እንቅልፍ ያለቀቀው ወይም የያዘው ያስመስለዋልና። ለራሱ ንቃት የሌለው ሌሎችን ለማንቃት እንዴት ይችላል? ምእመናንም ይህን ሲያዩ አሁንም ልባቸው ወደ ሌላ ይሄድና ሰባኪውን ወደመንቀፍና ወደማማት ይደርሳሉ። ለጉዳዩ እሱ እንዳሳሰበበትና እንዳልተጠነቀቀበት ሲያዩ የእነርሱ ልብ ወደ ሌላ ቢባክን ምን ይፈረድባቸዋል።
8. አፍን ወይም አፍንጫን መሸፈን ነጠላ እጆሮ ላይ ማንጠልጠል አይገባም። እነዚህ ሁሉ ሰባኪው በጥብቅ ሊያስብባቸው የሚገቡ የተለመዱ ስሕተቶች ናቸው። ቃል እግዚአብሔር በሚነገርበት ጊዜ እንኳን ተናጋሪው ሰሚዎችም ቢሆኑ እነዚህን ነገሮች ሊፈጽሙ አይገባቸውም። አፍን ወይም አፍንጫን መሸፈን ነጠላን እጆሮ ላይ ማንጠልጠል የኩራትና የትዕቢት ምልክቶች ናቸውና። ሰባኪው

የእግዚአብሔር አስተርጓሚ ሆኖ በምእመናን ፊት መቆሙ ከገባው እነዚህን ስሕተቶች ማስወገድ አያስቸግርም፡፡

በዕድሜ ደረጃ ከፋፍሎ ማስተማር

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በሰንበት ት/ቤቶች ስሚያስተምሩ መምህራን መርጃና መመሪያ፡-

የሰንበት ትምህርት ማለት ምእመናን ለጸሎት ለቅዳሴ ወደ ቤተክርስቲያን በሚመጡበት ጊዜ ሕፃናትና ወጣቶች ልጆቻቸው በየዕድሜ ክልላቸው የሚያጠኑበት የሃይማኖትና የሥነሥርዓት ትምህርት ቤት ነው፡፡ በመጀመሪያው የክርስትና ክፍለ ዘመን ክርስቲያኖች ለጸሎት ለትምህርትና ለቅዳሴ የሚሰበሰቡት በዕለተ ሰንበት ብቻ ነበር፡፡ ያም በድብቅ በግበበ ምድር ውስጥ ነበር፡፡ የምእመናን ቁጥር እየጨመረ ሲሄድ ግን በሰንበት ብቻ ሳይሆን በሌሎችም በዓላት የወንጌል ትምህርት ከቅዳሴ ጋር መሰጠት ተጀመረ፡፡ ስንዴ እንጂ እንክርዳድ የሌለበት መንፈሳዊት ዐውደ ቤተክርስቲያንም፣ ከግብ በምድር ወደ ገጸ ምድር ወጥታ ታየች፡፡ በማርቆስ እናት ቤት በኢየሩሳሌም፣ በሌሎችም ምእመናን ቤት፣ ጎረቤት ግበበ ምድር በሮም የነበረችው ይህች ቤተክርስቲያን፣ የቅዳሴና የጸሎት የማስተማር ሥራዋን ሳታቋርጥ መቆየቷ በቤተክርስቲያን ታሪክ ተመዝግቧል፡፡

በእነዚህ ከሦስት መቶ ዓመታት በላይ በሚሆኑ የስደት ዘመኖቿ ለምእመናን፣ ለወጣቶችና፣ ለሕፃናት፣ የሚሆኑ ትምህርቶችን በመጠኑም ቢሆን ታስተምር ነበር፡፡ /ዮሐ.2÷12-14፣ ኤፌ.6÷1-15፣ ቆላ.3÷20፣ ዘጸ.20÷12 ዘጸ.6÷7፡፡

ትምህርትን በዕድሜ ደረጃ ከፋፍሎ በማስተማር በኩል በሐዋርያት የማስተማር ዘመን በጣም ያስቸግር ነበር፡፡ ምክንያቱም ወላጆችም እንደ ልጆቻቸው፣ ለክርስትና ትምህርት አዲሶች ስለሆኑ ነው፡፡ ቤተክርስቲያን እያደገች በሄደች ጊዜ የክርስቲያኖችን ልጆች በሃይማኖትና በሥነሥርዓት ለማሳደግ በዕድሜ ደረጃቸው ከፋፍሎ ለማስተማር አመች ሆኗል፡፡

ከክርስቲያን ቤተሰብ ሳይሆን አዲስ ለሚመጣ አማኝ፣ ከሕፃናት ጋር ሳይሆን ለብቻ የሰንበት ትምህርት ሊሰጠው ይገባል፡፡ በአንዳንድ የኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ደግሞ ለምእመናን የተዘጋጀ የሃይማኖት ትምህርት በክፍል ይሰጣል፡፡ ፈተናም ይሰጥበታል፡፡

በአሁኑ ትምህርት ቤት ሴቶችና ወንዶች አብረው ስለሚማሩ ስለሚያስተምሩ ለደገና የተባለው ጉዳይ በክፉ ስም እንዳይበከል ጠንቃታ ኃላፊ ያስፈልገዋል፡፡

ክፍል አንድ

ዕድሜያቸው ከ7-10 ለሆኑ ሕፃናት በቅድሚያ የሚሰጡ ትምህርቶች

ሀ. ለጸሎት የሚሆኑ የቃል ትምህርቶች

ለ. የመዝሙር ትምህርት

ሐ. የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ የእመቤታችን፣ የመላእክት፣ የሰማዕታትና የቅዱሳን ታሪክ፡-

1. ጸሎት፡ የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ልጆች፡- በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ ብለን ማንኛውንም ሥራ በመጀመራችን ማንነታችን ይታወቃል፡፡ ስለዚህ በሰንበት ትምህርት ቤት የሚማሩ ወጣቶች ወንዶችም ሆኑ ሴቶች መርሐ ግብር ወጥቶላቸው በመጀመሪያው ክፍላቸው በቃል የሚደገሙ ጸሎቶችን በተለመደው ትውፊታችን ማጥናት ይገባቸዋል፡፡

እነዚህም የጸሎት ዓይነቶች፡-

ሀ. በስመ አብና፣ ነአክራተክ፡-

ለ. አቡነ ዘበሰማያትና በሰላም ቅዱስ ገብርኤል

ሐ. ጸሎተ ሃይማኖትና ቅዱስ ንስግድ

መ. ስብሐት፣ ሰላም ለኪና፣ ጸሎተ እግዝእትና ማርያም

ሠ. ውዳሴ ማርያምና አንቀጸ ብርሃን

ረ. መልክዐ ማርያምና መልክዐ ኢየሱስ

ከዚህ በተረፈ ቢጨመርበት እንደ ተመቸ ነው፡፡ እስከ ውዳሴ ማርያም ማለት ከህ እስከ መ ያሉት ጸሎቶች በግእዝና በአማርኛ ሌሎች ግን በግእዝ ብቻ ቢሆን መልካም ነው፡፡

ወጣቶች በዚህ የመጀመሪያ ክፍል የሚቆዩት ለሦስት ዓመት ስለሆነ በቤተክርስቲያናችን ትልቁን የጸሎት መጽሐፍ የዳዊትን መዝሙር ቢማሩ መልካም ነው፡፡ በማንኛውም ትምህርት አንዱን ጨርሰው ሌላውን ሲጀምሩ ፈተና እየተሰጠ ነው፡፡

2. መዝሙር፡ ምሥጢራቸው በጣም ያልረቀቀ፣ የዜማ ስንኞቸው ያልተስረቀረቀ መዝሙሮችን በዚህ ክፍል ትምህርት ሊያጠኑ ይገባል፤ እነዚህ መዝሙሮች በቃል የሚዘመሩና፣ በከበሮና በጸናጽል የሚሸበሸቡ ቢሆኑ አይከፋም፡፡ ከዚህ በተረፈ ግን አርጋን፣ ፒያኖ፣ ጊታርና የመሳሰለውንም የስሜት መቀስቀሻ መሣሪያ በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን መዝሙር ውስጥ ማዳቀል የመዝሙሮቻችንን ስንኝና ቋና መልኩንም ጣዕሙንም ይበርዘዋል፡፡ ከዚህ በበለጠ ደግሞ እኛንም ወጣቶቹንም የሌሎቹ ቤተሰብ ያስመስላል፤ የእሑድ ትምህርት ዓላማው ወጣቶች አቅጣጫቸውን እንዳይስቱ፣ ያባቶቻቸውን ምልክት እንዳያጡ ስለሆነ በመዝሙሩም ጥንቃቄ ያስፈልጋል፡፡ ያንንም ለመምሰል መጓጓት ካለማ በሰንበት ትምህርት ቤት መማር ለምን ያስፈልግ ነበር-

የመዝሙሮች ምሥጢር በተቻለ መጠን ሀገርን፣ ሃይማኖትንና ነፃነትን የሚያስተባብር ቢሆን በጣም ጥሩ ነው።

ወጣቶች በዜማ ትምህርት ጉሮሯቸው ያልታሸ ስለሆነ የተራቀቀ ዜማ ለማዜም ያስቸግራቸዋል። በዚህም ምክንያት ማጥናቱን ይተውታል። ይህ እንዳይሆን ለልጆቹ ድምጽ በሚሰማ ዜማ መዝሙሮች ቢቀርቡ ልጆቹ ደስ እያላቸው ያጠናሉ።

መዝሙሮች በግእዝም ቢሆን በአማርኛ ከተጠኑ በኋላ ታሪካቸውን ሰፋ አድርጎ ማስረዳት ይገባል።

3. የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ፡ በዚህ ክፍል ትምህርት ለወጣቶች የሚሰጥ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ፣ መጽሐፍ ቅዱስ በእነማን እንደተጻፈ፣ መቼ እንደተጻፈ፣ ለምን እንደተጻፈ መግለጥ፣ በሰፊ ሐተታ አይደለም። ታሪኮችን ለቅሞ አውጥቶ ረጅሙን አሳጥሮ በአካባቢው አገላለጥ፣ በማያሰለች ሁኔታ ማስተማር ነው።

ለምሳሌ፡- የአዳምንና የሔዋንን ተፈጥሮ

- በጠቅላላው የሥነ ፍጥረትን አቀማመጥ
- የኖህንና የጥፋት ውኃን
- የአብርሃምንና የይስሐቅን ሁኔታ፡- አብርሃም ለእግዚአብሔር ይስሐቅ ለአብርሃም መታዘዙን በመግለጥ ልጆች ለወላጆች ቢታዘዙ እግዚአብሔር የሚባርካቸው ከሞት የሚያድናቸው መሆኑን በታሪኩ መደምደሚያ ላይ ማቅረብ፤
- የሳሙኤልን አስተዳደግ
- የሙሴን አስተዳደግና በኋላም ያሳየውን ቆራጥ እርምጃ በማስረዳት የወጣቶች ልጆችን የመስማት ፍላጎት ለመማረክ ይችላል። በዚህ ብቻ ሳይወስን አስተማሪው ወደ አዲስ ኪዳን ታሪክም ገብቶ፤
- የገብርኤልን ብሥራት
- የጌታን ልደት፤
- የጌታን ስደት፤
- የጌታን ጥምቀት፤
- የጌታን ማስተማርና በመስቀል ላይ ተሰቅሎ መሞቱን፤ ትንሣኤውንና ዕርገቱን፤ ዳግም ምጽአቱን፤ አጠር፤ ጣፈጥ፤ ባለ ሁኔታ ማስተማር ለልጆቹ ይጠቅማል።

የወጣቶች የመጽሐፍ ቅዱስ ዕውቀት እንዲስፋፋና ወደፊትም በሚያስተምሩበት ጊዜ እንዲረዳቸው የሐዋርያትን መጠራት፣ የቅዱስ ጳውሎስንም መማረክ፣ በሐዋርያት ሥራና በመልእክታት ያሉትን ታሪኮች ቢነግሯቸው ልጆቹ ሰምተው አይጠግቡም።

የእመቤታችን የድንግል ማርያምን ታሪክ፡- የሐናና የኢያቄም ልጅ መሆኗን፣ በሥዕለት መወለዷንና በድንግልና በብሥራተ መልአክ አምላክን መውለዷን፣ ከነልጁ ስትሰደድ የደረሰባትን መከራ፣ በጌታ

የማስተማር ጊዜ ሁሉ ከእሱ አለመለየቷን፣ ከመስቀሉም ሥር መገኘቷን፣ እረፍቷን፣ ፍልሰቷን ያደረገችውን ታምራት፣ አማላጅነቷን፣ ለአርቶዶክስ ተዋሕዶ ልጆች በዚህ ክፍል ትምህርት ማስተማር ይገባል።

ስለ መላእክትም ተፈጥሮና ተራዳኢነት፣ የሰውን ልጆች ለመርዳት የሚላኩ መሆናቸውን፣ ለምሳሌ፡- የቅዱስ ሚካኤል፣ የቅዱስ ገብርኤልና የሠለስቱ ደቂቅን፣ ሌሎችንም ታሪኮች በመላእክት ድርሳኖች የተጻፉትን በመጽሐፍ ቅዱስም ያሉትን የመላእክት ታሪኮች ለቅሞ አጠናቅሮ፣ አማላጅነታቸውንም ማስጠናት።

የሰማዕታት ታሪክ ለልጆች ስሜትን የሚቀሰቅስ ይሆናል። ለምሳሌ በብሉይ ኪነ ልስቱ ደቂቅና የዳንኤል በአዲስ ኪዳን የእስጢፋኖስ፣ የቅዱስ ቂርቆስና የቅዱስ ጊዮርጊስ የሌሎችም ሰማዕታት ታሪክ ለአርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ደማቸውን ማፍሰሳቸውንና አማላጅነታቸውን አጣጥሞ ቢተርክላቸው ወጣቶቹ እነሱን ለመምሰል ይመኛሉ።

ከዓለም ጣዕም ተለይተው ገዳም አቅንተው አንድነት መሥርተው፣ በምንኩስና በቅድስና ወንጌልን በማስተማር ሕይወታቸውን ለፈጣሪያቸው ወደው ያስረከቡ ቅዱሳን፣ የእነ አቡነ ተክለሃይማኖትን፣ የእነ አቡነ ዜና ማርቆስን፣ የእነ አቡነ ፊልጶስን፣ የእነ አቡነ ገብረ መንፈስ ቅዱስን ታሪክ ታምራትና አማላጅነታቸውን ለወጣቶች በዚህ የዎስት ዓመት ጊዜ ማስተማር ለቤተክርስቲያናችን ትልቅ ምርት ነው።

በዚህ የመጀመሪያ ክፍል ትምህርት የሚመዘገቡ ወጣቶች ልጆች በአስተማሪያቸው መሪነት በየሳምንቱ እሑድ ከተቻለም በሌሎች በዓላት በቤተክርስቲያን በሠልፍ ቁመው አስቀድሰው እንዲቆርቡ ለዚሁም አስተማሪያቸው ራሱ ቀድሶ ማቁረብ አለበት። እሱ ባልቀደሰ ጊዜ ደግሞ አስቀድሞ ቆርቦ ሥርዓቱን ማሳየት ይገባል።

ለሰንበት ትምህርት ቤት አስተማሪዎች አሁንም በድጋሚ የምናሳስበው፣ እነዚህ ትምህርቶች ተዘጋጅተው መስጠት ብቻ ሳይሆን በየጊዜው ቴስትና ፈተና እየተደረገ፣ የሚሰጠውን ትምህርት በደንብ የሚከታተሉትን ልጆችና የማይከታተሉትን ለይተው እንዲያውቁ ነው። ፈተና ወይም ቴስት ሳይሰጥበት አባላት እያሉ ልጆችን በመመዝገብ በየሳምንቱ ሰባኪዎችን በመጋበዝ የሚሰጠው ትምህርት ግን ስብከት እንጂ የእሑድ ትምህርት አይባልም። በዚህም ዓይነት አሠራር ብዙ ዓመት ተሞክሮ ውጤት ሳይሰጥ ቀርቷል።

በጸሎት በቅዱሴ ጊዜ ሕፃናት እግራቸውን ገጥመው እጃቸውን አመሳቅለው እንዲቆሙ የሥነ ሥርዓት ትምህርት የሚሰጠውም በዚህ ዕድሜ ነው። በኋላ ግን ያስቸግራል።

ክፍል ሁለት

ዕድሜያቸው ከ10-15 ለደረሱ ልጆች የሚሰጥ ትምህርት

በክፍል አንድ በየጊዜው የተሰጣቸውን ትምህርት በፈተና አልፈው በዕድሜ ደረጃቸው ወደ ሁለተኛው ክፍል ትምህርት ሲተላለፉ የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ወጣቶች የሚሰጥ ትምህርት፡-

- ሀ. የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ታሪክ፤
- ለ. ጠቅላላ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ፤
- ሐ. ግእዝ፤
- መ. ቅዳሴ፤

የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ታሪክ ስንል በጽሑፍ ያለውን ሁሉ በቃል ማጥናት አይደለም፡- ወጣቱ እምነቱንና ማንነቱን ጠብቆ እንዲኖር በቀላሉ የሚያዙ ነጥቦችን ከመጽሐፍ ጨምሮ በማውጣት ማስተማር ነው፡፡
ለምሳሌ፡-

1. ኢትዮጵያ አሁን ያለንባት አገር መሆኗን ከነአስረጃው፡
2. ከክርስትና በፊት ምን እምነት እንደነበረ
3. ክርስትናን መቼ ተቀበለች፤
4. በክርስቲያንነቷ ምን ምን ችግር እንደ ደረሰባት፤
5. የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያንና የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድነት
6. ክርስቲያን ያልሆኑ ወራሪዎች አባቶቻችንን እያረዱ መግደላቸውን
7. ክርስቲያኖች ነን ባዮችም ቤተክርስቲያናችንን እያቋቋሙ ምእመናን አባቶቻችንን፤ ገዳማውያን መነኮሳትን፤ ሊቃ ጳጳሳትን እያረዱ መፍጀታቸውን፤ አሁንም ወዳጅ መስለው በገንዘባቸው ተመክተው ቤተክርስቲያናችንን በመውረር ላይ መሆናቸውን፡- ይህንና የመሳሰለውንም በማስረዳት፤ መምህሩ ካስተማራቸው ወጣቶች በወራሪ የጠፉብንና የተወሰዱብንን ቅርሶች፤ ሐውልቶች መጻሕፍትና ሌሎችንም ለመተካትና ለማስመለስ፤ የተቋቋሙብንን ቅርሶች፤ ሐውልቶች መጻሕፍትና ሌሎችንም ለመተካትና ለማስመለስ፤ የተቋቋሙብንን አብያተ ክርስቲያናትና ገዳማት እንደገና ለመሥራት፤ የተገደሉብንን ጳጳሳት፤ ካህናትና ምእመናን፤ ጀግኖች አርበኞችና አባቶች፤ ተተኪ ለመሆን፡- እዚያው በትምህርቱ ላይ እንዳሉ ይወስናሉ፡፡ ከዚህም ጋር የቤተክርስቲያናችንን በዓላት፤ አጽዋማት ልዩ ልዩ ቀኖናዎችን ሁሉ ከዚህ ጋር አብረው ይማራሉ፡፡

በእነዚህ ጥናቶች ውስጥ ማድረግ የሚገባው ጥንቃቄ ቢኖር በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ያለው ሥርዓት ሁሉ፤ በቀኖና ሐዋርያት በቀኖና ሊቃውንት የታወቀና የጸደቀ ሲበራከትም የቀና እንጂ ልማዳዊ አለመሆኑን ለወጣቶች ከመግለጡ ላይ ነው፡፡

አንዳንድ አስተማሪዎች የራሳቸውን መራቀቅ ለማሳወቅ ይሁን ወይም የማስተማር ልምድ ስለሌላቸው እንደሆነ አይታወቅም ለተማሪዎቹ የቤተክርስቲያናችንን ትምህርት ሳያስጨብጡ እዚያም እዚያም በማሳየት የልጆቹን ትኩስ አእምሮ እንዲጠራጠር ያደርጉታል፤ ልቦናቸውንም ይበትኑታል። በዚህም ምክንያት ልጆቹ የራሳቸውን እየናቁ ወደ ሌላው ይመለከታሉ፤ ያም ልክ ነው፤ ያም ልክ ነው ከሚል ዩኒቨርሲቲዎች፤ ከሚባል ስሕተት ላይ ይወድቃሉ። ይህ ስሕተት እንዳይፈጸም የሰንበት መምህራን በሥራው ከመመደባቸው በፊት፤ ምን እንደሚያስተምሩ ለማን እንደሚያስተምሩ እንዴት እንደሚያስተምሩ በየዓመቱ ሴሚናር እየተደረገ መማር አለባቸው። ስብከትና የሰንበት ትምህርት አንድ አይደለም ብለናል። የራስን ሳያውቁ የሌላውን የሚያወሩ መምህራን በታኞች እንጅ አስተማሪዎች ባይባሉ ይሻላል። በከፍተኛም ሆነ በዝቅተኛ ትምህርት ቤት ለመጀመሪያ የሚሰጠው የአዎንታ ትምህርት ነው። ወጣቱ በቲዎሎጂ ሲበስል ደግሞ የራሱን ከሌላው ጋር የሚያወዳድርበት ትምህርት ይሰጠዋል፤ ይማረዋል፤ ያጠናዋል። እስካሁንም በሰንበት ትምህርት ቤታችን ለምስክርነት የሚበቁ ሰዎችን ማፍራት ያልቻልነው የራሳቸውን /የራሳችንን/ ሳያስጨብጣቸው የሌላውን ሁሉ እያሳየናቸው ነው።

2. ጠቅላላ የቤተክርስቲያን ታሪክ በዚህ ክፍል ትምህርት ለወጣቶች ይሰጣል። ይህም ከጌታ ልደት ጀምሮ እስካሁን ድረስ ያለውን የክርስትና ሃይማኖት ጉዞ ነው። ይህንን ትምህርት ለሰንበት ተማሪዎች በክፍል ለማቅረብ እንደ ሌሎቹ ትምህርቶች መጭመቅና ነጥቦችን መምረጥ ያስፈልጋል። ይኸውም፡-

1. የክርስትና ሃይማኖት ማለት የአምላክ መገለጥ መሆኑን፤
2. አምላክ ከመገለጡ ማለት፡- ሰው ከመሆኑ በፊት ሰዎች ከአምላክ ጋር የነበራቸው ግንኙነት እንዴት እንደነበረ፤
3. የአምላክ ሰው መሆን ለምን እንዳስፈለገ፤
4. ከልደት እስከ ዕርገት የተፈጸሙትን ድርጊቶች፤
5. ሐዋርያት መንፈስ ቅዱስን ተቀብለው ከሮማ ቄሳሮችና ከቢጽ ሐሳውያን ጋር ያደረጉትን ተጋድሎና የካታኮምብን ኑሮ፤
6. ከኔሮን ቄሳር ጀምሮ ቤተክርስቲያንን ያሳደዱ ቄሳሮችን ግፍና የሰማዕታትን አሟሟት፤
7. በቆስጠንጢኖስ ዘመነ መንግሥት ቤተክርስቲያን ከካታኮምብ ወደ ገጸ ምድር መውጣቷን፤
8. ቤተክርስቲያናችን የምትቀበላቸውን የሦስቱን ጉባኤዎች ውሳኔዎች፤ እነሱም፡
 - የጉባኤ ኒቅያን 325 ዓ.ም.
 - የጉባኤ ቀስጥንጥንያን 381 ዓ.ም.
 - የጉባኤ ኤፌሶን 431 ዓ.ም.

9. ቤተክርስቲያናችን የምታወግዘውን የኬልቄዶንን ጉባኤ ውሳኔ 451 ዓ.ም.

10. ከኬልቄዶን ጉባኤ ውሳኔ በኋላ የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት በመለካውያን ካህናትና ነገሥታት ሲሰደድ መኖሩን፤

11. ስለ እስላሞች መነሣትና በክርስቲያኖች መካከል የነበረው ብጥብጥ መንገድ የከፈተላቸው መሆኑን፤ ኋላም ገናና ነኝ ይል የነበረው የሮማ መንግሥት በእግዚአብሔር ኃይል መውደቁንና፤ መለካውያንም እርስ በርሳቸው መለያየታቸውን፤ በዚህ ሁሉ የታሪክ ጉዞ ውስጥ ቤተክርስቲያናችን የማንንም እምነትና ባሕል ከራሷ እምነትና ባሕል ጋር ሳትቀላቅል መኖሯን፤ ለወደፊትም ወጣቶች ይህን ከተማሩ በኋላ በአባቶች ተተክተው ታሪኳን የሚመሠክሩ መሆን የሚገባቸው መሆኑን በሰፊው ያስተምራል።

ግእዝ፡-

ይህ ክፍለ ትምህርት የአምስት ዓመት ጊዜ ስላለው ለሃይማኖት ትምህርት ማዕከል የሆኑትን ነጥቦች ሁሉ ያጠቃላል። የግእዝ ቋንቋ የቤተክርስቲያናችን የአምልኮት መግለጫ ቋንቋ ነው። በቤተክርስቲያን የሚሰጠው ይልቁንም በዜማ የሚሰጠው አገልግሎት በግእዝ ነው። ስለዚህ ወጣቶች በሰንበት ትምህርት ቤት በዚህ ዕድሜያቸው የግእዝን ቋንቋ እንዲያጠኑ መምህሩ መርሐ ግብር ያወጣል።

የግእዝ ቋንቋ ስንል ዘይቤውን እንጂ ቅኔውን አይደለም። ወጣቶች በዚህ ዕድሜያቸው በመደበኛው የመንግሥት ትምህርት የአማርኛ የእንግዚዝኛ ቋንቋ ሰዋሰው ማጥናት ስለሚጀምሩ መምህሩ ቋንቋን ከቋንቋ፣ ዐረፍተ ነገርን ከዐረፍተ ነገር፣ ሰዋሰውን ከሰዋሰው ከዚያ ጋር እያነፃፀረ ቢነግራቸው በቀላሉ ይይዙታል። በግእዝና በወጣቶች መካከል ያለውን አለመግባባት በዚህ ዓይነት በመፍታት ፈንታ መጻሕፍትን ሁሉ ወደ አማርኛ ለመመለስ መሞከር ብዙ ጊዜ ከመውሰዱም ሌላ የሃይማኖት ቋንቋም ተገቢ ብሂላቸውን ያጣሉ። ነገር ግን ወጣቱንና ግእዝን የሚያገናኝ ድልድይ ሳይሠሩ ነፍሱ ትስማዋለች በማለት የሚሰጠው አገልግሎት የወጣቶቹን መንፈሳዊ ፍላጎት ያቀጭጫል።

ወጣት ተማሪዎችም የግእዝን ቋንቋ በዚህ ዓይነት እንዲያስተምራቸው የሰንበት መምህራቸውን ሊያነቁት ይገባል። እስራኤላዊ ሆኖ የዕብራይስጥ፣ የግሪክ ሰው ሁኖ ጽርዕ፣ ሮማዊ ሆኖ ላቲን፣ ኢትዮጵያዊ ሆኖ ግእዝ አለማወቅ፣ ነኝ ለማለት ያሳፍራልና።

የግእዝ ቅኔ ለማጥናት ግን ሰፊ ያለ ጊዜ ስለሚጠይቅ ጊዜና ፍላጎት ያላቸው ወጣቶች የሰንበት ትምህርታቸውን ካጠናቀቁ በኋላ የግእዝ ቅኔ ቢማሩ ብዙ ሳይደክሙ በቀላሉ ሊይዙት ይችላሉ።

4. ቅዳሴ

የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ወጣቶች የሰንበት ትምህርታቸውን የሚማሩት በቤተክርስቲያናችን ሕግ መሠረት ነው። የቤተክርስቲያናችንንም ችግር ለመሸፈን ነው። ስለዚህ በሰንበት ትምህርታቸው የቅዳሴ ትምህርት ያስፈልጋቸዋል። በመጀመሪያ የዲቁናውን አባባል /ግብረ ዲቁና/ ማጥናት ያስፈልጋል። ወጣት ወንዶች በዲቁና ገብተው ሲቀድሱ ወጣት ሴቶች ተሰጥዖ ሲመልሱ ደስ ያሰኛሉና። ከነዚህም ውስጥ የእግዚአብሔር ጥሪ የደረሰው ወጣት በቅስና በምንኩስና በጽጽስና እግዚአብሔርን ስለሚያገለግል ይህ መሠረታዊ የቅዳሴ ትምህርት በሰንበት ትምህርት ቤት መሰጠቱ በጣም ይጠቅማል።

የእግዚአብሔር ጥሪ የደረሳቸው ሴት ወጣቶችም መንነው መንኩሰው በገዳማቸው፣ በትምህርት ቤታቸው ለሚያሳድጓቸው ሕጻናት መሪዎች አስተማሪዎች ይሆናሉ። ወደ ትዳርም ቢገቡ የሚወልዷቸውን ሕፃናት ያስተምሯቸዋል።

የቅዳሴ ትምህርት ለወጣቶች የሚሰጠው ዜማው ብቻ አይደለም ምሥጢ ርኅም ነው። ለምሳሌ፣ ቅዳሴያችን ሦስት ክፍል አለው፣

1. የዝግጅት፣ /አሐዱ እስከሚባልበት ድረስ የሚደረገው/ ግብአተ መንጠላዕት፣
2. የትምህርት፣ /አሐዱ ከተባለ በኋላ መልእክታትና ወንጌል የሚነበቡበት/
3. የቅዳሴ ፍሬ ቅዳሴ፣ በእነዚህ ሦስት ክፍሎች የሚደርሱ የጸሎት ዓይነቶች በዝርዝር ለተማሪዎቹ እንዲነገራቸው ያስፈልጋል። ከዚህም ጋር በትምህርት ቤቱ ከሚማሩ ወጣቶች የሥዕል ችሎታ ያለው ካለ ያለዚያም አስተማሪው ራሱ ጸሕሉን፣ ጽዋውን፣ ዕርፈ መስቀሉን፣ ማኅተሙን፣ መሶበ ወርቁንና ማኅፈዳቱን፣ ጽናውን፣ ሙዳዩን ዕጣኑንና ሌሎችንም የቤተክርስቲያን ንዋያት ሁሉ በሥዕል እያሳለ ከነሰማቸው ከነአገልግሎታቸው ማስጠናት ይገባል። ዲያቆኑ መስቀል ይዞ ሲሰብክ ሲያሳጥን፣ ቄሱ ጥና ይዞ ከዲያቆኑ ጋር እየዞረ ሲያጥን የሚያሳይ ሥዕል፣ ከንዋያተ ቅድሳቱ ጋር በየገጹ እየተሳለ ከማስተማሪያው ዝግጅት ጋር ቢቀርብ ደስ ያሰኛል። ከቅዳሴው ጋር ሌላው የማይረሳው ትምህርት አስቀድሶ መቁረብ ነው። በቅዳሴ ጊዜ ሕዋሶቻቸው ሁሉ ይማራሉ። የሽኩራውን፣ የቃጭሉንና የደወሉን ድምፅ በጆሮዋቸው ይሠማሉ፣ የዕጣኑን መዐዛ ባፍንጫቸው ያሸታሉ፣ ሥዕሉን መስቀሉን በእጃቸው ይዳስሳሉ፣ ይሳለሟቸዋልም፣ ሥጋውን ደሙን ይቀበላሉ፣ የቅዳሴ ጸበል ይጠጣሉ። በመጀመሪያው ክፍል ትምህርት እንደ ተነገረው ወደ ቤተክርስቲያን ለጸሎት ለቅዳሴ ሲገቡ ቀጥ ብለው፣ እግራቸውን ገጥመው፣ እጃቸውን አመሳቅለው፣ ግራና ቀኝ ሳይቃዝዙ ሳይጋፉ፣ የሚሰጣቸውን ሁሉ በሥነ ሥርዓት እንዲቀበሉ ጸሎቱንም በሥነ ሥርዓት እንዲከታተሉ አስተማሪው ሁል ጊዜ መምከር ይገባዋል።

ክፍል ሦስት

ዕድሜያቸው ከ15-20 ለሆኑ ወጣቶች የሚሰጥ ትምህርት

በሁለተኛው ክፍል ትምህርት ለአምስት አመታት በሚገባ ተከታትለው በፈተና ያለፉ ወጣቶች ወደ ሦስተኛው ክፍል ትምህርት ያልፋሉ።

በዚህ ዕድሜያቸው የሕጻንነታቸውን ወራት የሚደመድሙበት ስለሆነ አእምሯቸውም ይበስላል። በመንግሥት ትምህርት ቤትም የሁለተኛ ደረጃ ተማሪዎች ስለሆኑ ከአእምሯቸው ጋር አብሮ የሚሄድ ትምህርት በሚገባ ተዘጋጅቶ ሊቀርብላቸው ይገባል። በሰንበት ትምህርት ቤት አሁን ሊማሩ የሚገባቸው የሚከተሉትን ሦስት ትምህርቶች ነው።

ሀ. ዶግማ፣

ለ. የስብከት ዘዴ፣

ሐ. የማኅበራዊ ኑሮ ትምህርት፣

በሚከተሉት አምስት ዓመታት እነዚህን ሦስት ትምህርቶች በሚገባ ያጠናቅቋል። ወደ ታችም ያሉትን ክፍሎች ለመምህሩ ረዳት እየሆኑ ያስተምራሉ።

ሀ. እዚህ ላይ የሚሰጠው የዶግማ ትምህርት፣

1. ስለ እግዚአብሔር ህልውናና የሥነ ፍጥረት አስገኝነት፣
2. ስለ ሰው ተፈጥሮና ስሕተት፣
3. በአንድ አምላክ ስለማመን፣
4. ስለ ሥላሴ፣ አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ፣
5. ስለ አምላክ ሰው መሆንና ስለ ሰው አምላክ መሆን፣
6. ስለ አንድ አካል አንድ ባሕርይ እምነት፣
7. ስለ እመቤታችን ድንግል ማርያም ዘለዓለማዊ ድንግልና፣
8. ስለ እመቤታችን አማላጅነት፣
9. ስለመላእክት ተፈጥሮ፣
10. ስለ መላእክት አማላጅነት፣ ስለ ቅዱሳን አማላጅነት፣
11. ስለ ሰይጣን ተፈጥሮና የሰው ልጅ ጠላትነት፣
12. ስለ ትንሣኤ ሙታን፣
13. ስለ መጨረሻው ፍርድ፣ እነዚህንና የመሳሰሉትንም በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን አባቶች አባባል ካስተማሯቸው በኋላ የራሳቸውን እምነት ማወቃቸውን ሲያረጋግጥ፣ እነዚህን ትምህርቶች ለመለወጥና የራሳቸውንም አስተሳሰብ ለመጨመር የቃጡ መናፍቃዎችም ሆነ ዛሬ መኖራቸውን፣ ስሕተታቸው እየተገለጠ ባቸው ከቤተክርስቲያንም መወገዳቸውን በጥንቃቄ ሊያስተምር ይገባዋል። ለምሳሌ፦

1. የሰባልዮስ፣ አባባልና መወገዱን፣

2. የ መቅደንዮስን አባባልና መወገዱን

3. የአርዮስን አባባልና መወገዝን፤
4. የመሐመድንና የጀሆሻውያንን፤
5. የንስጥሮስን ስሕተት፤
6. የአውጣኪንን የቱሳሔ ትምህርት፤
7. የልዮን ቀዳማዊን ጦማርና የኬልቄዶንን ስሕተት፡፡

የደግማ ትምህርት ለማንኛውም ተማሪ ጠቃሚ የሚሆነው በፊት የራሱን እምነት ጠንቅቆ ከተረዳ በኋላ የሌሎቹን ሲሰማ ነው፤ ነገር ግን በፊት የራሱን እምነት ሳያጠና የሌሎቹን አባባል የነገሩት እንደሆነ ብዙ ጥርጣሬን ሊፈጥርበት ስለሚችል ይህን እንዲያስቡበት አሁንም በድጋሚ ለሰንበት ት/ቤት መምህራን አደራ እንላለን፡፡

ሰ. የስብከት ዘዴ ትምህርት፤

አሁን ወጣቶቹ የቤተክርስቲያንን የውስጥ ሕይወት በሚገባ ስላወቁ፤ ባደባባይ ማስተማር ብዙ ችግር አይፈጥርባቸውም፡፡ የሚያስፈልጋቸው ነገር ቢኖር ለስብከት የተደነገጉትን ሕጎች ማጥናት ነው፡፡

ከዚህም ጋር ልጆች ድራማ ማየት ደስ ስለሚላቸው ትምህርቱንና ድራማውን ከልብ ወለድም ሆነ ከመጽሐፍ ቅዱሳዊ ምንጭ እየለቀሙ ድራማ እየሠሩ ቢያሳዩ ጥሩ ነው፡፡

ለምሳሌ፡-

በሉቃስ ወንጌል ሉቃ 15፡11-32 ታሪኩ የተመዘገበውን አባካኝ ወጣት ሁኔታ፤ አሁንም በዚህ ወንጌል የተመዘገበውን /ሉቃ 6፡19-31/ ጨካኝ ባለጠጋ ሁኔታ፤ ሌሎችንም በምሳሌ ከነቢያትም ከጌታም ከሐዋርያትም ከሊቃውንትም የተሰጡትን ትምህርቶች በድራማ ቢያቀርቧቸው ወጣቶችን ብቻ ሳይሆን ወላጆችንም ከጥፋት ያድናሉ፡፡

ከላይ እንደገለጥነው ለትምህርትና ለምክር ምሳሌ የሚሆኑ ነጥቦችን ከመጽሐፍ ቅዱስ ለቅሞ አውጥቶ በድራማ ለወጣቶችም ሆነ ለምእመናን ማቅረብ ትልቅ የማስተማሪያ ዘዴ ነው፡፡ ነገር ግን፤ በጌታና በእመቤታችን የተፈጸሙ ድርጊቶችን በድራማ ማቅረብ ክልክል ነው፡፡

ለምሳሌ፡-

በድንግልና መውለድ፤

በድንግልና መውለድ፤

በመስቀል መስቀል፤

ቀነዉኒ ማለት

ይህንና ይህን የመሳሰሉትን ካንድ ጊዜ በቀር ያልተፈጸሙትን ነገሮች በድራማ ማቅረብ ከስሕተትም አልፎ ጽርፈት ነው፡፡ ባጠቃላይ በጌታ የተፈጸሙ ታምራት ሁሉ ለምልክት የተደረጉ የእሱ የብቻው ምልክቶች ስለሆኑ በድራማ አይቀርቡም፡፡

በድራማ መቅረብ የሚገባቸውን ተናግረናል፤ ይህን ሥራ ይህን አትሥሩ፤ ይህን ምሰሉ፤ ይህን አትምሰሉ ለማለት ለምክርና ለተግሣጽ የሚሆኑ ብዙ ነጥቦች ስላሉ አስተማሪው እነዚህን ማሳወቅ አለበት፡፡

ሐ. የማኅበራዊ ሥራ ትምህርት

ከዚህ ክፍል ትምህርት በኋላ ወጣቶቹ ትዳር ይዘው ቤተሰብ ወደማስተዳደር፣ መንኲሰው ገዳማቸውን ወደ ማገልገልና ወንጌልን እያስተማሩ ወደ ምእመናን የሚሄዱ ስለሆኑ ስለ ማኅበራዊ ኑሮ ሥራ መማር ይጠቅማል፡፡ የማኅበራዊ ሥራ ስንል፣ አመራርንም ያጠቃላል፡፡ በዚህ ክፍል ትምህርት ወጣቶቹ ሁለት ኃላፊነት አለባቸው፣

1. ስለ ራሳቸው ቤተሰብ፣
2. ስለ አካባቢያቸው፣

በዚህ ክፍል ትምህርት ማኅበራዊ ሥራ ማለት በቃል የሚሰጠውን ትምህርት በሥራ ማሳየት ማለት ነው፡፡ መርሐ ግብር አውጥቶ መምህሩ ምእመናን ወዳሉበት ሰፈር ተማሪዎቹን ይዟቸው ይሄዳል፡፡ በዚህም እንደ አካባቢው ችግር ውኃ እንደሆነ የሚቸግረው የውኃ ጉድጓድ በመቆፈር፣ መጸዳጃም እንደሆነ የመጸዳጃን ጥቅም በማስረዳት መጸዳጃ በማዘጋጀት በአጠቃላይ የሕዝቡን ችግር ለማቃለል በሚደረገው ሁሉ የቤተክርስቲያንን ተሳትፎ ለመግለጥ የሚደረግ ነው፡፡ ሃይማኖታቸውን ተምረው አውቀው ወንጌልን በማስተማር ወደ ምእመናን ልቡና ለመቅረብ የሚቻለው ችግራቸውን ለማቃለል ትብብር ሲደረግላቸው ነው፡፡

በትዳር የሚወሰኑ ወጣቶች የማኅበራዊ ሥራ ልምምድ ካሁኑ ካላቸው በቤተሰባቸውም ሆነ በአካባቢያቸው ዘንድ መወደድና ታማኝነት ይኖራቸዋል፡፡ የሰፈር አባት ይሆናሉ፡፡ ማናቸውም ችግር የደረሰበት ሁሉ ወደነሱ ይመጣል፡፡ የሚያምን ከሆነ የእምነቱን በጎ ሥራ ሲያይ ይጠነክርለታል፡፡ የማያምን ከሆነም በጎ ሥራ በማየት ወደ እምነት ይሳባል፡፡

ሕገ መላእክትን መርጠው በገዳም ቢቀመጡም የሙት ልጆች የሚያድጉበት፣ አረጋውያንን የሚጠናበት፣ የበሽተኛ ማስታመሚያ ቤተ መድኃኒትና የድሆች ልጆች የሚማሩበት ት/ቤት በማቋቋም፣ አመራሩንም በማሳመር ብዙ አገልግሎት ለቤተክርስቲያናችን ለማበርከት ይችላሉ የምእመናንም ቁጥር እያደገ ይሄዳል፡፡

በሀገራችን ብዙ ገዳማት ቢኖሩም መነኮሳቱ ከአካባቢያቸው ችግረኛ ሕዝብ ጋር በማኅበራዊ ሥራ ስለማይገናኙ ሕዝቡ የገዳማት መኖር አለመኖር የሚጠቅም ወይም የሚጉዳ መሆኑን አያውቅም፡፡ በማኅበራዊ ሥራ የሠለጠኑ ካህናት፣ መነኮሳትና መነኮሳይያት ባሉባቸው አገሮች ግን ገዳማትን የሕይወታቸው ማዕከል አድርገው ይመለከቷቸዋል፡፡ ሰውን በቀላሉ ለማሳመን ከተፈለገ በማኅበራዊ ሥራ የተደገፈ ትምህርት ያስፈልጋል፡፡

የወጣቶችም የሰንበት ትምህርት ጥቅሙ ይህ ነው፡፡

